Constantin Preda

GETO-DACII DIN BAZINUL OLTULUI INFERIOR

Dava de la Sprîncenata

Ilustrația:
Argeș Epure (desene)
Dan Perianu (fotografii)

ACADEMIA DE ȘTIINȚE SOCIALE ȘI POLITICE
A REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

INSTITUTUL DE ARHEOLOGIE

BIBLIOTECA DE ARHEOLOGIE

XLVII

CONSTANTIN PREDA

GETO-DACII
DIN
BAZINUL OLTULUI INFERIOR
DAVA DE LA SPRÎNCENATA

Cu colaborarea lui
MIHAI BUTOI

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

BUCUREȘTI, 1986

The Geto-Dacians from the Lower Basin of the Olt

Dava from Sprîncenata site

Гето-даки в бассейне нижнего Олта

Дава в Спрынченате

Editura Academiei Republicii Socialiste România
79 717, Bucureşti, Calea Victoriei 125

CUPRINS

CUVÎNT ÎNAINTE

Valea Oltului inferior, din zona orașului Slatina și pînă la Dunăre, a intrat în sfera investigației arheologice propriu-zise abia în ultimii 15 ani. Terasa stîngă a Oltului, mult înălțată față de nivelul apei, ca și terasele Olteţului, din părțile lui dinainte de vărsare, s-au dovedit locuri prielnice de locuire de-a lungul timpului. Pînă nu de mult se cunoașteau doar unele semnalări cu caracter general privind existența în această zonă a unor „cetăți", fără să se fi știut exact epoca și caracterul lor. Investigațiile preliminare de teren, ca și unele descoperiri întîmplătoare au adus date suplimentare de interes major. Drept urmare s-a trecut la cercetarea sistematică a unora din obiectivele ce se anunțau ca fiind mai importante și se integrau în planul tematic prioritar și la cele care au făcut parte din rîndul obiectivelor de salvare (fig. 1).

Unele din primele asemenea investigații au avut loc chiar pe teritoriul orașului Slatina, pe dealul „Grădiște" și în cartierele noi unde s-au ridicat construcții moderne. De pe urma săpăturilor efectuate în aceste puncte au fost scoase la iveală urme de locuire din epocile neolitică, bronzului și geto-dacică. Un tel neolitic, aparținînd culturii Sălcuța, a fost depistat și cercetat pe teritoriul localității Brebeni, în partea de sud a orașului Slatina. Săpături de durată mai lungă și de oarecare amploare s-au efectuat în cetatea geto-dacică de la Mărgăritești, situată la sud de Balș, pe terasa dreaptă a Olteţului. Prevăzută cu sistem de apărare constînd din șanț și val de pămînt ars, cetatea a fost folosită în special ca centru de refugiu și doar într-o foarte mică măsură și ca punct de locuire, începînd din secolul al V-lea și pînă în secolul al II-lea î.e.n. O cetate similară, cu șanț și val de pămînt ars, cu același caracter de refugiu, dar de proporții mai reduse, în care s-a executat un mic sondaj, se află mai la nord, pe terasa stîngă a Olteţului, pe teritoriul comunei Morunglav.

În apropiere de Slatina, pe teritoriul localității Milcov, nu departe de gara C.F.R., pe un pinten din terasa stîngă a Oltului, se află o altă așezare geto-dacică. Din aceasta se mai păstrează doar o parte, restul fiind distrus cu prilejul construirii căii ferate din apropiere. Aici s-au întreprins recent cîteva sondaje, cu care prilej s-a stabilit că așezarea aparține fazei „clasice" a civilizației geto-dace. La Drăgănești-Olt, pe malul stîng al Oltului, s-au descoperit întîmplător cîteva morminte de înhumație din secolul al IV-lea e.n., foarte probabil sarmatice, și este în curs de cercetare un tel neolitic aparținînd culturii Sălcuța.

Descoperirea cea mai importantă și în care s-au efectuat săpături sistematice în anii 1976–1983 o constituie dava getică de la Sprîncenata (jud. Olt). Rezultatele obținute de pe urma acestor cercetări vor forma subiectul de bază al prezentei monografii. Pe teritoriul aceleiași comune s-au mai făcut și alte descoperiri întîmplătoare, din rîndul cărora rețin atenția un

Fig. 1. Harta cu așezări geto-dacice din bazinul Oltului inferior.

fragment de fibulă digitată din secolul al VII-lea e.n., un mormînt din secolul al IV-lea e. n., o tetradrahmă Macedonia Prima și urme ceramice din secolele VIII–X e.n. Cercetări sistematice s-au întreprins în ultima vreme (1980–1986) și în așezarea geto-dacică de la Pleașov (jud. Teleorman). Aceasta este prevăzută cu șanț și val de apărare și are mai mult un caracter de refugiu. Descoperirile făcute se concentrează către poala valului. Din studiul materialului scos la iveală rezultă că așezarea datează din secolele III–II î.e.n.

În aceste prime rînduri preliminare n-am intenționat să facem o expunere a tuturor descoperirilor arheologice din bazinul Oltului inferior. Am dorit doar să menționăm o parte a acestora, desigur a celor mai însemnate, în special pe cele care sînt rezultatul unor săpături sistematice sau de salvare, pentru a scoate în evidență bogăția de locuire de-a lungul timpurilor în această importantă zonă geografică. În același timp ținem să menționăm că cercetările la care ne-am referit sînt, în cea mai mare parte a lor, rezultatul colaborării dintre Institutul de arheologie din București și Muzeul județean de istorie din Slatina, unde se află depuse și expuse principalele materiale arheologice descoperite.

ABREVIERI

AISC	Anuarul Institutului de studii clasice, Cluj.
AMPorol	Acta Musei Porolissensis, Zalău.
Apulum	Apulum. Acta Musei Apulensis, Alba Iulia.
BMC	H. Mattingly, *Coins of the Roman Empire in the British Museum*, Londra.
BMI	Buletinul monumentelor istorice, București.
BSNR	Buletinul Societății numismatice române, București.
Crawford	M. H. Crawford, *Roman Republican Coinage*, Cambridge, 1974.
Dacia	Dacia. Revue d'archéologie et d'histoire ancienne, București, I–XII, 1924–1947, N. S. I, 1957–.
DissPann	Dissertationes Pannonicae, Budapesta.
Grueber	H. A. Grueber, *Coins of the Roman Republic in the British Museum*, Londra.
IzvestiiaVarna	Izvstiia na Varnenskoto arhelogicesko druzestvo, Varna.
JNG	Jahrbuch für Numismatik und Geldgeschichte, München.
Materiale	Materiale și cercetări arheologice, București.
MemAntiq	Memoria Antiquitatis, Piatra Neamț.
Mousaios	Mousaios. Studii și cercetări de istorie locală, Buzău.
RIC	Roman Imperial Coinage, Londra.
SCIV (A)	Studii și cercetări de istorie veche (și arheologie), București.
SCN	Studii și cercetări de numismatică, București.
SCȘCluj	Studii și cercetări științifice, Cluj-Napoca.
StCl	Studii clasice, București.
Sydenham	Ed. A. Sydenham, *The Coinage of the Roman Republic*, Londra, 1952.

I. DAVA GETICĂ DE LA SPRÎNCENATA

SCURT ISTORIC

La 50 km spre sud de Slatina, pe partea stîngă a văii Oltului, sub terasa primară a acestuia se află comuna Sprîncenata, în alcătuirea căreia au intrat satele Viespeşti, Gilmee şi Sprîncenata. În acest sector, albia rîului Olt s-a deplasat mult spre vest, situată acum la o distanţă de circa 5 km faţă de terasa stîngă, lăsînd în urma lui o mare luncă, intrată recent în circuitul agricol. Acum este dificil să se poată preciza cît de departe spre vest se afla albia Oltului în epoca geto-dacică. Se poate presupune totuşi că aceasta nu putea fi la o astfel de distanţă, dacă avem în vedere împrejurarea că pînă la începutul secolului nostru toată această luncă, începînd din marginea comunei, era de fapt un teren mlăştinos şi permanent inundabil. Pe toată această imensă suprafaţă se întîlnesc astăzi, datorită drenării terenului, grădini de zarzavaturi, lanuri de grîu şi porumb, păşuni pentru vite şi, ici-colo, pîlcuri de păduri.

În partea de est a terasei, deci pe culmea acesteia, se întinde marea Cîmpie a Boianului care a fost întotdeauna, din antichitate şi pînă astăzi, un teren dintre cele mai propice pentru agricultură şi creşterea vitelor, precum şi păduri necesare procurării lemnului şi practicării vînătorii.

Toate satele comunei Sprîncenata se înşiră continuu, pe o distanţă de circa 2 km, de-a lungul terasei Oltului. În acest sector, poate mai mult decît în partea de nord, terasa amintită domină prin înălţimea ei întreaga luncă şi vale a Oltului. În plus, pantele acesteia sînt deosebit de abrupte, înclinaţia lor apropiindu-se mult de poziţia verticală. În dreptul fostului sat „Gilmee", în partea lui de sud, către Viespeşti, impresionează un pinten de teren care s-a desprins din terasă printr-o viroagă naturală, ieşind mult spre vest faţă de linia principală a acesteia. Are o formă ovală, cu dimensiunile de 30 × 110 m şi este înconjurat, cu excepţia părţii de est, pe toate laturile, de pante foarte înclinate, greu accesibile, cum rareori se poate întîlni în restul terasei (pl. I). Din acest punct, vizibilitatea văii Oltului, pe o distanţă de cîte 25—30 km spre nord şi spre sud, permitea o supraveghere aproape perfectă. O asemenea poziţie oferea condiţii ideale ca loc de stabilire a unei aşezări antice în general şi a unei *dava* geto-dacice în special. În rîndul unor astfel de condiţii propice de locuire pe care-l prezenta acest bot de terasă, se mai include şi bogăţia de izvoare de apă, care abundă la piciorul terasei, reprezentînd şi astăzi o binefacere pentru locuitorii din apropiere. Poziţia dominantă a botului de terasă pe care se va instala aşezarea getică, precum şi apariţia unor urme de cultură materială au atras atenţia localnicilor cu aproape un secol în urmă. O primă menţiune despre existenţa aici a unei cetăţi antice, fără alte precizări suplimentare, întîlnim în răspunsul învăţătorului

Ion Dumitrescu din Viespești la *Chestionarul lui Alexandru Odobescu*. Aceeași consemnare va apare și în *Marele dicționar geografic al României*, unde punctul în discuție este denumit „Cetatea de la Gîlmee".

Interesul pentru acest punct cu urme de cultură antică a început să crească după al doilea război mondial, o dată cu ampla campanie de cercetări arheologice din țara noastră și cu înființarea a numeroase muzee județene, orășenești și sătești. Atenția este atrasă din ce în ce mai mult de apariția aici a unor fragmente ceramice, cîtorva denari romani republicani și a unei monede de bronz emisă de Histria, pe baza cărora profesorul Teodor Nițu va înjgheba o colecție muzeală la școala din Viespești.

Pe teritoriul comunei, se mai făcuseră între timp cîteva descoperiri care vor stîrni interesul specialiștilor și le vor îndrepta pașii și spre această zonă mai puțin cunoscută din punct de vedere arheologic și numismatic. Este vorba mai întîi de un tezaur alcătuit din 110 denari romani republicani, descoperit în 1960, în punctul „Livada Cocoanei". Întreg tezaurul a ajuns în colecțiile Muzeului de istorie și etnografie din Pitești și cuprinde emisiuni din intervalul de timp dintre 175–45 î. e. n.[1]. În al doilea rînd ne referim la un alt tezaur monetar, alcătuit din monede de argint romane imperiale tîrzii *(siliquae)*, emisiuni de la împărații Constantius II și Valens. Descoperirea s-a făcut prin 1935 și nu se mai cunosc amănunte referitoare la locul unde s-a găsit tezaurul respectiv și nici numărul exact al monedelor, aflate acum în colecțiile Muzeului de istorie al R. S. România[2]. Tot pe teritoriul comunei, în apropierea școlii din Viespești, pe partea stîngă a șoselei s-au găsit, într-un mal surpat, două vase de lut cenușii lucrate la roată și o amforă din secolele III–IV e.n. aparținînd probabil unei necropole, încă nedepistată.

În acest sector al văii Oltului, în raza satului Viespești, este plasat capătul de vest al așa-zisei „Brazda lui Novac de sud", ale cărei urme nu sînt încă pe deplin identificate. În nici un caz nu se poate vorbi în zona aceasta a terasei Oltului de un castru roman[3]. După cîte se pare, avem de-a face cu o confuzie luîndu-se drept castru roman așezarea getică cunoscută, în *Chestionarul lui Al. Odobescu* și în *Marele Dicționar geografic al României*, sub denumirea de „cetate".

Toate aceste descoperiri au atras atenția conducerii Muzeului de istorie și etnografie din Slatina, care s-a deplasat de mai multe ori la Sprîncenata în cursul anului 1975. Cu acest prilej au fost analizate materialele arheologice și moneda de bronz histriană din colecția școlii din Viespești (denarii romani republicani dispăruseră între timp) și au fost achiziționate pentru muzeu unele din cele mai semnificative descoperiri. În același timp s-a identificat și locul „Cetății de la Gîlmee", punctul de unde proveneau cele mai multe din resturile ceramice și monedele. Astfel s-a ajuns să se constate că aici se află o așezare getică de tip *dava* și să se programeze pentru anul următor (1976) primele cercetări arheologice la Sprîncenata[4]. Interesul pentru o asemenea investigație era cu atît mai mare, cu cît aici se anunța existența primei așezări getice de tip *dava* cunoscută și cercetată pînă în prezent pe valea inferioară a Oltului.

[1] I. Nania, în Studii și comunicări, Pitești, IV, 1972, p. 205–219.

[2] Constanța Știrbu, în *Rezumatul comunicărilor de la sesiunea Muzeului de istorie R. S. R.*, 13–14, 1974, XII, p. 28; C. Preda, SCIVA, 26, 1975, 4, p. 484.

[3] Bibligrafie referitoare la Brazda lui Novac de sud la D. Tudor, *Oltenia română*, ed. a 4-a, 1978, p. 249–251 și 349–351.

[4] C. Preda și M. Butoi, în Materiale și cercetări arheologice, Oradea, 1979, p. 15–17; la săpături au mai luat parte: Aurelia Mincă și Ella Mihăilescu-Rizea.

A. SĂPĂTURILE

Așa cum a rezultat din cele de mai sus, așezarea getică ocupă un pinten de terasă, desprins de aceasta printr-o viroagă naturală, lată la partea superioară de 40–50 m. Suprafața detașată din terasă, respectiv așezarea, are o formă prelungă, ca o șa, cu dimensiunile de 110 m pe direcția N–S, adică în lungime, și între 15 și 30 m lățime, respectiv de la E la V (fig. 2).

Săpăturile intreprinse în campaniile 1976–1983 au constat din secțiuni paralele, orientate perpendicular pe lungimea pintenului, aproximativ pe direcția E–V. Au fost săpate pînă în prezent 20 secțiuni (fig. 2–5). Ele secționează așezarea pe întreaga lățime, avînd dimensiuni între 24–27 m și lățimi de 1,50 și 2 m și ajung în adîncime pînă la peste 2 m (fig. 6–9 și pl. II, 1).

1. Secțiuni și fortificația așezării

Secțiunea I (1976) are lungimea de 17,60 m, lățimea de 1,50 m și adîncimea maximă de 2,60 m. S-au găsit aici urmele a cinci gropi, toate intrate pe jumătate în pereții secțiunii. Au fost numerotate gr. 1–5, adîncimile lor variind de la 2 la 3,20 m.

Secțiunea II (1976), plasată la 12 m spre nord de prima, are lungimea de 17,50 m și lățimea de 2 m, adîncimea maximă a săpăturii fiind de 2,50 m. În cuprinsul ei s-a găsit doar o singură groapă (gr. 6) și, spre capătul de vest, parte dintr-un bordei (B 1). Pentru dezvelirea lui completă s-a săpat o casetă în peretele de nord, cu dimensiunile de 3 × 4 m, stabilindu-se că acesta are lungimea de 3,40 m, lățimea de 2 m și adîncimea de 2,30 m de la suprafața solului. În colțul lui de S–V se afla o groapă circulară cu diametrul de 1,60 m și adîncimea de 2,50 m.

Secțiunea III (1976) a fost plasată la 1,50 m spre sud de S II, fiind lungă de 23 m, lată de 2 m și adîncă de 2,70 m. Aici au apărut trei gropi (gr. 7–9), cu adîncimi cuprinse între 2,75 și 3,70 m. Ele se adîncesc, ca și toate celelalte, în pămîntul sănătos.

Secțiunea IV (1976) a fost considerată porțiunea de teren, lată de 1,50 m, dintre S II și III. Lungimea ei este de 23 m și adîncimea maximă de 2,50 m. În acest spațiu au fost surprinse părți de la gr. 3, 6, depistate în secțiunile vecine. Din rîndul descoperirilor făcute în stratul de cultură se numără: o fusaiolă de lut bitronconică, decorată pe una din fețe cu semicercuri imprimate (car. 4; – 0,50 m); un fragment de platou-cupă de tradiție elenistică tîrzie, cu firnis roșu (car. 7; –0,60 m); lustruitor de lut (car. 4; –1,50 m); fragmente ceramice lucrate cu mîna și la roată, mai semnificative arătîndu-se resturile de fructiere.

Secțiunea V (1977), plasată la 1 m spre sud de S III, are lungimea de 20 m, lățimea de 2 m și adîncime maximă de 2,40 m. În depunerile de cultură au apărut numeroase resturi ceramice geto-dacice și o serie de obiecte, printre care ar fi de menționat: o cățuie fragmentară (car. 4; –0,50 m); fragmente de rîșniță (car. 3; –1 m); tezaur alcătuit din 18 denari romani republicani (car. 5; –0,90 m); monedă geto-dacică de argint de tip Inotești-Răcoasa (car. 3; –0,70 m); numeroase fragmente de vase lucrate cu mîna, unele decorate cu brîu alveolar și cu butoni, și de vase lucrate la roată, mai frecvente fiind buzele și picioarele de fructiere. Tot aici au apărut două grupuri de pietre de rîu, la –0,55 (car. 1–2) și la 0,75 (car. 3). Lîngă peretele de nord s-au găsit alăturate trei vetre (V

Fig. 2. Planul general al săpăturilor din dava de la Sprîncenata.

Fig. 3. Sectorul A al planului general al săpăturilor.

Fig. 4. Sectorul B al planului general al săpăturilor.

Suprafaţa A

Gr. 29 -2,30

v. 25 -0,50

0 1 2 3 4 5m

SX

C

-2,80 Gr. 50 | 1,50 Gr. 32 | SXIV

Gr. 41 -2,50 | Gr. 42 -2,61 | v. 20 -2,00 | SXVII

Fig. 5. Sectorul C al planului general al săpăturilor.

Secţiunea V

- Humus actual şi gropi moderne
- Strat de pămînt zgrunturos, negricios cu baza cenuşoasă, cu urme ceramice şi pietre de rîu (nivelul IV)
- Strat cenuşos cu nuanţe gălbui (nivelul III)
- Strat de pămînt galben-cenuşos cu multe urme de arsură, chirpic, cenuşă (nivelul II)
- Strat de pămînt gălbui albicios, compact, bătătorit (nivelat) cu urme de cenuşă şi vetre la bază (nivelul I)
- Pămînt galben nisipos, fin, depus din şanţul de apărare.
- Pămînt galben roşcat, depus din şanţul de apărare.
- Pămînt negricios, depus din şanţul de apărare.
- Lentilă de pămînt galben-roşcat
- Pămînt negricios, nivel de călcare antic
- Vetre

Fig. 6. Profil al secţiunii V ce taie aşezarea şi fortificaţia.

Fig. 7. Profile ale secțiunilor VI, VII, IX.

Fig. 8. Profile ale secțiunilor XV, XVI.

Fig. 9. Profile ale secțiunilor XVII, XVIII.

1—3), bine arse și fățuite (car. 4—6), la adincimea de 0,70, 0,80 și 2 m. Sub nivelurile de locuire au fost surprinse patru gropi de provizii (gr. 11, 14, 19 și 20) și părți din altele, intrate în taluzul sudic, dar săpate o dată cu S VI. În mod cu totul deosebit se remarcă descoperirea (car. 6—7) unui mormînt, special amenajat, cu un acoperiș de lemn, care proteja cosciugul, aflat la —3,90 m de la suprafața actuală a solului, reprezentat de un gen de copaie, scobită în trunchi de copac. Scheletul și eventual inventarul au fost ridicate la o dată greu de precizat. Din schelet a mai rămas o vertebră, o tibie și cîteva falange (pl. II, 3).

Secțiunea VI (1977), situată la 0,60 m sud de S V, paralelă cu aceasta, are lungimea de 20 m și lățimea de 2 m și adîncimea maximă de 2,40 m. Au apărut și aici o seamă de fragmente ceramice geto-dacice lucrate cu mîna și cu roata, de unde nu lipsesc cele de cești, vase cu buton și brîu alveolar, de fructieră și vase de provizii. În peretele despărțitor dintre S V — S VI a apărut, la —1,10 m, o buză de cupă getică de tip delian cu decor în relief alcătuit dintr-un șir de puncte și șiruri verticale din linii scurte oblice. La adîncimea de 1 m, în car. 3 și 6, s-a găsit cîte o vatră (V 4 și 5), amîndouă bine arse și cu suprafața fățuită. În cuprinsul secțiunii și a peretelui despărțitor s-au descoperit șapte gropi (gr. 10, 12—13, 15—18), cu adîncimi cuprinse între 2 și 2,80 m. În interior, în pămîntul de umplutură, adesea cu straturi de arsură, chirpici și cenușă, au apărut fragmente ceramice sau vase întregibile și un mare număr de oase de animale. Cîteva gr. (10, 16) sînt cuptorite. În gr. 10 s-au găsit cele mai multe resturi ceramice, printre care se numără : partea superioară a unui vas de provizie lucrat la roată cu gura răsfrîntă, cu umărul decorat cu trei grupe de linii în val, despărțite de linii simple ; partea superioară a unei fructiere lucrată la roată ; vas lucrat cu mîna, tronconic, decorat cu brîu alveolar și o combinație de semicercuri din linii incizate ; bol cenușiu neornamentat fragment de bol cu decor în relief, din șiruri de linii oblice, rozete și în formă de brad ; urcior cenușiu, lucrat la roată, întregibil etc. (pl. II, 2).

Secțiunea VII (1978), trasată la 14 m spre nord de S II, adică de cea mai nordică secțiune din campaniile anterioare, are lungimea de 28 m, lățimea de 2 m și adîncimea maximă de 2,40 m. Ceramica descoperită cuprinde : tipuri de vase lucrate cu mîna, cești, vase-urnă sau bitronconice decorate cu frunze de brad ; resturi de vase lucrate la roată, printre care se remarcă fragmentele de fructiere cenușii, cele de vase de provizii, unele decorate cu benzi de linii simple și în val. În car. 3, la —0,25 m, s-a găsit o fibulă de bronz dacică cu nodozități, iar în car. 13, la —0,80 m, o zăbală de fier. Două vetre au apărut la —1 m (car. 3) și la —1,30 m (car. 4) ; două gropi mici, prinse pe jumătate, lîngă peretele de sud, și alta mare lîngă peretele de nord (gr. 20). În dreptul car. 4—5, la —1,40 m, s-a găsit o suprafață mare de bucăți de chirpici, aparținînd probabil unei locuințe. În car. 6, la —2,10 m, se află o vatră (V 8) care aparține celui mai vechi nivel de locuire, plasată pe humusul antic, cu baza din pămînt galben bătătorit.

Secțiunea VIII (1978), plasată la 0,50 m spre nord de S VII, are lungimea de 28 m și lățimea de 2 m, iar adîncimea maximă de 2,30 m. Din rîndul ceramicii lucrate cu mîna ar fi de remarcat cîteva fragmente cu decor incizat în formă de frunze de brad și cu grupuri în formă de furcă (car. 5 ; —0,70 m), iar din cea lucrată la roată se evidențiază prezența, în car. 10, la —1,40 m, a două boluri, unul neornamentat și altul decorat în relief, avînd ca motive : combinații de spirale, rozete, cercuri concentrice și la partea superioară un număr de șapte măști, în forma unor capete umane.

La acestea se adaugă oase de animale, un cuțit de fier (car. 13 ; —1,40 m), o piatră de rișniță (car. 5). Pe o distanță de 5 m, in car. 4—6, la —2,20 m, a fost prinsă podina unei locuințe (L 1), din nivelul I, de care aparține și vatra 11. Podina este din lut galben bătătorit și ars. Alte două vetre (V 9 și 10) se află deasupra colțului de N—E al locuinței la —1,50 și respectiv —1,70 m. O a patra vatră (V 12) s-a găsit spre capătul de vest al secțiunii, la—1,50 m. Mai este de semnalat o groapă (gr. 18) circulară, adincă de 2,40 m, in care s-au găsit două vase intregibile, lucrate cu mina, oase de animale, fragmente de rișniță și un fragment dintr-o sica foarte mică. O altă groapă (gr. 19) s-a găsit mai spre vest, la —3,10 m dela suprafața solului, cu puține resturi ceramice și oase de animale.

Secțiunea IX (1979) s-a trasat și săpat în jumătatea de nord a așezării, în continuarea și paralel cu S VII—VIII, fiind orientată aproximativ E—V. Măsoară in lungime 26 m și în lățime 2 m. În cadrul ultimului strat de depuneri de cultură, pînă la adincimea de cca 0,50 m, s-a descoperit o serie de fragmente ceramice de la vase lucrate cu mina și decorate cu briu alveolar, butoni și grup de linii incizate (cu mătura), fragmente de vase lucrate la roată din pastă cenușie, mai rar și roșiatică, printre care se întilnesc : fragmente de fructiere și de vase mari de provizii, decorate cu benzi și linii in val, alternind cu linii simple incizate. Printre obiectele mai importante descoperite in cuprinsul aceluiași strat de depuneri se numără o fibulă de argint de tip „linguriță", apărută la 0,20 m, o monedă de bronz de la Augustus, emisă in anul 5 î. e. n., contramarcată ulterior, găsită la adincimea de 0,50 m și o rișniță fragmentară de tuf vulcanic.

Stratul următor, cuprins aproximativ intre 0,60 și 1,20, este ceva mai bogat in urme arheologice. Din rindul ceramicii rețin atenția fragmente de fructiere lucrate cu roata, o cană bitronconică și un castron, de asemenea lucrate cu roata, resturile unui vas mare lucrat cu mina, un miner dublu de amforă grecească, fragment de kantharos, imitație locală, ceașcă dacică, rișniță, zgură de fier, oase de animale printre care și o copită de cal.

În continuare, pînă in jurul adincimii de 1,80 m se află stratul de cultură cel mai bogat in urme arheologice, cu mult chirpici ars, vetre de pămînt ars. Sînt prezente și aici fragmente de „fructiere", trei cești dacice, buze de vase mari de provizii lucrate la roată și desigur fragmente de vase lucrate cu mina, decorate cu brie alveolare și butoni. Din acest strat și din cel precedent coboară in pămintul sănătos citeva gropi (nr. 21—24).

În jurul adincimii de 2 m s-au surprins urmele unei podini de locuință lutuită și arsă pînă la roșu, aparținind primului nivel de locuire. Această podină se leagă de cea intilnită în S VIII, dinspre sud. Fragmentele ceramice apărute aici aparțin unor vase lucrate cu mina, din pastă neagră sau maronie, cu fața bine lustruită.

Secțiunea X (1979) s-a săpat in extremitatea sudică a așezării în porțiunea de teren cea mai îngustă, cu lățime cuprinsă între 5 și 8 m. De aceea secțiunea a fost trasată pe direcția N—S, de-a lungul așezării. Are lungimea de 22 m și lățimea de 2 m. Terenul a fost deranjat aici de unele gropi săpate moderne. Datorită poziției și deranjamentelor moderne menționate nu s-au putut urmări și stabili în mod clar depunerile arheologice ca în celelalte secțiuni. Prin acest sondaj s-a urmărit în special recuperarea de materiale din acest sector mai puțin propice unor cercetări sistematice.

Pînă la adincimea de 0,60 m au apărut, din seria ceramicii lucrate la roată, resturi dintr-un vas de provizii cu decor de linii incizate, simple

și în formă de val, buze de fructiere, partea superioară a unei căni bitronconice, decorată cu linii in val și un capac de vas ; din rindul ceramicii lucrate cu mina sint de menționat fragmente de vase decorate cu brîie alveolare și butoni și resturi de cești dacice. La acestea se adaugă bucăți de chirpici ars cu amprente de pari și nuiele, precum și oase de animale (ovicaprine și porcine).

În depunerile următoare, de pînă la 1,20 m adincime, au apărut : o cană bitronconică, cenușie, o strachină fragmentară, buze de fructiere, toate lucrate la roată ; fragmente de vase lucrate cu mina, bogat ornamentate cu brîie alveolare și butoni, pe unul din ele fiind redat, se pare, un șarpe ; mai sint de menționat două capace de vase, unul cu cap de animal.

Pînă la adincimea de 1,80 m, unde se află nivelul de călcare antic, au mai apărut : fructieră fragmentară, ceașcă dacică și o buză de vas mare de provizii. Spre capătul de nord al secțiunii, la adincimea amintită, s-a dat peste o suprafață de pămint ars și bucăți mari de chirpici ars. După cite se pare aici este vorba de o vatră cu marginile ridicate, construite din bucăți de pămînt ars, similare unor cărămizi, și din chirpici. Forma este aproape circulară, cu dimensiunile de 0,80 × 0,90 m. În apropierea acestora s-au găsit citeva fragmente de vase lucrate cu mina din pastă maronie, cu lustru mecanic la suprafață.

Secțiunea XI (1979) a fost trasată în partea de nord a așezării, imediat la nord de S IX, fiind paralelă cu aceasta, deci orientată E—V. Are lungimea de 26 m și lățimea de 2 m. Pînă la adincimea de 0,50 m se semnalează doar prezența citorva fragmente, buze de vase, in special de străchini, fructiere și vase-borcan, lucrate atit cu mina, cit și la roată. La acestea se mai adaugă o ceașcă dacică fragmentară și resturi de rișniță. Între 0,60 și 1,20 m s-au inregistrat : parte dintr-un vas aproape bitronconic, cu buza evazată și decorat cu briu alveolar, buză de vas decorat cu linii incizate, simple și in val, ambele lucrate cu mina, și fragmente de fructiere cenușii, lucrate la roată.

În depunerile de mai jos, pînă la adincimea de 1,80 m, se semnalează citeva fragmente de vase lucrate cu mina, decorate cu briuri alveolare, cu butoni și semicercuri in relief, apoi fragmente de fructiere lucrate la roată și de vase mari de provizii *(dolia)*. Între car. 6—7 s-a dat peste o suprafață de pămint ars, cu mult chirpici, urme ce se leagă de complexul apărut in S IX, in dreptul acelorași careuri. Tot aici au apărut și două vetre fățuite și bine arse (nr. 14—15). În cadrul aceleiași suprafețe s-au găsit și trei gropi (nr. 25—27), care se adincesc în pămintul sănătos, cuprinzind ca și celelalte ceramică, chirpici ars, oase de animale etc.

Secțiunea XII (1980) a fost trasată și săpată in sectorul de nord al așezării, in continuare și paralel cu S XI. Are lungimea de 24,50 m și lățimea de 2 m, orientarea fiind E—V. Pînă la adincimea de 0,80 m s-au găsit : în car. 1—2, șapte greutăți de plasă piramidale, așezate in poziție oblică, o ceașcă dacică, vas-borcan miniatură, cu butoni și o cană cenușie ; în car. 4—5, pe o lungime de 1 m, s-a dat peste o suprafață de pietre de rîu, ca un pavaj ; din car. 6 provine un denar roman republican. În continuare pînă la 1,50 m, mai important, se semnalează un vas cu corpul bombat, iar pînă la 2 m, vas-borcan cu butoni, fragment de ceașcă dacică, rîșniță primitivă și o serie de alte fragmente ceramice.

În car. 7, la 1,90 m, a apărut o vatră fățuită și bine arsă, de formă circulară, cu diametrul 1 m. Tot aici, intinzindu-se și in car. 8, s-au găsit resturi de chirpici ars cu amprente de nuiele și fragmente ceramice de la vase lucrate cu mina din pastă neagră lustruită.

Secţiunea XIII s-a săpat imediat la nord de S XII, paralelă cu aceasta, deci cu aceeaşi orientare E—V. Are lungimea de 24,50 m şi lăţimea 2 m. Pînă la adîncimea de 0,50 m în depunerile ultimului strat de cultură au apărut fragmente de vase lucrate cu mîna, decorate cu brîuri alveolare, cu butoni şi cu linii incizate, simple sau în val, şi în formă de brăduţ şi de vase lucrate cu roata, printre care se numără resturi de vase de provizii, de fructiere, străchini, strecurătoare etc. În depunerile de pînă la 1,20 m s-au descoperit : fragmente ceramice aparţinînd ambelor categorii de vase tipice culturii geto-dacilor, din rîndul cărora nu lipsesc cele de fructiere, vas-sac şi borcan, ceaşcă, căni bitronconice etc.

În continuare, pînă la adîncimea de 1,90 m se remarcă şi prezenţa buzelor de fructiere lucrate cu mîna, din pastă maronie sau negricioasă lustruită, iar la baza stratului urme de chirpici ars.

Secţiunea XIV (1980) s-a săpat în extremitatea sudică a aşezării, lungă de numai 9 m şi lăţimea 2 m. Şi aici se constată aceeaşi structură stratigrafică. Din rîndul ceramicii se remarcă o cană întreagă de formă bitronconică, lucrată la roată, din pastă cenuşie, apărută în car. 2, la 1,40m, mîner şi gît de amforă de import, în car. 5, la —1,50 m, fragmente de cupă locală de tip megarian şi vatră circulară, cu diam. 1 m, găsită în car. 4—5, la —1,15 m. Spre baza aşezării, în primele două niveluri de locuire, apar fragmente de fructiere lucrate cu mîna, cu lustru la suprafaţă.

Secţiunea XV (1981) s-a trasat şi săpat în sectorul de nord al aşezării, imediat la nord de S XVI. A fost orientată E — V, cu lungimea de 20 m, lăţimea de 2 m şi adîncimea maximă de 1,90 m. Primul nivel de locuire a fost surprins doar sporadic între 1,80—1,90 m, constînd din urme slabe de cenuşe şi de fragmente ceramice lucrare cu mîna din pastă neagră sau maronie, lustruită mecanic la suprafaţă. Deasupra acestor urme, în car. 3—5, între 1,50—1,80 m adîncime, pe întreaga suprafaţă a secţiunii, stratul de depuneri al nivelului II de locuire are o arcuire concavă, ceea ce dă impresia prezenţei resturilor unei locuinţe adîncite, cu urme de arsură spre bază. Printre ceramica descoperită aici se numără patru ceşti dacice fragmentare resturi de fructiere lucrate cu mîna, cu buzele late şi faţetate şi de vase-borcan cu decor incizat în forma frunzei de brad.

În nivelul III, cuprins aproximativ între 0,60 şi 1,20 m, s-au găsit fragmente de fructiere cenuşii lucrate la roată, buze de vase de provizii, fragmente de vase lucrate cu mîna şi bucăţi de rîşniţă. Nivelul superior, al IV-lea şi ultimul în ordine cronologică, apare aici ceva mai bogat. La baza acestuia, în car. 7, s-a găsit, prelungindu-se spre nord cu încă 1,30 m, suprafaţa de pietre de rîu întîlnită în S XVI şi care are dimensiunile complete de 1,80 m, pe direcţia N—S, şi de 1,20 m pe cea E—V. Acestea ar putea să aparţină unei locuinţe cu fragmente de fructiere, o ceaşcă, un „lustruitor" (calapod) de lut, fund de amforă de import, o fibulă de bronz de tip „linguriţă" (pl. LI, 2), o copită de cal, corn de cerb prelucrat ca un fluier (pl. LX, 8) etc.

Secţiunea XVI (1981) s-a săpat imediat la nord de S XIII, cu
orientarea E—V, lungă de 24 m, lată de 2 m şi cu adîncimea maximă pînă
în jur de 1,80 m, unde s-a ajuns la nivelul de călcare antic. Aici nu s-au mai
prins urme ale primului nivel de locuire. În car. 4—5, pe toată lăţimea
secţiunii, între 1,40—1,90 m, se află un strat de depuneri de cenuşă şi pă-
mînt ars pînă la roşu, care se leagă de o vatră cu diametrul de 0,90 m. Din
puţinele fragmente ceramice apărute se numără : resturi de fructiere şi
căni lucrate cu mîna, de amforă şi *dolia*, fragmente de borcane şi fructiere

lucrate cu mîna, vas-borcan întreg cu butoni (pl. XIV, 4), altul decorat
cu suite de brîuri acoperind toată suprafaţa vasului.
Între 0,80—1,40 m s-au înregistrat ceva mai multe fragmente de
străchini şi vase-borcan lucrate cu mîna, o creuzetă, zgură de fier şi o
suprafaţă de pietre în car. 7—8, la 1 m. În nivelul superior, pînă la 0,80 m,
sînt de semnalat cîteva vase-borcan lucrate cu mîna, decorate cu brîu
alveolar şi butoni, o cană cenuşie, lucrată cu roata, ceaşcă (*kantharos*) cu
două mînere, din pastă cenuşie (pl. XXIV, 3), fund de amforă, capac de
vas, un ac de fibulă şi o lamă de cuţit de fier ; se adaugă fragmente de rîş-
niţă de tuf vulcanic, o fibulă de argint tip „linguriţă" (pl. LI, 1) „lustrui-
tor" (calapod) de lut etc.

Secţiunea XVII (1982) s-a săpat în extremitatea sudică a aşezării, fiind orientată E—V, deci perpendicular pe lungimea aşezării, cu dimensiunile de 16,40 × 2 m. Deşi aici lăţimea aşezării se reduce mult, grosimea depunerilor de cultură păstrează aceeaşi structură şi consistenţă ca şi în părţile centrale şi de nord. Pînă la 0,50—0,60 m, în depunerile ultimului nivel de locuire, ceramica recoltată a apărut în cantităţi relativ reduse, fiind în exclusivitate fragmentară. Printre acestea se remarcă fragmente din vase mari de provizii lucrate cu roata şi restul unui vas lucrat cu mîna cu decor în relief, redînd un cap de vultur.

Următoarele două niveluri de locuire, care ating adîncimea de 1,70 m, sînt şi aici bine reprezentate, cu urme ceramice relativ numeroase, aparţinînd principalelor tipuri de vase geto-dacice din secolul I î.e.n. Nu lipsesc fragmentele de fructiere, străchini, castroane, vase de provizii etc. De aici (—1,70 m) provin şi două vase lucrate cu mîna, de formă tron- şi bitronconică, decorate cu butoni crestaţi şi linii incizate, dispuse oblic, şi cu butoni circulari însoţiţi de brîu alveolar în formă de T răsturnat (pl. V, 2). Nivelul cel mai vechi este şi aici surprins sporadic, de el legîndu-se cîteva fragmente ceramice de la vase lucrate cu mîna, din pastă neagră sau maronie lustruită. În car. 2—4 s-a dat peste un strat de arsură gros de 0,50 m ce se leagă de o vatră ce coboară pînă la —2 m, totul fiind depus în legătură cu o locuinţă.

Secţiunea XVIII (1982) s-a trasat în capătul nordic al aşezării, imediat la nord de S XV şi XVI, paralelă cu acestea, orientată E—V. Are lungimea de 20 m şi lăţimea de 2 m. Pînă la adîncimea de 0,40—0,50 m s-a înregistrat, ca şi în campaniile anterioare, existenţa unui strat de depuneri format din pămînt negricios, cu structură sgrunţuroasă şi cu conţinut de cenuşă. Acest strat de depuneri aparţine ultimului nivel de locuire, marcat aici doar de o singură vatră apărută în car. 7, la — 0,50 m. Aceasta este de formă circulară, cu diametrul de 0,60 m, este bine arsă şi făţuită, fiind aşezată direct pe pămînt, fără un suport de pietre, sau cioburi ca în cazul celor mai multe vetre descoperite în aşezare.

Ceramica descoperită este relativ puţină şi toată fragmentară. Mai
caracteristice se dovedesc a fi fragmentele de strecurători şi de fructiere
lucrate la roată, din pastă cenuşie, una cu buza orizontală, iar cealaltă
cu două faţete. Tot aici, adică în car. 2, au mai apărut şi oase de animale,
printre care şi un maxilar de canin ; tot din rîndul ceramicii sînt de re-
ţinut : fragment de cupă de tip megarian cu decor în relief, redat printr-o
suprafaţă de unghiuri şi săgeţi ; fragment de căţuie miniatură, două frag-
mente de vase cenuşii cu decor lustruit, unul în reţea, iar celălalt în gru-
puri triunghiulare ; fragment de vas de provizii cu decor incizat din linii
simple şi în val, mîner de capac de vas şi cîteva rondele din cioburi de vase.

Stratul următor de depuneri, aparținînd penultimului nivel de locuire, coboară pînă la 1 m și chiar pînă la 1,20 m adîncime. Este un strat consistent de locuire, cu multă cenușă și multe resturi de chirpici ars. În car. 5—7, la —0,80—0,90 m, s-a dat peste o suprafață de bucăți de chirpici, amestecate cu cenușă, dar nelegate între ele. Desigur, toate acestea aparțin unei locuințe de suprafață, lungă, pe direcția E—V, de cca 5 m și prinsă în secțiune pe o lățime de 1 m, continuîndu-se însă în taluzul de nord. Ceramica recoltată este destul de rară și în întregime fragmentară. Printre acestea se remarcă, buze de cană, fragment de fructieră cenușie, lucrată cu roata, două fragmente de amfore elenistice de import, unul aparținînd unei amfore cu mînerul dublu ; la acestea se adaugă resturi de vase lucrate cu mîna prevăzute cu butoni și brîuri alveolare și de cești și de vase mari de provizii.

Între 1 m și cca 1,50 m adîncime, ceea ce corespunde nivelului al doilea de locuire în ordine cronologică, se află un strat de depuneri de pămînt galben nisipos, cu urme de pietre, cărbuni și fragmente ceramice. Către baza acestui strat, în car. 3 și 5, lîngă taluzul de sud, s-a dat peste un grup de pietre de rîu, dispuse circular, la adîncimea de 1,40 m. În jurul lor nu se constată nici o urmă de arsură, încît este greu de stabilit rostul acestora, care, oricum, este de pus în legătură cu unele anexe de locuințe. La același nivel, în car. 9, s-a descoperit o vatră fățuită și bine arsă ; are formă circulară cu diametrul de 0,60 m.

Ceramica descoperită este reprezentată de aceleași categorii și tipuri, cu observația că la acest nivel, din care pornesc o serie de gropi în adîncime, se constată și prezența unor tipuri de vase de tradiție mai veche. Din materialul scos la iveală se remarcă : resturi de fructiere cu buza orizontală, cenușii, lucrate cu mîna sau la roată, un fragment de vas elenistic cu o dungă roșie pictată și fragmente de vase mari, cu buza răsfrîntă și cu urechiușă, lucrate cu mîna.

La adîncime de 2 m, sub suprafața de chirpici, pare să fie vorba de groapa unui bordei. Au apărut destul de multe fragmente ceramice, cenușă și urme de pămînt ars. Din rîndul ceramicii se remarcă mai întîi o cană bitronconică, cu mînerul rupt din vechime, din pastă cenușie, lucrată cu roata, înaltă de 0,14 m. Tot aici au apărut și cîteva fragmente de cupă locală de tip megarian cu decor în relief de unghiuri-săgeți și un cap de pasăre, realizat din piatră, conglomerat nisipos local, prin frecare, similar ca material și tehnică cu statueta descoperită anterior.

După cum lăsa să se întrevadă, în cursul adîncimii secțiunii pe întreaga suprafață din car. 4—7, pe o lungime de cca 5 m, stratul de cultură coboară pînă la 2,20 m, suprapunînd direct solul antic de culoare negricioasă. În acest strat, cel mai vechi al așezării, aici prezent pe o grosime de peste 0,40 m, au apărut urme de cenușă și pămînt ars. Este foarte probabil ca această suprafață să reprezinte parte din podina unei locuințe din faza de început a așezării, așa cum s-a mai descoperit și în alte sectoare ale așezării.

La nivelul acesta au apărut fragmente ceramice tipice acestei faze mai vechi, constînd în special din vase lucrate cu mîna din pastă maronie, lustruită la suprafață. Cele mai multe fragmente aparțin unor castroane cu buza fațetată sau evazată, cu o ușoară arcuire ; apar și buze de vase, farfurii mult evazate, precum și resturi de vase mari cu buza evazată. La această adîncime au putut fi depistate trei gropi și anume cu nr. 43—45. Pentru început consemnăm în gr. 44 prezența unor fragmente din două

cupe locale de tip megarian, una cu decor de palmete și proeminențe globulare, cealaltă, mult mai mare, cu buza evazată și înaltă și cu decor în formă de solzi, limitat la partea superioară de un registru cu linii paralele oblice.

Secțiunea XIX (1982) s-a trasat imediat spre nord de S XVIII, la 0,25 m distanță de aceasta. Are lungimea de 16 m și lățimea de 2 m. Ultimul nivel de locuire, ale cărui depuneri de cultură coboară de la suprafața terenului pînă la adîncimea de 0,40—0,50 m, constă dintr-un strat de pămînt de culoare negricioasă, cu urme de cenușă, pietre de rîu și bucăți mici de chirpici ars. Ceramica este fragmentară și aparține următoarelor categorii și tipuri de vase : fragmente de fructiere din pastă cenușie lucrate la roată, buze de străchini și de castroane lucrate cu mîna și cîteva fragmente decorate cu grupe de linii incizate, brîu alveolar și butoni cilindrici.

Stratul următor de depuneri, aparținînd penultimului nivel de locuire, al treilea în ordine cronologică, coboară pînă la adîncimea de cca 1,30 m de la suprafața terenului. Aici pămîntul este mai consistent și are culoare gălbuie-nisipoasă. În dreptul car. 3—5 s-a dat peste o suprafață de chirpici ars, găsită și delimitată în S XVIII. Aici ea se mai întinde pe încă 1 m spre nord. Am avea astfel o suprafață de chirpici cu dimensiunile de 2,50 m × 5,50 m și care sigur este a unei locuințe aparținînd nivelului penultim de locuire. Grosimea depunerilor de chirpici atinge 0,40 m ; baza acestuia, deci și a locuinței, situîndu-se la —1,40 m. Din rîndul ceramicii se remarcă : fragmente de strachină, de fructieră cenușie lucrată la roată, un vas cu fundul lipsă, în formă de căzănel, cu două mînere, lucrat la roată, din pastă cenușie închisă, negricioasă, cu decor de benzi lustruite, o cană mare de formă bitronconică, cu mîner, înaltă de 0,28 m, lucrată cu roată, din pastă negricioasă, cu lustru la suprafață, mîner dublu de amforă, și fragmente de vase-sac sau ușor bitronconice, decorate cu butoni și cu brîu alveolar și oase de animale.

Stratul următor, al doilea în ordine cronologică, coboară pînă la cca 1,80 m adîncime, și constă dintr-un pămînt cenușos, cu dungi de cărbuni și pămînt ars. Din acest nivel în special pornesc gropile cele mai multe. În car. 3—4 a apărut o mare cantitate de oase de animale, ovicaprine și cornute mari. Tot aici s-au găsit două fragmente de rîșniță primitivă, din piatră dură roșiatică și cîteva bucăți de zgură. În acest strat, ceramica lucrată cu roata devine foarte rară, dominînd cea lucrată cu mîna. Destul de frecvent devin acum castroanele lucrate cu mîna din pastă maroniecărămizie și chiar negricioasă, cu buza lată și mult răsfrîntă în afară. Ceramica la roată este reprezentată de o buză de vas de provizii cu decor de linii incizate, simple și în val, găsit în car. 3, fragmente de strecurătoare, una cu decor de linii incizate, și de cîteva resturi de amfore.

La baza secțiunii, între — 1,80 m și 2,20 m, în cuprinsul car. 3—6, se află cel mai vechi nivel de locuire al așezării, primul în ordine cronologică. În acest sector, pe o lungime de peste 6 m, stratul ajunge să măsoare 0,20—0,30 m. El conține foarte multă cenușă și pămînt ars pînă la roșu, precum și urme de cărbuni. Baza lui suprapune direct solul de călcare antic. După toate probabilitățile, aici s-a dat și peste podina unei locuințe ce constă dintr-un strat de lut, gros de 0,05—0,07 m, bine bătătorit, fățuit și apoi ars. Arderea este pe alocuri foarte puternică încît capătă aspect de vatră.

De la acest nivel s-au recoltat aproape exclusiv resturi de castroane și străchini, cu buza evazată și fațetată, lucrate cu mîna din pastă maro-

nie şi neagră lustruită. Se confirmă astfel, o dată în plus, că o astfel de ceramică este mai veche decît celelalte tipuri ceramice din aşezare şi se poate plasa în timp în cursul celei de-a doua jumătăţi a secolului al II-lea î.e.n. Unele castroane de culoare maronie, dintr-o pastă ceva mai poroasă şi cu lustru mai puţin îngrijit, se continuă şi în nivelurile II şi III, deci ajung şi în prima jumătate a secolului I î.e.n.

Secţiunea XX (1983) s-a trasat şi săpat în zona centrală a aşezării, imediat la nord de S II, avînd lungimea de 16 m şi lăţimea de 2 m. Din primul nivel nu s-au surprins decît slabe urme. Mult mai bine reprezentate s-au dovedit nivelurile II–III, aparţinînd secolului I î. e. n. Unuia din aceste două niveluri îi aparţine o groapă (nr. 48), depistată în car. 4, la –1,40 m. În partea ei superioară au apărut numeroase fragmente ceramice aparţinînd unor vase mari, lucrate mai ales cu mîna. Printre acestea se numără o cană cu buza evazată (pl. XX, 3), un vas borcan cu butoni, o fructieră cu picior (pl. XXI, 3), toate modelate cu mîna, şi partea inferioară a unei căni bitronconice lucrate la roată. În car. 5–6, la – 1,20 m, s-a dat peste o suprafaţă cu bucăţi de chirpici ars. La acest nivel se semnalează cîteva fragmente de fructiere lucrate cu mîna şi o parte dintr-o cană lucrată la roată. Nivelului III îi aparţin două vetre găsite la –0,60 şi –0,70 m, în car. 3 şi 4. Din depunerile acestui strat s-a recoltat o ceaşcă dacică joasă şi un fragment de *kántharos* cu picior scurt. În ultimul nivel au apărut o serie de fragmente ceramice nesemnificative.

Suprafaţa A (1983) s-a săpat în jumătatea sudică a aşezării, în sectorul ei cel mai îngust (fig. 2 şi 5). Aceasta este paralelă cu S X, în partea lui de vest, către pantă. Are forma trapezoidală, cu lungimea de 23 m şi lăţimea, la sud de 5,70 m, iar la nord de 2 m. Primele trei niveluri au fost aici destul de sărace, fiind reprezentate doar prin fragmente ceramice, un vas-borcan lucrat cu mîna, apărut la –1,20 m, două ceşti dacice, la –1 şi respectiv 1,40 m, şi cîteva fragmente de fructiere lucrate la roată. Ultimul nivel s-a dovedit a fi aici ceva mai bogat. În cuprinsul depunerilor de cultură, pînă la adîncimea de 0,40–0,50 m, au apărut cinci vase miniatură lucrate cu mîna, de formă-borcan (pl. XII, 2, 5, 7–8) şi de tip sac sau globulare (pl. XIV, 10), printre care şi unul decorat cu frunză de brad (pl. XII, 8), o strecurătoare (pl. XLII, 5–6), şi o cană, lucrate la roată (pl. XXXII, 5) şi o fibulă cu capetele globulare, îndoite, de tip „omega" (pl. LI, 9). Fragmentele ceramice descoperite aparţin unor vase decorate cu incizii simple şi în val cu brîu alveolar.

Aşa cum am arătat, aşezarea de la Sprîncenata ocupă un pinten de terasă, cu pante foarte înclinate în părţile de sud-vest şi nord. În partea de est, unde se făcea legătura cu restul terasei, s-a creat o viroagă naturală, cu o deschidere la suprafaţă, variind între 40 şi 50 m. Aceasta a fost apoi adîncită de locuitorii aşezării, transformînd-o în şanţ de apărare. Pămîntul rezultat din săparea şanţului a fost depus pe marginea dinspre interior a acestuia, ridicîndu-se astfel valul de apărare pe o înălţime, care măsoară astăzi 1,90 m. Între fundul şanţului şi culmea valului este o diferenţă de nivel de aproape 9 m. Valul are la bază o lăţime de 7 m şi este alcătuit din straturi alternative de pămînt negricios şi galben-nisipos. În partea centrală a aşezării, unde s-au săpat secţiunile I–VI, la baza lui, apare mai întîi stratul de pămînt galben-nisipos, peste care a fost depus cel negricios. În unele cazuri (S III), stratul negricios este încadrat de două depuneri de pămînt galben-nisipos. La S VII–VIII, aflate mai spre nord, stratul

negricios apare la baza valului, iar cel galben-negricios deasupra acestuia. Pămîntul este curat şi nu se observă nici un fel de altă întăritură a acestuia. Cît priveşte şanţul de apărare, respectiv adîncitura lui maximă, s-a acoperit cu pămînt scurs din cele două părţi pe o înălţime de 2,80 m, încît diferenţa actuală între vîrful valului şi adîncitura şanţului mai măsoară doar 6,20 m. Desigur, diferenţa de nivel între fundul şanţului şi culmea valului trebuie să fi fost ceva mai mare de 9 m. Cu un asemenea sistem de apărare şi cu pantele înalte şi foarte înclinate, aşezarea se prezintă ca una dintre cele mai bine apărate dave. Aceasta se înscrie, fără nici o îndoială, printre aşezările geto-dace cu cea mai sigură poziţie defensivă. La condiţiile prielnice de apărare se adaugă poziţia dominantă a acesteia. De aici se putea cu uşurinţă urmări orice mişcare sau încercare de apropiere a oricărui inamic, pe toată valea Oltului, pe distanţe foarte mari. Suprafaţa relativ mică de locuit a promontoriului a fost suplinită de condiţiile cu totul speciale de apărare. În spatele sistemului de fortificaţie trebuie să-şi fi găsit adăpost permanent mai marii obştii, proviziile şi tot ce avea mai de preţ comunitatea, iar în caz de pericol, întreaga populaţie din zonă.

2. Stratigrafie

Săpăturile de pînă acum au stabilit succesiunea depunerilor de cultură din cadrul aşezării şi au încercat în plus şi o cronologie absolută a lor. În general, observaţiile făcute încă din primele campanii s-au verificat întocmai în cursul tuturor cercetărilor, încît se poate vorbi de o bună cunoaştere a stratigrafiei davei de la Sprîncenata. Mai întîi ar fi de constatat că suprafaţa oarecum redusă a aşezării, 110 m lungime pe direcţia N–S şi 20–30 m de la E–V, a dus aici la o locuire foarte intensă. Aşa se explică împrejurarea că depunerile de cultură ajung să măsoare pînă la 2 m grosime. Urmele de locuire încep de la poala interioară a valului de pămînt, aceasta fiind uneori tăiată de gropile de bordeie sau de locuinţe, sau uneori suprapusă de straturile superioare de cultură. În general însă, valul de pămînt a rămas curat şi în cea mai mare parte a lui nederanjat. Pe o distanţă de 4 şi uneori chiar 5 m de la vîrful lui spre interiorul aşezării, valul nu a fost afectat de locuire. Pe măsură ce depunerile de cultură au sporit şi s-au ridicat, cu timpul, ele au ajuns în ultima fază de locuire la nivelul superior al valului, încît astăzi nu se mai observă nici o diferenţă de nivel în interiorul aşezării, respectiv nici o porţiune din panta acestuia, care era sigur vizibilă şi clar delimitată în momentul ridicării lui. Cu alte cuvinte, locuirea intensă a aşezării şi depunerile masive de cultură au şters treptat această diferenţă, încă vizibilă la alte aşezări geto-dacice, unde straturile de locuire n-au ajuns la o asemenea grosime (fig. 6–9).

Nivelul I, considerat cea mai veche fază de locuire a aşezării, se situează la baza întregii depuneri de cultură, imediat deasupra humusului antic. Acesta din urmă este reprezentat de un strat de pămînt negricios, gros de circa 0,50–0,60 m, sub care se află un strat cu structură nisipoasă, de culoare galbenă-albicioasă. Primele urme de locuire au fost surprinse pe aproape întreaga suprafaţă a aşezării, constituind o depunere destul de subţire, care nu depăşeşte 0,10 m în grosime, caracterizîndu-se printr-un strat de cenuşă şi de arsură, sesizabil, sub aceeaşi formă, pe aproape întreaga întindere a aşezării. Sub cenuşă se află suprafeţe întinse de lut galben bătătorit şi ars la suprafaţă. După cîte se pare, cel puţin în unele cazuri, avem de-a face cu podini de locuinţe. De pildă, în cadrul S VII–

VIII a fost sesizată destul de clar o asemenea podină, bine bătătorită și arsă la suprafață, urmărită pe o lungime, pe direcția E—V, de 5 m, iar de la nord la sud pe o distanță de aproape 3 m. La nivelul acestei podine și legată direct de ea s-au găsit două vetre frumos fățuite și bine arse, una (V 11) în colțul de nord-est, iar cealaltă (V 8), în colțul opus, adică în cel de S—V. O vatră (V 3) situată la aceeași adîncime (2 m), deci aparținînd aceluiași prim-nivel de locuire, s-a găsit și în S III.

La capătul de est al podinei, imediat lîngă vatră, mai precis în continuarea ei, exact sub vatra de deasupra primului nivel, s-a găsit un grup de cinci vase de lut arse ritual, unele pînă la roșu. Lîngă acest grup de vase, pe vatră, s-a găsit un fragment dintr-o statuetă de piatră. Atît vasele, cît și statueta prezintă urme de ardere rituală și întrezărim aici o formă de manifestare a cultului unei zeități a vetrei.

În cuprinsul acestor prime urme și depuneri de locuire s-au descoperit fragmente de vase, aproape în exclusivitate lucrate cu mîna, care se caracterizează printr-o lustruire puternică și prin culoarea lor maronie sau neagră. Printre tipurile de vase se remarcă două cești bitronconice, cu minerul ușor supraînălțat (pl. XXI, 4), de tradiție hallstattiană, buzele de fructiere de culoare maronie și cele care aparțin unor vase mari, gen urne, cu buza evazată. Grosimea mică a acestui nivel și raritatea descoperirilor din cuprinsul lui nu ne permit să vorbim pentru această etapă de anumite tipuri de vase lucrate la roată. Cele cîteva fragmente apărute pînă acum nu sînt tipice și nu știm precis dacă nu cumva, cel puțin unele dintre ele, nu aparțin nivelului superior. Sigur apare faptul că pentru acest prim-moment de locuire al așezării, domină cu autoritate ceramica lucrată cu mîna, în special cea lustruită. Vasele nelustruite, cu decor de brîuri alveolare și butoni sau cele ornamentate cu linii incizate în formă de brad sau de val, nu sînt specifice acestui nivel de locuire. Ele abundă în nivelurile superioare de locuire. De asemenea apare limpede că tipurile principale de vase lucrate la roată, cum sînt fructierele, cănile bitronconice, bolurile de tip delian și altele, nu se leagă de acest prim-nivel de locuire, ele fiind tipice depunerilor ulterioare.

Aceste cîteva observații în legătură cu prezența sau absența unor tipuri ceramice se leagă direct de vechimea primelor urme de locuire de pe „cetate". A rezultat din cele prezentate că primul nivel nu a fost identificat în mod compact pe întreaga suprafață a așezării, ci doar în cea mai mare parte a acesteia. El se prezintă cu multe urme de arsură și aproape întotdeauna cu un strat subțire de cenușă. În unele din secțiunile săpate, (S V—VI), acest strat de arsură și cenușă intră sub poala valului (fig. 7), demonstrînd limpede că primul nivel de locuire, cel puțin la începuturile sale, a fost anterior ridicării valului de pămînt și al săpării șanțului de apărare. Din observațiile stratigrafice făcute ar rezulta deci că promontoriul viitoarei dave a cunoscut o primă locuire, mai puțin intensă, înainte de construirea fortificației. Faza aceasta de început pare să fi pierit ca urmare a unui incendiu, așa cum o arată cenușa și pămîntul ars. Ar fi greu să facem vreo precizare asupra cauzelor care au pus astfel capăt primei locuiri de pe promontoriu, desigur în cazul în care aceasta a pierit prin incendiu. Ne-am putea gîndi mai degrabă la o incendiere intenționată, decît la una întîmplătoare, pricinuită de o comunitate getică vecină mai puternică, dornică să intre în posesia acestui important și prielnic loc pentru ridicarea unui centru tribal sau unional tribal. Spre o atare ipoteză ne îndeamnă constatarea făcută în timpul săpăturilor și anume că, peste primul nivel de locui-

re, respectiv peste stratul de cenușă și arsură, a fost depus, pe întreaga suprafață locuită a așezării, un strat de pămînt galben-albicios gros de 0,30—0,40 m, compact și bătătorit, fără urme de cultură, care reprezintă un strat de nivelare a bazei viitoarei dave. Acest strat interpus trebuie să fie contemporan cu momentul construirii fortificației respective, a șanțului și valului de apărare, și înseamnă o nouă și principală etapă din viața așezării, data de la care se va începe o locuire intensă și generală a întregului promontoriu. Nu credem că se poate vorbi de un decalaj de timp între primul nivel și celelalte de deasupra și că stratul de nivelare ar marca tocmai o eventuală diferență de timp. Dimpotrivă, stratul de pămînt galben, fără urme de locuire, nu se leagă, după opinia noastră, de vreun decalaj de timp, ci mai degrabă el marchează o schimbare în viața și caracterul așezării, prin trecerea acesteia la forma de centru întărit, cu funcții superioare celor îndeplinite de o simplă așezare.

Ne lipsesc deocamdată elementele de datare ale primului nivel de locuire, adică ale începuturilor așezării de la Sprîncenata. Ceramica descoperită pînă acum ne oferă unele indicații în privința cronologiei relative doar, fără a putea servi și la stabilirea celei absolute. Pînă la descoperirea unor elemente de datare mai precise, ținînd seama de conținutul arheologic al nivelelor superioare, am putea fixa acest prim-nivel de locuire în a doua jumătate a secolului al II-lea î.e.n., rămînînd să vedem dacă nu cumva această dată nu poate fi ridicată și mai sus, pînă, eventual, și în prima jumătate a aceluiași secol.

Nivelul II suprapune direct stratul de nivelare din pămîntul galben, bine bătătorit, fiind alcătuit dintr-un strat de depuneri gros de 0,40—0,50 m, cu multe urme de chirpici ars și cenușă. El pornește aproximativ de la poala valului, uneori tăind-o, alteori suprapunînd-o, fiind bine reprezentat pînă aproape de panta așezării, unde se pierde treptat, pe lungimi care variază între 12 și 20 m, în funcție de lățimea diferită a promontoriului. Se află cuprins între adîncimile aproximative de 1—1,50 m. Acestui nivel îi aparțin cele mai multe dintre gropile descoperite, în care s-au găsit numeroase vase și fragmente ceramice, urme de arsură, chirpici-lipitură, cenușă, bucăți de vetre și oase de animale. Tot de acest strat se leagă și unele gropi de bordeie, observate și depistate în profilele și în cadrul secțiunilor săpate.

În cuprinsul depunerilor din nivelul II de locuire s-au găsit cantități însemnate de ceramică, fiind prezente atît vasele lucrate cu mîna, cît și cele la roată. În cadrul primei categorii se includ mai întîi ceștile geto-dacice cu mîner, de dimensiuni diferite, și vasele de tip sac sau urnă tronconică decorate cu butoni și brîie alveolare. Ceramica lucrată la roată este reprezentată mai ales prin fragmente de fructieră cu picior, din pastă fină, de culoare cenușie, din care s-au găsit o serie de fragmente de buze și picioare. Sînt prezente, de asemenea, și fragmente de vase mari de provizii, unele de culoare roșiatică și cu decor de grupuri de linii în val. În cadrul ceramicii aparținînd acestui nivel se remarcă în mod deosebit două cupe dacice de tip delian descoperite în S VIII, la adîncimea de 1,40 m, deci aproape de baza stratului de depuneri. Una dintre acestea, cu buza răsfrîntă oblic în afară, este din pastă cenușie și fără nici un fel de ornament. Cealaltă, găsită împreună cu prima, are buza verticală ca prelungire a peretelui, fără nici o modelație și aproape întreaga suprafață exterioară decorată în relief, în genul celor deliene, printre motive numărîndu-se : spirala, voluta, cercuri concentrice, rozete și capete-măști umane

3 — c. 728

în partea superioară (pl. XXXVIII, 1 și XXXIX, 2). Un bol cenușiu, similar cu primul, de aceeași formă și neornamentat (pl. XXXVIII a, 5), și un fragment dintr-un altul decorat au apărut în groapa 10 (S III–VI), care aparține aceluiași nivel de locuire. Ornamentul celui de-al doilea bol este ceva mai simplu și constă din șiruri de linii oblice, rozete și frunze de brad.

În afara ceramicii semnalăm pietre de rîșniță, întregi sau fragmente, cele mai multe din tuf vulcanic, bucăți de chirpici cu amprente de nuiele și de pari și oase de animale, printre care se numără cele de porcine, ovi-caprine, bovine, cal, cîine și de rozător mare (probabil castor). Cele mai multe oase apar în gropile dependente de acest nivel de locuire.

Cu acest al doilea nivel de locuire de la Sprîncenata ne aflăm în plină epocă „clasică'' a culturii geto-dacice. Deși nici în cazul de față nu dispunem de elemente de datare mai precise, tipurile ceramice descoperite, cum sînt cupele de tip megarian și fructierele cu picior lucrate la roată din pastă cenușie, ar putea permite plasarea în timp a celui de-al doilea nivel în principal în prima jumătate a secolului I î.e.n. Mai greu ar fi de precizat dacă limita cronologică superioară atinge cumva sfîrșitul secolului al II-lea î.e.n., iar cea inferioară ar putea sau nu să depășească mijlocul secolului I î.e.n. Dacă datarea noastră se dovedește a fi în liniile sale generale exactă, atunci am avea asigurată cronologia unora din tipurile de vase geto-dacice lucrate cu roata. Ne referim pe de o parte la fructierele cenușii, prevăzute cu picior și cu buza lată răsfrîntă în afară, iar pe de alta la bolurile de tip megarian, care par să fie tipice primei jumătăți a secolului I î.e.n., începînd cel mai devreme cu sfîrșitul secolului al II-lea î.e.n. și continuînd desigur și în perioada următoare. Ar rămîne doar, urmărind tipologia acestora, să se ajungă la o înseriere a lor mai precisă din punct de vedere cronologic. Cît privește ceramica lucrată cu mîna este mai dificil să se facă precizări cronologice. Ceștile apărute în acest nivel nu par să se deosebească de cele din nivelele superioare. Interesant totuși de remarcat este forma mult evazată a unora dintre ele. Dacă această variantă ar putea să facă parte din seriile mai vechi, n-ar fi de loc exclus, dar nu avem încă certitudinea. Oricum, observația înregistrată de noi în cursul cercetărilor ni se pare interesantă și ea merită să fie reținută și urmărită și în cazul altor descoperiri, unde stratigrafia o poate îngădui.

Nivelul III se prezintă tot așa de bogat și de reprezentativ pentru întreaga așezare. El are o grosime cuprinsă între 0,30–0,50 m, baza lui fiind la 0,80–1 m de la suprafața solului. Stratul de depuneri este foarte cenușos, cu nuanțe pe alocuri galben-albicioase și cu urme de arsură. Din acest nivel pornesc mai puține gropi și, atunci cînd ele sînt sesizate, nu coboară foarte mult în adîncime. În schimb lui îi aparțin cele mai multe din vetrele descoperite în întreaga așezare. Toate sînt bine arse și fățuite, avînd forme circulare sau rectangulare și colțurile rotunjite. Unele sînt construite pe un pat de pămînt simplu, altele pe o bază de pietre sau pe un strat de fragmente ceramice. Desigur toate vetrele aparțin unor locuințe de suprafață. Deși nu am reușit să identificăm decît urme, se pare că tipul acesta era predominant celui reprezentat de bordeie, mai frecvente în nivelul II unde au fost surprinse destul de clar gropile lor.

Ceramica descoperită este relativ numeroasă și destul de variată. Cea lucrată cu mîna este reprezentată prin cățuie, vase de tip sac și tronconice, cea mai mare parte în stare fragmentară. Ceștile sînt de dimensiuni mici și cu pereții mai puțin evazați decît cele întîlnite în nivelul anterior.

Nu lipsesc nici unele tipuri de străchini sau castroane cu buza aplecată spre exterior. Ornamentul este destul de frecvent și este redat prin butoni, brîie alveolare, uneori combinate, și mai rar decor din linii incizate în formă de brad. Ceramica lucrată la roată, aproape în întregime fragmentară, este prezentă prin resturi de fructieră, ceva mai puține decît în nivelul precedent, și de o cantitate relativ mare de resturi ceramice aparținînd unor vase mari, unele sigur de provizii, cu buza îngroșată. Cele mai multe sînt de culoare roșie, avînd ca decor grupuri de linii în val sau simple.

La acestea se adaugă și cîteva fragmente ceramice de import destul de atipice, din rîndul cărora se remarcă, totuși, un fund de platou de tradiție elenistică tîrzie, cu firnis roșu, avînd ca decor în interior un registru hașurat. S-a găsit rupt în două, în S IV, o parte în car. 7, la –0,60 m, iar cealaltă, în același car. la –0,80 m (pl. XLVII, 1–2).

Printre obiectele descoperite în cuprinsul depunerilor din acest nivel de locuire se numără cîteva calapoade-lustruitoare de ceramică, pietre de rîșniță, fusaiole de lut ars de formă discoidală, una, apărută în S IV, car. 4, –0,50 m, fiind decorată cu semicercuri imprimate (pl. LVII, 1). În S V, car. 4, la –0,70 m, s-a găsit o monedă dacică de tip Inotești-Răcoasa, iar în car. 5, –0,90 m, un grup de 18 denari romani republicani, emisiuni din perioada 110–15 î.e.n., Cea mai recentă monedă este un denar din vremea lui Augustus, emisă în anul 15 î.e.n. Monedele au fost răspîndite pe o suprafață de circa 1 m și alcătuiau probabil un mic tezaur, cele mai multe fiind găsite totuși la un loc.

Cel de-al treilea nivel de locuire constituie a doua fază principală de locuire a așezării. Împreună cu nivelul II, adică cel anterior, reprezintă momentele de vîrf ale davei de la Sprîncenata. Depunerile de locuire ale acestor două niveluri ajung să măsoare la un loc circa 1 m grosime. Ele cuprind cele mai numeroase și mai reprezentative urme de cultură materială geto-dace. Ținînd seama de materialul arheologic și numismatic descoperit în cuprinsul nivelului III, o datare a acestuia prezintă un grad mai mare de probabilitate decît celelalte. Este vorba mai întîi de moneda dacică de tip Inotești-Răcoasa și de denarii romani republicani apăruți la baza depunerilor de locuire a nivelului respectiv și apoi de fragmentul de platou de tradiție elenistică tîrzie. Între toate acestea există unele diferențe de timp, încît nu putem spune că ele concură fără rezerve la stabilirea unei cronologii foarte exacte. De pildă, moneda dacică indică o dată ceva mai timpurie și anume primele trei decenii ale secolului I î.e.n., dacă ținem seama de perioada ei de batere. În cazul în care admitem o rămînere a ei mai îndelungată în circulație, de altfel numai așa trebuie explicată prezența ei la Sprîncenata, atunci urmează să o coborîm în timp către mijlocul secolului I î.e.n. Monedele romane republicane trebuie privite ca un tot, respectiv ca un tezaur, și nu fiecare piesă în parte. Indiferent însă de forma în care sînt luate în considerație, un fapt este sigur și anume că toate au apărut pe același nivel și în consecință moneda cea mai recentă urmează să servească drept criteriu de datare. Cît privește fragmentul de platou de import ar indica o dată ceva mai tîrzie, după unele păreri chiar secolului I e.n. Luînd în considerație cele cîteva remarci pe marginea descoperirilor susceptibile de a fi utilizate ca elemente principale de datare, am putea fixa cronologia acestui nivel important de locuire în principal în a doua jumătate a secolului I î.e.n. Nu știm dacă el atinge și începutul secolului I e. n. Singurul element de datare care ar împinge data finală a acestui nivel și în primul deceniu al secolului I e.n. ar fi fundul

zată deoarece podina a fost din lut galben bătătorit și bine ars, pe alocuri pînă la roșu. Deasupra podinii s-a găsit un strat compact și continuu de cenușă și arsură, dovadă a pieirii locuinței în urma unui incendiu (fig. 3).

Către colțul de N—E al locuinței se afla o vatră care făcea corp comun cu podina, dar era ușor profilată, fățuită și bine arsă. Deasupra ei s-a găsit un fragment dintr-o statuetă de piatră, din care s-a păstrat partea de mijloc și piciorul drept. După cîte se pare aceasta a avut inițial o formă apropiată figurii umane și apoi a fost retușată de către om. În apropierea imediată a vetrei, direct pe podina locuinței, sub o altă vatră aparținînd nivelului superior, s-au găsit șase vase de lut, *in situ*, toate arse însă ritual. Printre acestea se numără o ceașcă geto-dacică, cu pereții mult evazați dispusă în poziție normală, avînd în interior cenușă și urme de funingine pe pereții interiori, ca urmare a arderii unei anumite substanțe. Un al doilea vas, de formă bitronconică, lucrat cu mîna, înalt de 0,15 m și cu diametrul de 0,18 m, se afla așezat de asemenea în poziție normală, avînd în interior resturi de cenușă ca și cățuia. Alte două vase, de tip sac, lucrate tot cu mîna, prevăzute cu butoni, erau culcate cu gura spre sud. Unul mai mare are înălțimea de 0,20 m, iar celălalt doar de 0,11 m. Al cincilea vas este o căniță bitronconică, cu mînerul lipsă, înaltă de 0,09 m, lucrat cu roata din pastă cenușie, aflat și el în poziție culcată cu gura îndreptată spre N—V. Din cel de-al șaselea vas, lucrat cu mîna, nu s-au mai păstrat decît fragmente. Și în acest caz se constată o așezare a lui cu gura spre vest (pl. III, 1; V, 4; XIII, 2; XXIII, 1; XXXII, 8).

Descoperirea ca atare este deosebit de interesantă și are unele analogii doar în dava getică de la Popești. Este limpede că toate vasele au fost depuse într-un anumit scop lîngă vatră și supuse apoi unei arderi intenționate și destul de puternice, urmele acesteia, ajungînd adesea pînă la roșu, păstrîndu-se pe toate cele șase vase. Nu este clar dacă toate vasele au fost așezate în picioare și apoi, unele dintre ele s-au răsturnat în timpul arderii, ceea ce ar fi de admis. De asemenea, nu știm ce a fost depus în aceste vase pentru a arde și dacă toate au avut un astfel de conținut. Este sigur însă că o anume substanță a fost depusă în cățuie și în vasul castron bitronconic. Din aceste observații rezultă limpede că avem de-a face cu o ardere rituală în apropierea vetrei, unde se afla depusă statueta de piatră. Am avea astfel dovada practicării unui ritual. Este legat de un cult al vetrei sau poate dedicat unei alte divinități[6]. Situația aceasta de la Sprîncenata cu prezența unei statuete pe sau lîngă vatră nu este singulară. În unele așezări geto-dace din aceeași perioadă, printre care se numără Poiana, Popești, Pietroasele, Crăsani și altele, s-au găsit statuete de lut destul de rudimentar lucrate, în preajma și chiar pe vetre[7]. Prezența lor într-un asemenea context arheologic și repetarea unor asemenea descoperiri au dus la concluzia că acestea ar putea fi puse în legătură cu un cult al vetrei destul de frecvent și de răspîndit totodată[8]. Descoperirea de la Sprîncenata, ceva mai clară și mai complexă decît celelalte, constituită din prezența statuetei și a grupului de vase, toate arse ritual, ar veni să contribuie la o mai bună cunoaștere și interpretare a unor atari situații. Interesant de remarcat,

[6] R. Vulpe, Ecat. Vulpe, Dacia, 1, 1924, p. 209; M. Turcu, Materiale de istorie și muzeografie, 9, 1972, p. 70; idem, Revista muzeelor și monumentelor 8, 1977, p. 53—56; R. Vulpe SCIV, 6, 1955, 1—2, p. 253; N. Conovici, SCIVA, 25, 1974, 2, p. 295—301.

[7] Fl. Preda, V. Dupoi, Crisia, 9, 1979, p. 77—87.

[8] Radu și Ecat. Vulpe, Dacia, 3—4, 1927—1932, p. 349; V. Ursachi, în comunicarea de la sesiunea ținută la Suceava, 1980, a prezentat gropi rituale din așezarea de la Brad.

tot în cazul de la Sprîncenata, este și faptul că deasupra grupului de vase și a statuetei, în nivelurile superioare au fost construite, probabil nu întîmplător, alte două vetre.

Desigur în legătură cu această descoperire mai rămîn încă unele observații mai greu de explicat. Ne referim la împrejurarea că urmele de ardere, cu un strat substanțial de cenușă, s-au întîlnit, nu numai în zona vetrei și a grupului de vase, ci și în restul locuinței, pe toată suprafața podinei. De aceea se pune problema dacă aici este vorba de o locuință incendiată sau de un întreg lăcaș de cult sacrificat o dată cu arderea lui și a celei rituale pentru totdeauna, fiind apoi acoperit de nivelul superior de locuire. Facem aceste supoziții ținînd seama și de faptul că arderea rituală a vaselor și urmele de incendiu din restul locuinței au avut loc în același timp. Dacă în întreg acest complex avem de-a face cu o ardere întîmplătoare a lui o dată cu a vaselor, rămîne să se aducă precizări noi prin cercetarea altor așezări geto-dacice.

O a doua locuință (L 2) a fost sesizată în S XVI, car. 3—6, pe o lungime de 6 m, pe direcția E—V și lățime de peste 3 m. Aici s-a dat peste un strat de lipitură arsă și cărbuni, gros de 0,80—1 m. Baza locuinței se află la —2,30 m de la suprafața solului. Adîncimea locuinței, care aparține nivelului II de locuire, a pricinuit distrugerea celui dintîi. Spre capătul de est s-a găsit o groapă circulară cu diametrul de 0,40 m, adîncă de 0,70 m de la buza locuinței. Lîngă peretele de nord, la —1,80 m, a apărut o vatră circulară, cu diametrul de 1 m, așezată pe un strat de arsură gros de 0,40 m. Vatra aparține probabil locuinței și s-a ridicat o dată cu umplerea fundului acesteia (fig. 3). Tot aici se semnalează și prezența unei rîșnițe.

Dată fiind lipsa de indicii mai complete nu este posibilă nici o estimare, fie ea și globală, asupra frecvenței și numărului de locuințe de suprafață. Singure, resturile de podină nu sînt suficiente. Ceea ce ar constitui indicii, oarecum demne de luat în considerație în această direcție, ar fi vetrele descoperite. Pornind de la legătura ce trebuie să existe între vetre și locuințe, în sensul că prezența primelor implică existența celorlalte, am putea spune că locuințele de suprafață apar în toate nivelurile de locuire și că numărul lor pare să nu fi fost foarte mare. Întrucît nu putem vorbi direct despre numărul și răspîndirea locuințelor de suprafață și nici de alte detalii ale acestora, în afara celor menționate mai sus, ne limităm doar la descrierea vetrelor și la indicarea poziției lor, în ideea că acestea nu sînt străine de locuințele de suprafață (fig. 3—5).

Vatra 1. S-a descoperit în S V, car. 4, la adîncimea de 0,80 m și aparține celui de-al treilea nivel de locuire, adică penultimul. Are forma aproape circulară, cu diametrul de 0,90 m. A fost construită dintr-un pat de pietriș de rîu, pietre legate între ele cu lut galben, peste care s-a întins un strat de lut fățuit, ulterior bine ars pînă la roșu.

Vatra 2. A apărut tot în S V, în car. 5, la adîncimea de 0,60 m, situîndu-se la baza ultimului nivel de locuire. Și aceasta este de formă circulară, cu diametrul de 0,70 m, fiind bine fățuită și arsă la suprafață. Spre deosebire de precedenta, aceasta a fost construită direct pe pămîntul nivelat al stratului inferior.

Vatra 3. S-a găsit de asemenea în S V, car. 5, dar la adîncimea de 2 m, aparținînd celui mai vechi nivel de locuire al așezării. Forma ei este circulară, cu diametrul de 0,75 m, fiind construită direct pe humusul antic. Suprafața ei este arsă, dar fără fățuire și crustă.

Vatra 4. A apărut în S VI, car. 3—4, la adîncimea de 1 m, la baza penultimului nivel de locuire. Are forma circulară, cu diametrul de 0,70 m și a fost bine fățuită și arsă pînă la roșu.

Vatra 5. S-a descoperit în S VI, în car. 7, la adîncimea de 1,10 m, aparținînd nivelului doi de locuire cu cele mai bogate urme de cultură. Forma ei este pătrată, cu laturile de 0,60 m, dar are colțurile rotunjite. A fost construită dintr-un pat de lut galben, gros de 0,10 m, cu fățuială la suprafață și cu urme evidente de ardere.

Vatra 6. A apărut în S VII, car. 3, la adîncimea de 1 m, situată stratigrafic la baza penultimului nivel de locuire. Are forma rectangulară, cu dimensiunile de 0,90 × 1,10 m, fiind construită pe o bază de pietre de rîu cu fățuială la suprafață.

Vatra 7. S-a găsit în S VII, car. 4, la adîncimea de 1,30 m situîndu-se la baza celui de-al doilea nivel de locuire, lîngă o masă de bucăți de chirpici ars, aflată în partea de vest a acesteia. Este bine fățuită și arsă pînă la roșu, fiind construită pe o bază din fragmente ceramice. Are forma relativ circulară, ușor neregulată, cu diametrul de 0,70—0,80 m.

Vatra 8. S-a descoperit tot în S VII, în car. 6, la adîncimea de 2 m, legîndu-se de primul nivel de locuire. Are o formă destul de neregulată, cu dimensiunile de 0,80 × 1,10 m. A fost construită direct pe humusul antic, cu o bază de lut galben, ridicată cu 0,10 m peste nivelul podinii locuinței din apropiere (cu grupul de vase arse ritual). Este bine fățuită și arsă pînă la roșu.

Vatra 9. A apărut în S VIII, car. 4, la adîncimea de 1,50 m, fiind construită pe un pat de lut galben, bătătorit și fățuit la suprafață. Forma ei este aproape pătrată, cu latura de 0,70 m. Aparține nivelului al doilea de locuire.

Vatra 10. Se află imediat la vest de vatra 9, în continuarea acesteia, dar cu 0,20 m mai jos, adică la —1,70 m de la suprafața terenului. Are forma rectangulară, cu dimensiunile de 0,80 × 1 m, situîndu-se la baza nivelului al doilea de locuire. Este bine fățuită și arsă, avînd baza din lut galben. Sub această vatră, pe nivelul primului strat, pe podina locuinței arse, s-a găsit grupul celor șase vase arse ritual.

Vatra 11. A apărut tot în S VIII, car. 5, la adîncimea de 2,20 m, aparținînd locuinței arse de a cărei podină se leagă direct. Are baza din lut galben și este bine fățuită și arsă. Ea se află imediat spre vest de vatra 10, în continuarea acesteia, dar situată mai jos cu 0,50 m. Lîngă această vatră s-a găsit statueta de piatră și grupul de vase arse ritual.

Vatra 12. S-a descoperit în S VIII, car. 10, la adîncimea de 1,50 m. Are forma destul de neregulată, relativ rectangulară, cu dimensiunile de 1,10 × 2 m. Are baza din lut și este mai puțin bine fățuită și slab arsă la suprafață. Aparține nivelului al doilea de locuire.

Vatra 13. A apărut în S XI, car. 6, la —1,80 m, sub un strat de pămînt ars. Are forma circulară, cu diametrul de 0,70 m.

Vatra 14. S-a găsit în aceeași secțiune, în car. 7, la —1,40 m. Are formă circulară, cu diametrul de 1 m, și este frumos fățuită.

Vatra 15. Provine din aceeași secțiune, car. 6, la —1 m, cu diametrul de 0,65 m. Are fața fățuită și bine arsă.

Vatra 16. A apărut în S XVI, car. 10, la —0,60 m, lîngă peretele de nord. Are forma circulară cu diametrul de 0,60 m. Este fățuită și bine arsă.

Vatra 17. S-a găsit în aceeași secțiune, la —0,80 m de la suprafață, la 0,20 m sub vatra precedentă. Este de formă circulară, cu diametrul de 0,90 m, fiind bine fățuită.

Vatra 18. S-a descoperit în S XVI, la —1,20 m, în car. 6; are forma ovală, cu dimensiune de 0,90 × 1,10 m. Este bine arsă și frumos fățuită.

Vatra 19. Se află în car. 3 al S XVI, la —1,80 m, în stratul de arsură și cenușă din locuința 2. Are forma circulară, cu diametrul de 0,90 m. Este fățuită și bine arsă.

Vatra 20. S-a găsit în S XVII, în car. 4, la —2 m, în cadrul probabil al unei locuințe adîncite. Are forma circulară cu diametrul de 0,60 m.

Vatra 21. S-a descoperit în S XVIII, car. 2, la —1,20 m. Are forma circulară, cu diametrul de 0,60 m. Este arsă și bine fățuită.

Vatra 22. A apărut în aceeași secțiune, în car. 3, la —0,50 m. Are formă circulară, cu diametrul de 0,70 m. Este bine arsă și fățuită.

Vatra 23. Provine din S XX, car. 3, la —0,60 m; are diametrul 0,70 m și suprafața lustruită.

Vatra 24. S-a descoperit în aceeași secțiune, în car. 4, la —0,70 m. Este circulară, cu diametrul de 0,70 m, așezată pe un suport de pietre și lustruită la suprafață.

Vatra 25. S-a găsit în Supr. A, la —0,50 m. Are forma circulară, cu diametrul de 0,70 m. A fost fățuită și așezată direct pe pămînt.

Așa cum am încercat să subliniem înainte de a face descrierea vetrelor, sîntem dispuși să facem o legătură între acestea și locuințele de suprafață, dar nu putem merge pînă acolo încît să considerăm că există și o identitate numerică. De aceea ne-am rezuma doar la aprecierea că atunci cînd vorbim de urmele locuințelor de suprafață trebuie să avem în vedere, pe lîngă podini, ca dovezi principale și vetrele. Totodată am dori să precizăm că locuințele de suprafață reprezintă principalul tip și că ele se întîlnesc răspîndite pe întreaga suprafață a așezării.

b. Al doilea tip de locuințe prezent în așezarea de la Sprincenata este reprezentat de *bordeie*. Ca și în cazul locuințelor, nici despre bordei nu dispunem de suficiente date și observații, menite să ofere detalii asupra dimensiunilor, formei și altor detalii. Și de data aceasta trebuie să ne mulțumim doar cu unele observații de caracter general. Dificultatea constă în faptul că straturile de cultură ale așezării conțin bogate urme și depuneri de cenușă și pămînt ars, încît este aproape imposibil să se poată surprinde conturul vreunui bordei, dacă baza acestuia nu ajunge să se adîncească în pămîntul sănătos, de sub nivelul așezării. Această explicație este valabilă și pentru locuințele de suprafață, afară numai dacă de la acestea nu s-au conservat podinile pe toată suprafața lor. Vorbind despre gropile bordeielor, acestea au fost surprinse mai clar în două cazuri, pentru motivul că adîncimea lor coboară sub straturile de cultură. De asemenea, prezența unora dintre ele a mai putut fi sesizată în unele din profilele taluzurilor secțiunilor, fără să se fi reușit înregistrarea sau depistarea lor în cursul săpăturilor.

Bordeiul 1. A fost surprins către capătul de vest al S I, în profilul peretelui de nord al săpăturii. Groapa lui pornea din nivelul al doilea de locuire, adîncindu-se în pămîntul sănătos. În umplutura bordeiului, urmărind datele oferite de profil, se constată prezența unor depuneri de cenușă cu mult cărbune și pămînt ars. Pentru dezvelirea lui s-a săpat o casetă, cu dimensiunile de 3 × 4 m. Groapa bordeiului are formă rectangulară, cu lungimea de 3,50 m, orientată pe direcția E—V, și lățimea de 2,60 m, fundul lui aflîndu-se la 2,30 m de la suprafața solului. În colțul lui de N—V s-au identificat urmele unei gropi de formă circulară, cu diametrul de 1 m, care coboară cu 0,20 m sub nivelul bordeiului (fig. 4).

În cursul săpăturilor, din cuprinsul gropii bordeiului, au fost scoase numeroase fragmente ceramice şi unele vase întregibile. Ele aparţin atît categoriei de vase lucrate cu mîna, cît şi celei la roată. Tipurile sînt bine cunoscute şi din rîndul lor nu lipsesc : ceaşca, vasul borcan cu butoni şi cu brîu alveolar, fructiera cu picior, vasul bitronconic, strachina-castron, vase de provizii etc.

Bordeiul 2. S-a descoperit la capătul de vest al S VIII şi VII, exact în marginea terasei. Conturul şi forma lui sînt mai puţin precise şi exacte decît ale celui precedent. După cum rezultă din urmărirea exactă a gropii, forma bordeiului este un oval neregulat, alungit spre capătul de vest, cu dimensiunile de 3,70 × 2,50 m. Baza lui se află la 1,70 m de la suprafaţa solului. Către vest, aceasta se leagă de o groapă ovală, adîncă de peste 2 m, al cărui rost este mai greu de explicat în cadrul bordeiului (fig. 3).

În pămîntul de umplutură, amestecat cu cenuşă, cărbuni şi bucăţi de chirpici-lipitură, s-au găsit : ceramică lucrată cu mîna, reprezentată prin fragmente de vase de provizii bitronconice cu buza evazată, decorate cu brîu alveolar şi butoni, alveole şi linii dispuse în val, două vase miniaturale cu butoni, căniţă bitronconică şi fragmente de fructieră. Din rîndul ceramicii lucrate la roată fac parte : fragmente de fructieră cu picior şi de căni, precum şi de vase mari de provizii de tipul chiupului elenistic. Pe lîngă ceramică mai sînt de semnalat cîteva fragmente de rîşniţă, o gresie şi oase de animale (porc, ovine-caprine, bovine şi de cîine).

Desigur numărul bordeielor trebuie să fie mult mai mare, dar ele nu au putut, din motivele arătate, să fie depistate şi înregistrate. Se mai poate vorbi totuşi de un bordei în S V, a cărui groapă este vizibilă în profilul peretelui de nord al secţiunii, avînd lungimea de 2 m. El aparţine, ca şi celelalte două, nivelului al doilea de locuire, baza lui aflîndu-se la 2,20 m de la suprafaţa solului. O situaţie similară se poate vedea şi în profilul S III, unde o groapă, probabil tot de bordei, lungă de 2,75 m şi adîncă de 2,10 m, porneşte din nivelul al doilea şi, tăind primul nivel, se adînceşte în pămîntul sănătos. N-am numerotat ca bordeie aceste gropi, vizibile doar în profil, atîta vreme cît nu avem şi alte date privind forma şi dimensiunile acestora.

4. Gropi de provizii şi menajere

În aşezarea getică de la Sprîncenata, ca şi în celelalte dave de acelaşi tip cunoscute şi cercetate, s-au descoperit numeroase gropi, care se deosebesc total prin forma, dimensiunile şi destinaţia lor de cele care sînt considerate bordeie. Acestea, la care ne vom referi, constituie o categorie aparte. Cele mai multe au formă de clopot, late la bază şi înguste la gură. Aproape toate se adîncesc în pămîntul sănătos, unele chiar foarte mult, şi conţin straturi de cenuşă, chirpici-lipitură, pămînt ars, vase şi fragmente ceramice, obiecte şi oase de animale. Unele au fost foarte îngrijit lucrate, cu pereţii frumos răzuiţi.

În cadrul aşezării ele nu au o distribuţie uniformă sau care să indice o oarecare ordine în plasarea lor. Sînt sectoare în care acestea abundă, cum întîlnim şi zone unde ele sînt destul de rare. Este probabil ca ele să fi aparţinut locuinţelor şi bordeielor, dar nu am reuşit pînă în prezent să surprindem o legătură directă între ele (fig. 3—5).

În privinţa destinaţiei, unele indicaţii ni le poate oferi forma lor specifică de clopot şi grija deosebită cu care au fost săpate şi amenajate.

Dacă nu în toate cazurile, sigur în majoritatea lor, avem de-a face cu gropi de provizii (cereale), care, după dezafectare, au fost umplute cu tot felul de reziduuri. Nu credem că poate fi vorba de gropi rituale, deşi unele, cu totul izolate, în care s-au găsit mai multe vase întregi, unele aşezate cu oarecare grijă, ar fi putut avea şi o astfel de destinaţie (gr. 10). De asemenea, printre gropile descoperite se întîlnesc unele de dimensiuni relativ mici şi cu forme simple, foarte puţin sau de loc cuptorite, care ar fi mai greu de integrat în rîndul gropilor de provizii. De regulă acestea sînt mai sărace în conţinut arheologic. La cele de dimensiuni mijlocii, care sînt şi cele mai multe, şi la cele mari, impresionează uneori prezenţa cantităţilor de cenuşă, chirpici-lipitură, şi de pămînt ars. Pentru evidenţa lor, ca şi pentru cunoaşterea de detalii, au fost numerotate în ordinea descoperirii lor. O descriere şi o menţiune a principalelor descoperiri făcute în interiorul lor vin să ne dea o imagine mai completă şi poate noi indicaţii referitoare la caracterul lor.

Groapa 1. S-a găsit în S I, lîngă peretele de nord al săpăturii. Are formă de clopot, cu diametrul la bază de 1,20 m şi adîncimea de 1 m, iar de la suprafaţă de 2 m. În interior s-au descoperit vase de lut şi oase de animale (pl. V, 3 ; XIV, 7 ; XV, 1 ; XV, 7).

Groapa 2. A apărut tot în S I lîngă peretele de nord al secţiunii. Are diametrul la bază de 1,80 m şi adîncimea de 1,50 m, iar de la suprafaţă de 3,20 m. În pămîntul de umplutură s-au întîlnit urme de cenuşă şi chirpici şi o serie de fragmente ceramice şi oase de animale (pl. V, 1 ; XXI, 7).

Groapa 3. Se află în mare parte intrată în peretele de nord al S I şi pentru degajarea ei s-a săpat o casetă. Baza ei măsoară în diametru 1,75 m, cu adîncimea de 1,50 m, iar de la suprafaţa solului de 2,45 m. Şi aici au apărut fragmente ceramice, oase de animale şi cenuşă (pl. VII, 3 ; X, 1 ; VIII, 4 ; XV, 4).

Groapa 4. S-a găsit în acelaşi S I, lîngă peretele de sud al săpăturii. Are diametrul bazei de 1,40 m şi adîncimea de 1,40 m, iar de la suprafaţă de 2,20 m. Sînt de semnalat în cuprinsul ei fragmente ceramice, cenuşă şi oase de animale.

Groapa 5. S-a descoperit în colţul de N—V al secţiunii I. Are aceeaşi formă de clopot cu diametru la bază de 1,45 m şi adîncimea de la suprafaţă de 2 m. Se remarcă şi aici urme de arsură şi fragmente ceramice.

Groapa 6. A fost găsită în taluzul de sud al S II, pentru dezvelirea căreia s-a săpat o casetă. De formă uşor cuptorită, aceasta are baza cu diametrul de 1,20 m şi adîncimea de 1 m, iar de la suprafaţa de 2,40 m. Fragmente ceramice, oase de animale s-au găsit în pămîntul de umplutură al acesteia.

Groapa 7. S-a descoperit în S III, către capătul ei de vest. Este de dimensiuni ceva mai mici, cu diametrul bazei de 1,20 m şi adîncimea de 2,75 m de la suprafaţă. Cîteva fragmente ceramice şi oase de animale s-au găsit în cuprinsul gropii.

Groapa 8. A apărut aproape de mijlocul S III, intrată puţin în taluzul sudic. Are diametrul bazei de 1,10 m şi adîncimea de 3 m de la suprafaţă. Şi aici au apărut fragmente ceramice şi oase de animale.

Groapa 9. S-a găsit în S III, aproape de capătul de est ale acesteia, intrată destul de mult în peretele nordic. Este cea mai mare din cele prezentate pînă aici, avînd formă de clopot cu diametrul bazei de 1,90 m şi adîncimea de 3,70 m de la suprafaţa solului. Din interior au fost recoltate

fragmente ceramice și o mare cantitate de oase de animale (ovine, porcine, bovine). Mai este de semnalat și prezența bucăților de chirpici cu amprente de nuiele și a pietrelor de rîu.

Groapa 10. S-a găsit în S V și în peretele despărțitor, în car. 2 și 3. Are formă circulară, ușor cuptorită către fund, cu diametrul la gură de 1 m, la fund de 1,50 m și adîncimea de 1,20 m de la gură și de 2,50 m de la suprafață. În interiorul ei s-a găsit multă cenușă, bucăți mari de chirpici cu urme de nuiele, mult pămînt ars și galben curat. În acest pămînt de umplutură, arsura și chirpiciul ocupă partea de deasupra, din gura gropii, aceste urme putînd fi găsite și în stratul de cultură din care provin gropile. Au apărut și oase de bovideu, ovine-caprine, porc, unele dintre ele arse pînă la negru.

Din interiorul gropii fac parte numeroase fragmente ceramice și vase întregi. Către gura gropii s-au găsit resturi dintr-un vas mare de provizii cu gura evazată și decor de linii în val, lucrat la roată din pastă roșiatică. Lîngă pereți au apărut cîteva vase dînd impresia că au fost depuse intenționat și nu aruncate la întîmplare (pl. II, 2). Este vorba de o fructieră cenușie, lucrată la roată, cu piciorul rupt însă, așezată cu gura spre interiorul gropii. Urmează apoi două vase tronconice, unul culcat cu gura spre vest, iar celălalt, prevăzut cu brîu alveolar și cu butoni crestați, era așezat cu gura în jos, fundul lui fiind perforat și cu înălțimea de 0,23 m. Între buză și brîul alveolar este redat, ca într-un registru, un decor de linii incizate, combinații de semicercuri neregulate (pl. III, 2). Din restul gropii, în stare fragmentară, fără a ști poziția lor, s-au mai găsit străchini cu buza dreaptă, picior înalt, lucrate la roată din pastă cenușie (pl. VIII, 1; XXIX, 6; XXXV, 2; XXXVIII a, 4).

Groapa 11. S-a găsit în S V, car. 3, lîngă taluzul nordic. Este de formă circulară, cu cuptorire accentuată, adîncă de 1,60 m de la strat și la 3 m de la suprafață. Are diametrul bazei de 2 m și la gură de numai 0,60 m. Pe o adîncime de 0,60 m de la gură se află un strat de pămînt ars și chirpici, după care urmează, pe o grosime de 1 m, adică pînă la fundul gropii, un strat de pămînt galben nisipos, compact și curat, fără urme de cultură materială. Doar la fundul gropii s-au găsit cîteva fragmente ceramice, în rîndul cărora se remarcă resturi din gura evazată a unui vas de culoare neagră, lustruită, și de la un vas din pastă grosolană, cu decor incizat. Tot pe fundul gropii au apărut și pietre de rîu, una dintre ele, mică, lustruită, pare a fi fost utilizată ca instrument (cuțitaș-lustruitor), și cîteva oase de animale (bovine și ovicaprine).

Groapa 12. A apărut între S V și VI, în car. 4 și 5, de formă circulară cu diametrul bazei de 1,80 m și al gurii de circa 1,20 m; adîncimea de 1,20 m de la baza stratului II și de 2,60 m de la suprafața solului. Pămîntul de umplutură era cenușos, cu urme de chirpici. S-au găsit fragmente ceramice, printre care: resturi dintr-un vas de formă bitronconică lucrat cu mîna, din pastă cenușie, fină; fragment de strachină cenușie lucrată la roată cu buza fațetată; fragmente de vase lucrate cu mîna, din pastă grosolană, cărămizie, decorate cu butoni, alveole și brîu alveolar. Întregibil este doar o ceașcă dacică, lucrată cu mîna. Oase de animale, porc și ovine-caprine completează lista descoperirilor de aici.

Groapa 13. S-a descoperit între S V și VI, car. 5 și 6. Are formă circulară, cu diametrul maxim de 1,30 m și cu fundul la –2,10 m de la suprafața solului. Adîncimea ei, mai puțin mare, n-a îngăduit mai multe observații; fundul ei se adîncește foarte puțin în humusul antic. S-au găsit cîteva vase și fragmente ceramice și oase de animale (pl. XV, 2; XLI, 4; XLIV, 1).

Groapa 14. S-a găsit în S V–VI, în car. 6 și 7. Are forma circulară, cu diametrul bazei de 1,80 m și adîncimea de 2,60 m de la suprafața solului. Pămîntul din interior era amestecat cu cenușă, urme de chirpici și pietre. Au apărut două vase întregi, o ceașcă miniatură și un vas cu butoni, lucrat cu mîna, înalt de 0,90 m, fragmente de fructieră cenușie, lucrată la roată, și de strachină cu buza evazată, precum și un picior de fructieră lucrată cu mîna la care se adaugă cîteva oase de ovicaprine.

Groapa 15. S-a descoperit în S VI, car. 5–6. Este de formă circulară cu diametrul maxim de la bază de 1,50 m și adîncimea de 1,90 m de la suprafața solului. În pămîntul galben-cenușiu din interior s-au găsit: fragmente ceramice, buze și funduri de vase cenușii, lucrate cu roata, buze de străchini lucrate cu mîna; fragmente din vase tronconice lucrate cu mîna din pastă grosolană, din care un fragment decorat cu o combinație de brîuri alveolare; un vas întregibil, ușor bitronconic cu buza răsfrîntă spre exterior, din pastă zgrunțuroasă, lucrat cu mîna și decorat cu butoni. Pe lîngă ceramică s-au mai găsit și oase de animale, printre care cîteva maxilare de porc mistreț, unul de cal și altul de bovideu (pl. X, 6; XIX, 10).

Groapa 16. S-a găsit în S VI, car. 4, intrată jumătate în taluzul de sud. Pentru dezvelirea ei s-a săpat o casetă. Are forma circulară cuptorită, cu diametrul la bază de 1,70 m, reducîndu-se spre gură pînă la 0,70 m. Adîncimea de la suprafață este de 2,60 m, iar de la nivelul stratului de 1,20 m. Încă de la prima adîncire au apărut resturile a 3 vase mari, tip urne, lucrate cu mîna, din pastă grosolană, cărămizie închisă. Unele sînt prevăzute cu butoni și brîuri alveolare. A apărut și o strachină întreagă, lucrată cu mîna. Nici aici nu lipsesc oase de animale, bovine, ovine-caprine și maxilare de cîine (pl. III, 4; XXIII, 2; XXIV, 2).

Groapa 17. S-a descoperit în S VI, car. 7, fiind intrată jumătate în peretele de sud. Are forma circulară, ușor cuptorită, cu diametrul bazei de 1,20 m și adîncimea de la suprafață de 2,90 m, iar de la baza stratului de 1,60 m. În interior s-au găsit cîteva fragmente ceramice lucrate unele cu mîna, cîteva și cu roata, printre care și o buză de amforă; cîteva oase de animale cornute, de pește, două sule de os și bucăți de chirpici, completează seria categoriilor de descoperiri din acest complex arheologic.

Groapa 18. S-a găsit în S VIII, car. 8. Are forma circulară, cu diametrul de 1,70 m și adîncimea de 2,40 m de la suprafața solului. Provine din nivelul II și se adîncește cu 0,60 m în pămîntul sănătos. Din interior au ieșit cinci picioare de fructiere cenușii lucrate la roată și o cană lucrată la roată (pl. XXXII, 4). Din ceramica lucrată cu mîna se detașează: vas ușor bitronconic, înalt de 0,15 m, prevăzut cu butoni mici pe umăr, vas similar ca tip, dar mai mic, înalt de 0,12 m, și cu buza evazată, fragment de cosor. La ceramică se adaugă numeroase oase de animale, bovine, ovicaprine și porcine; fragmente de rîșniță.

Groapa 19. S-a găsit în S VIII, intrată, în parte, în taluzul de nord al secțiunii. Aparține nivelului II de locuire. Are forma circulară-cuptorită, cu diametrul la gură de 1 m și aproape de fund de 2 m. Are adîncimea de 3,10 m de la suprafața solului și de 2,10 m de la baza nivelului II de care se leagă. În interior s-a găsit relativ puțin material arheologic. Se remarcă prezența cîtorva fragmente ceramice lucrate cu mîna, aparținînd unui vas mare cu buza răsfrîntă și cu brîu alveolar ca decor, fragment de vas de

provizii lucrat la roată; fragment dintr-o cană cenușie, bitronconică, cu miner, și o buză de vas negru lustruit (pl. XI, 2; XIII, 3; XVII, 2). La acestea se adaugă un cosor (pl. XLVIII, 5) două fragmente de rișniță și oase de porc, ovine, caprine și bovine.

Groapa 20. A apărut între S VII și VIII, la 5,70 m de la capătul de vest al secțiunilor. Este de formă ovală orientată E—V, cu lungimea de 3,60 m și lățimea de 2,10 m, iar adîncimea de 4,20 m. Pămîntul de umplutură este în cea mai mare parte de culoare gălbuie, mai puțin și cenușos, amestecat cu fragmente ceramice, bucăți de chirpici și oase de animale. În rîndul ceramicii lucrate cu mîna se remarcă: fragmente de fructieră lustruită, de culoare maronie, cu buza ușor bombată; fragmente de vase mari decorate cu brîu alveolar, cu alveole sub buză și cu un grup de linii verticale; fragmente de vas negru lustruit, cu butoni. Ceramica lucrată la roată este reprezentată mai ales de fragmente de vase mari, roșii, de provizii, printre care și o buză evazată și lată, cu trei nervuri. La acestea se adaugă cîteva oase de animale, printre care domină cele de porc.

Groapa 21. S-a găsit în S IX, în car. 4. Pornește din nivelul III și ajunge pînă la adîncimea de 4 m, măsurată de la suprafața actuală a solului. Are forma cuptorită, cu diametrul bazei de 1,25 m și al gurii de 0,75 m. În pămîntul din interior, de culoare gălbuie-negricioasă, cu urme de cărbuni s-au găsit: fragmente de fructiere și partea inferioară a unui vas, toate lucrate cu mîna; o cute lată de gresie, fragment de rîșniță primitivă, o bucată de placă de bronz ornamentată și oase de animale.

Groapa 22. A apărut în aceeași secțiune, car. 5—6, fiind tot de formă cuptorită, cu diametrul la bază de 1,90 m și la deschidere de 1,40 m. Adîncimea ei este de 3,60 m de la suprafață, intrînd în pămîntul sănătos cu 1,60 m. În jurul gropii, la 1,80—1,90 m, s-a găsit o podină de lut, cu foarte mult chirpici ars (lipitură) deasupra acesteia, cu amprente de pari și nuiele, și cu fața lutuită. După cîte se pare, groapa aparținea unei locuințe din nivelul II, ca o dependință a acesteia. Pe fundul gropii s-au găsit două vase, unul mai mic, așezat cu gura în jos, în interiorul celuilalt. Ambele sînt lucrate cu mîna; cel mare, în formă de sac, cu butoni și alveole pe umăr (pl. VI, 2), iar cel mic de formă cilindrică are patru proeminențe pe umăr; tot pe fundul gropii au mai apărut și resturi de la vase lucrate cu mîna, întregibile. Din pămîntul de umplutură s-au recuperat: o cupă cu decor în relief de tip „megarian", parte dintr-un vas cu decor punctat în zigzag, plasat pe fața superioară a buzei (pl. IV, 2 a — 2b); fragment dintr-o ceașcă cu marginea crestată, gît de urcior, partea de sus a unei căni mari, fragmente de vase de provizii, toate lucrate la roată, oase de animale etc.

Groapa 23. S-a găsit în S IX, car. 6—7. Are o formă circulară cu diametrul de 1,70 m și adîncimea de 3,80 m de la suprafața solului și 2 m de la baza nivelului II de unde pornește. În pămîntul de umplutură au apărut multe pietre de rîu și cîteva fragmente ceramice, printre care se remarcă cele de vase mari, de culoare roșiatică și de fructiere, lucrate cu roata, precum și fragmente de vase lucrate cu mîna, decorate cu butoni și incizii în formă de brad (pl. XVIII, 9; XIX, 6; XXXV, 1).

Groapa 24. A apărut în S IX, car. 10. Este de formă circulară, ușor cuptorită, cu diametrul de 1,10 m; adîncimea de la suprafața terenului este de 2,25 m și de 0,80 m de la baza stratului II de care aparține. În interior s-a găsit multă cenușă și doar cîteva fragmente ceramice nesemnificative.

Groapa 25. S-a găsit în S XI, car. 5. Are forma circulară, cuptorită, cu diametrul la bază de 2 m și de 1,30 m la gură. Adîncimea ei este de 4,50 m de la suprafața solului și de 2,30 m de la nivelul de călcare antic. Din interior s-au scos: vas tronconic, lucrat cu mîna, decorat cu brîu alveolar, cupă de tip „megarian", fragment de ceașcă cu mîner supraînălțat de tradiție hallstattiană și o buză de fructieră, lustruită, lucrată cu mîna (pl. IV, 3; XXXIV, 1a—1b; XXXVIII, 2; XXXIX, 3).

Groapa 26. S-a găsit în S XI, car. 7. Este circulară, puțin cuptorită, cu diametrul la gură de 0,85 m și la bază de 1,20 m și adîncimea de 3,90 m de la suprafața așezării.

În pămîntul din interior au apărut: fragmente dintr-un vas mare de provizii, lucrat la roată, din pastă roșiatică, cu decor de linii incizate și rozete (pl. XLIII); buza unui vas lucrat cu mîna, cu decor de brîie în relief, dispuse în forma unui coif stilizat, care stă deasupra, poate, a unei figuri umane, mult stilizate; cute de gresie.

Groapa 27. A apărut în S XI, car. 7—8, fiind de formă rectangulară, cu lungimea de 2,30 m pe direcția E—V și lățimea de 0,50 m. Ea intră în peretele de sud al secțiunii și poate eventual să aparțină unui bordei. Baza ei se află la 2,50 m. În interior au apărut fragmente de chirpici ars, resturi dintr-un vas mare de provizii lucrat la roată și un craniu de bovină.

Groapa 28. S-a găsit în S XI, în car. 10. Are forma circulară, cuptorită, cu diametrul la gură de 1 m și la bază de 1,35 m, adîncimea maximă fiind de 3,60 m și de la nivelul antic de 2,20 m. Aparține stratului II. Din interior au apărut: un fragment de castron și o ceașcă mică, ambele lucrate cu mîna.

Groapa 29. S-a găsit în S X, car. 4—5. Are forma circulară, cu diametrul de 2 m și adîncimea de 2,30 m de la suprafața solului. În apropierea gropii, la adîncimea de 1,60—1,80 m, au apărut o serie de fragmente ceramice neolitice, unele prevăzute cu caneluri.

Groapa 30. S-a găsit în S XII, car. 4, la 2,70 m de la suprafața solului actual; are diametrul bazei de 1,80 m. În interior, în cuprinsul pămîntului de umplutură, au apărut: fragmente de străchini și de vase-borcan lucrate cu mîna și de la o cană cenușie lucrată la roată. În plus s-au mai găsit resturi de chirpici ars, cărbune, cenușă și cîteva oase de animale.

Groapa 31. S-a găsit în S XII, în dreptul car. 1—2. Are adîncimea de 2,50 m de la suprafața așezării și diametrul 1,50 m. În umplutura ei, alcătuită din depuneri de pămînt, cenușe și chirpici, au apărut: fragmente de fructiere lucrate la roată, resturi dintr-un vas-sac lucrat cu mîna, o strecurătoare întregibilă (pl. XLI, 2) și fragmente dintr-un obiect de bronz neidentificat.

Groapa 32. S-a descoperit în S XIV la 1,50 m. Din interior s-au recoltat fragmente ceramice puțin semnificative, chirpici ars și oase de animale.

Groapa 33. S-a găsit în S XII, la adîncimea de 2,55 m, avînd diametrul de 1,45 m. În pămîntul de umplutură, în care se constată prezența urmelor de cenușă și chirpici ars, au apărut fragmente ceramice tipic dacice, provenind de la vase lucrate cu mîna și la roată, bucăți de vatră arsă și fățuită și oase de animale, printre care și vertebre de pește.

Groapa 34. S-a depistat în S XVI, la capătul ei de vest, aparținînd nivelului II de locuire. Are forma circulară, cuptorită, cu diametrul

la gură de 0,90 m, iar la buză de 1,30 m, adincimea ei fiind de 2 m de la suprafața solului și de 1,20 m de la baza stratului. În interior s-au găsit: fragmente ceramice aparținind unor vase mari lucrate cu mina și decorate cu briu alveolar, parte dintr-o strachină cenușie, lucrată la roată, cu buza orizontală; bucăți de vatră fățuită și oase de ovicaprină.

Groapa 35. A apărut in S XV, in car. 8, fiind de formă circulară, cuptorită, cu diametrul de 1,10 spre gură și 1,60 m la bază; adincimea de 2,80 de la suprafața solului și 1,10 m de la nivelul de călcare antic. Din pămîntul de umplutură s-au recoltat: fragment de ceașcă dacică, resturi dintr-o cană și dintr-un vas mare cu buza evazată cu decor de grupe de linii incizate și in semicercuri, plasate in jurul butonilor reliefați, toate lucrate cu mina; maxilare de porc și oase de pasăre, la care se adaugă și citeva pietre de riu.

Groapa 36. S-a găsit in S XV, in car. 9. Forma este circulară, cuptorită, cu diametrul la gură de 1 m și la bază de 1,40 m, fiind adincă de 2,40 m de la suprafața terenului și la 1 m sub nivelul humusului antic. În interior s-au găsit: cană cu miner supraînălțat, de formă bitronconică, lucrată cu mina, din pastă negricioasă, buze de fructiere lucrate cu mina din pastă cenușie inchisă și un picior de fructieră lucrată la roată; calapod („lustruitor") de lut, citeva pietre de riu și oase de porc și de pasăre.

Groapa 37. A apărut in S XV—XVI, car. 7. Are formă ovală, cu dimensiunile de 1,50 × 1,80 m, fiind adincă de 3,30 m de la suprafața solului și 1,50 m de la solul antic. Este cu pereții aproape verticali, ingustindu-se către buza gropii. În pămintul de umplutură, de culoare gălbuie și cu urme de cenușe, au apărut: fragmente de fructieră și de vas mare de provizii lucrate la roată, fragment de vas lucrat cu mina, cu buton aplatizat cu opt impresiuni alveolare, dispuse ca o rozetă și cu linii incizate in formă de val.

Groapa 38. S-a găsit intre S XV—XVI, in car. 5. Este de formă circulară, cuptorită, cu diametrul gurii de 1,20 m și al bazei de 3,50 m, adincindu-se in pămintul sănătos cu 1,60 m. În interior, intr-o depunere cu multă cenușă, au apărut citeva fragmente ceramice și citeva oase de ovicaprine.

Groapa 39. A apărut lingă peretele de nord al S XV; de formă circulară, ușor cuptorită, cu diametrul de 1,20 m și adincimea de 3,10 m de la suprafața solului actual. În pămintul din interior, de culoare gălbuie și cu multă cenușă, s-au găsit: buze de fructiere cenușii, lucrate la roată, fragment de vas-borcan, lucrat cu mina și decorat cu briu alveolar, fragment de cupă elenistică tirzie cu dungă de firnis pe interiorul buzei; la acestea se adaugă citeva bucăți de vatră și de chirpici, precum și citeva pietre de riu.

Groapa 40. A apărut in S XV, intrată jumătate in peretele de nord; are formă circulară, cu diametrul de 1 m și adincimea de 2,50 m de la suprafața solului. În interior nu s-au găsit decit fragmente ceramice nesemnificative.

Groapa 41. S-a depistat in S XVII, car. 2; este de formă ovală, cu diametrul de 0,75 × 1,20 m și adincimea de 2,50 m de la suprafața actuală a solului. În pămintul de umplutură au apărut: un picior masiv de castron și buze de fructiere lucrate cu mina, din pastă negricioasă, lustruită.

Groapa 42. S-a descoperit in S XVII, lingă peretele de sud, pentru dezvelirea căreia s-a săpat o casetă cu dimensiunile de 2 × 1 m. Are forma

circulară, ușor cuptorită, cu diametrul maxim de 1,80 m. În interior s-au găsit: fragmente din două căni cenușii lucrate la roată; resturile a două vase mari de provizii lucrate cu mina, ușor bitronconice, cu decor de linii incizate, butoni și briu alveolar, rondelă din ciob perforat și oase de porc și ovicaprine.

Groapa 43. S-a descoperit in S XVIII, in car. 9. Are forma circulară, cuptorită, cu diametrul la bază de 1,50 m și spre gură de 1,10 m, adincimea de la suprafața terenului actual fiind de 3 m. În interior s-a dat peste un pămînt de umplutură cu cenușă, urme de chirpici ars, oase de animale și desigur ceramică. În majoritate, aceasta aparține unor vase lucrate cu mina. Mai deosebit se prezintă resturile unui castron mare cu buza lată, evazată, din pastă cărămizie negricioasă. Din aceeași categorie ceramică mai fac parte fragmente de vase mari cu buza evazată și un fragment de ceașcă dacică.

Ceramica lucrată cu roata este reprezentată de o cană bitronconică fragmentară, lucrată din pastă cenușie, fină; de fragmente dintr-un mare vas de provizii cu ornamente de linii incizate in formă de val și simple. Tot aici s-a găsit și jumătate dintr-o rișniță primitivă, de forma rectangulară, cu perforație la centru. Este lucrată dintr-o piatră dură, de culoare roșiatică. La aceasta se adaugă și o cute de forma unui calapod, frumos șlefuită.

Groapa 44. Se află in S XVIII, in car. 7. Are o formă neregulată, am spune ovală, in parte intrată in taluzul de nord al săpăturii. Forma aceasta, mai puțin obișnuită, ar putea să provină de la intretăierea parțială a două gropi, dar este greu de admis fără rezervă. Un indiciu demn de luat in considerație in acest sens este nivelul diferit al fundului gropii. Partea de S—V al acesteia este ceva mai ridicat (3,10) decit al celeilalte părți (care coboară la 3,39). Întrucit materialul a fost adunat laolaltă o înregistrăm ca o singură groapă. Are dimensiunile de 2,30 × 1,40 m și adincimea 3,10 m (respectiv 3,30 m) de la suprafața solului și de 1,80 de la gura ei. După datele oferite de profilul peretelui de nord, in care intră parte din groapă, rezultă că aceasta aparține nivelului II de locuire. Pămintul de umplutură conține multă cenușă, pămint ars, bucăți de chirpici și pietre de riu.

Din groapă a apărut o mare cantitate de ceramică. Majoritatea fragmentelor aparțin unor vase de dimensini mari, din rindul cărora am aminti mai intii resturile unui mare chiup cu ornament sub buză alcătuit dintr-un registru de linii oblice (pl. XLV, 1). Ar urma apoi fragmente din vase de provizii lucrate cu mina cu ornamentul de linii incizate, simple și in formă de val. Printre acestea se află și un picior de vas, poate o fructieră, lucrată tot cu mina, asemănătoare unei guri late de amforă. Alături de acestea au apărut și fragmente de castroane lucrate cu mina, din pastă castanie-negricioasă, cu buza evazată și fațetată. Ornamentele sint cele obișnuite: rețea de linii incizate făcute cu mătura, butoni cilindrici și urechiușe. Resturile de vase cenușii lucrate la roată sint destul de puține și nesemnificative, tipică fiind doar o buză de fructieră și fragmente de cupe (pl. XXXIX, 1; XL, 5—6).

Groapa 45. S-a găsit in S XVIII, car. 5. Are forma circulară, cuptorită, cu diametrul la fund de 1,70 m și spre gură de 1,20 m și adincimea de 4,30 m de la suprafața terenului. După cite se pare ea coboară din nivelul II de locuire, fără a exclude și pe cel superior. Umplutura s-a făcut cu pămint cu cenușă, chirpici ars, pietre, ceramică și oase de animale. La

fundul gropii s-au găsit şi bucăţi mari de chirpici nears, cărora n-am reuşit să le stabilim o ordine oarecare în aranjarea lor.

Ceramica descoperită în pămîntul de umplutură este în întregime fragmentară şi nu prea numeroasă. Domină resturile de vase mari de provizii lucrate cu mîna, la care se adaugă şi cîteva buze de castroane. Din rîndul ornamentelor se remarcă urechiuşele şi butonii cilindrici, precum şi brîul alveolar.

Ceramica lucrată cu roata din pastă cenuşie este reprezentată în special de fragmentele unui bol cu buză evazată, cu decor de grupe de linii simple şi în val, incizate. Printre oasele de animale se numără cîte un maxilar de porc şi de vită mare cornută. Tot aici a apărut şi un fragment dintr-un tub de os cu ornamente de cercuri concentrice şi punct la mijloc.

Groapa 46. S-a găsit spre capătul de est al S XVIII, în car. 2—3 intrată parţial în taluzul de nord al săpăturilor. Groapa se află în poala valului şi fundul ei se opreşte la nivelul de călcare antic. Forma ei este circulară, cuptorită. Are adîncimea de 2,20 m de la suprafaţa actuală şi de 1,10 m de la gură ; diametrul ei la bază este de 1,80 m şi ajunge la gură de 0,50 m. În interior a apărut multă cenuşă, cărbuni, pămînt ars, oase de porc, de ovicaprine şi de pasăre.

Ceramica descoperită este aproape exclusiv lucrată cu mîna şi aparţine unor vase mari de provizii cu urechiuşe, castroane cu buza evazată, fragmentul de picior de fructieră şi un fragment de ceaşcă dacică cu buza prevăzută cu crestături.

Groapa 47. A apărut în S XIX, spre capătul de vest în car. 8. Are o formă aproape ovală, cu diametrul de 1,50 m şi adîncimea de 3,35 m. Pămîntul de umplutură conţine cenuşă, oase de animale şi ceramică. Din rîndul acesteia se remarcă mai întîi două vase fragmentare lucrate cu mîna. Unul întregibil, de formă uşor bitronconică, are buza evazată şi butoni pe umăr (pl. X, 4). Celălalt incomplet are o formă similară, dar cu ornament de linii incizate, simple, şi în val, precum şi cu butoni mici circulari (pl. IX, 3). Din seria vaselor lucrate cu mîna mai fac parte fragmente decorate cu mătura, constînd în fascicole de linii incizate, butoni cilindrici sau în formă de urechiuşe crestate şi un fel de barbotină aplicată pe suprafaţa vasului. Ceramica lucrată la roată este reprezentată prin fragmente de vase mari de provizii şi de la o cană cenuşie, de formă bitronconică.

Groapa 48. A fost depistată în S XIX, către jumătatea ei. Are forma circulară, cuptorită, cu diametrul de 0,90 şi 1,10 m la bază şi adîncimea de 4,50 m. Este umplută cu pămînt galben-nisipos, amestecat cu cenuşă şi urme de arsură. Au apărut destul de puţine fragmente ceramice, printre care : buze de castroane lucrate cu mîna, fragmente decorate cu brîu alveolar şi fragmente dintr-o cupă elenistică de import, cu o dungă pictată de culoare roşie-închisă.

Groapa 49. S-a găsit către capătul de vest al S XX. Este de formă circulară, uşor cuptorită, cu diametrul de 1,40 m şi adîncimea de 0,30 m de la suprafaţa actuală. În partea ei superioară, la —1,40—1,50 m, s-a găsit o însemnată cantitate ceramică, printre care se află fragmente a cîtorva vase mari lucrate cu mîna, unul decorat cu ramură de brad şi o fructieră cu picior, de asemenea lucrată cu mîna (pl. XXII, 1).

5. Mormînt de înhumaţie

O descoperire cu totul deosebită o constituie un mormînt de înhumaţie apărut în plin centru al aşezării (fig. 4, S V). Aceasta constă mai întîi

dintr-o groapă surprinsă abia la adîncimea de 1,90 m, de formă rectangulară neregulată, extinsă în semicerc spre vest, pînă la adîncimea de 3 m. De la această adîncime, unde s-a lăsat un prag de pămînt galben, începe groapa propriu-zisă a mormîntului de formă rectangulară, orientată N—S, adîncă de 3,90 m de la suprafaţa solului, de 0,90 m de la pragul amintit, cu lungimea de 2,40 m şi lăţimea la sud de 0,70 m şi la nord de 0,85 m. În pămîntul din interiorul gropii, aproape în întregime aparţinînd stratului de pămînt al nivelului III de locuire, s-au găsit cîteva fragmente ceramice dacice nesemnificative, iar către fundul gropii un radius şi cîteva falange dintr-un schelet uman de adolescent. Partea de jos a gropii, respectiv de la prag, a fost special amenajată ca o cameră funerară, fiind prevăzută cu un acoperiş de lemn. Acesta constă din patru pari fixaţi aproape de cele patru colţuri ale gropii, pe care se sprijineau grinzi laterale şi transversale, acestora revenindu-le, probabil, rolul de susţinători ai întregului acoperiş. Pe fundul gropii s-a descoperit, păstrîndu-şi încă forma iniţială, un cosciug constînd din scobirea unei jumătăţi de trunchi de copac, asemănător unei albii mari, mai îngustă către sud, acolo unde se aflau picioarele (0,25 m) şi mai lată către nord, în regiunea trupului şi capului (0,50 m) (pl. II, 3). În cuprinsul cosciugului-albie nu s-au mai găsit resturi din schelet şi nici un fel de obiecte de inventar. Este foarte probabil ca scheletul şi eventualul inventar să fi fost ridicate de către locuitorii aşezării la o dată şi în împrejurări pe care nu le putem preciza. Deşi mormîntul este lipsit de inventar, descoperirea ca atare se dovedeşte a fi unică pînă în prezent în toată lumea geto-dacică.

Ineditul acestei descoperiri constă înainte de toate în tipul de mormînt, cu groapă în trepte şi cu amenajarea ei specială cu acoperiş de lemn a camerei funerare, precum şi în tipul de cosciug, constînd din trunchi de copac scobit. În al doilea rînd apare ca nou faptul că un asemenea mormînt s-a săpat chiar în centrul aşezării. Chiar dacă morminte de inhumaţie au mai apărut cu totul izolat în unele aşezări geto-dacice, nici unul n-a beneficiat de o astfel de amenajare. Mai greu de explicat este dispariţia inventarului şi a scheletului. Nu împărtăşim ideea unei eventuale prădări a acestuia. În acest caz ar fi fost firesc să rămînă pe loc scheletul răvăşit. Or, aşa cum am arătat, din schelet n-au mai rămas decît un radius şi cîteva falange, de unde se poate deduce că totul a fost ridicat cu grijă, potrivit desigur unui anumit ritual şi unei anumite concepţii religioase, poate o dată cu părăsirea aşezării şi depus la noul loc de reşedinţă al locuitorilor din dava de la Sprîncenata.

B. DESCOPERIRILE

1. Ceramica

Ca şi în celelalte aşezări geto-dacice cercetate pînă în prezent şi în dava de la Sprîncenata, locul principal în rîndul diferitelor categorii de descoperiri îl ocupă *ceramica*. Aceasta se evidenţiază prin numărul, varietatea şi frecvenţa ei destul de mare atît în cadrul general al aşezării, cît şi în cuprinsul fiecărui strat de cultură în parte. Sînt prezente cele două mari categorii şi principalele tipuri ceramice locale specifice epocii „clasice" ale civilizaţiei geto-dacice, la care se adaugă şi unele tipuri de vase de import din epoca elenistică tîrzie. În cursul săpăturilor au fost scoase la iveală numeroase fragmente de vase, cele mai multe neîntregibile, precum şi vase întregi. Acestea din urmă au apărut de obicei în gropile de provizii şi destul de rar în cuprinsul depunerilor de cultură.

O privire de ansamblu asupra întregului material ceramic permite încă de la început constatarea că tipurile de vase din această nouă davă sînt întru totul identice cu cele descoperite în celelalte așezări geto-dacice. Formele diferitelor vase, tehnica de lucru și ornamentația se înscriu pe deplin în cadrul general al producției ceramice geto-dacice. Analogiile care merg de cele mai multe ori pînă la identitate reprezintă semnul deplinei unități a culturii geto-dacilor din ultimele trei secole dinainte de cucerirea romană. Potrivit acestor constatări acum nu se mai poate vorbi de faciesuri regionale ca în secolele anterioare. Fără excepție, fiecare tip ceramic principal și formă de ornament pot fi urmărite și înregistrate de la un capăt la altul al lumii geto-dace.

Ceramica din această perioadă rămîne în ulti mă instanță nu numai o adevărată „carte de vizită"a identificării, cunoașterii și întinderii geto-dacilor, ci și o dovadă certă a unității etnice, culturale și în anumite momente chiar politice a acestora. Aici își dau întîlnire forme, tipuri și tehnici tradiționale, cu produse ceramice noi, creații locale sau de influență grecească, celtică și romană. Pentru o cît mai bună înțelegere și cunoaștere a întregului material ceramic descoperit îl vom prezenta pe categorii, iar în cadrul acestora pe tipuri de vase.

a. *Ceramică lucrată cu mîna.* Categoria ceramică cea mai numeroasă o constituie vasele lucrate cu mîna. Cele mai multe sînt de regulă din pastă poroasă, adesea cu cioburi pisate sau pietricele ca ingredient, avînd astfel suprafața poroasă. Culoarea lor este cărămizie-închisă, adesea cu nuanțe roșietice.

În afara acestei grupe cu astfel de caracteristici tehnice, așa cum s-a precizat, cea mai numeroasă, se întîlnesc unele tipuri de vase lucrate din pastă fină, cu suprafața exterioară lustruită, de culoare neagră sau maron-portocalie[9]. Din observațiile stratigrafice făcute în cursul săpăturilor s-a remarcat că ceramica fină lustruită apare în nivelurile mai vechi, cu precădere în primul nivel de locuire al așezării.

Formele de vase sînt cele bine cunoscute și caracteristice ceramicii lucrate cu mîna. În primul rînd se impun, prin frecvența, dimensiunile și ornamentația lor, vasele mari de tip „sac" sau „borcan" cu cîteva variante. Toate sînt lucrate din pastă poroasă, de culoare cărămizie-negricioasă. Cele mai multe au corpul puțin dezvoltat, prezentînd ușoare îngustări spre fund și la gură. Buza este scurtă și foarte puțin răsfrîntă spre exterior (pl. III—VII). Uneori ele se apropie de forma cilindrică, cu mici ondulații în zona mediană (pl. VIII). Rareori se întîlnesc și vase de același tip dar cu buza ceva mai înaltă și înclinată spre exterior (pl. IX—X), precum și recipiente cu umărul mai dezvoltat și partea inferioară mai îngustă către bază (pl. VI, 2; VII, 3). Izolat se înregistrează și vase ușor tronconice cu partea superioară evazată și cea inferioară redusă (pl. VI, 3).

În aceeași grupă ceramică s-ar putea include, dar numai în privința formelor, nu și a dimensiunilor, vasele miniatură. Deși nu sînt prea numeroase, acestea redau destul de exact formele vaselor de dimensiuni mari

[9] R. și Ecat. Vulpe, Dacia, 3—4, 1927—1932, p. 282—283, fig. 26; R. Vulpe, Dacia, N.S,1, 1957, fig. 7, 1—3; din săpăturile de la Poiana; R. Vulpe, SCIV, 6, 1955, 1—2, p. 249, fig. 11, de la Popești; I. H. Crișan, *Ceramica daco-getică*, 1969, fig. 51, Zimnicea; 53 Poiana; pl. CLX—CLXII, Sighișoara, Breaza, Pecica, Gușterița, Sf. Gheorghe, Dalnic; M. Turcu, *Geto-dacii din Cîmpia Munteniei*, 1979, pl. XXV—XXVI.

descrise mai sus (pl. XI—XIV). Vasele din această grupă se caracterizează printr-o ornamentație specifică. Toate sînt prevăzute, fără excepție, cu butoni cilindrici, într-un singur caz cu apucători plate (pl. III, 1), plasate pe umărul recipientelor sau, mai rar, în zona mediană (pl. II—IV). La rîndul lor, butonii au pe fața exterioară impresiuni mai mult sau mai puțin adîncite (pl. V, 3; VII, 1; VIII, 1, 5; X, 1), una sau două crestături (pl. VII, 2; VIII, 2; IX, 2; X, 1) sau semnul X incizat (pl. VII, 3; IX, 1; X, 2). Destul de des, între butoni se află plasat, ca decor, un brîu alveolar, care va încinge vasul de jur-împrejur ca un cerc sau îmbracă forma unor ghirlande, capătul de sus fiind marcat de butoni (pl. III—X).

Într-un singur caz, pe corpul vasului se întîlnesc patru grupe de cîte trei brîie alveolare, în semicercuri plasate de asemenea între butoni, dar pe verticală, pornind de sub buza recipientului și coborînd pînă sub zona mediană (pl. VII, 3; IX, 1).

Alături de butoni și brîul alveolar, decorul incizat reprezintă, de asemenea, o caracteristică a acestei grupe ceramice. Acesta se prezintă sub forme destul de variate. Cel mai caracteristic și mai frecvent decor incizat se dovedește combinația de linii în formă de ramură de brad stilizat (pl. X, 2—3; XII, 8; XIII, 6, 8). Ar urma apoi grupele de linii incizate, simple sau în val dispuse pe umărul vasului (pl. IX, 3; X, 4; XII, 2—3,7) și cele ușor arcuite întîlnite pe corpul recipientului (pl. III, 4; VI, 2; VIII, 3; X, 4; XI, 1, 3). Mai rar se dovedește decorul de sub buza unui vas constînd dintr-un șir de linii în formă de U (pl. III, 2), precum și cel realizat cu mătura (pl. VI, 1). Toate aceste tipuri de ornament incizat apar împreună cu butonii și de cele mai multe ori și cu brîie alveolare. Interesant se dovedește decorul alcătuit dintr-un șir de unghiuri dispuse cu vîrful spre dreapta, plasat imediat sub buza vasului (pl. X, 2) și decorul de linii punctate în zigzag aplicat pe buza vasului (pl. IV, 2).

Tipurile de vase și de ornament ale acestei categorii fac parte din seria obișnuită și caracteristică a produselor ceramice întîlnite în toată lumea geto-dacică din epoca ei „clasică". Nu este așezare în care să nu se găsească asemenea tipuri de vase și de ornamente. În forma ușor modificată, cele mai multe din vasele din grupa descrisă mai sus se înscriu în rîndul produselor tradiționale, cu prototipuri prezente în cultura hallstattiană tîrzie[10] și mai ales în cea La Tène timpurie de tip Alexandria[11], Murighiol[12] și Zimnicea[13]. În ultimele trei secole înaintea cuceririi romane, vasele în discuție se înscriu ca o componentă principală a ceramicii geto-dacice. Vase și ornamente similare celor de la Sprîncenata apar, aproape în toată varietatea lor, în cunoscutele centre de la Popești[14], Crăsani[15], Ocnița[16], Vlădiceasca[17] etc. din zona sud-carpatică, în cele de pe valea

[10] Al. Vulpe, *Necropola hallstattiană de la Ferigile*, 1967.

[11] C. Preda, Dacia, N. S., 3, 1959, p. 179—194; *idem*, SCIV, 11, 1960, 1, p. 25—36, Em. Moscalu, *Ceramica traco-getică*, București, 1983.

[12] Exp. Bujor, Dacia, N. S., 2, 1958, p. 125—141; G. Simion, Peuce, 2, 1971, p. 63—128; Thraco-Dacica, 1976, p. 143—163; Peuce, VI, 1977, p. 49—72.

[13] I. Nestor, SCIV, 1, 1950, 2, p. 93—102; A. Alexandrescu, Crisia, 1972, p. 15—26; M. Turcu, *op. cit.*, p. 73, pl. XI, 1.

[14] R. Vulpe, SCIV, 6, 1955, 1—2, p. 249; idem, Materiale, 6, 1959, p. 307—321.

[15] I. Andrieșescu, *Piscul Crăsani*, București, 1924; V. Pârvan, *Getica*, 1926, p. 173—220.

[16] D. Berciu, *Buridava dacică*, București, 1982 (passim).

[17] G. Trohani, în Cercetări arheologice, Muzeul de isorie R. S. R., 1, 1975, p. 151—173.

Siretului de la Poiana[18], Brad[19] și Răcătău[20], ca și în așezările din Dacia intercarpatică și de nord-vest, de la Ziridava[21], Sighișoara[22], Porolissum[23], Arpașu de Sus[24] și desigur și în centrele întărite din munții Orăștiei[25] și de la Bîtca Doamnei[26]. Seria descoperirilor de acest fel ar putea continua și cu menționarea altor așezări, desigur mult mai multe decît cele menționate de noi. Întrucit nu am considerat necesar o înșiruire a tuturor analogiilor, ne-am rezumat la a pomeni doar pe cele mai cunoscute, unde grupa ceramică de care ne ocupăm este mai bine reprezentată sau, oricum, mai bine cunoscută.

O înseriere cronologică a diferitelor tipuri de vase ar fi dificil de făcut. Ceea ce se poate spune deocamdată în această privință este constatarea că vase întregi și fragmentare în cantități destul de însemnate apar deopotrivă în toate depunerile de cultură, mai frecvente dovedindu-se în ultimele trei niveluri de locuire. În plus, merită să fie menționat faptul că majoritatea vaselor întregi descoperite pînă în prezent provin din gropi, care aparțin cu precădere nivelului II și într-o măsură mai mică nivelului III de locuire. Ținînd seama de această observație se poate admite că majoritatea vaselor lucrate cu mîna, prevăzute cu butoni și cu brîie alveolare și decorate cu linii incizate, din seriile descrise în prezentul capitol, se înșiruie cronologic de-a lungul secolului I î. e. n., fără a putea preciza o datare mai strînsă pentru fiecare tip în parte și nici de-a înregistra deosebiri esențiale între variantele grupei respective. Excepție ar face eventual vasul de formă relativ bitronconică, prevăzut sub linia mediană cu patru apucători urechiușe (pl. III, 1). O asemenea formă de vas cu apucători plate nu se mai înregistrează în rîndul celorlalte descoperiri din nivelurile superioare unde domină vasele-sac prevăzute cu butoni în zona umărului.

Din seria vaselor de tip „borcan" se desprinde o grupă cuprinzînd recipiente de dimensiuni mici, aproape miniaturale, toate lucrate din pastă poroasă, cărămizie închisă, cu decor de linii incizate simple sau în val, butoni și ramură de brad (pl. XII, 8 ; XIII, 6, 8). Acestora li se alătură și alte două vase de formă relativ globulară, unul cu decor de linii în ghirlandă și butoni (pl. XIV, 5), iar celălalt cu proeminențe către buza lui (pl. XIV, 6). Vasele acestea, împreună și cu o strecurătoare, o cană bitronconică, citeva cești și fibula de tip „omega" s-au descoperit în ultimul nivel și se poate spune cu destulă certitudine că ele aparțin primei jumătăți a secolului I.e.n. În legătură cu ceramica ultimului nivel s-a făcut constatarea că în rîndul acesteia domină vasele din pastă poroasă, lucrate cu mîna și decorate cu linii incizate, simple sau în val, singulare sau în grup (pl. XII, 2,7, 8 ; XIII, 5, 8 ; XIV, 1, 5).

O altă grupă din categoria ceramicii lucrate cu mîna o formează tipul de vas cunoscut sub numele de *„ceașca dacică"*[27] (cățuie). Pînă în prezent

[18] R. și Ecat. Vulpe, Dacia, 3–4, 1927–1932, p. 282–295 (fig. 26–53) ; idem, Dacia, N. S., 1, 1957, p. 156.
[19] V. Ursachi, MemAntiq. 1, 1969, p. 105–119.
[20] V. Căpitanu, Carpica, 2, 1969, p. 93–129 (fig. 6–9).
[21] I. H. Crișan, *Ziridava*, Arad, 1978, p. 109 și urm. (pl. 1–15).
[22] Idem, *Ceramica daco-getică*, 1969, pl. LXXIV–LXXVI LXXX ; K. Horedt, C. Seraphin, *Die prähistorische Ansiedlung auf Wietenberg bei Sighișoara-Schässburg*, Bonn, 1971.
[23] M. Macrea, D. Protase, M. Rusu, Materiale, 7, 1960, p. 366–368 (fig. 8).
[24] M. Macrea și I. Glodariu, *Așezarea dacică de la Arpașu de Sus*, 1976, p. 38–68.
[25] I. H. Crișan, *Ceramica daco-getică*, 1969, pl. LXXIX–LXXX.
[26] A. Buzilă, MemAntiq, 2, 1970, p. 237–250 (fig. 2–15).
[27] I. H. Crișan, SCȘCluj, 6, 1955, 3–4, p. 127–157.

s-au descoperit aproape 40 de asemenea cești întregi și multe altele în stare fragmentară. Toate ceștile aparțin unui singur tip, mult răspîndit și bine cunoscut în toată lumea geto-dacică. Sînt totuși de remarcat unele variante, constînd mai ales în gradul de înclinație al pereților față de varianta principală, cu pereții ușor evazați (pl. XV–XIX). Apar la Sprîncenata și cești de dimensiuni relativ mari, cu pereții foarte mult înclinați și gura arcuită (pl. XV, 1, 4 ; XIX, 1). De obicei la vasele de acest tip se întîlnește un singur mîner, dar s-au găsit și cîteva exemplare prevăzute cu cîte două mînere (pl. XV, 1). De asemenea, așa cum se cunoaște și din alte descoperiri, ceștile dacice, unul din cele mai caracteristice și mai viabile elemente ale culturii geto-dacilor, sînt vase simple, adesea rudimentare și în general lipsite de ornamente. Se întîlnesc însă și excepții. În rîndul celor găsite la Sprîncenata se află un exemplar care are ca ornament un șir de crestături aplicate pe fața superioară a buzei (pl. XV, 4 ; XVI, 3, 5). Pe lîngă ceștile cu dimensiuni obișnuite se constată și prezența unor exemplare în miniatură (pl. XIX, 4–10).

Așa cum s-a mai spus, ceașca este unul din tipurile ceramice cu cea mai largă răspîndire, fiind cunoscut pe întreaga arie de răspîndire a culturii geto-dacice din epoca ei de maximă dezvoltare[28]. Numărul și răspîndirea lor foarte mare, precum și forma, aproape de fiecare dată aceeași, nu mai fac necesară o menționare a descoperirilor de acest fel făcute, credem, fără excepție, în toate așezările geto-dacice. Observațiile asupra ceștilor de la Sprîncenata au dus la constatarea că cele mai multe din acestea au urme de ardere de culoare neagră, niciodată însă pe întreaga lor suprafață. Asemenea urme apar nu numai în interior, ci adesea și în exterior. Constatarea aceasta vine să confirme observațiile similare făcute la cele mai multe din ceștile descoperite în celelalte așezări geto-dacice. Un examen mai atent și general al tuturor ceștilor cunoscute pînă acum ar putea desigur contribui la cunoașterea caracterului și a naturii utilizării acestui vas tipic culturii geto-dacilor.

Recent s-a emis ipoteza că asemenea tipuri de cești, care se aseamănă cu țestul actual, ar fi fost utilizate la coptul pîinii în scop ritual[29]. Acceptînd o astfel de părere, ar fi mai greu de explicat varietatea ceștilor, chiar în cadrul aceleiași așezări, existența multor exemplare de dimensiuni mici și foarte mici, precum și urmele de ardere foarte diferit repartizate pe suprafața ceștilor.

Într-o grupă aparte a aceleiași categorii ceramice lucrate cu mîna se înscriu *cănile*. S-au descoperit doar cîteva exemplare întregi și altele fragmentare. Toate sînt prevăzute cu mîner și au forme diferite. Forma cea mai reprezentativă, care va avea și replică la roată, o constituie cana bitronconică cu fundul plat și buza ușor arcuită spre exterior. Jumătatea superioară este ceva mai înaltă. La suprafață prezintă urme de lustruire. Capătul de sus al mînerului este puțin supraînălțat peste nivelul buzei (pl. XXI, 4). O a doua cană are corpul de formă ovală, cu fundul ușor lățit și mînerul mai arcuit (pl. XX, 1 ; XXI, 1) ; la acestea se adaugă un tip mai simplu, cu corpul aproape cilindric, cu buza îngroșată și cu mi-

[28] R. și Ecat. Vulpe, Dacia 3–4, 1927–1932, p. 290–291 (Poiana) ; I. H. Crișan, *Ceramica*..., p. 153–160 ; idem, *Ziridava*, p. 128 (pl. 31–32 ; D. Berciu, *Buridava dacica*, pl. 24–25 ; 50/1–8 ; S.Dumitrașcu, Crisia, 3, 1973, p. 55–57, pl. XIII, 1–4 (Berindia) ; V. Căpitanu, Carpica 8, 1976, fig. 23 (Răcătău) ; M. Turcu, *Geto-dacii*, pl. XXIV ; A. Buzilă, MemAntiq, 2, 1970, p., 242–243 – fig. 20–23.
[29] K. Horedt, în Archäologisches Korrespondenzblatt, Mainz, 13, 1983, Heft 2, p. 233–234.

nerul plasat între umăr și linia mediană (pl. XXI, 7). Partea superioară a unei alte căni indică o formă mai deosebită, cu corpul probabil globular și gîtul cilindric (pl. XX, 4).

Dintre toate aceste căni, primul tip, cel cu corpul bitronconic, se dovedește a fi caracteristic și mult mai bine cunoscut. El își găsește analogii în multe din așezările geto-dacice, mai importante fiind cele descoperite la Popești[30], Poiana[31], Ziridava[32], Sighișoara[33], Ocnița[34] etc. Cana de la Sprincenata s-a găsit în nivelul trei al așezării, care ar corespunde în timp mijlocului secolului I î.e.n. Reamintim, de asemenea, că tezaurul monetar geto-dacic de la Rădulești (jud. Hunedoara) a fost îngropat într-o cană similară[35]. Data finală a acestor emisiuni ca și aceea a ascunderii tezaurului sînt de fixat în primele trei decenii ale secolului I î. e. n. În consecință, cana bitronconică lucrată cu mîna, de tipul amintit, urmează să fie atribuită mai degrabă secolului I î.e.n. decît celui precedent.

Cît privește celelalte tipuri descrise se dovedesc a fi mai puțin frecvente și nu sînt nici caracteristice. Dintre acestea doar cana cu corpul aproape cilindric își găsește o analogie în așezarea de la Sighișoara. Ea s-a găsit în groapa nr. 2 și poate fi datată, după stratigrafia așezării, în prima jumătate a secolului I î.e.n.

Am inclus în această grupă vasele lucrate cu mîna în formă de *castron, strachină* și *fructieră*. Din rîndul acestora ar fi de menționat mai întîi două castroane de formă bitronconică, cu fundul plat și buza răsfrîntă în afară. Deși ambele au aproape aceeași formă, doar unul este prevăzut cu două minere mici semicirculare (pl. XXIII, 1,3). Au fost lucrate din pastă relativ fină, de culoare portocalie sau cărămizie, suprafața lor exterioară fiind lustruită[36]. Ambele castroane aparțin primului nivel de locuire și au fost găsite lîngă o vatră rituală, împreună cu alte tipuri de vase. Ele se datează după toate probabilitățile în a doua jumătate a secolului al II-lea î.e.n.

Străchinile și *castroanele* sînt reprezentate de cîteva exemplare, toate cu fundul plat, pereți înalți, buza înaltă și înclinată spre exterior și umărul ușor profilat (pl. XXIII–XXIV). Un exemplar are buza evazată și două minere (pl. XXIII, 6; XXIV, 5). Toate sînt lucrate din pastă poroasă, cu impurități și cioburi pisate, de culoare cărămizie-închisă. În timp, ele se datează, așa cum rezultă din observațiile stratigrafice, în cursul secolului I î. e. n., fără a putea face și precizări mai exacte. Tipul ca atare, chiar dacă nu se numără printre cele mai frecvente, este cunoscut în rîndul descoperirilor din principalele așezări geto-dacice din ultimele două secole dinainte de cucerirea romană. Cîteva analogii am putea menționa în așezările de la Poiana[37], Piscu Crăsani[38], Zimnicea[39] și Ocnița[40].

[30] R. Vulpe, SCIV, 6, 1955, 1–2, p. 250 (fig. 11).
[31] R. și Ecat. Vulpe, Dacia, 3–4, 1927–1932, p. 282–283 (fig. 26, 1, 3).
[32] I. H. Crișan, *Ziridava*, pl. 113.
[33] Idem, *Ceramica geto-dacică*, pl. CLXII.
[34] D. Berciu, *Buridava dacică*, pl. 70/7–8.
[35] Oct. Floca, Dacia, 11–12, 1947–1949, p. 72–73.
[36] Analogii pentru aceste trei vase la Sighișoara; cf. I. H. Crișan, *Ceramică daco-getică*, pl. XLX, 1; Chirnogi și Zimnicea, M. Turcu, *Geto-dacii din Cîmpia Munteniei*, pl. XIX, 3, 5.
[37] I. H. Crișan, *Ceramica daco-getică*, p. 78–79 (fig. 28, 8).
[38] V. Pârvan, *Getica*, p. 197–199 (fig. 87–89).
[39] M. Turcu, *op. cit.*, p. 206 (pl. XX, 4–6).
[40] D. Berciu, *op. cit.*, pl. 101/3.

O categorie importantă în rîndul acestei grupe ceramice o formează *fructierele cu picior*, reprezentate prin numeroase fragmente de buze, picioare dislocate, una singură întregibilă (pl. XXI, 3; XXII, 1), și cîteva părți superioare, aproape complete, dar fără suporturi (pl. XXI, 5–6,8). Sînt lucrate din pastă neagră sau castanie cu lustru la suprafață. Apar în principal în primele trei niveluri de locuire, cele din pastă neagră aparținînd nivelului I și parțial celui de-al doilea datîndu-se în secolele II–I î.e.n.

În rîndul categoriei ceramice lucrate cu mîna se înscriu și cîteva *capace de vase*. Trei dintre ele sînt de formă conică cu buza lată, două avînd și o prelungire îndoită a vîrfului ca apucătoare[41]. Toate acestea sînt însă capace miniaturale (pl. XXV, 2,6–7; XXVI, 3, 4, 6; XXVII, 3–5). Un al patrulea exemplar are formă plată și apucătoare, gen ureche, în centrul părții superioare (pl. XXV, 1). Din aceeași grupă face parte și un mîner de capac în formă de cap de acvilă, destul de îngrijit și frumos realizat (pl. XXV, 4; XXVII,6).

Printre produsele ceramice lucrate cu mîna se numără și o cupă de tip „megarian", găsită în S VIII, la –1,40 m. Aceasta se remarcă prin decorul în relief cu măști umane, volute, rozete și cercuri concentrice pe fundul vasului (pl. XXXVIII, 2; XXXIX, 2). Piesa este unică prin motivele decorative și combinația acestora, ca și prin tehnica de lucru. La aceasta se adaugă și un kantharos de tip elenistic, fragmentar, lucrat din pastă castanie-negricioasă (pl. XXIV, 3). S-a găsit în S XVI, la –1,60 m. Ambele vase locale, lucrate după modele grecești, datează, după cum ne indică poziția lor stratigrafică, din prima jumătate a secolului I î.e.n.

b. *Ceramică lucrată la roată*. A doua mare categorie ceramică din dava de la Sprincenata o formează, ca de altfel și în toate celelalte așezări geto-dacice din aceeași vreme, vasele lucrate la roată. Acestea sînt în marea lor majoritate din pastă cenușie fină și într-o măsură mai redusă din pastă cărămizie-roșiatică. Decorul se modifică și el, adaptîndu-se noii tehnici. În această privință se remarcă tipul de ornament obținut prin lustruire, de obicei în formă de zigzag, și cel incizat, reprezentat din linii simple sau în val. Formele vaselor sînt cele bine cunoscute și răspîndite în lumea geto-dacică din perioada tîrzie și uneori se poate vorbi de unele variante ale acestora.

Tipul de vas cel mai frecvent, dar și cel mai caracteristic, îl reprezintă *fructiera cu picior înalt*, chiar dacă pînă acum nu s-au găsit decît două asemenea vase întregi, numărul fragmentelor de buze, picioare, părți din jumătatea superioară este deosebit de mare. Deși toate aparțin aceluiași tip se poate vorbi totuși de unele variante, mai ales judecînd după forma buzei.

Cele două fructiere întregi aparțin aceleiași variante, cu piciorul înalt, corpul ca o cupă și buza scurtă, ușor arcuită, spre exterior (pl. XXVIII, 1; XXIX, 1, 3). Una dintre ele a fost lucrată din pastă de culoare roșiatică (pl. XXIX, 1). După cîte se pare, această variantă aparține seriilor mai tîrzii de fructiere, în cazul nostru, foarte probabil, ultimelor decenii ale secolului I î. e. n. și poate chiar începutului secolului I e. n. Unele analogii pot fi găsite în rîndul descoperirilor de la Ocnița[42], Moigrad, Gușterița[43]

[41] R. și Ecat. Vulpe, Dacia, 3–4, 1927–1932, p. 301 (fig. 65 și 79) de la Poiana; I. H. Crișan, *Ziridava*, p. 131, pl. 97–98; A. Buzilă, MemAntiq, 2, 1970 (fig. 26,1–6).
[42] D. Berciu, *op. cit.*, pl. 54 și 56.
[43] I. H. Crișan, *Ceramica daco-getică*, pl. CXLIX 3; CL, 1–2.

Răcătău[44], Poiana[45] etc. Este posibil ca această variantă să urce destul de mult în secolul I e. n.

Celelalte variante au corpul ceva mai evazat, buza orizontală, destul de lată și ușor arcuită în jos. Sub buză, adesea, sînt prevăzute și cu umăr ușor profilat. Piciorul variază și el ca formă și înălțime (pl. XXVIII, XXIX).

Toate sînt lucrate din pastă cenușie fină. Mai rar se întîlnesc și exemplare cu decor lustruit în zigzag. De regulă însă ele nu sînt prevăzute cu ornamente. Cît privește datarea lor, așa cum se poate desprinde din observațiile stratigrafice, ar fi de plasat în cursul secolului I î.e.n. fără a fi în situația de a le putea eșalona pe perioade mai scurte de timp. Această formă cu variantele amintite rămîne specifică tuturor așezărilor geto-dacice din perioada clasică. Asemenea fructiere apar în număr mare în centrele geto-dacice de la Poiana[46], Popești[47], Crăsani[48], Pecica[49], Bitca Doamnei[50], Ocnița[51] etc., mai ales în complexe din secolul I i.e.n.

O a doua mare grupă de vase lucrate la roată, alături de fructiere, o constituie *cănile și urcioarele*. Și aici se poate vorbi de mai multe tipuri sau variante. Cea mai caracteristică se dovedește a fi cana de formă bitronconică, cu fundul inelar, buza ușor răsfrîntă și cu mîner (pl. XXX—XXXIII). Tipul este bine cunoscut și mult răspîndit în cadrul culturii geto-dacice din epoca sa „clasică". În contextul arheologic de la Sprincenata, cana respectivă apare în nivelurile de locuire din secolul I î.e.n. Printre descoperirile mai importante și mai frecvente am putea menționa pe cele de la Poiana[52], Popești[53], Zimnicea[54], Ciolăneștii din Deal[55], Ocnița[56] etc. Apropiată ca formă este și cana găsită în L. 1, deci în nivelul I care se deosebește de varianta descrisă mai sus, prin toarta ușor supraînălțată, piciorul mai înalt și forma sa bitronconică proporționată (pl. XXXII, 8; XXXIII, 3). Aceasta este mai veche și datează foarte probabil din a doua jumătate a secolului al II-lea î.e.n. În aceeași grupă se integrează și o altă variantă de cană cu toarta ușor supraînălțată, dar cu corpul sferoidal și fundul aproape plat, cu dungi circulare pe aproape întreaga ei suprafață (pl. XXXII, 4). Ar mai fi de remarcat o cană cu gîtul cilindric, ușor deformat (pl. XXXIV, 1), alta mare, bitronconică, din pastă neagră cu lustru la suprafață (pl. XXXIV, 2) și una cu două mînere (pl. XXXII, 5). La unele din căni se constată prezența ornamentului lustruit (pl. XXX).

Urciorul cu mîner și cu gît cilindric constituie un alt tip de vas din categoria ceramicii lucrate la roată. Cele cîteva exemplare descoperite, unele păstrate în stare fragmentară, sînt destul de apropiate ca formă. Deosebiri sînt de făcut doar în ceea ce privește forma corpului care este

[44] V. Căpitanu, Carpica, 8, 1976 (fig. 30, 2).
[45] R. Vulpe și colab., SCIV, 2, 1951, 1 (fig. 15,7).
[46] Ibidem, fig. 15, 6; R. și Ecat. Vulpe, Dacia, 3—4, 1927—1932, p. 302—303, fig. 71—73; idem, Dacia, N. S., 1, 1957 (fig. 7, 2, 5).
[47] R. Vulpe, SCIV, 6, 1955, 1—2, p. 249.
[48] V. Pârvan, *op. cit.* (fig. 91—105).
[49] I. H. Crișan, *Ziridava*, p. 124—126 (pl. 16—21).
[50] A. Buzilă, MemAntiq, 3—4, 1972—1973, p. 98 (fig. 8—9).
[51] D. Berciu, *op. cit.* (pl. 16—17).
[52] R. și Ecat. Vulpe, 3—4, 1927—1932, p. 297—298 (fig. 60).
[53] R. Vulpe, SCIV, 6, 1955, 1—2 (fig. 11, 2); cf. și I. H. Crișan, *Ceramica daco-getică*, p. 122 (fig. 48,3).
[54] I. H. Crișan, *op. cit.*, p. 124 (fig. 51).
[55] Ibidem, p. 122 (fig. 50).
[56] D. Berciu, *op. cit.* (pl. 63/1; pl. 85).

sferoidală (pl. XXXV, 1,3) sau ovală (pl. XXXV, 2). De asemenea, gîtul, care este de fiecare dată cilindric, diferă uneori în ceea ce privește dimensiunile. Urciorul de acest tip, cu variantele respective, face parte din repertoriul ceramicii geto-dacice lucrate cu roata și se întîlnește în multe din principalele așezări din Dacia preromană[57].

Am inclus într-o grupă comună, tipurile de vase cu forme apropiate și anume: ***străchinile, castroanele și bolurile***, cu sau fără decor în relief. Primele sînt reprezentate prin patru exemplare întregi și numeroase fragmente. Una din străchini are picior relativ înalt, pereți oblici și buza lată și orizontală, puțin aplecată în jos, mult asemănătoare fructierelor (pl. XXXVI, 1; XXXVII, 1). Cea de-a doua strachină are profilul diferit, cu umăr ridicat și buza dreaptă aproape verticală, decorată cu două linii paralele. În interior are ca ornament o linie în zigzag obținută prin lustruire (pl. XXXVI, 4; XXXVII, 3). Celelalte două au jumătatea superioară verticală (pl. XXXVI, 2—3); lor li se adaugă un castronaș (pl. XXXVI, 5). Ambele tipuri aparțin nivelului II și pot fi datate către mijlocul secolului I i.e.n. Forme similare cu picior de susținere apar ceva mai rar în așezările geto-dacice[58].

Seria a doua a aceleiași grupe ceramice o formează ***vasele de tip bol***, cu corpul semisferoidal și buza răsfrîntă în afară. Din cele patru exemplare descoperite două sînt simple, adică fără ornament (pl. XXXVIII a, 3, 5; XXXIX, 5). Celelalte au cea mai mare parte a suprafeței exterioare, pînă la umăr, acoperită de ornamente în relief, de tipul celor de pe cupele megariene. Ca motive rețin atenția rozetele, cercurile, globulele, unghiurile, frunzele și șirurile de „note muzicale" stilizate (pl. XXXVIII—XL). Vase de acest tip, copii geto-dacice în maniera cupelor megariene, sînt caracteristice culturii geto-dacice tîrzii și în special geților dintre Dunăre și Carpați. Cele mai multe asemenea produse s-au descoperit la Popești[59], unde se află foarte probabil unul din cele mai importante, dacă nu principalul centru în care se lucrau astfel de boluri. Descoperiri similare, mai mult sau mai puțin numeroase, s-au făcut, aproape fără excepție, în toate așezările geto-dacice din Muntenia [60], Oltenia [61] și în cele din Moldova de pe valea Siretului [62], Poiana[63], în special, precum și în unele centre din Transilvania, cum ar fi de pildă cel de la Sighișoara[64]. Ar fi greu de precizat dacă bolurile de la Sprîncenata au fost produse pe loc sau provin, așa cum se apreciază îndeobște, din alte centre din Cîmpia Dunării. Raritatea lor ar pleda pentru cea de-a doua ipoteză, fără a exclude cu totul pe prima. Deocamdată se poate spune că din punctul de vedere al decorului,

[57] I. H. Crișan, *op. cit.*, pl. CLVIII și *Ziridava*, pl. 75.
[58] Tip apropiat, la Meleia; cf. I. H. Crișan, *Ceramica daco-getică*, pl. CLII, 3; V. Pârvan, *Getica*, p. 199 (fig. 87), la Crăsani; R. Vulpe, Materiale, 3, 1957, p. 234 (fig. 9); D. Berciu, *op. cit.* (pl. 14—17); A. Buzilă, MemAntiq, 3—4, 1972—1973, p. 97 (fig. 5).
[59] R. Vulpe și colab., SCIV, 6, 1955, 1—2, p. 251—252 (fig. 13—15); idem, Materiale, 3, 1957, p. 236—237 (fig. 13—14); 6, 1959, p. 316 (fig. 10); Al. Vulpe, SCIV, 16, 1965, 2, p. 341—351; Al. Vulpe și M. Gheorghiță, Dacia, N. S., 20, 1976, p. 167—198; M. Turcu, Dacia, N. S., 20, 1976, p. 199—204.
[60] Crăsani, V. Pârvan, *op. cit.*, (fig. 162—173); Chirnogi, București, Snagov, Bragadiru, M. Turcu, *Geto-dacii din Cîmpia Munteniei*, p. 210—211 (pl. XXXI—XXXII); Cîrlomănești, M. Babeș, Dacia, N. S., 19, 1975, fig. 5; Crăsani, N. Conovici, SCIVA, 29, 1978, 2, p. 165—183.
[61] D. Berciu, *Buridava dacică* (pl. 40 și 41).
[62] În așezarea de la Brad, V. Ursachi, Mem. Antiq., 1, 1969, p. 112 (fig. 5).
[63] R. Vulpe, Dacia, N. S., 1, 1957, p. 155 (fig. 9, 3, 6).
[64] I. H. Crișan, *Ceramica daco-getică*, p. 137 (pl. XL).

cele mai multe din boluri se dovedesc a fi unicate, chiar dacă maniera realizării lor este aceeași cu a tipurilor de vase similare din celelalte așezări geto-dacice. Pentru unele tipuri de decor, paralele apropiate se întîlnesc în așezarea de la Ocnița.

Din seria vaselor lucrate cu roata fac parte și *strecurătorile*. Din rîndul acestora cîteva sînt întregi sau întregibile. Toate au jumătatea inferioară semisferică, perforată și gura evazată, fiind lucrate din pastă cenușie fină (pl. XLI–XLII). Unul din exemplarele întregi are pe buză grupuri de linii lustruite, în poziție ușor oblică (pl. XLI, 1 ; XLII, 1). După cum ne arată descoperirile de pînă acum și după cum era de așteptat, strecurători de acest tip, unele lucrate cu mîna (pl. XLII, 3), se semnalează în toate principalele așezări ale Daciei preromane. Mai frecvent ele figurează printre descoperirile de la Popești[65], Poiana[66], Piscu Crăsani[67], Răcătău și Bîtca Doamnei[68], Pecica[69], Sighișoara[70], Ocnița[71] etc. În general, forma este, cu foarte ușoare diferențe, aceeași peste tot. Deosebiri se remarcă doar la gradul de arcuire sau de ascuțire a fundului și de mărime a suprafeței perforate.

Vasele de provizii constituie o altă grupă a ceramicii lucrate cu roata. În cursul săpăturilor s-au descoperit destul de multe fragmente și numai două vase întregi. După profilul fragmentelor și al exemplarelor întregi se remarcă faptul că cele mai multe aparțin aceluiași tip de vas, cu corpul de formă ovală alungită, unele cu gîtul relativ scurt și buza răsfrîntă în afară (pl. XLIII–XLV), altele cu gîtul înalt, cilindric (pl. XLV, 3–4). Decorul este reprezentat de grupe de linii în val, combinate cu cele simple (pl. XLIV) ; pe unul din exemplare apar și două șiruri de rozete (pl. XLIII). Asemenea tipuri de vase sînt prezente mai ales în ultimele două niveluri de locuire și se datează în cursul secolului I î.e.n. Ele se fac remarcate în faza tîrzie a culturii geto-dace, exemplare asemănătoare semnalîndu-se la Popești, Poiana, în unele din cetățile din Munții Orăștiei, precum și în alte așezări din ultimele două secole dinainte de cucerirea romană[72].

În aceeași grupă a vaselor mari de provizii se includ și fragmente de chiupuri (dolia), realizate întocmai după tipul clasic greco-roman. Este vorba de vase cu pereții foarte groși, de dimensiuni mari, ce depășesc 1 m înălțimea, cu corpul oval și buza orizontală, mult îngroșată. Au fost lucrate din pastă cărămizie-roșiatică, din pastă ușor poroasă, cu nisip în compoziție (pl. XLV, 1). Vase similare se cunosc în număr mare la Popești[73] și se semnalează și în alte așezări geto-dacice, cum sînt cele de la Pietroasele[74] etc.

[65] Ibidem, p. 171 (fig. 85, 2).

[66] R. Vulpe, Dacia, N. S., 1. 1957, p. 154 (fig. 8, 2) ; cf. și I. H. Crișan, *op. cit.*, p. 171 (fig. 85, 86).

[67] I. Andrieșescu, *Piscu Crăsani* (fig. 185) ; V. Pârvan, *Getica*, p. 210 (fig. 144–145).

[68] V. Căpitanu, Carpica, 8, 1976 (fig. 50) ; A. Buzilă, *op. cit.* (fig. 12).

[69] I. H. Crișan, *Ziridava*, 1978, p. 127 (pl. 73).

[70] Idem, *Ceramica daco-getică*, p. 171–172 (pl. CLIV, 1, 3, 4).

[71] D. Berciu, *op. cit.* (pl. 8/1 ; 12/17 ; 25/6).

[72] *Ibidem*, p. 84–86 (pl. LXXXIV–LXXXVII). *Ziridava*, p. 131–133 (pl. 45–47). R. Vulpe, Materiale 6, 1959, p. 313, fig. 9,5–6 ; R. și Ecat. Vulpe, Dacia, 3–4, 1927–1932, p. 289 (fig. 42) ; A. Buzilă, MemAntiq, 4–5, 1972–73, p. 94 (fig. 1).

[73] R. Vulpe, SCIV, 6, 1955, 1–2, p. 253 ; idem, Materiale, 7, 1960. p. 328.

[74] Fl. Preda, în Mousaios, Buzău, 1978, p. 13–21 ; pentru alte descoperiri, vezi nota 3.

Printre vasele de lut lucrate la roată se numără și cîteva produse de tip *kantharos*, cu fundul inelar, jos, pereții verticali și cu două minere (pl. XLVI). Este un tip de vas local, copie după recipiente similare din lumea elenistico-romană. În așezările geto-dacice, ele apar relativ frecvent în straturi de locuire din a doua jumătate a secolului I î. e. n. și secolul I e.n.[75]. Acestora li se adaugă și o ceașcă cu miner cu corp ușor bitronconic și buza arcuită spre interior (pl. XLVI, 2).

Capacele de vase vin să completeze seria produselor ceramice de la Sprîncenata (pl. XXV, 3, 5–6, 9 ; XXVI, 1, 2 5, 7). Ele au forme conoidale, prevăzute cu mici apucători. Și în acest caz se poate constata că asemenea produse ceramice se întîlnesc în cele mai multe și cele mai de seamă așezări geto-dacice[76], fără să se poată spune că sînt și foarte frecvente.

c. *Ceramică de import*. Alături de produsele ceramice locale s-au găsit și resturi de vase de import. Numărul lor nu este prea mare și nici prea variat. Toate aparțin epocii elenistice tîrzii și provin mai ales de la amfore. Este vorba de cîteva funduri de amfore ascuțite, cu ușoare ondulații la partea inferioară și de minere simple și duble (pl. XLVII, 4, 6, 7). La acestea se adaugă și un fragment dintr-un fund de pateră cu firnis roșu, decorat pe fața interioară cu un cerc hașurat (pl. XLVII, 1–2) și un opaiț roman cu volute[77] și cu reprezentarea unei scene, în care apare un personaj înarmat și o șopîrlă (pl. XLVII, 3). Acesta din urmă s-a găsit către baza ultimului nivel și s-ar data la începutul secolului I e.n.

d. *Creuzete*. Am introdus la acest capitol mai mare și cele cîteva creuzete apărute în săpături. Toate sînt de dimensiuni mici și au forma conică (pl. XXV, 10–12 ; XXVII, 1–2). Prezența lor în cadrul așezării poate fi o dovadă a prelucrării fierului sau a bronzului de către locuitorii din dava de la Sprîncenata. În acest sens pledează și o serie de bucăți de zgură descoperite în cursul săpăturilor. Creuzete similare apar în multe alte așezări geto-dace[78], fiind puse în legătură cu același proces al prelucrării metalelor.

2. Unelte și obiecte de metal, piatră, os și lut

Alături de ceramică, uneltele și obiectele de metal, piatră, os și lut reprezintă a doua mare categorie de descoperiri din așezarea de la Sprîncenata. Desigur, nu se poate vorbi de cantități însemnate sau de o frecvență a acestora care să se ridice la volumul impresionant și varietatea descoperirilor ceramice. Luate în parte fiecare din acestea, în funcție de tip și destinație practică, s-ar putea vorbi chiar de raritatea unora din acestea. Situația nu este singulară sau particulară așezării de la Sprîncenata. Este vorba de o constatare ce caracterizează în general așezările geto-dacice.

[75] R. și Ecat. Vulpe, Dacia, 3–4, 1927–1932, Poiana (fig. 67) ; V. Căpitanu Carpica, 8, 1976, Răcătău (fig. 27–28) ; D. Berciu, *Buridava aacică*, (pl. 53/8 ; 55/1 ; 56/2 ; 60/1–2 ; 61/7 ; 84/2 și 95/9) ; A. Buzilă, *op. cit.*, p. 96 (fig. 4/3–5), pentru *Bîtca Doamnei*.

[76] A Buzilă, *op. cit.*, Bîtca Doamnei, p. 99 (fig. 13) ; I. H. Crișan, *Ceramica...* (pl. CLXXXVII), idem, *Ziridava* (pl. 97–98) ; D. Berciu, *op. cit.*, Ocnița (pl. 53/9 ; 90/2).

[77] C. Băluță, Apulum, 5, 1964, p. 280 (datare Augustus-Claudius) ; D. Berciu, *op. cit.*, p. 77 (pl. 69/1).

[78] V. Căpitanu, Carpica, 8, 1976, Răcătău (pl. 45/1–8) ; I. H. Crișan, *Ziridava*-Pecica (pl. 127/1–4) ; D. Berciu, *op. cit.*, Ocnița, (pl. 10/7), 12 ; 96/5–6).

a. *Unelte și obiecte de metal.* Descoperirile din această categorie se impun nu atît prin numărul lor, cît mai ales prin varietatea tipurilor. Uneltele care ar fi trebuit să domine sint prezente în număr foarte mic, constind doar prin cîteva tipuri, nu întotdeauna dintre cele mai semnificative.

În primul rînd ar fi de menționat, din seria uneltelor, două *topoare* de fier, de tipul celturilor, cu gaură longitudinală și tăișul lățit față de mîner; unul dintre ele este înalt de 0,096 m și lat, la tăiș, de 0,062 m (pl. XLVIII, 1; XLIX, 1), iar celălalt, similar, dar mai înalt, măsoară 0,11 m (înălțimea) și 0,058 m lățimea tăișului (pl. XLIX, 4). Piese de acest tip nu sint prea numeroase nici în celelalte așezări geto-dacice. Cîteva exemplare se cunosc din descoperirile de la Brad[79] și Popești[80].

A doua grupă de unelte de la Sprincenata o reprezintă *cosoarele* de tip *sica*, toate din fier și de dimensiuni mici. Se cunosc pînă în prezent patru asemenea cosoare, toate ușor curbate, cu mîner scurt, de mărimi cuprinse între 0,103 și 0,086 m și lățimea lamelor între 0,013 – 0,017 m (pl. XLVIII, 4, 5; XLIX, 2, 3).

Astfel de unelte sint destul de răspîndite și se întîlnesc aproape fără excepție în așezările geto-dacice și păstrează destul de fidel aceeași formă[81]. Frecvența lor poate fi o dovadă directă a caracterului tipic dacic al acestor unelte și o confirmare a datelor oferite anterior de izvoarele scrise și a reprezentării acestei forme, ca armă de data aceasta, pe Columna traiană.

Cuțitele sint reprezentate aici doar printr-o lamă cu vîrful rupt, funcția acestora fiind luată în principal de cosoare (pl. XLVIII, 2).

Printre uneltele de fier se află și un vîrf, aparținînd după toate aparențele unui *fier de plug*. Identificarea lui cu un fier de plug este ipotetică din cauza stării lui fragmentare. El are o formă de placă conică cu marginile îndoite în sus. S-a găsit în S I, la adîncimea de 0,90 m (pl. XLIX 5).

Din rîndul armelor nu s-a descoperit decît un *vîrf de lance* fragmentar, cu profil, în secțiune, romboidal (pl. XLVIII, 7).

În afara uneltelor s-au găsit și alte obiecte cu destinație diferită. Printre acestea se numără doi *pinteni* de fier; unul are spinul ascuțit și unul din brațe rupt (pl. L, 6; LI, 13), celălalt, de dimensiuni mai mici (lungimea 0,06 m), cu capetele îngroșate, unul rupt și spinul ascuțit, dar și el cu vîrful rupt (pl. L, 2; LI, 14). Pinteni de acest tip sint relativ răspîndiți în lumea geto-dacă, avînd corespondențe în cei descoperiți în așezările de la Popești[82], Ocnița[83], Poiana[84], Răcătău[85], Vlădiceasa[86] etc. În aceeași grupă de descoperiri se include și o zăbală de fier fragmentară, cu capetele îndoite, lungă de 0,13 m; găsită în S VII, la – 0,80 m (pl. XLVIII, 8).

[79] V. Ursachi, MemAntiq., I, 1969, p. 114 (fig. 1), de la Bradu.

[80] M. Turcu, *Geto-dacii din Cîmpia Munteniei*, p. 202 (pl. IV, 2), R. Vulpe, SCIV, 6, 1955, 1–2, p. 248 (fig. 10, 1).

[81] R. și Ecat. Vulpe, Dacia, 3–4, 1927–1932, p. 335 (fig. 115); R. Vulpe, SCIV, 6, 1955, 1–2, p. 248 (fig. 10, 2), M. Turcu, *op. cit.*, p. 201 (pl. IV); D. Berciu, *Buridava dacică*, pl. 31/8), M. Comșa, Pontica, 15, 1982, p. 57–79.

[82] R. Vulpe, Materiale, V, 1959, p. 346 (fig. 11, 6); M. Turcu, *op., cit.* p. 203 (pl. IX–5–6).

[83] D. Berciu, *op. cit.* (pl. 12/18; 30/4, 7; 96/17, 24).

[84] R. Vulpe, SCIV, 2, 1951, 1, p. 201 (fig. 22, 4–6).

[85] V. Căpitanu, Carpica, 8, 1976 (fig. 39, 7).

[86] G. Trohani, Cercetări arheologice, 1, 1975, p. 153 (fig. 3).

Din seria obiectelor de utilitate imediată face parte și un *amnar* de fier cu vîrful rupt, fiind prevăzut la capăt cu o apucătoare; provine din S VIII, de la adîncimea de 1,50 m (pl. XLVIII, 11; L, 4). La acestea se adaugă o serie de obiecte mărunte, unele cu destinația neprecizată. Printre acestea se numără: două *zale* dintr-un lanț de fier, una în formă de opt, iar cealaltă ca o scară de șa miniatură (pl. L, 1); provin din S VIII, –0,20 m; *cuie* de fier (piroane) cu floare, lungi de 0,12 m și respectiv 0,80 m (pl. L, 9–10); *cui-aplică*, dublu, cu placă ovală, lungă de 0,044 m, găsit în S VIII, la –0,60 m (pl. XLVIII, 9; L, 8) *aplică* din tablă de bronz, de formă rectangulară, cu laturile de 0,021 m; pe margini are un decor constînd dintr-o linie punctată, fiind prevăzută în spate cu un cui de fixare (pl. XLVIII, 12; L, 5); s-a găsit în S II, la –0,30 m; obiect de fier, o cheie de tip „lakonic"[87] în formă de ancoră (unul din brațe lipsă) cu brațul median lung de 0,076 m și cele laterale de 0,04 m (pl. L, 7); săgeată de fier cu vîrful rupt (pl. XLVIII, 13; L, 3); obiect cu funcția neprecizată, lucrat din sîrmă de bronz, cu capetele ascuțite și îndoite ca un cîrlig, cu lungimea de 0,246 m (pl. XLVIII, 6).

Fibulele, a căror prezentare am lăsat-o intenționat la urma acestui capitol, se impun desigur, nu prin numărul lor care, trebuie precizat, este destul de redus, ci prin importanța lor cronologică. O primă categorie o formează patru fibule, una de argint (pl. LI, 1; LII, 1) și trei de bronz de tip „linguriță" (pl. LI, 2–4; LII, 2, 4–5). Toate s-au găsit în ultimul nivel de locuire. Tipul ca atare este bine cunoscut și destul de răspîndit în Dacia. Descoperiri de acest fel s-au făcut mai de mult în Transilvania, la Remetea[88], Costești[89] și Sighișoara[90] și în așezările getice de la Tinosu[91] și Poiana[92], precum și în tezaurul de la Merii-Goala[93]. Mai tîrziu, numărul lor a sporit cu exemplare din tezaurul de la Șeica Mică[94], Popești[95], Peteni[96], Răcătău[97] (14 exemplare bronz și 3 argint), Ocnița[98] etc.

Fibula de tip „linguriță", ce apare în contexte arheologice geto-dacice în număr însemnat, este datată în principal în a doua jumătate a secolului I i.e.n., începuturile ei aparținînd chiar mijlocului aceluiași secol. Indicii prețioase în acest sens ne oferă în primul rînd tezaurele de la Remetea și Șeica Mică[99], în care fibulele de acest tip apar împreună cu denari romani republicani. Ultimele monede din aceste tezaure datează, în primul caz din anul 16 i.e.n., iar cel de-al doilea, tot din vremea lui Augustus, oricum după anul 28 i.e.n. Cît privește exemplarele de la Sprincenata, așa cum am precizat mai sus, ele provin din ultimul nivel de lo-

[87] V. Overbeck, *Geschichte des Alpenrheinthals in römischer Zeit*, p. 57 (pl. 28/9), p. 99 (pl. 36/4); A. Rădulescu, Pontica, 4, 1971, p. 277 (pl. III, 6), menționează un exemplar descoperit la Telița (jud. Tulcea), într-un context arheologic din sec. I–II e.n.

[88] Arhaeologioi Ertesitö, 26, 1906, p. 365; cf. și V. Pârvan, *Getica*, 1926, p. 554 (fig. 372).

[89] O. Floca, *Contribuții la cunoașterea tezaurelor de argint dacice*, București, 1956, p. 31; D. Popescu, Dacia, 7–8, 1937–1940, p. 191.

[90] *Ibidem*.

[91] R. și Ecat. Vulpe, Dacia, 1, 1924, p. 212 (fig. 43).

[92] *Idem*, Dacia, 3–4, 1927–1932; p. 325–327 (fig. 106/15–17); Dacia, N. S., 1, 1957, p. 150 (fig. 5/2).

[93] D. Popescu, *op. cit.*, p. 188 (fig. 6).

[94] O. Floca, *op. cit.*, p. 29–32 (fig. 21).

[95] M. Turcu, *Geto-dacii din Cîmpia Munteniei*, București, 1979, p. 198 (fig. 25/2–3).

[96] Zoltán Székely, SCIV, 16, 1965, 1, p. 59–60 (fig. 6/10, 10 a, 11). 1, p. 59–60 (fig. 6/10, 10 a, 11).

[97] V. Căpitanu, Carpica, 8, 1976, p. 64–65 (fig. 41/3–6 și 42/7), 10–12).

[98] D. Berciu, *Buridava dacică*, p. 52 (pl. 36/5), p. 87–89 (pl. 48/6–8).

[99] O. Floca, *op. și loc. cit.*

cuire, datat în ultimele decenii ale secolului I î. e. n. și începutul celui următor. Poate că luînd în considerație datele cronologice oferite de observațiile arheologice de la Sprîncenata am reușit să fixăm o cronologie mai strînsă și mai precisă a acestui tip de fibulă în Dacia. Ar rezulta astfel că fibulele de tip „linguriță" descoperite în Dacia, din seria celor de la Sprîncenata, care ar urma să fie considerate o variantă dacică a tipului general, se datează către sfîrșitul secolului I î. e. n. și în primele două trei decenii ale secolului I e. n.

Un al doilea tip de fibulă este reprezentat de un singur exemplar Latène tîrziu, care se încadrează în seria fibulelor cunoscute sub denumirea de „puternic profilate". Exemplarul de la Sprîncenata este din bronz, arcul prevăzut cu două nodozități discoidale, piciorul cu terminație globulară, portagrafa ruptă și resortul din șapte spirale (pl. LI, 8 ; LII, 3).

Fibule de bronz de același tip sînt relativ numeroase. Ca variante, mai mult sau mai puțin apropiate de exemplarul de la Sprîncenata, sînt documentate în așezările geto-dacice de la Ocnița[100], Tinosu[101], Răcătău[102], Brad[103], Poiana[104] și Șimleu Silvaniei[105]. Condițiile de descoperire a acestora nu permit, pe baze stratigrafice, o încadrare cronologică mai strînsă. Aproape toate fac parte însă din seria prevăzută cu o singură nodozitate, cu capătul piciorului simplu sau cu terminație conoidală, și, de regulă, de dimensiuni mai mici și cu resortul destul de mare. Variante mai apropiate se întîlnesc totuși la Ocnița, una cu două nodozități, iar alta cu una singură[106].

Întreaga grupă de astfel de fibule este datată îndeobște după primele două-trei decenii ale secolului I e. n., anumite variante depășind chiar granița superioară a aceluiași veac[107]. Cît privește datarea exemplarului de la Sprîncenata, trebuie să facem mai întîi precizarea că el se constituie, prin dimensiunile lui ceva mai mari, ca și prin resortul său redus, într-o variantă ceva mai rar întîlnită. Față de seriile mai mici și cu resort dezvoltat, am zice mai obișnuite, care se întind și în a doua jumătate a secolului I e. n., fibula de la Sprîncenata se înscrie, în seria cronologică a tipului, printre variantele mai vechi.

[100] D. Berciu, *op. cit.*, p. 52–53, 76, 103 (fig. 22/6 ; pl. 20/1–7 ; 36/1, 6, 22 ; 37/5 ; 71/5 ; 72/9 ; 81/6 ; 82/7 ; 91/6–7 ; 95/7 ; 102/10–11, 16 ; 106/8) ; cf. și M. Babeș, SCIVA, 33, 1982, 2, 250–257.

[101] R. și Ecat. Vulpe, Dacia, 1, 1924, p. 214 (fig. 44/1–2).

[102] V. Căpitanu, Carpica, 8, 1976, p. 64–65 (fig. 41/3–6 și 42/7,10–12).

[103] V. Ursachi, Carpica, 1, p. 178 (fig. 53/13–15 ; MemAntiq, 1, 1964, p. 112 (fig. 10/1–2).

[104] R. Vulpe, Dacia, 3–4, 1927–1932, p. 325–327 (fig. 106/14 ; *idem*, SCIV, 2, 1951, p. 200 (fig. 24/4) ; *Studia Thracologica*, 1976, p. 109–110 (fig. 5/2,6) ; vezi pentru Cîndești (jud. Vrancea), A. Florescu, M. Florescu, Studia antiqua et archaeologica, I, 1983, p. 72–93 (fig. 517).

[105] Al. Matei, în AMPorol, 3, 1979, p. 17 (pl. VI, 1–2).

[106] D. Berciu, *op. cit.*, fig. 22/6 ; pl. 31/12 ; și 95/7).

[107] O. Almgren, *Studien über nordeuropäische Fibelform*, 1897 (73, 236) ; H. J. Eggers, in Jahrbuch des Römisch-germanischen Zentralmuseums, Mainz, 2, 1955 ; idem, *Der römische Import im Freien Germanien*, Hamburg, 1951 ; Ilona Kovrig, *Die Haupttypen der kaiserlichen Fibeln in Pannonia*, DissPann, 2, 1937, 4, p. 117 și pl. V, 40 ; M. Menke, în *Studien zur Vor-und Frühgeschichtlichen Archäologie, Festschrift für J. Werner zum 65. Geburtstag*, München, 1974, p. 144–157 ; T. Kolnik, în *Symposium Ausklang der Latènezivilisation und Anfänge der germanischen Besiedlung im Mittleren Donaugebiet*, Bratislava, 1977, p. 149 și urm. ; A. K. Ambroz, *Fibuly juga evropeiskoi casti SSSR*, în Arhologiia SSSR, fasc. DI, 30, 1966, p. 40 (pl. 8/1–2, I, 1) ; B. Overbeck, *Das Alpenrheintal in römischer Zeit* in Münchner Beiträge zur Vor-und Frühgeschichte, Band 20, partea I, 1982, p. 28, nr. 74 (pl. 5/70–71 ; 6/74) ;

În al doilea rînd ținem să menționăm că fibula în discuție a fost descoperită în ultimul nivel de locuire al davei de la Sprîncenata, la –0,20 m de la suprafața solului, nivel ce pare să atingă mijlocul secolului I e. n. În același nivel au apărut și cele două fibule de tip „linguriță" și o monedă de bronz de la Augustus, emisiune din anul 5 î. e. n., dar contramarcată foarte probabil în vremea lui Claudius. Toate aceste date arheologice și repere cronologice ar îndreptăți plasarea în timp a fibulei în cursul deceniilor doi–trei ale secolului I e. n.

Tot din ultimul nivel de locuire al așezării provine și o fibulă de bronz din seria mare cunoscută sub denumirea de „fibulă cu balama" (*Scharnierfiebel*). Este vorba de fapt de o variantă a tipului „Aucissa" (*Bagendon*). Arcul este dintr-o placă lată, cu două tăieturi (ferestre) longitudinale și cu butoni laterali la resort și spre capătul arcului. Piciorul se subțiază, iar portagrafa are o formă aproape rectangulară, cu un buton la colțul de sus din exterior (pl. LI, 5 ; LII, 6).

Fibule de acest tip sînt relativ rare. Un exemplar apropiat de tipul celui de la Sprîncenata a apărut la Ocnița, numai că nu este prevăzut cu butoni și perforații, și are piciorul și portagrafa diferite[108].

Piese similare, dar nu identice, se semnalează în zona alpină a văii Rinului[109], precum și în unele așezări din Anglia (Bagendon), R. F. Germania (Urmitz, Wiesbaden, Neuss), Franța (Alesia), Elveția (Vindonissa)[110] etc. Din datele cunoscute pînă acum, asemenea fibule se plasează din punct de vedere cronologic în prima jumătate a secolului I e. n.

Un alt tip de fibulă (de bronz), aparținînd de asemenea ultimului nivel de locuire, este reprezentat de un exemplar din seria fibulelor în forma literei „omega", cu extremitățile prevăzute cu cîte trei globule fiecare. Acul este mobil și cu vîrful foarte ascuțit (pl. LI, 9 ; LII, 8). Deocamdată, fibule de acest tip nu se cunosc în așezările geto-dacice din această perioadă. Ele apar însă în regiunile de vest ale Europei, cîteva piese, mai mult sau mai puțin asemănătoare cu cea de la Sprîncenata, se semnalează în aceeași zonă a văii Rinului[111], unde sînt datate în perioada claudio-vespasiană. Pentru exemplarul de la Sprîncenata, ținînd desigur seama și de celelalte descoperiri, fibule și monedă, trebuie avută în vedere faza mai veche, respectiv cea claudică. În această privință este semnificativă o fibulă de același tip descoperită la Alesia, într-un strat de cultură datat la mijlocul secolului I e. n.[112].

În aceeași categorie de descoperiri se mai include și o fibulă de bronz cu resort multispiralic, continuu, trecut pe sub capătul arcului. Acesta din urmă, ușor curbat, are fața superioară în forma unui triunghi, prelung, ascuțit către picior (pl. LI, 6 ; LII, 9). Este o fibulă de tip Latène tîrziu, găsită în ultimul nivel de locuire și se datează, ca și celelalte fibule, în cursul primei jumătăți a secolului I e. n. La aceasta se mai adaugă și un arc de fibulă de bronz (pl. LI, 7 ; LII, 7), apărut în același nivel ultim de locuire. Numai pe baza arcului nu este posibil de stabilit tipul de fibulă, de la care provine. Se poate afirma totuși că aceasta se înscrie în seria fibulelor Latène tîrziu, de la sfîrșitul secolului I î. e. n. și începutul lui I e. n.

[108] D. Berciu, *Buridava dacică*, pl. 96, 23. Titus Kolnik, *Römerzeitliche Gräberfelder in der Slowakei*, I, 1980 ; I. H. Crișan, AMPorol, 3, 1977, p. 278–279 (pl. I–II) ; N. Gudea și V. Lucăcel, AMPorol, p. 234–235 (pl. I–II).

[109] B. Overbeck, *op. cit.* p. 26, pl. 2, 21, pl. 13,40 și 35/2.

[110] L. Lerat, *Les fibules d'Alesia*, Dijon, 1975, p. 44–45 (pl. XVIII, 160–166).

[111] B. Overbeck, *op. cit.*, p. 42 și 92 (pl. 13,40 și 35,2).

[112] L. Lerat, *op. cit.*, p. 73 (pl. XXXIV, 378, 9).

Obiectele de podoabă propriu-zise din metal prețios sînt reprezentate prin două piese de argint, ambele din categoria podoabelor tipice civilizației geto-dacice din perioada ei „clasică". Ambele obiecte, inele-brățări, unul cu capetele petrecute și apoi răsucite (pl. LI, 12; LII, 10) iar celălalt de formă spiralică, cu capetele lățite, cu decor incizat, de tipul ramurei de brad (pl. LI, 10; LII, 11), sînt de dimensiuni mici, cu mărimi ce se situează puțin deasupra celor pe care le au inelele propriu-zise și mult sub cele ale brățărilor.

Piese de acest tip se întîlnesc relativ frecvent în cunoscutele tezaure de podoabe de argint dacice. În ceea ce privește inelul cu capetele petrecute își găsește analogii la Poiana [113] (jud. Gorj), Poiana [114] (jud. Galați) și Senereuș[115] (jud. Mureș). Pentru inelul-brățară, cîteva paralele, în ceea ce privește forma, găsim în tezaurele de la Cojocna[116] (jud. Cluj), Slimnic[117] (jud. Sibiu) și Sărăcsău[118] (jud. Alba). Pentru tipul de ornament, unele analogii sînt de făcut cu decorul de pe capetele brățărilor de la Senereuș[119], Coada Malului[120] (jud. Prahova) și Popești[121], la grifonul de pe falera de la Surcea[122] (jud. Covasna) și pe unele din cupele cu picior *(kantharoi)* de la Sîncrăieni[123] (jud. Harghita).

În privința datării acestor două obiecte de podoabă trebuie ținut seama mai întîi de cronologia generală a tezaurelor dacice și apoi de faptul că ele s-au găsit în ultimul nivel de locuire al așezării. O datare mai strînsă ne-ar oferi-o tezaurul de la Poiana (jud. Gorj), pentru inelul cu capetele răsucite, unde asemenea piese ar depăși, după monede, chiar mijlocul secolului I e. n. [124]. Ținînd seama de situația celorlalte descoperiri din nivelul ultim de locuire de la Sprîncenata, credem că cele două obiecte aparțin primei jumătăți a secolului I e. n., eventual deceniilor unu—trei ale veacului respectiv.

b. *Unelte și obiecte de piatră, os și lut*. Din rîndul uneltelor de piatră ar fi de menționat mai întîi pietrele de *rîșniță*, ce se întîlnesc la Sprîncenata destul de frecvent, fiind reprezentate atît prin rîșnițe primitive cît și de tip elenistic-roman cu *meta* și *catillus*. Acestea din urmă sînt din tuf vulcanic, fiind lucrate destul de îngrijit (pl. LIII; LIV, 4 — 6). Grupa rîșnițelor primitive sînt lucrate din piatră dură, formele lor fiind de regulă ovale neregulate, ușor albiate pe fața întrebuințată (pl. LIII, 2).

[113] C. S. Nicolaescu-Plopșor, Dacia, 7—8, 1937—1940, p. 207 (fig. 1/6, 9—12; fig. 3/10—13 și fig. 6/3; L. Mărghitan, *Tezaure de argint aacice*, 1976, pl. XVI.

[114] Radu și Ecaterina Vulpe, Dacia, 3—4, 1927—1932, p. 253, L. Mărghitan, *op. cit.*, p. 39 (pl. XII și XIII, 8); vezi și V. Căpitanu, Carpica, 8, 1976, (fig. 43/1,5) la Răcătău.

[115] K. Horedt, Dacia, M. S., 17, 1973, p. 164, L. Mărghitan, *op. cit.*, p. 47 (pl. XXII, 1—3).

[116] D. Popescu, Dacia, 7—8, 1937—1940, p. 189 (fig. 9, 3).

[117] K. Horedt, Dacia, 11—12, 1945—1947, p. 266—267; I. Glodariu, *Așezări dacice și daco-romane la Slimnic*, 1981, fig. 84/6—9.

[118] Oct. Floca, *Contribuții la cunoașterea tezaurelor de argint dacice* 1956, p. 16 (fig. 13 și pl. XXIX, 5—10).

[119] K. Horedt, *op. și loc. cit.*; L. Mărghitan, *op. cit.*, 46 (pl. XX).

[120] D. Popescu, *Studii și referate privind istoria României*, I, 1954, p. 92 (fig. 2/2 și 4/6).

[121] R. Vulpe, *Așezări getice din Muntenia*, 1966, p. 27—28.

[122] N. Fettich, Acta Archaeologica, Budapesta, 3, 1952, p. 127—178; Zoltán Székely, *Contribuții la cultura dacilor în epoca fierului*, Miercurea Ciuc, 1954 (pl. I); D. Popescu, Buletinul Monumentelor istorice, XLI, 1972, p. 16 și urm.

[123] Zoltan Székely *op. cit.*, p. 18—29 (pl. IX — XII); D. Popescu, Dacia, N. S., 2, 1958, p. 157—206.

[124] C. S. Nicolăescu-Plopșor, *op. cit.*, p. 215, și H. Metaxa, în aceeași publicație, p. 216-

Printre obiectele de piatră se numără și cele cîteva *cute* din gresie. Una dintre ele este plată, cu capetele rupte (pl. LIV, 1). O a doua *cute* este de formă cilindrică și cu perforație la unul din capete (pl. LIV, 3). Un ultim exemplar, cu aceeași formă cilindrică și cu capetele ușor ascuțite, este foarte subțire și prevăzut la unul din capete cu o perforație (pl. LIV, 2).

În categoria obiectelor de piatră se include și parte dintr-o *statuetă* umană din conglomerat calcaros, unde sînt redate picioarele de la genunchi în sus și bazinul. Are înălțimea de 0,195 și se pare că ea nu mai avea și celelalte părți. Rezultă mai degrabă că aceasta a avut inițial o formă naturală apropiată corpului uman, fiind apoi retușată pînă a i se fi conferit forma actuală (pl. LIV, 7; LV, 7). Această statuetă s-a găsit în primul nivel de locuire, la —2 m, în preajma unei vetre cu multe resturi de arsură și cu vase în jurul ei cu urme de ardere rituală. Condițiile descoperirii ne îndeamnă să vedem în această interesantă și inedită achiziție arheologică o zeitate geto-dacică, ce ar urma să fie pusă în legătură cu un eventual cult al vetrei, semnalat sub alte forme rituale și în alte așezări geto-dacice[125].

Uneltele și obiectele de lut sînt prezente printre descoperirile de la Sprîncenata prin cîteva tipuri bine cunoscute în așezările geto-dacice. Este vorba mai întîi de acele calapoade (lustruitoare) de ceramică[126], în formă de ancoră, cu fața de jos (talpa) frumos lustruită (pl. LVI). Toate sînt lucrate din pastă poroasă, cărămizie și negricioasă. Cît privește denumirea și destinația lor practică, trebuie să admitem că, într-adevăr, așa cum în mod justificat s-a arătat de curînd, așa-zisele „lustruitoare" nu pot fi altceva decît calapoade utilizate la modelarea ceramicii cu mîna[127].

Fusaiolele se înscriu ca o altă grupă însemnată din seria uneltelor și obiectelor din lut. S-au descoperit aproape 40 de asemenea obiecte, provenind din toate nivelurile de locuire. Tipurile sînt cele cunoscute și tradiționale[128]. Cele mai frecvente sînt fusaiolele bitronconice, de mărimi diferite (pl. LVII). La acestea se adaugă cele de formă sferoidală și discoidală. Una dintre ele are ca decor, pe una din fețe, șiruri de semicercuri (pl. LV, 5; LVII, 1), iar pe cealaltă șiruri de liniuțe incizate (pl. LVII, 2). Mai sînt de menționat patru fusaiole în formă de șaibă (pl. LV, 2), una tronconică și două din fragmente ceramice rotunjite (pl. (LVII, 9, 10).

Nu lipsesc nici *greutățile de lut* de formă piramidală, cu perforații la partea superioară. Au înălțimi cuprinse între 0,133—0,142 m și dimensiunile bazei de 0,09—0,108 m. Sînt lucrate din pastă cărămizie, poroasă (pl. LV, 6, 8, 9). Seria obiectelor de lut se completează cu cîteva *greutăți pentru plasa de pescuit* (pl. LVII, 11) și mici rondele din fragmente ceramice cu destinație greu de precizat.

Un ultim produs din seria obiectelor ceramice este reprezentat de un *clopoțel* cu apucătoare semicirculară (pl. LV, 4). S-a descoperit în gr. 1 și aparține, ca timp, secolului I î. e. n. Nu știm exact la ce a putut fi întrebuințat. După cîte se pare ar fi de avut în vedere o întrebuințare

[125] Vezi bibliografia de la notele 6—7.

[126] R. și Ecat. Vulpe, *op. cit.*, p. 317, Poiana (fig. 97, 4—15); V. Căpitan Carpica, 8, 1976, p. 49—120, Răcătău (fig. 24, 6—7); I. H. Crișan, *Ziridava*, p. 126 pl. 103), A. Buzilă, MemAntiq, 2, 1970, Bîtca Doamnei (fig. 28).

[127] M. Babeș, SCIVA, 31, 1980, 2, p. 23—31.

[128] R. și Ecat. Vulpe, *op. cit.* p. 316, Poiana (fig. 97) I. H. Crișan, *op. cit.*, p. 147 (pl. 103); D. Berciu, *op. cit.* (pl. 36) 15—16; 65/8—15) A. Buzilă, *op. cit.*, Bîtca Doamnei (fig. 29—32).

a lui rituală. O piesă similară s-a descoperit la Tei-București[129] și altul metalic însă, la Ocnița[130] (Buridava), încît clopoțelul de la Sprincenata nu este singular.

Uneltele și obiectele de os nu sînt prea numeroase. Din această categorie s-au descoperit cîteva sule din os de pasăre, destul de bine ascuțite și lustruite la unul din capete, dar toate cu vîrful (pl. LVIII, 2–6, 8–9) rupt. Un os, tot de pasăre, destul de lung (0,185 m) și subțire, lustruită la suprafață și tăiat la unul din capete, pare a fi fost folosit ca unealt (pl. LVIII, 10; LIX, 14). Trei obiecte de os de animal, cu perforație la unul din capete, se apropie de forma fluierului (pl. LIX, 3, 6–7; LX, 1–2, 8). O spatulă din spărtură de os (pl. LVIII, 1), un corn de cerb prelucrat parțial (pl. LVIII, 11; LIX, 13), o brățară (pl. LIX, 11–12; LX, 6) și un obiect decorat cu cercuri concentrice (pl. LIX, 1; LX, 4) vin să completeze seria acestei grupe de obiecte și unelte.

3. Descoperirile monetare

Pe parcursul celor trei campanii de săpături (1976–1978), precum și întîmplător, încă înainte de începerea cercetărilor arheologice din dava de la Sprincenata, s-au făcut și cîteva descoperiri de monede de un deosebit interes numismatic și istoric. Este vorba mai întîi de o monedă de bronz histriană găsită întîmplător la suprafața așezării de către prof. T. Nițu și predată apoi Muzeului din Slatina. Deși nu a fost găsită într-un anumit strat de cultură este sigur că ea aparține așezării. La aceasta se adaugă o monedă dacică de argint de tip Inotești-Răcoasa, un denar roman republican, un as roman imperial și un mic tezaur alcătuit din 18 denari romani republicani, toate descoperite în cursul săpăturilor[131].

Iată mai întîi care sînt monedele descoperite, pe categorii și în ordinea lor cronologică.

a. *Histria* (autonomă)
Av. Capul lui Apollon laureat spre dr.
Rv. ΙΣΤΡΙΗ. Vultur pe delfin spre dr. dedesubt HP.
AE 3,97 g. 19 mm (pl. LXI, 1).
C. Preda, *Histria*, III, nr. 252 (pl. IV, 5).

b. *Geto-dacică* (tip Inotești-Răcoasa)
Av. Cap uman mult stilizat spre dr. alcătuit din ovale, globule, linii simple și unghiulare, un X și un grup de globule-rozetă.
Rv. Cal mult stilizat spre st. cu corpul din două globule mari unite printr-o linie; în locul călărețului, o globulă, iar sub cal H și două globule.
AR 6,94 g. 31 mm (pl. LXI, 2).
C. Preda, *Monedele geto-dacilor* (pl. LIV, 12).

c. *Tezaur roman republican*

1. *M. Fourius Philus*
Denar, ← 3,91 g, 20 mm.

[129] M. Turcu, *op. cit.*, p. 202 (pl. VIII, 3).
[130] D. Berciu, *op. și loc., cit.*
[131] Descoperirile monetare de la Sprincenata au alcătuit obiectul studiului publicat de C. Preda și M. Butoi, în Thraco-Dacica, 2, 1981, p. 65–71.

Sydenham, 529, It. Centrală; a. 110–108; Crawford, Roma 281, a. 119.

2. *M. Herennius*
Denar, ↗ 3,67 g, 18 mm.
Sydenham, 567, It. de sud; a. 101; Crawford, Roma a. 308/la, a; a. 108–107.

3. *L. Thorius Balbus*
Denar, ↓ 3,75 g, 19 mm.
Sydenham, 598, It. de nord; a. 100–95; Crawford, Roma, 316, a. 105.

4. *P. Servilius Rullus*
Denar, → 3,80 g, 19 mm.
Sydenham, 601, It. de nord; a. 100–95; Crawford, Roma, 328, a. 100

5. *Q. Titius*
Denar, ↓ 3,52 g, 18 mm.
Sydenham, 692, It. a. 88, Crawford, Roma, 341/2, a. 90.

6. *M. Vitelius*
Denar, ↓ 3,87 g, 18 mm.
Sydenham, Roma, 777, a, 76; Crawford, Roma, 385/4; a. 78.

7. *Mn. Aquillius*
Denar, ↓ 3,65 g, 18 mm.
Sydenham, 798, Italia, a. 68; Crawford, Roma, 401, a. 71.

8. *Mn. Acilius*
Denar, → 3,75 g, 17 mm.
Sydenham, 922, Roma, a. 55; Crawford, Roma, 442, a. 49.

9. *Paullus Lepidus*
Denar, ↓ 3,75 g, 18 mm.
Sydenham, 926, Roma, a. 55; Crawford, Roma, 415/1, a. 62.

10. *Iuba I* (60–46 î. e. n.) *Numidia*
Denar. ↙ 3,95 g, 18 mm.
Head², p. 885.

11. *Caesar*
Denar, ↑ 3,87 g, 19 mm.
Sydenham, 1006, Gallia, a. 54–51; Crawford, monetărie militară, 443/1 a. 49–48.

12. *Idem*
Denar, ↓ 3,80 g, 17 mm.
Sydenham, 1 013, Gallia, a. 48; Crawford, 458/1, Africa, 47–46.

13. *L. Aemilius Buca*
Denar, ↓ 3,30 g, 20 mm.
Sydenham, 1 060 Roma, a. 44; Crawford, 480, Roma, a. 44.

14. *M. Junius Brutus – P. Servilius Casca Longus*
Denar, ↑ 3,60 g, 19 mm (pl. LXI, 4).
Sydenham, 1 298, Est, a. 43–42; Crawford, 507, 2; Est; a. 43–42.

15. *P. Clodius*
Denar, → 3,93 g, 20 mm.
Sydenham, 1 117, Roma a. 41; Crawford, 494/25, a. Roma, a. 42.

16. *M. Antonius – M. Barbatius*
Denar, ↑ 3,98 g, 20 mm.
Sydenham, 1 181, Asia Mică (Efes), a. 41; Crawford, 517/2, a. 41 (monetărie însoțitoare).

17. *Augustus — L. Mescinius Rufus*
Denar, ↑ 3,73 g, 19 mm.
RIC, Roma, 155, a. 16 î. e. n.

18. *Augustus C. Antestius Vetus*
Denar, ↑ 3,31 g. 20 mm.
Hibrid; pt. rv. RIC, 162, BMC, 122–126; a. 16 î. e. n. (pl. LXI, 3).

d. *Monede romane republicane și imperiale*

1. *L. Papius Celsus*
Denar, ↑3,26 g, 19 mm.
Grueber, R., 4018, a. 46; Sydenham, R. 964, a. 46; Crawford, R., 472/1, a. 45 î. e. n.
Găsită: S XII, car. 6, –0,85 m.

2. *Augustus — M. Maecilius Tullus*
AE (as)→8,5 g, 26 mm.
Grueber, II, 106, 4 685, a. 5 î. e. n.; Giard, 674, a. 7 î. e. n.; contramarcă, 683, p. 36, aplicată probabil în vremea lui Claudius, în Gallia (pl. LXI, 5–6, mărită la 2/1).

a. Descoperirile numismatice înfățișate mai sus, cu datele lor de ordin tehnic, pun probleme diferite și de aceea vom încerca mai întîi să subliniem importanța pe care o prezintă fiecare categorie de monede în parte. Prima dintre monede, așa cum reiese din catalogul precedent, este o emisiune de bronz a orașului grecesc vest-pontic Histria. Ca tip monetar, aceasta se integrează în seria emisiunilor cu capul lui Apollo, varianta tîrzie, mult diferită de cele care se apropie de aversul monedelor ca atare, necunoscută de Pick, este prezent doar prin cîteva exemplare descoperite la Histria[132].

Emisiunile de acest tip sînt datate în secolul al II-lea i.e.n., înclinîndu-se spre prima parte a veacului respectiv [133]. Prezența unei piese din această categorie în așezarea de la Sprîncenata ar îngădui coborîrea cronologiei monedelor respective pînă la mijlocul, dacă nu chiar și în a doua jumătate a secolului al II-lea î. e. n. Din păcate, moneda de față s-a găsit întîmplător la suprafața așezării, fiind scoasă foarte probabil cu prilejul săpării unor gropi moderne. Din această cauză nu putem ști cîtuși de puțin din care nivel de locuire provine. Prezența ei într-unul din straturile de depuneri ale așezării ne-ar fi slujit la fixarea unei mai exacte cronologii a așezării. Chiar și în aceste condiții, moneda care se leagă în mod sigur de așezare, poate fi luată ca reper cronologic. Admițînd că ea în nici un caz nu poate să coboare mai jos de a doua jumătate a secolului al II-lea î. e. n., afară numai dacă nu admitem o rămînere a ei mai îndelungată în circulație, fapt mai rar întîlnit la emisiunile de bronz, am avea o primă și importantă dovadă că la această dată așezarea se afla, cel puțin, la începuturile sale.

Descoperirea monedei histriene în așezarea getică de la Sprîncenata ridică o problemă deosebit de importantă privind circulația monetară a Histriei și a raporturilor greco-băștinașe. Se știe că didrahmele de argint

[132] B. Pick, *Die antiken Münzen Nordgriechenlands-Dacien und Moesien*, Berlin, 1, 1, 1898, nr. 458, doar ca tip general; C. Preda, *Histria*, III, 1973, p. 105, nr. 252–257, 264 (pl. IV, 5).

[133] *Ibidem*, p. 38.

histriene din secolele V–IV î. e. n. au cunoscut o largă răspîndire în teritoriul geto-dacic[134]. Printre descoperirile de acest gen care au atins sau au depășit linia Oltului se numără în mod sigur o piesă găsită la Obîrșia (jud. Olt)[135] și alta probabilă la Bistrețu (jud. Dolj)[136], la care s-ar mai putea adăuga și un presupus tezaur ca ar fi apărut la Cremenari (jud. Vîlcea)[137]. Cît privește emisiunile de bronz, exceptînd pe cele cu roata, aproape că nu au depășit spre nord linia Dunării. Nu știm, de exemplu că pînă acum să se fi descoperit vreo monedă de bronz histriană în așezările getice din Cîmpia Dunării, mai des în cele situate mai sus de linia fluviului. Prezența celor cîteva exemplare în cetatea dacică de la Costești[138], în Munții Orăștiei, nu este, cum pe bună dreptate s-a apreciat, rezultatul unui proces de circulație sau de schimburi, și ca atare nu poate intra în discuția noastră. De aceea, descoperirea de la Sprîncenata constituie o excepție, surprinzînd prin distanța mare la care a ajuns. Ea trebuie să fi pătruns pînă aici ca urmare a schimburilor intertribale. Nu credem că ar putea fi vorba în acest caz de rezultatul unor raporturi directe ale geților din această zonă și grecii histrieni. Moneda, ca și cele cîteva fragmente ceramice elenistice descoperite în cursul săpăturilor, trebuie înțelese ca fiind expresia unor relații de schimb greco-băștinașe indirecte, realizate prin intermediul comunităților traco-getice situate de-a lungul Dunării.

b. In a doua categorie a descoperirilor numismatice de la Sprîncenata se înscrie moneda geto-dacică, găsită în secțiunea V, la adîncimea de 0,70 m, în cuprinsul nivelului al treilea de locuire. Moneda face parte din rîndul emisiunilor de tip Inotești-Răcoasa, răspîndite mai ales în nord-estul Munteniei și în zona sudică a Moldovei, dar destul de prezente și în Cîmpia Munteană, descoperiri mai însemnate fiind tezaurul de la Pipera și exemplarele din dava de la Popești[139]. Cea mai îndepărtată descoperire, care depășea pînă în prezent limita de vest a ariei de răspîndire a tipului monetar Inotești-Răcoasa, o reprezintă un mic tezaur, găsit în satul Teleorman, com. Mîrzănești[140], și o monedă descoperită recent la Dulceanca (jud. Teleorman)[141]. Ambele descoperiri se detașează, fiind destul de izolate față de aria principală de răspîndire a monedelor de tip Inotești-Răcoasa.

Moneda din așezarea de la Sprîncenata, a cărei prezență la această depărtare ne apare oarecum surprinzătoare, reprezintă, cel puțin în stadiul actual al cercetărilor, cea mai de vest descoperire de acest fel. Întrucît ea rămîne totuși destul de izolată n-am putea încă vorbi de o extindere a limitelor ariei de răspîndire a acestui tip monetar getic pînă la linia Oltului. Ar urma doar să vedem în această monedă rezultatul schimburilor dintre comunitatea getică de pe cursul inferior al Oltului și cea a geților de pe Valea Argeșului. În acest cadru am putea integra eventual și cupele de tip delian cu decor în relief descoperite la Sprîncenata, ajunse aici probabil din importantul centru de la Popești[142].

[134] B. Mitrea, StCl. 7, 1965, p. 163–165.

[135] C. Preda, *op. cit.*, p. 28.

[136] B. Mitrea, *op. cit. și loc. cit.*

[137] O. Iliescu, SCN, 2, 1958, p. 449.

[138] M. Macrea, AISC, 2, 1933–1935, p. 147–163.

[139] C. Preda, *Monedele geto-dacilor*, 1973, p. 247–270.

[140] *Ibidem*.

[141] M. Chițescu, SCIVA, 30, 1979, 4, p. 501–506.

[142] R. Vulpe, SCIV, 6, 1955, 1–2, p. 239–270; *idem*, Materiale, 3, 1957. p. 227–246.

Moneda getică asupra căreia referim pune în discuţie, pe lingă unele aspecte de circulaţie, şi probleme de cronologie. Din cercetările numismatice mai recente rezultă că tipul monetar Inoteşti-Răcoasa derivă stilistic şi continuă în timp emisiunile de tip Virteju-Bucureşti, fiind datat în principal în primele trei-patru decenii ale secolului I î. e. n.[143]. O asemenea datare este confirmată de cercetările arheologice mai noi şi corespunde în general situaţiei economice şi social-politice a Daciei din această perioadă. Amintim de exemplu că, o dată cu Burebista, geto-dacii abandonează vechile monetării de tip greco-macedonean şi deschid ateliere noi în care se emit monede de tip roman republican (Tilişca)[144].

Exemplarul din dava de la Sprincenata s-a găsit în al treilea nivel de locuire, penultimul în ordine cronologică, nivel în care a apărut şi tezaurul de denari romani republicani, ce se încheie cu două emisiuni de la Augustus din anul 16 î. e. n. Această împrejurare ne-a permis să plasăm acest nivel de locuire în a doua jumătate a secolului I î. e. n. O astfel de datare ne-ar obliga şi la coborîrea în timp a monedei getice, după mijlocul secolului I î. e. n. În acest caz trebuie să admitem o rămînere mai îndelungată în circulaţie a unor piese din categoria respectivă şi nu o coborîre a datei de emitere a tipului în general. Persistenţa în circulaţie a unor astfel de monede, ulterioară perioadei lor de emitere, este cu atît mai mult de acceptat, cu cît se ştie că aceste emisiuni sînt cele mai tîrzii monede bătute de geţi. Descoperirea monedei în discuţie la o distanţă relativ mare de centrul monetar din care provine, reprezintă o dovadă în plus a datării ei tîrzii.

În legătură cu tipul monetar Inoteşti-Răcoasa, remarcam şi cu alt prilej că aria lui principală de răspîndire cuprinde, pe lîngă nord-estul Munteniei şi sud-vestul Moldovei, şi o bună parte a jumătăţii de est a Cîmpiei Muntene, inclusiv valea inferioară a Argeşului, cu importanta aşezare de la Popeşti şi cu numeroasele aşezări getice din preajma Bucureştiului[145]. Încercam cu aceeaşi ocazie să tragem concluzia că o asemenea arie de răspîndire ar fi o dovadă a unor raporturi foarte strînse şi unitare între geţii din centrul Munteniei şi cei dintre Buzău şi Siret, raporturi ce pot indica realizarea unei unificări unional-tribale, respectiv a unei formaţiuni politice prestatale. Un asemenea proces de unificare corespunde noilor condiţii de dezvoltare din Dacia şi ar putea fi legate eventual de primele acţiuni ale lui Burebista, anterioare anilor 70 î. e. n. Extinderea spre vest pînă în bazinul inferior al Oltului trebuie să se fi realizat, de acelaşi mare rege geto-dac, ulterior unificării celor două mari uniuni de triburi Virteju-Bucureşti (piefigi) şi Inoteşti-Răcoasa (siensi).

c. În categoria a treia a descoperirilor monetare de la Sprincenata se includ denarii romani republicani, grupaţi, după cum am văzut, într-un mic tezaur alcătuit din 18 exemplare. Monedele n-au fost găsite, aşa cum se obişnuieşte în cazul tezaurelor, depuse într-un recipient oarecare, ci răspîndite pe o suprafaţă restrînsă de circa 1 m² la baza nivelului al treilea de locuire, la o adîncime de 1 m. Cei 18 denari au date de emisiuni diferite, eşalonindu-se pe o perioadă de timp cuprinsă între 119 – 108 şi 16 î. e. n., data celei mai recente emisiuni din tezaur. În privinţa greutăţii

[143] C. Preda şi I. T. Dragomir, SCN, 6, 1971, p. 38.

[144] N. Lupu, JNG, 17, 1967, p. 102–121; C. Preda, *op. cit.*, p. 345–352.

[145] C. Preda şi I. T. Dragomir, *op. şi loc. cit.*

se remarcă la cele mai multe din monede (12 AR) valori ridicate, cuprinse între 3,98 şi 3,73 g, egale sau foarte apropiate de cea oficială. Patru dintre denari cîntăresc între 3,67 şi 3,52 g, iar alţi doi (nr. 13 şi 18) coboară mult sub greutatea normală, ajungînd la 3,30 şi respectiv 3,31 g.

Încercările din ultima vreme de a găsi şi stabili criterii pe baza cărora să se poată deosebi denarii de tip Tilişca emişi în Dacia de cei veniţi din atelierele romane, par să fi realizat unele progrese. Monedele hibride, în primul rînd, şi cele cu greutăţi foarte scăzute par să se includă printre emisiunile de tip roman din Dacia epocii lui Burebista[146]. În cazul marilor tezaure, unde un tip monetar este reprezentat prin mai multe exemplare şi unde sînt posibile comparaţii de ordin tehnic, stilistic şi artistic de detaliu, pot fi separate unele grupe de emisiuni cu anumite particularităţi de stil, relieful reprezentărilor mai aplatizat, simplificări în redarea unor amănunte din compoziţia tipului monetar, greşeli sau stîngăcii ale legendei, care ar urma să fie trecute în rîndul monedelor locale geto-dacice[147].

Aplicînd unele din aceste criterii la tezaurul nostru, ar urma să considerăm ca emisiune dacică, denarul descris la nr. 18, emis în vremea lui Augustus şi a magistratului monetar Antestius Vetus. Moneda are o greutate doar de 3,31 g şi este o pildă hibridă, avînd capul lui Augustus pe avers de tipul RIC, 162, iar pe revers pe Apollo sacrificînd şi legenda C. ANTISTIVS VETVS III. VIR APOLONI ACTIO (tip BMC, 95). N-am putea avea aceeaşi certitudine şi în cazul monedei lui L. Aemilius Buca (nr. 13 din catalog), numai pentru motivul că ea cîntăreşte doar 3,30 g. Criteriul greutăţii scăzute nu poate singur să fie hotărîtor. El poate ajuta, dacă lui i se mai adaugă şi alte observaţii de genul celor menţionate mai sus.

Ultimele două monede ale tezaurului, adică cele mai recente, sînt emisiuni din anul 16 î. e. n., care ne-ar putea indica momentul încheierii procesului de acumulare şi, totodată, data ascunderii sau a rămînerii lui sub dărîmăturile unei locuinţe distruse. Felul în care s-au găsit monedele, dispersate pe o anumită suprafaţă, ar sugera că acestea s-au împrăştiat probabil dintr-un recipient, în timpul distrugerii locuinţei sub ale cărei dărîmături a rămas. Dacă ipoteza noastră se dovedeşte a fi plauzibilă, atunci am putea fixa momentul final al penultimului nivel de locuire şi începutul ultimei faze de vieţuire a aşezării getice de la Sprincenata către sfîrşitul secolului I î. e. n., ceea ce ar corespunde şi cu celelalte date oferite de materialul arheologic şi observaţiile stratigrafice.

Tezaurul asupra căruia am stăruit nu este singurul descoperit la Sprincenata. În 1960, în punctul „Livada Cucoanei" situat la circa 6–700 m spre vest de piciorul terasei şi de aşezare totodată, spre lunca Oltului, s-a găsit în timpul săpăturii unor şanţuri de irigaţie un tezaur alcătuit din 110 denari romani republicani, aflat acum în colecţiile Muzeului judeţean Argeş. Cronologia monedelor se eşalonează pe o perioadă destul de lungă, începînd cu emisiuni din anii 172–151 şi încheind cu un denar din anul 45 î. e. n.[148]. Nu ne gîndim cituşi de puţin să facem vreo apropiere între cauzele comune care au pricinuit îngroparea acestui tezaur şi împrejurările ce par a fi dus la rămînerea în stratul de cultură a celui apărut în aşezare. Dar sîntem pe deplin convinşi că şi depozitul găsit în lunca Oltu-

[146] B. Mitrea, în *Unitate şi continuitate*, Bucureşti, 1968, p. 61; M. Chiţescu, MemAntiq, 3, 1971, p. 209–250; M. Crawford, The Journal of Roman Studies, 67, 1977, p. 117–124.

[147] M. Chiţescu, *Consideraţii asupra tezaurului de la Poroschia*, SCN, 7, 1980, p. 51–70.

[148] I. Nania, Studii şi comunicări, Piteşti, IV, 1972, p. 205–219.

lui se leagă direct de viaţa şi istoria aceleiaşi aşezări. Ambele descoperiri reprezintă dovezi directe şi importante ale relaţiilor geţilor din această zonă cu lumea romană şi totodată ale pătrunderii produselor şi influenţei romane în mediul geto-dacic nord-dunărean.

d. Celelalte două monede romane descoperite izolat prezintă interes din punct de vedere cronologic. Denarul republican aparţine penultimului nivel de locuire şi are ca dată de emitere anii 46—45 î. e.n. Admiţind chiar şi o venire a lui aici mai tîrzie, acesta se încadrează destul de bine în limitele cronologice stabilite pentru nivelul de locuire din care provine.

Moneda de bronz emisă în anii 7—5 î. e. n. în vremea lui Augustus s-a găsit în ultimul nivel de locuire, imediat sub stratul vegetal. După cum rezultă din descrierea făcută mai sus, aceasta are o contramarcă pe revers, ceea ce arată că moneda a ajuns la Sprîncenata ulterior aplicării ei. Potrivit recentelor studii întreprinse de cunoscutul numismat francez J. B. Giard, tipul de contramarcă ar aparţine epocii lui Claudius[149]. O astfel de descoperire, ce se alătură celor cîteva fibule apărute în acelaşi ultim nivel de locuire, vine să adauge un plus de certitudine în fixarea datei finale a davei de la Sprîncenata.

C. OCUPAŢIILE

Agricultura constituie desigur principala ocupaţie a locuitorilor din dava de la Sprîncenata şi, am putea spune, a tuturor geto-dacilor de pe vale Oltului inferior. Întreaga zonă în care se plasează Sprîncenata oferea toate condiţiile dezvoltării unei agriculturi avansate. Dovada este făcută direct de descoperirile arheologice şi indirect de unele izvoare scrise. Referindu-ne mai întîi la dovezile scrise luăm în consideraţie informaţiile transmise de Arian. Vorbind despre expediţia lui Alexandru cel Mare din anul 335 î. e. n. întreprinsă împotriva tribalilor, istoricul grec ne relatează că trecînd Istrul, la geţii de pe malul stîng, armata macedoneană, pentru a putea înainta a fost nevoită să-şi croiască drum prin bogatele recolte de cereale, culegînd grîul cu suliţele[150]. Locurile spre care se îndreptase Alexandru cel Mare ar fi de situat şi în preajma vărsăturii Oltului în Dunăre, zonă geografică din care făcea parte şi sectorul mai nordic cu dava de la Sprîncenata. Cum o astfel de situaţie se înregistra în a doua jumătate a secolului al IV-lea este de aşteptat că pînă în secolele II—I î. e. n., cînd datează aşezarea în discuţie, agricultura din această zonă de locuire getică să fi cunoscut progrese sensibile.

O confirmare a datelor oferite de sursele scrise antice o avem făcută de descoperirile arheologice, ce se constituie ca argumente de necontestat. În primul rînd menţionăm rîşniţele de piatră, care se impun prin numărul şi varietatea lor. Deşi este vorba, aşa cum s-a arătat mai sus, de o aşezare de proporţii reduse, rîşniţele descoperite se dovedesc a fi foarte numeroase. În ceea ce priveşte tipurile, se constată prezenţa rîşniţelor primitive, simple, reprezentate doar prin cîteva exemplare, şi a celor de tip greco-roman, care domină numeric (pl. LIII).

[149] J. B. Giard, *Catalogues des monnaies de l'Empire Romain*, 1, *Augustus*, Paris, 1976, p. 36.

[150] Arian, 1, 4, 1—5; cf. şi V. Pârvan, *Getica*, p. 47.

O altă categorie de descoperiri ce se înscrie în rîndul dovezilor referitoare la practicarea agriculturii o reprezintă gropile de provizii. Din cele aproape 50 gropi dezvelite în cursul săpăturilor, mai bine de jumătate au avut o astfel de destinaţie. Forma lor tipică, late la bază şi înguste spre gură, precum şi grija cu care au fost amenajate, nu lasă nici o îndoială în acest sens. Pentru a se evita umezeala, acestea au fost săpate mult în pămîntul sănătos, depăşind adesea adîncimea de patru metri. Ele îşi găsesc analogii în toate davele geto-dacice, în proporţii ce variază de la o aşezare la alta. Sprîncenata se numără printre cele cu cele mai multe gropi de provizii, mai ales dacă raportăm numărul acestora la dimensiunile reduse ale aşezării. Forma de clopot a acestora se întîlneşte încă din secolul al VI-lea î. e. n., la geţii dintre Dunăre şi Marea Neagră, în aşezările de tipul celor de la Tariverde[151]. Aici, multe dintre gropi mai păstrează şi urme de tencuială cu chirpici pe pereţi şi chiar de ardere a acestora, pentru a le face cît mai propice depozitării şi păstrării cerealelor.

Tot în rîndul descoperirilor cu aceeaşi funcţie ca a gropilor se înscriu şi vasele mari de provizii lucrate la roată. Pe lîngă vasele obişnuite la geto-daci pentru această epocă, înalte, relativ svelte şi cu buza uşor răsfrîntă, la Sprîncenata s-au găsit şi multe fragmente de *dolia*, cu forme identice celor cunoscute în lumea elenistică tîrzie. Din descoperiri rezultă că asemenea tipuri de vase cu destinaţie specială de depozitare a cerealelor ajunseseră să se răspîndească în lumea geto-dacică nord-danubiană. Vase de acest tip s-au descoperit în principala davă de la Popeşti, pe Argeş[152], în importanta aşezare de la Poiana, pe Siret, la Pietroasele (jud. Buzău)[153], precum şi în alte centre geto-dacice. Pe buza unora dintre aceste chiupuri, sau chiar pe umărul lor se întîlnesc litere greceşti sau anumite semne imprimate în pasta vaselor, puse în legătură cu capacitatea şi eventual cu fabricantul acestora. Tipurile de vase în discuţie, *dolia*, chiar dacă redau forme identice celor cunoscute în lumea elenistică, ele nu pot fi decît produse locale geto-dacice. Este puţin probabil că astfel de recipiente, de mari dimensiuni, reprezintă mărfuri de import. Transportul lor de la mari distanţe, pe apă şi pe uscat, urcînd chiar pe înălţimi, ca în cazul aşezării de la Pietroasele, ar fi fost nu numai dificil, dar şi nerentabil, în unele situaţii foarte greu de realizat. Oricum, admiţînd chiar că unele dintre acestea ar fi putut veni pe calea schimburilor, ceea ce este greu de admis, toate aceste vase, sigur recipiente pentru depozitarea şi păstrarea cerealelor, reprezintă o dovadă a nivelului pe care-l atinsese agricultura la comunităţile geto-dace din zona Sprîncenata şi a văii inferioare a Oltului.

Din păcate nu putem vorbi şi despre descoperirea de unelte agricole. Absenţa lor nu trebuie să ne mire. De obicei, uneltele de fier agricole apar destul de rar în aşezări. Mai de grabă ele se întîlnesc în cadrul unor depozite. În plus, trebuie avut în vedere şi folosirea, poate pe scară destul de largă, a uneltelor de lemn, care desigur nu s-au putut păstra. Considerăm însă că şi în absenţa uneltelor agricole din rîndul descoperirilor există suficiente dovezi prin care să apreciem că agricultura a reprezentat principala ocupaţie a locuitorilor din aşezarea de la Sprîncenata.

Creşterea vitelor constituie a doua ocupaţie de seamă practicată de geţii stabiliţi pe promontoriul de la „Gîlmee" şi în preajma acestuia. Întreg

[151] D. Berciu şi C. Preda, Materiale, 4, 1957, p. 78—79; 5, 1959, p. 320.

[152] R. Vulpe, Materiale, 5, 1959, p. 342, 6, 1959, p. 310 (fig. 5, 9; 7, 1960, p. 328.

[153] Fl. Preda, Mousaios, Buzău, 1978, p. 12—21.

spațiul ce se întinde spre est, începînd chiar de la marginea terasei Oltului, oferea suficiente condiții și pentru creșterea vitelor. Alături de terenurile cultivate cu cereale trebuie să fi existat suprafețe întinse de pășuni și păduri. De altfel, o agricultură prosperă și extinsă presupune și o creștere a animalelor pe aceeași măsură.

În legătură cu această ocupație sînt numeroasele oase de animale descoperite în cursul săpăturilor. Acestea apar frecvent în toate straturile de cultură, precum și în interiorul gropilor. Cele mai numeroase sînt oasele de ovicaprine, prezente în cantități însemnate atît în nivelurile de locuire cît și în gropi. Ar veni în ordine oasele de porcine și bovine la care se adaugă și cîteva de cal. De asemenea, ar fi de menționat, pe lîngă acestea, și oasele de pasăre, descoperite și ele în cantități deloc de neglijat. Prin urmare, locuitorii de la Sprîncenata cunoșteau și practicau creșterea vitelor, cornutele dovedindu-se a fi fost la loc de frunte. Avantajele mutiple pe care le ofereu acestea (carne, lînă, piei) justifică pe deplin grija acordată acestei ocupații de bază, iar în zona Sprîncenatei, așa cum încercam să demonstrez la începutul acestei lucrări, vorbind despre poziția geografică a așezării, oferea suficiente condiții pentru o astfel de îndeletnicire.

Desigur că alături de cele două ocupații principale, legate direct de asigurarea existenței, locuitorii davei de la Sprîncenata mai practicau *vînătoarea* pe platoul și în pădurile din vecinătate și pescuitul în apele Oltului, care curgea, cel puțin cu un braț al acestuia, la poalele așezării. De aceste ocupații sînt legate oasele de mistreț și căprioară, precum și cele de pește găsite în timpul săpăturilor.

Meșteșugurile casnice se înscriu în cea de a treia categorie de preocupări principale a locuitorilor așezării de la Sprîncenata. Din rîndul acestora se impune *olăritul* atît prin numărul impresionant de produse ceramice, cît și prin varietatea acestora. Chiar dacă pînă în prezent nu s-a descoperit nici o urmă de cuptor de ars vase, nu există nici o îndoială asupra practicării aici a meșteșugului olăritului. Centrul economico-politic cum era dava de la Sprîncenata, dispunea sigur de meșteri olari care produceau pentru nevoile locuitorilor așezării principale și pentru ale celor aflați în preajma acesteia. Meșterii olari din această davă își cunoșteau foarte bine meseria și erau la curent cu tot ceea ce înregistrase nou meșteșugul respectiv în lumea geto-dacică din secolele II – I î. e. n. Pe lîngă aceasta, descoperirile arată limpede că aceiași meșteșugari continuau să fie fideli tradiției geto-dace, prin păstrarea unor tipuri de vase lucrate cu mîna și ornamentate cu brîu alveolar și butoni, ca în perioada precedentă. În plus, ei au îmbogățit gama ornamentală a acestei categorii ceramice, prin elemente noi, tipice lumii geto-dace din această perioadă. Este vorba de inciziile simple sau în val, în forma ramurii de brad și a crestăturilor de pe butoni etc.

Măestria acelorași olari se vădește în special în produsele ceramice realizate la roată. Fructierele, cănile, străchinile, urcioarele, vasele mari de provizii, *dolia* etc., lucrate atît din pastă cenușie, cît și din pastă cărămizie-roșiatică, într-o tehnică avansată, adesea desăvîrșită, și calitatea cu totul deosebită fac dovada directă și certă a măiestriei olarilor din această importantă așezare. Și în acest caz ei se dovedesc buni cunoscători ai principalelor tipuri de vase geto-dacice, ai formelor și ornamentelor caracteristice acestei categorii ceramice. Ei crează și unele tipuri de vase noi, de genul urciorului cu gît lung, tubular, de culoare roșiatică (pl. XXXVa, 4).

Din repertoriul ceramicii acelorași olari nu lipsesc nici vasele mari de provizii, de tipul chiupurilor grecești, mai rar întîlnite în așezările geto-

dace, și nici vasele de tip cupă cu două mînere. Amforele locale, prelucrate după modele grecești, completează seria bogată și variată a repertoriului ceramic realizat de aceiași meșteri olari. Nu putem încă preciza dacă nu cumva și cupele, cu decor în relief de tip megarian, descoperite în așezare, nu constituie și ele produse ale acelorași ateliere de la Sprîncenata. Din descoperirile de acest gen, unele au ornamente foarte apropiate sau chiar identice cu cele din dava de la Popești[154] pe Argeș, ceea ce ar indica un eventual import. Altele însă, cum este cazul mai ales al cupei cu măști umane și rozete, lucrată din pastă cărămizie pentru care nu avem încă analogii, ne-ar da dreptul să ne gîndim și la eventualitatea lucrării acestora în atelierele proprii de la Sprîncenata.

Pe lîngă vase, așa cum s-a văzut, de toate tipurile și dimensiunile, aici s-au mai realizat și alte produse ceramice. Avem în vedere fusaiolele de lut, destul de numeroase și chiar variate ca tip și greutățile de pescuit și pentru războiul de țesut.

Numărul mare și gama variată a produselor ceramice ar fi o indicație că în această așezare atelierele aparțineau colectivității, în care lucrau meșteri pricepuți și specializați, pentru toți locuitorii davei și pentru cei din împrejurimi, dependenți de acest centru politic și economic. În altă ordine de idei merită să fie subliniat și faptul că realizările meșterilor olari de aici se integrează sub toate raporturile în repertoriul ceramicii geto-dacice din secolele II î. e. n. — I. e. n., aproape fără excepție. Este și aceasta o dovadă a unității culturii și lumii geto-dacice și a conștiinței ce se formase în acest sens în Dacia celor doi mari regi, Burebista și Decebal. Ceramica acestei epoci, sub toate raporturile, se dovedesște unitară de la un capăt la altul al întregii lumi geto-dace. Avem de-a face cu semnul principal și dovada certă a unității etnice lingvistice și culturale a tuturor geto-dacilor din ultimele două secole dinainte de cucerirea romană.

Torsul și țesutul la nivel casnic se înscriu printre meșteșugurile practicate de geții așezării de la „Gîlmee". Pentru aceasta stau mărturie fusaiolele și greutățile de lut ars descoperite în cursul cercetărilor. Nevoia de îmbrăcăminte și materia primă de care dispuneau au dus la dezvoltarea meșteșugului respectiv. Datorită caracterului celor două meșteșuguri strîns înrudite între ele nu dispunem de alte dovezi sumplimentare.

Dovezile referitoare la *prelucrarea metalelor* sînt deocamdată neconcludente. Despre o preocupare în direcția metalurgiei argintului nu poate fi vorba. În această privință nu avem aici nici cea mai neînsemnată dovadă. Indicii avem doar în direcția prelucrării fierului. Ne referim la o serie de bucăți de zgură și de cîteva creuzete descoperite în cadrul așezării, respectiv în straturile de cultură. Este foarte probabil ca ele să provină dintr-un atelier local, servind astfel ca dovadă a cunoașterii și folosirii meșteșugului reducerii minereului de fier și implicit a prelucrării acestuia. Desigur, acest lucru trebuie să se fi realizat la o scară foarte redusă dacă luăm în considerație faptul că obiectele de fier descoperite în cadrul așezării se reducdoar la cîteva piese mărunte și nu dintre cele mai semnificative.

D. RAPORTURILE CU LUMEA GRECO-ROMANĂ

Valea Oltului ca și ale celor mai importante rîuri ale Daciei au reprezentat principalele artere de legătură ale geto-dacilor cu lumea exteri-

[154] R. Vulpe și colab., SCIV, 6, 1955, 1–2, p. 251–252 (fig. 13–15); idem, Materiale, 3, 1957, p. 236–237 (fig. 13–14); 6, 1959, p. 316 (fig. 10); Al. Vulpe, SCIV, 16, 1965, 2, p. 341–351.

oară, greco-macedoneană și romană. De-a lungul rîului atît pe apă, cît și pe uscat, au pătruns spre interior, spre așezările geto-dace din părțile de nord-est ale Olteniei, Ocnița și Polovragi, și spre cele din regiunea intracarpatică, produse din sud, din rîndul cărora nu lipseau vinurile, uleiurile, obiectele de podoabă, monedele etc. Pe Dunăre, artera de bază a raporturilor lumii geto-dace cu sudul greco-macedonean și tracic, și apoi pe Olt, s-au răspîndit în Dacia încă de timpuriu mărfuri venite din regiuni destul de îndepărtate. Moneda histriană de argint de la Obîrșia (jud. Olt),[155] marele tezaur cu tetradrahme de la Alexandru cel Mare și Filip III Arideul descoperit la Bătășani (jud. Vîlcea)[156], monedele de bronz de la Filip II apărute la Mărgăritești[157], pe valea Oltețului, didrahmele histriene de la Cremenari (jud. Vîlcea)[158], dacă descoperirea se va putea verifica vreodată ca autentică, monedele regelui Patraos de la Călina-Drăgășani[159] etc. indică existența unui trafic comercial destul de intens, care se dezvoltase de-a lungul Oltului încă din secolul al IV-lea î. e. n. Tradiția aceasta avea să se dezvolte și să se îmbogățească în secolele următoare, pînă la cucerirea romană.

Referindu-ne în mod special la geții de la Sprincenata și din împrejurimile ei imediate, respectiv la uniunea de triburi ce își avea centrul în dava de la „Gilmee", se poate spune că au preluat și îmbogățit tradiția, nu numai pe linia culturală și social-politică, ci și pe aceea a menținerii și dezvoltării raporturilor lor cu greco-macedonenii, cu tracii și cu romanii. Situată la o distanță de peste 40 km nord de Dunăre, pe unul din cele mai proeminente puncte ale terasei înalte ale Oltului, dava în discuție pare să fi avut întreg controlul asupra circulației mărfurilor pe tot cursul inferior al rîului pînă aproape de așezarea de la Milcov-Slatina[160]. Din cercetările de pînă acum rezultă că, de la vărsarea Oltului în Dunăre și pînă mai sus de Drăgănești, nu se află în zonă nici o altă așezare care să se ridice la nivelul celei de la Sprincenata. Deși foarte redusă ca întindere, intensitatea locuirii, bogăția și varietatea descoperirilor o desemnează pe aceasta ca principal centru economico-politic și religios al geto-dacilor de pe Oltul inferior în perioada de timp cuprinsă între secolele II î. e. n. — I e. n. „Cetatea" de la Pleașov[161], situată pe aceeași terasă la o distanță de aproape 30 km spre sud, a avut aceleași funcții, jucînd rolul principal în secolele III—II î. e. n., dată după care se va ridica dava de la Sprincenata.

Avînd deci întreg controlul văii inferioare a Oltului, locuitorii din așezarea de pe „Gilmee" și din împrejurimile ei imediate trebuie să fi coborît pe rîu în aval pînă la Dunăre și să stabilească relații culturale și de schimb cu negustori din lumea greco-romană, precum și cu populația locală getică învecinată. Se păstra și se dezvolta astfel tradiția încetățenită deja din secolele anterioare. Contactele directe de natură politică ale geto-dacilor din Cîmpia Dunării cu statul macedonean sînt cunoscute începînd din a doua jumătate a secolului al IV-lea î. e. n. Este vorba în primul rînd de expediția lui Alexandru cel Mare din anul 335 î. e. n., cu

[155] C. Preda, *Histria*, III, 1973, p. 28.

[156] Gh. Poenaru Bordea și O. Stoica, BMI, 42, 1973, 1, p. 25—30; idem, BSNR, 67—69, 1973—1975, p. 49—51.

[157] E. Isăcescu, SCN, 4, 1968, p. 319—324.

[158] O. Iliescu, SCN, 2, 1958, p. 449.

[159] B. Mitrea, SCIV, 13, 1961, 1, p. 146 (nr. 4).

[160] În anii 1979—1980 s-au efectuat săpături în această așezare de către Florentina Preda, rezultatele fiind încă inedite.

[161] Săpături efectuate de noi în campaniile 1980—1983.

care prilej trece Dunărea în teritoriul getic. De la acest prim-contact interesul sudului greco-macedonean pentru lumea getică nord-danubiană crește în mod simțitor. Nu ne referim atît la interesele de ordin economic, de intensificare a schimburilor, înregistrate încă din perioadele anterioare, cît mai ales la cele de natură politică, stîrnite de o lume nouă pentru statele din sud, lume care începea să se ridice în regiunile carpato-danubiene. Așa ne putem explica încercarea lui Lysimach, regele Traciei, de a pune stăpînire pe unele posesiuni și „cetăți" getice de la Dunăre. Înfrînt în două confruntări de către geții lui Dromichete, regele trac se vede nevoit să restituie „cetățile" cucerite anterior și să se retragă din teritoriile dunărene[162]. Înfrîngerea suferită de Lysimach venea să confirme o dată în plus forța politică de care dispuneau geții nord-dunăreni la începutul secolului al III-lea î. e. n. Aceleași împrejurări au scos în evidență nivelul superior al organizării social-politice a geților, constituiți încă de pe acum într-o puternică formațiune politică de caracter unional tribal. Prin intermediul acesteia, schimburile se efectuează mai ușor și sînt într-o mai mare siguranță. Situația se va perpetua și se va dezvolta desigur în secolele următoare pînă la cucerirea romană.

Relațiile geților din „cetatea" de la Mărgăritești și ale celor din dava de la Sprincenata cu grecii și romanii se înscriu desigur în acest cadru mai general politico-economic nord-danubian. Importurile descoperite pînă acum, chiar dacă nu sînt prea numeroase, se dovedesc a fi totuși semnificative. În această privință merită să fie menționate mai întîi monedele de bronz de la Filip II descoperite întîmplător în raza „Cetății" de la Mărgăritești. Piesele respective se numără printre puținele emisiuni de acest fel din lumea geto-dacică. Descoperiri cu astfel de monede se mai cunosc și la Zimnicea[163] și la Preajba de Pădure (jud. Dolj)[164]. Chiar dacă este vorba doar de cîteva descoperiri, prezența lor în mediul getic indică antrenarea populației nord-dunărene în raporturile cu sudul, respectiv cu lumea macedoneană. Expansiunea economică a Macedoniei pînă în regiunea Istrului a avut ca rezultat, printre altele, și atragerea în sfera acesteia a geților nord-danubieni. Chiar dacă în cazul monedelor de la Mărgăritești nu se poate vorbi de relații directe cu lumea greco-macedoneană avem dovada că, cel puțin indirect, locuitorii de aici se aflau în contact cu sudul încă din a doua jumătate a secolului al IV-lea î. e. n., respectiv din epoca lui Filip II și Alexandru cel Mare. De asemenea, fie și numai pe baza acestor cîteva descoperiri, se poate aprecia că de la această dată se instituiau relații permanente cu sudul ce se vor intensifica și generaliza în perioada următoare. În cadrul unor astfel de contacte se înscrie și marele tezaur de la Bătășani (jud. Vîlcea), cu cel peste 300 monede de argint macedonene din secolul al III-lea î. e. n.

Pentru etapa următoare, un interes aparte prezintă moneda histriană de bronz din secolul al II-lea î. e. n. găsită la Sprincenata. Așa cum am arătat la capitolul rezervat descoperirilor monetare, apariția unei asemenea emisiuni la o așa de mare distanță de Histria rămîne oarecum neobișnuită. Chiar și didrahmele de argint din secolul al III-lea î. e. n. descoperite pe linia Oltului, la Obîrșia (jud. Olt) și presupusul tezaur de la

[162] Diodor din Sicilia, XXI, 11—12; Strabon, VII, 3, 8; cf. și V. Pârvan, *Getica*, p. 56—62.

[163] I. Nestor, SCIV, 1, 1950, 1, p. 98; B. Mitrea, SCIV, 16, 1965, 2, p. 249—251.

[164] B. Mitrea, SCIV, 13, 1962, 1, p. 218; E. Isăcescu, *op. cit.* și *loc. cit.*

Cremenari (jud. Vîlcea), la care s-ar mai adăuga și piesa găsită probabil la Bistrețu (jud. Dolj) rămîn oarecum izolate față de aria principală de circulație a didrahmelor histriene. Este adevărat însă că emisiunile de argint ale Histriei au pătruns destul de adînc în teritoriul getic nord-dunărean în Moldova și de-a lungul Istrului pînă în plină cîmpie getică[165]. Nu același lucru se poate spune despre emisiunile de bronz ale aceluiași oraș, care au avut o serie restrînsă de circulație, redusă la piața orașului și destul de limitat la întinderea teritoriului rural al acestuia. Nu avem încă făcută dovada că monedele de bronz histriene ar fi ajuns în așezările geto-dace, din stînga Dunării, lăsînd de o parte, desigur, micul grup de monede din cetatea de la Costești[166], considerate ca fiind aduse aici în urma campaniei pontice a lui Burebista.

Prin urmare, moneda de la Sprîncenata rămîne deocamdată cea mai de vest monedă de bronz histriană. Ea este o descoperire izolată, încă greu de explicat, atît timp cît nu se înscrie într-o anumită arie de circulație, care să poată fi cît de cît conturată. Cu toate acestea, pătrunderea monedei respective pînă pe valea Oltului nu poate fi explicată altfel decît ca rezultat al unui proces simplu de schimb. Ținînd seama de distanța mare dintre locul descoperirii și orașul emitent, ca și de caracterul fiduciar al monedei, destinată unei piețe restrînse, nu am vedea în aceasta consecința unor relații de schimb ale geților de la Sprîncenata cu negustorii greci de la Histria sau în general de pe costa de vest a Mării Negre și mai degrabă rezultatul raporturilor intertribale. Este mai firesc, din motivele arătate, să admitem că moneda histriană a ajuns pe valea Oltului prin intermediul comunităților getice din Cîmpia munteană, decît să admitem venirea ei pe calea unui comerț direct cu grecii.

O a doua categorie de descoperiri care implică raporturi de schimb o constituie monedele romane, în special cele republicane, ce se impun prin numărul lor destul de însemnat. Din rîndul acestora din urmă se evidențiază cele două tezaure, unul descoperit în așezare, fiind alcătuit din 18 denari, cu date de emisiuni cuprinse între 110 și 16 î. e. n., iar celălalt găsit la poalele terasei, cuprinzînd 110 denari din perioada de timp 172—45 î. e. n.[167]. La acestea se mai adaugă încă un denar republican și o monedă de bronz de la Augustus. Aceste monede, cu excepția eventualelor copii locale pe care nu le putem încă depista, din rîndul cărora pare să facă parte totuși denarul hibrid de la Augustus din primul tezaur, sînt o consecință a raporturilor dintre geții de pe valea Oltului inferior și lumea romană. De data aceasta se poate vorbi de relații directe între cele două părți. Se știe că romanii reușiseră încă din a doua jumătate a secolului al II-lea î. e. n. să se extindă în Balcani, cucerind Macedonia și Grecia, pentru ca în vremea lui Augustus să se instaleze la Dunăre. De la această dată, raporturile daco-romane încep să îmbrace din ce în ce mai mult forme politice pînă la marea confruntare de la începutul secolului al II-lea e. n.

Expansiunea politică și economică a Romei în Balcani a atras desigur în această sferă, destul de timpuriu, și pe geto-daci. O serie de produse romane, în special monede, pătrund la nord de Dunăre în secolul I î. e. n.,

[165] B. Mitrea, StCl, 7, 1965, p. 163—165; C. Preda, Dacia, N. S., 10, 1966, p. 221—235; idem, *Histria*, III, 1973, p. 25—28.

[166] M. Macrea, AISC, 2, 1933—1935, p. 147—163.

[167] I. Nania, în Studii și comunicări, Pitești, 4, 1972, p. 205—219.

răspîndindu-se pe întreg teritoriul Daciei[168]. Tezaure importante de denari romani republicani s-au descoperit în toată Cîmpia Dunării, precum și în zona învecinată a davei de la Sprîncenata. Multe dintre acestea se caracterizează în regiunea cuprinsă între Olt și rîul Vedea, ceea ce presupune existența unor relații intense între geții din acest sector și romani. Cele două tezaure de la Sprîncenata fac parte din același grup de descoperiri și îi prezintă pe locuitorii davei respective ca parteneri de schimb cu lumea romană de la sud de Dunăre.

În rîndul produselor de import greco-macedonean se numără și o serie de fragmente ceramice. Printre acestea un loc important îl ocupă mînerul de amforă cu ștampilă de proveniență rhodiană descoperit la Mărgăritești. O astfel de descoperire reprezintă una din dovezile de prim ordin privind pătrunderea unor mărfuri grecești de-a lungul Oltului și apoi pe cel al Olteţului. Amfore din Rodos mai sînt semnalate în aceeași zonă la Hotărani (jud. Olt)[169], la Polovragi și Baia de Fier (jud. Gorj)[170]. Fără îndoială că și aceste importuri au urmat aceeași cale a văii Oltului și apoi pe cursul Olteţului în sus pînă la Carpaţi. Produse similare sau din alte centre grecești se cunosc, în aceeași măsură, și pe valea Jiului, toate integrîndu-se în procesul general al raporturilor geto-dacilor dintre Dunăre și Carpaţi cu lumea grecească și cea sud-tracică[171]. Multe din aceste produse datează de la sfîrșitul secolului al III-lea și prima jumătate a celui următor, reprezentînd elementele de continuitate ale procesului de schimb instituit în perioada anterioară.

În dava de la Sprîncenata, importurile elenistice tîrzii și cele de proveniență romană din seria produselor ceramice vin să se adauge celorlalte mărturii referitoare la raporturile pe care geții din această zonă continuau să le mențină cu regiunile sud-dunărene și pontice. Din rîndul acestora fac parte fragmente de amfore, cele mai numeroase, și de vase mici căni-farfurii, din pastă roșiatică, adesea cu decor pictat în benzi sau cu firnis roșu. La acestea se mai adaugă și cîteva fragmente de brățară de sticlă cu decor pictat.

O latură importantă a raporturilor dintre geto-daci și lumea greco-macedoneană o constituie consecințele acestora asupra dezvoltării civilizației dacice. După cum rezultă din cercetările de pînă acum, geto-dacii au preluat de la greci și romani o serie de forme ceramice pe care le-au adaptat specificului local. În descoperirile din dava de la Sprîncenata au apărut din rîndul tipurilor ceramice locale realizate după modelele greco-macedonene o serie de fragmente de amofore, vase de provizii, în special de tip *dolium*, cești cu două mînere, ceramică cu decor în relief de tipul cupelor megariene, rîșnițe de tuf vulcanic, cu *meta* și *catillus* etc. Toate aceste elemente sînt răspîndite deopotrivă în toată Dacia și fac parte integrantă din contextul civilizației geto-dace. Ele nu sînt și nici nu trebuie privite ca niște simple influențe, ci ca realizări locale care înmagazinează capacitatea de absorbție, adaptare și receptivitate a societății geto-dace la ceea ce este nou, practic și superior în civilizația lumii antice. Monedele geto-dacice, în special cele din faza a doua a dezvoltării acestui proces, ceramica lucrată

[168] B. Mitrea, SCN, 2, 1958, p. 123—196; I. Glodariu, *Relațiile comerciale ale Daciei cu lumea elenistică și romană*, Cluj, 1974.

[169] Fl. Preda, Apulum, 11, 1973, p. 37—66 (fig. 3).

[170] V. Eftimie, Dacia, 4, N. S., 1958, p. 206.

[171] *Ibidem*, p. 195—215; Fl. Preda, *op. și loc cit.*

la roată, amforele cu ștampile anepigrafe, cupele cu decor în relief cu elemente ornamentale specific locale, în afara formelor, nu mai au nimic comun cu conținutul originalelor străine. Maniera și tehnica de lucru, ornamentația și meșterii aparțin în întregime autohtonilor geto-daci și repertoriului lor cultural. Toate acestea trebuie înțelese ca ceva nou ce se adaugă fondului tradițional. Capacitatea unei societăți de a se adapta permanent la noile condiții de dezvoltare ale lumii înconjurătoare, receptivitatea ei la ceea ce reprezintă bunuri cîștigate ale unei civilizații superioare se leagă direct de nivelul înalt al evoluției sale. Aceste cîteva considerații sînt de natură să facă o distincție netă între preluarea activă și cea pasivă a unor elemente de import, respectiv între însușirea pasivă a unor produse greco-romane și procesul de preluare activă și de adaptare a acestora la specificul lor, de imprimare a caracteristicilor civilizației geto-dace. În acest din urmă caz nu mai este vorba de simple influențe străine, ci de componente noi ale unei culturi în permanentă creștere și îmbogățire, rezultat al participării active a geto-dacilor în relațiile cu marile civilizații ale lumii antice.

Vorbind despre relații de schimb și culturale nu trebuie să ne limităm numai la cele care privesc raporturile cu lumea externă. Din acest proces important fac parte și relațiile dintre diferitele formațiuni politice locale din Dacia. Între acestea, așa cum ne indică descoperirile arheologice și numismatice și așa cum este firesc, au existat contacte permanente de schimburi de valori culturale. Locuitorii din dava de la Sprîncenata și din împrejurimi au promovat raporturi strînse și neîntrerupte cu geții de pe valea Vedei și a Argeșului. Moneda getică de tip Inotești-Răcoasa, amforele locale anepigrafe și cupele cu decor în relief de tip megarian, specifice mai ales geților din bazinul Argeșului inferior, sînt rezultatul unor astfel de raporturi culturale tradiționale.

În legătură cu moneda de tip Inotești trebuie făcută precizarea că aceasta este sigur rezultatul relațiilor de schimb dintre geții de pe valea Oltului inferior și cei din părțile de est ale Munteniei, emitenții acestei serii monetare. De asemenea, merită să fie subliniat și faptul că moneda în discuție rămîne deocamdată cea mai de vest descoperire de acest fel față de aria de răspîndire a tipului respectiv[172]. Cît privește cupele cu decor în relief nu este limpede încă dacă ele sînt produse ale olarilor așezării de la Sprîncenata sau dacă nu cumva ele au fost aduse aci pe calea schimbului de pe valea Argeșului, poate chiar de la Popești. Dacă am ține seama de împrejurarea că exemplarele descoperite în dava de pe „Gilmee" reprezintă prin decorul lor unicate și nu replici identice ale celor descoperite în alte centre getice mai îndepărtate, ar urma să le considerăm piese locale din zona Sprîncenatei.În mod special se detașează sub acest raport cupa cu decor de măști umane, deocamdată singura de acest fel din Dacia. Unele elemente decorative se aseamănă cu cele întîlnite de pildă la Popești sau în alte centre din zona Bucureștiului, fără a fi însă identice. Deși nu excludem cu totul ipoteza producerii lor în altă parte, cel puțin în stadiul actual al cercetărilor înclinăm să admitem totuși că ceramica cu decor în relief din așezarea la care ne referim este opera meșterilor olari din dava de la Sprîncenata.

Cele cîteva aspecte puse de noi în discuție cu privire la raporturile geților de pe valea Oltului inferior cu lumea exterioară, în special cu grecii

[172] C. Preda, *Monedele geto-dacilor*, 1973, p. 247–270; cf. și M. Chițescu, SCIVA, 30, 1974, 4, p. 501–506.

și romanii, scot în evidență o dată în plus nivelul înalt de dezvoltare pe care îl atinsese societatea geto-dacă în secolele II î. e. n. – I e. n. Geto-dacii nu mai reprezentau acum doar o simplă populație de la care grecii, cu secole înainte, procurau cantități însemnate de produse agricole într-un proces de schimb foarte avantajos. De data aceasta, geto-dacii deveniseră parteneri egali, interesați în obținerea de avantaje pe măsura valorii produselor lor. Era vorba deci de o societate avansată, a cărei forță economică și politică se impusese în întreaga zonă a sud-estului european.

E. CATALOGUL DESCOPERIRILOR

1. Ceramica

a. *Vase lucrate cu mîna*

Vase-borcan de tip sac, tron-și bitronconice

Vas de provizii, de formă bitronconică, cu buza evazată și fundul plat; lucrat din pastă cenușie închisă și cu lustru negricios la suprafață; pe umăr apar două mici minere cu perforație și doi butoni; înălț. 0,384 și diam. 0,39 m. Găsit S IX, car. –1,50 m (pl. IV, 1).

Vas înalt, bitronconic, cu buza ușor evazată și fundul plat; lucrat din pastă poroasă de culoare cărămizie-închisă; pe fața interioară a buzei un decor din linii punctate, dispuse în zigzag, combinate cu unghiuri; înălțimea 0,29 și diam. 0,195 m. Găsit S IX, gr. 22 (pl. IV, 2 a–b).

Vas mare de formă aproape bitronconică, cu partea de jos mai ascuțită și dezvoltat în jumătatea superioară, fundul plat și buza aplecată în exterior; lucrat din pastă relativ fină, lustruit la suprafață; de culoare cărămizie-negricioasă; sub pîntece, patru urechi; înălț. 0,353 și diam. 0,29 m. Găsit S VIII, L 1–2 m (pl. III, 1).

Vas tronconic, cu gura largă, fundul plat și pereții ușor înclinați spre exterior; lucrat din pastă poroasă, roșiatică și decorat cu patru butoni crestați, legați cu brîu alveolar; deasupra decor incizat în formă de U; înălț. 0,265 și diam. 0,23 m. Găsit S VI, gr. 10 (pl. III, 2).

Vas mare, tronconic, cu buza ușor evazată, lucrat din pastă cărămizie; pe umăr are patru butoni, cilindrici, iar între ei sînt linii incizate, în poziție oblică; înălț. 0,40 și diam. 0,145 m. Găsit gr. 16 (pl. III, 4).

Vas tip sac, ușor tronconic, lucrat din pastă cărămizie, cu părți de culoare negricioasă; pe umăr, ca decor, brîu alveolar în ghirlandă și patru butoni cilindrici la capetele de sus ale ghirlandei; înălț. 0,255 și diam. 0,188 m. Găsit S XI, gr. 25 (pl. IV, 3).

Vas ușor tronconic, cu fundul plat și gura lărgită, lucrat din pastă poroasă, cărămizie-închisă. Pe umăr are patru butoni, legați între ei cu brîie alveolare dispuse în ghirlandă; înălț. 0,162 și diam. 0,137 m. Găsit SI, gr. 2 (pl. V, 1).

Vas-sac, cu pereții verticali, strînși ușor spre fund și la gură; lucrat din pastă poroasă, de culoare cărămizie-roșiatică. Este decorat cu patru butoni cu cîte două impresiuni și cu grupuri de linii incizate, aplicate pe toată suprafața exterioară; sub buză, brîu alveolar; înălț. 0,234 și diam. 0,175 m (pl.) VI, 1).

Vas-sac cu pereții ușor bombați spre mijloc și reduși la gură; lucrat din pastă poroasă, de culoare cărămizie-roșiatică. Pe umăr are ca decor patru butoni, legați cu brîu alveolar; înăț. 0,348 și diam. 0,225 m. Găsit S III (pl. III, 3; VII, 4).

Vas fragmentar de tip sac, cu buza puțin evazată, lucrat din pastă cărămizie; pe cap, patru brie alveolare în formă de T întors și patru butoni cilindrici; înălț. 0,19 și dim. 0,131 m. Găsit S XVII, car. 6, — 1,70 m (pl. V, 2).

Vas-sac, ușor strîns la gură, cu buza profilată și fundul plat; lucrat din pastă zgrunțuroasă, de culoare cărămizie, cu pete închise; pe umăr, patru butoni cu impresiuni și între ele cîte un brîu alveolar în ghirlandă; înălț. 0,216 și diam. 0,178 m. Găsit S VII—VIII (pl. VI, 4).

Vas-sac, svelt, cu buza scurtă și puțin răsfrîntă; lucrat din pastă poroasă, cărămizie-închisă pe o parte și roșiatică, arsă ritual, pe cealaltă parte; pe umăr are patru butoni teșiți și cu cîte un brîu simplu, oblic, între ele; înălț. 0,232 și diam. 0,152 m. Găsit S VIII, L 1,—2 m (pl. V, 4).

Vas tip sac, lucrat din pastă poroasă de culoare cărămizie-negricioasă cu barbotină la suprafață. Este prevăzut pe umăr cu patru butoni, cu vîrful crestat sau păstrat. Este înalt de 0,256, diam. gură 0,16 și la fund de 0,11 m. Găsit S I, gr. 1 (pl. V 3).

Vac-sac, ușor redus la gură, pereții aproape verticali, fundul plat, lucrat din pastă poroasă, cărămizie-roșiatică. Pe umăr are patru butoni proeminenți cu impresiuni; înălț. 0,233 și diam. 0,166 m. Găsit gr. 10 (pl. VIII, 1).

Vas-sac, cu pereții verticali, ușor strînși spre gură și fund; lucrat din pastă cărămizie-închisă. Este decorat cu patru butoni proeminenți pe umăr și grupe de linii verticale incizate; înălț. 0,215 m și diam. 0,165 m. Găsit SI, gr. 2 (pl. VIII, 3)

Vas-sac cu buza evazată, fundul plat, lucrat din pastă cărămizie-închisă, cu butoni crestați pe umăr; înălț. 0,19 și diam. 0,128 m. Găsit S II, car. 6 (pl. VIII, 2).

Vas mare, cu corpul oval, mai bombat în regiunea umărului, buza ușor înclinată spre exterior; lucrat din pastă poroasă, cărămizie. Ca decor are patru butoni cu incizii în formă de cruce și între ele, în poziție oblică, patru grupe de cîte trei brîie alveolare; înălț. 0,314 și diam. 0,030 m. Găsit S I, gr. 3 (pl. VII, 3; IX, 1).

Vas tip sac, cu buza dreaptă și fundul plat lucrat din pastă cărămizie-roșiatică; sub buză, ca decor, un șir de alveole, pe umăr patru butoni circulari și între ele cîte 1—3 linii incizate vertical; înălț. 0,221 și diam. 0,196 m. Găsit S XI, gr. 22 (pl. VI, 2).

Vas-sac, ușor strîmtat la gură, cu fundul plat și buza dreaptă; lucrat din pastă cărămizie, poroasă; pe umăr are patru butoni; înălț. 0,18 și diam. 0,15 m. Găsit S VIII, gr. 3 (pl. VIII, 4).

Vas tip sac, înalt și svelt cu o ușoară bombare în zona umărului, fundul plat și buza dreaptă; lucrat din pastă cărămizie-închisă; pe umăr patru butoni de formă plată cu crestături; înălț. 0,325 și diam. 0,228 m. Găsit S XII, car. 6,—1,60 m (pl. IX, 2).

Vas tip sac, fragmentar, cu o mică gîtuire; lucrat din pastă cărămizie cu pete negricioase; pe umăr patru butoni conici și cîte un fragment de brîu alveolar între ele, dispus oblic; înălț. 0,193 și diam. 0,144 m. Găsit S XVI, car. 8, —1,60 m (pl. VI. 3).

Vas de provizii, cu corpul ovoidal, fundul plat și buza evazată; lucrat din pastă cărămizie, decorat cu două brîuri alveolare, unul în ghirlandă, plasat pe umăr și legat cu patru butoni crestați, celălalt sub buză; înălț. 0,45 și diam. 0,034 m. Găsit S XIV, car. 4,—1,20 m (pl. VII, 2; X,1).

Vas mare, cu corp oval alungit, buza răsfrîntă oblic în afară și fundul plat; lucrat din pastă poroasă de culoare cărămizie-negricioasă. Pe umăr prezintă ca decor patru butoni cu cîte o impresiune fiecare, legați între ei cu brîu alveolar; alte patru brîie alveolare coboară vertical de sub buză pînă pe umăr; sub buză patru proeminențe; înălț. 0,382 și diam. 0,225 m. Găsit S II, —1,50 m (pl. VII, 1; IX, 4).

Vas-borcan, cu buza evazată, fundul plat, lucrat din pastă poroasă, de culoare cărămizie-închisă. Pe umăr are ca decor patru butoni cu cîte un x incizat, legați între ei cu brîu alveolar; sub buză un șir de triunghiuri-alveole, iar dedesubt frunză de brad incizat; înălț. 0,165 și diam. 0,118 m. Găsit S VIII, car. 13, —0,40 m (pl. X, 2; XIII, 8).

Vas-borcan, fragmentar, cu corpul ovoidal prelung, buza înaltă și evazată; lucrat din pastă cărămizie, decorat pe corp cu ramuri de brad din linii incizate și cu patru butoni cilindrici; înălț. păstrată 0,21 și diam. 0,178 m. Găsit S XV, car. 7—9, —0,50 m (pl. X, 3).

Vas-borcan, lucrat din pastă cărămizie, fundul plat și buza evazată; pe umăr are decor de trei linii incizate și patru butoni, iar pe gît, grup de linii în val; înălț. 0,028 și diam. 0,19 m. Găsit S XIX, gr. 47 (pl. IX, 3).

Vas-borcan, lucrat din pastă cărămizie, cu fundul plat și buza evazată; pe umăr cu trei butoni, între ei linii vertical incizate, iar sub buză alte două linii incizate și trei butoni cu impresiuni digitale. Găsit S XIX, gr. 47 (pl. X, 4).

Vas-borcan, svelt cu buza evazată, lucrat din pastă poroasă, de culoare cărămizie-negricioasă. Pe umăr are ca decor trei butoni turtiți și unul intermediar ascuțit, legați între ei cu brîuri alveolare în formă de ghirlandă; înălț. 0,21 și diam. 0,14 m. Găsit S II, car. 3, —1,50 m (pl. X, 5).

Vășuț cu corpul oval alungit, fundul plat și buza ușor evazată; lucrat din pastă poroasă, de culoare negricioasă; pe umăr are patru butoni și între ei cîte două linii — semicercuri; înălț. 0,115 și diam. 0,082 m. Găsit S VII, car. 6, —1,45 m (pl. XI, 1).

Vas-borcan, cu buza evazată și fundul plat, lucrat din pastă poroasă, de culoare cărămizie—negricioasă; pe umăr decorat cu butoni cu cîte trei alveole; înălț. 0,165 și diam. 0,118 m. Găsit S VI, gr. 15 (pl. X, 6).

Vas-borcan cu buza arcuită larg și cu fundul plat; lucrat din pastă cărămizie-negricioasă. Pe umăr are ca decor trei butoni, iar deasupra trei grupe de linii incizate în formă de semicercuri; înălț. 0,168 și diam. 0,125 m. Găsit SV, —0,30 m (pl. XI, 3).

Vas-borcan, svelt, și înalt, de formă ovoidală, cu buza puțin evazată; lucrat din pastă poroasă, cărămizie-închisă; pe umăr patru butoni cilindrici, cu impresiuni; înălț. 0,25 și diam. 0,166 m. Găsit S XII, gr. 1, —1 m (pl. VIII, 5).

Vas lucrat din pastă poroasă de culoare negricioasă. Formă de borcan alungit, cu buza evazată și fundul plat; pe umăr, ca decor, trei butoni ușor profilați; înălț. 0,12 m și diam. 0,084 m. Găsit S V, —0,30 m (pl. XII, 1).

Vas-borcan, svelt, cu buza puțin arcuită; lucrat din pastă negricioasă, cu patru butoni ovoidali pe umăr și între ele o grupă de trei alveole (ciupituri); înlăț. 0,164 și diam. 0,125 m. Găsit S XV, car. 7, —1,75 m (pl. XI, 4).

Vas mic, borcan, cu buza evazată, lucrat din pastă poroasă, cu pietricele, de culoare negricioasă, pe umăr are trei butoni ascuțiți; înălț. 0,097 și diam. gurii 0,078 m. Găsit S V, gr. 19 (pl. XI, 2).

Vas tip borcan, decorat cu patru butoni; înălț. 0,10 și dim. 0,075 m. Găsit S X, car. 3, –1 m. (pl. XII, 6).

Vas tip sac, cu buza ușor arcuită, lucrat cu mîna și decorat cu patru butoni; înălțimea 0,077 m. și diam. 0,074 m. Găsit S XII, car. 1, –0,80 m (pl. XII, 5).

Văsuț tip borcan, svelt, cu buza răsfrîntă în afară; lucrat din pastă cărămizie; pe umăr are trei butoni mici legați între ei cu trei linii paralele incizate, iar sub buză un șir de impunsături; înălț. 0,095 și diam. 0,06 m. Găsit S XVI, car. 11, –0,70 m. (pl. XII, 3; XIII, 4).

Văsuț tip borcan, cu buza evazată, decorat cu linii incizate în val încadrate de linii simple; înălț. 0,095 m. Găsit Sup. A, –0,30 m (pl. XII, 2).

Văsuț tip borcan, svelt, decorat cu două linii incizate și butoni în zona centrală și sub buză; înălț. 0,08 m. Găsit Sup A, –0,040 m (pl. XII, 7; XIII, 5).

Văsuț tip borcan, cu buza scurtă și ușor evazată, decorat cu patru frunze de brad și patru butoni; înălț. 0,09 m. Găsit Sup. A, –0,30 m (pl. XII, 8; XIII, 6).

Vas miniatură, de formă aproape bitronconică, cu buza evazată; lucrat din pastă cărămizie; pe umăr, brîu crestat cu patru butoane mici așezate la distanțe egale; înălț. 0,092 și diam. 0,056 m. Găsit S XVI, car. 11, –0,75 m. (pl. XII, 4).

Văsuț tip sac, cu o ușoară îngustare în zona gîtului; lucrat din pastă cărămizie-negricioasă; pe umăr patru butoni dintre care doi foarte mici; înălț. 0,091 și diam. 0,062 m. Găsit S XVI, car. 6, –1,60 m (pl. XIV, 4).

Văsuț tip sac, cu o ușoară gîtuire, lucrat din pastă cărămizie negricioasă; pe umăr trei butoni; înălț. 0,087 și diam. 0,068 m. Găsit S XV, car. 5, –1,20 m (pl. XIV, 6).

Văsuț-sac, cu fundul plat și buza ușor evazată, lucrat din pastă poroasă, de culoare cărămizie; pe umăr, patru butoni; înălț. 0,89 și diam. 0,076 m. Găsit S VII, gr. 15 (pl. XIV, 3).

Văsuț cu corpul oval, buza răsfrîntă în afară și fundul ușor inelar; lucrat din pastă cărămizie-închisă; pe umăr cu patru butoni; înălț. 0,087 și diam. 0,066 m. Găsit S VIII, –0,20–0,60 m (pl. XIV, 1).

Văsuț de tip sac, puțin deformat, lucrat cu mîna din pastă negricioasă; pe umăr are trei butoni mici alternînd cu trei capete de pasăre (vultur) stilizate; înălț. 0,105 și diam. 0,082 m (pl. XIV, 2).

Vas-sac, de dimensiuni mici, lucrat din pastă cărămizie-închisă, pe umăr are patru butoni; înălț. 0,085 și diam. 0,068 m. Găsit S VIII, –1,50 m (pl. XIII, 1).

Vas-mic, cu corpul oval, fundul plat și buza ușor răsfrîntă; lucrat din pastă cărămizie, ars ritual. Pe umăr are patru butoni și între ei cîte o creastă în relief, verticală; înălț. 0,11 și diam. 0,10 m. Găsit S VIII, L 1, –2 m (pl. XIII, 2).

Vas tip sac, cu buza ruptă, rotunjit la fund și ușor îngustat spre gură; lucrat din pastă poroasă, de culoare cărămizie-negricioasă; corpul este decorat cu linii incizate, dispuse oblic, iar pe umăr cu patru proeminențe; înălț. 0,112 și diam. 0,105 m. Găsit S XVI, car. 11, –0,80 m (pl. XIV, 8).

Vas tip sac, miniatură, lucrat din pastă poroasă, cărămizie-negricioasă; pe umăr patru butoni globulari; înălț. 0,076 și diam. 0,07 m. Găsit S XII, car. 1, –0,50 m. (pl. XIII, 7).

Vas-sac, miniatură, lucrat din pastă poroasă, cărămizie; decorat cu patru butoni crestați, uniți între ei prin două linii paralele, incizate; alte patru grupe de cîte patru linii incizate coboară de la buză pînă la butoni; înălț. 0,076 și diam. 0,07 m. Găsit S VIII, gr. 19 (pl. XIII, 3).

Vas-sac, miniatură, din pastă poroasă, cărămizie, cu cinci butoni pe umăr; înălț. 0,032 și diam. 0,029 m. Găsit S I, gr. 1 (pl. XIV, 7).

Vas de formă globulară, miniatură, cu decor de apucători cu degetele la buză; înălțimea 0,034 m. Găsit Sup. A, –0,50 m (pl. XIV, 10).

Văsuț globular, cu buza mică și puțin arcuită, decorat cu linii incizate, dispuse în ghirlandă, legate prin butoni; înălț. 0,085 m. Găsit Sup. A, –0,30 m (pl. XIV, 5).

Vas miniatură, lucrat din pastă negricioasă; decorat cu patru butoni și alveole sub buză; înălț. 0,082 și diam. 0,062 m (pl. XIV, 9).

Cești

Ceașcă cu două torți, mult evazată; lucrată din pastă cărămizie, cu pete negricioase în interior; înălț. 0,10 și diam. 0,226 m. Găsită S III, gr. 1 (pl. XV, 1).

Ceașcă fragmentară, de mari dimensiuni, foarte mult evazată, lucrată din pastă poroasă, cărămizie închisă; buza și mînerul decorate cu crestături; înălț. 0,138 și diam. gurii 0,330 m. Găsită S X, car. 3, –1,20 m (pl. XVI, 3; XVII, 4).

Ceașcă cu mîner, cu două nervuri longitudinale, înaltă, cu pereții ușor arcuiți spre exterior; lucrată din pastă cărămizie; pe buză are aplicate crestături ca decor; înălț. 0,114 și diam. 0,225 m. Găsită S I, –0,90 m (pl. XV, 4; XVI, 5).

Ceașcă cu mîner, evazată, lucrată din pastă poroasă, cu pietricele în interior, de culoare cărămizie; înălț. 0,07 și diam. 0,154 m. Găsită S II, –0,60 m (pl. XVII, 3).

Ceașcă cu mîner, pereții înalți și oblici; lucrată din pastă poroasă, cu amestec de cioburi pisate în compoziție, de culoare cărămizie; înalț. 0,105 și diam. 0,188 m. Găsită S I, gr. 1 (pl. XV, 6).

Ceașcă cu mîner, cu pereții ușor arcuiți spre exterior; lucrată din pastă cărămizie, cu pete negricioase: înălț. 0,082 și diam. 0,146 m. Găsită S VI, gr. 13 (pl. XV, 2).

Ceașcă cu mîner, din pastă poroasă de culoare cărămizie închisă; diam. 0,13 și înălț. 0,076 m. Găsită S I, gr. I (pl. XV, 3).

Ceașcă cu mîner, cu pereții ușor arcuiți în exterior; lucrată din pastă poroasă, cărămizie-închisă; înălț. 0,08 și diam. 0,154 m. Găsită S V, –0,20–0,50 m (pl. XV, 5).

Ceașcă cu mîner, cu pereții puțin arcuiți spre exterior; lucrată din pastă poroasă, de culoare negricioasă; înălț. 0,064 și diam. 0,104 m. Găsită S II, –0,60 m (pl. XVII, 5).

Ceașcă cu mîner, lucrată din pastă poroasă, cărămizie; înălț. 0,055 și diam. 0,111 m. Găsită S V, gr. 19 (pl. XVII, 2).

Ceașcă cu mîner, înaltă și evazată, lucrată din pastă poroasă din pastă cărămizie cu pete negricioase în interior; înălț. 0,115 și diam. 0,25 m. Găsită S VIII, L1, –2 m (pl. XV, 8).

Ceașcă cu mîner, lucrată din pastă poroasă, cărămizie; înalț. 0,09 și diam. 0,132 m. Găsită S I, –0,60 m (pl. XVII, 6).

Ceașcă cu mîner, fundul plat și pereții oblici; lucrată din pastă poroasă, de culoare cărămizie-închisă; înălț. 0,086 și diam. 0,16 m. Găsită S VII, −1,50 m (pl. XVII, 7).

Ceașcă cu mînerul rupt, înaltă, cu pereții oblici și fundul plat; lucrată din pastă poroasă, cărămizie; pe fund, ca decor, un x incizat; înălț. 0,102 și diam. 0,193 m. Găsită S III, gr., −2,30 m (pl. XV, 9).

Ceașcă fragmentară, cu mîner, fundul ușor concav, lucrată din pastă cărămizie; înălț. 0,083 și diam. 0,147 m. Găsită S IX, car. 8, −1,20 m (pl. XVI, 1; XVII, 1).

Ceașcă sveltă, cu mîner, buza parțial ruptă; lucrată din pastă poroasă, cărămizie și în parte negricioasă; înălț. 0.071 și diam. 0,115 m. Găsită S XI, car. 7, −1,10 m (pl. XVI, 11).

Ceașcă ușor evazată și cu fundul îngust, lucrată din pastă cărămizie, cu pete negricioase; înălț. 0,08 și diam. gurii 0,145 m. Găsită S XV, car. 4, −1,70 m (pl. XVII, 8).

Ceașcă evazată, cu mînerul rupt, lucrată din pastă cărămizie închisă; înălț. 0,096 și diam. 0,181 m. Găsită S IX, car. 11, −0,60 m (pl. XVI, 12).

Ceașcă cu mîner, lucrată din pastă cărămizie, cu pete negricioase în interior; înalț. 0,105 și diam. 0,186 m; Găsită S I, gr. I (pl. XV, 7).

Ceașcă fragmentară, cu mîner, cu o nervură longitudinală; înălț. 0,08 m. Găsită S I, gr. 1 (pl. XVI, 4).

Ceașcă sveltă, cu mînerul și parte din buză rupte; lucrată din pastă cărămizie și cu pete negricioase; înălț. 0,07 și diam. 0,103 m. Găsită S IX, gr. 23 (pl. XVIII, 9).

Ceașcă mult evazată, mînerul și parte din buză rupte; lucrată din pastă cu pietricele, de culoare cărămizie; înălț. 0,062 și diam. 0,147 m. Găsită S XVI, car. 8 – 1,60 m. (pl. XVIII, 7).

Ceașcă fragmentară, evazată, cu mînerul lipsă, lucrată din pastă cărămizie cu pete negricioase; înălț. 0,084 și diam. 0,02 m. Găsită S XVI, car. 8, −1,60 m (pl. XVIII, 5).

Ceașcă relativ sveltă, cu mîner, lucrată din pastă cărămizie; înălț. 0,085 și diam. 0,152 m. Găsită S XV, car. 4, −1,70 m (pl. XVIII, 1).

Ceașcă evazată, cu mîner lucrată din pastă cărămzie; înălț. 0,08 și diam. gurii 0,167 m. Găsită S XV, car. 4, −1,70 m (pl. XVIII, 3).

Ceașcă fragmentară, mult evazată, lucrată din pastă cărămizie; înălț. 0,072 și diam. 0,148 m. Găsită S XVI, car. 9.−0,60 m (pl. XIX, 1).

Ceașcă fragmentară, cu mînerul rupt, cu urme de arsură neagră pe suprafața interioară; înălț. 0,09 m. Găsită S I, car. 3, gr. 1 (pl. XVIII, 6).

Ceașcă fără mîner, tronconică, lucrată din pastă cărămizie – închisă; înălț. 0,65 și diam. 0,108 m. Găsită S IX, car. 3, −1 m (pl. XVI, 10).

Ceașcă cu mîner, fragmentară, tip mult evazat; înălț. 0,12 m. Găsită Sup. A, −0,40 m (pl. XVIII, 8).

Ceașcă miniatură, cu mîner; înălț. 0,027 m. Găsită S XX, car. 4, −0,80 m (pl. XIX, 3).

Ceașcă fragmentară, joasă și evazată, lucrată din pastă cărămizie; înălț. 0,045 și diam. 0,11 m. Găsită S IX, car. 4, −0,50 m (pl. XVI, 6).

Ceașcă miniatură, cu fundul mult redus, mîner mic, lucrată din pastă cărămizie; înălț. 0,0[illegible] și diam. 0,062 m. Găsită S XVI, car. 10, −0,75 m (pl. XIX, 4).

Ceașcă înaltă de 0,045 și diam 0,09 m.; lucrată din pastă poroasă, cărămizie; pe corp are impresiuni făcute cu unghia. Găsită S VI, −0,20 −0,40 m (pl. XVI, 2).

Ceașcă miniatură, sveltă cu mînerul rupt, lucrată din pastă cărămizie, cu pete negre; înălț. 0,048 și diam. 0,068 m. Găsită S IX, gr. 23 (pl. XIX, 6).

Ceașcă miniatură, cu picior înalt, fără mîner, lucrată din pastă poroasă, cărămizie închisă; înalț. 0,044 și diam. 0,067 m. Găsită taluz S VII–VIII, −1,20 m (pl. XIX, 8).

Ceașcă miniatură, fără mîner, lucrată din pastă cărămizie închisă; înălț. 0,036 și diam. 0,067 m. Găsită S VII, −0,40 m (pl. XIX, 7).

Ceașcă miniatură, cu mîner-ureche; lucrată din pastă poroasă, cărămizie-negricioasă, înălț. 0,033 și diam. 0,061 m. Găsită S VI, −0,85 m (pl. XIX, 9).

Ceașcă miniatură, cu mîner; lucrată din pastă poroasă, de culoare cărămizie, cu pete închise în interior; înălț. 0,042 și diam. 0,08 m. Găsită S VI, gr. 15 (pl. XIX, 10).

Ceașcă miniaturală, conică, cu fundul ascuțit, apucătoare-ureche, lucrată din pastă cărămizie-negricioasă; înălț. 0,036 și diam. 0,055 m. Găsită S II, car. 10,−0,60 m. (pl. XVI, 9; XIX, 11).

Vas gen cupă cu picior înalt scobit în interior și corpul tronconic; lucrat din pastă cenușie-închisă; pe buze are patru proeminențe; înălț. 0,075 și diam. gurii 0,089 m. Găsit S X, car. 5, −1,10 m (pl. XVI, 7).

Căni

Cană cu corpul oval, mîner scurt și buza răsfrîntă oblic în afară; lucrată din pastă negricioasă, cu un ușor lustru la suprafață; înălț. 0,11 și diam. 0,088 m. Găsită S VIII, −1,50 m (pl. XX, 1; XXI, 1).

Cană cu mîner, ușor bitronconică, corpul mai mult ovoidal, fundul plat și buza evazată; lucrată din pastă poroasă, cărămizie; înălț. 0,108 și diam. 0,085 m. Găsită S XII, car. 3, −0,60 m (pl. XX, 2; XXI, 2).

Cană mică, aproape bitronconică, cu gîtul îngust, cilindric și mînerul cu proeminență la capătul de sus; lucrat cu mîna din pastă cărămizie-închisă; pe umăr, decor incizat dintr-o linie în val între două linii simple; înălț. 0,101 și diam. 0,081 m (pl. XX, 3).

Cană bitronconică, cu mîner ușor supraînălțat, buza evazată și fundul plat, lucrată din pastă poroasă, de culoare cărămizie-închisă, cu lustru la suprafață; înălț. 0,16 și diam. 0,111 m. Găsită S I, – 0,60 m (pl. XXI, 4).

Cană cu corpul aproape cilindric, cu mîner și cioc de scurgere, din pastă cărămizie-închisă; înălț. 0,124 și diam. 0,102 m. Găsită gr. 2 (pl. XXI, 7).

Gît de cană mare, cu mîner, de formă cilindrică; înalț. 0,16 și diam. p. 113 m; lucrat din pastă cărămizie-roșietică; găsit S V, g. 20 (pl. XX, 4).

Fructiere

Fructieră cu picior, din pastă castanie-negricioasă, cu lustru la suprafață, cu buza teșită; înălț. 0,15 și diam. 0,10 m. Găsită S XX, car. 4, gr. 49 (pl. XXI, 3; XXII, 1).

Fructieră lucrată din pastă poroasă, cu pietricele, de culoare cărămizie și negricioasă; piciorul lipsă, buza oblică și teșită la capăt; înălț. 0,011 și diam. 0,030 m. Găsită S XII, car. 1, −0,65 m (pl. XXI, 8; XXII, 3).

Fructieră lucrată din pastă castanie-închisă, cu lustru la suprafață; piciorul lipsă, buza lată, înclinată, oblic; înălț. 0,115 și diam. 0,332 m. Găsită S XVI, car. 3 −0,80 m (pl. XXII, 2).

Fructieră cu piciorul lipsă, cu buza lată și mult evazată și umărul scurt; lucrat din pastă cărămizie-negricioasă; înălț. 0,12 și diam. maximum la gură 0,34 și lăț. bazei 0,06 m. Găsit S XVI, car. 3, −0,80 m (pl. XXI, 5).

Fructieră fragmentară, cu piciorul lipsă, buza evazată, arcuită și marginea teșită; lucrată din pastă negricioasă, cu lustru la suprafață; diam. gurii 0,30 și înălț. 0,12 m. Găsită *passim* (pl. XXI, 6).

Castroane-străchini

Vas-castron, lucrat din pastă fină, de culoare portocalie, cu lustru la suprafață, formă bitronconică, cu buza evazată și fundul plat; înălț. 0,13 și diam. 0,178 m. Găsit S VIII, L 1, −2 m (pl. XXIII, 1).

Vas lucrat din pastă fină, cărămizie, cu pete cenușii, negricioase, cu suprafața lustruită, formă bitronconică, cu jumătatea superioară mai redusă, cu două torți scurte, buza răsfrîntă în afară și fundul plat; înălț. 0,112 și diam. 0,138 m. Găsit S VIII, car. 5—6, −2 m (pl. XXIII, 3).

Castron mare, mult evazat, corpul conic, fundul plat, buza înaltă și răsfrîntă și cu două minere inelare mici; lucrat din pastă negricioasă; înălț. 0,19 și diam. 0,435 m. Găsit S VII, car. 13, −1,50 m (pl. XXIII, 6; XXIV, 5).

Castron lucrat din pastă zgrunțuroasă, cu amestec de cioburi pisate și pietricele, de culoare negricioasă — cărămizie; are gura evazată, umărul ușor profilat, corpul tronconic și fundul plat; înalț. 0,155 și diam. fund. 0,145 și gură 0,31 m. Găsit S VI, car. 5, −1,25 m (pl. XXIII, 4; XXIV, 1).

Strachină-castron, cu buza înclinată spre exterior, lucrată din pastă poroasă, cu impurități, de culoare cărămizie-închisă; înălț. 0,094 și diam. gurii 0,183 m. Găsită S VI, gr. 16 (pl. XXIII, 2; XXIV, 2).

Strachină-castron, cu pereții oblici și înalți, cu umăr ridicat și buza răsfrîntă în afară; lucrat din pastă zgrunțuroasă, de culoare cărămizie închisă; înălț. 0,11 și diam. gurii 0,205 m. Găsită S III, gr. 3 (pl. XXIII, 7).

Strachină-castron, cu pereții înalți, oblici, umăr ridicat și buza răsfrîntă în afară, fundul plat; lucrată din pastă poroasă, cărămizie, cu slip negru la suprafață; înălț. 0,112 și diam. gurii 0,246 m. Găsită S VIII, −0,15 m (pl. XXIV, 4).

Castron, fragmentar, cu piciorul înalt, umăr scurt și buza răsfrîntă în afară; lucrat din pastă maronie-negricioasă, cu lustru la suprafață; înălț. 0,105 m. Găsit în loc. din S XVI (pl. XXIII, 8).

Castron tronconic, fundul plat și buza dreaptă; lucrat din pastă cărămizie; înalț. 0,08 și diam. 0,151 m. Găsit S XVI, car. 5, −1,20 m (pl. XXIII, 5).

Cupe cu decor în relief și kantharos

Cupă (bol) getică de tip megarian, de formă unei calote, cu buza foarte puțin înclinată spre exterior; lucrată cu mîna, din pastă cărămizie.

Întreaga suprafață exterioară, de la umăr în jos, acoperită cu decor în relief alcătuit din combinații de rozete, volute, cercuri concentrice și șapte capete-măști umane; înălț. 0,062 și diam. 0,11 m. Găsită S VIII, −1,40 m (pl. XXXVIII, 1; XXXIX, 2).

Cupă getică de tip megarian, fragmentară lucrată cu mîna, din pastă cărămizie, cu decor în relief, de la umăr în jos, constînd dintr-un motiv vegetal, ar putea fi șiruri de spice de grîu stilizate; pe umăr apar două linii în relief, paralele; fundul vasului este marcat cu un inel circular, în relief, dințat pe latura interioară; înălț. 0,07 și diam. gurii 0,111 m. Găsită S XIII, car. 3—0,50 m (pl. XXXVIII a, 4; XXXIX, 6).

Kantharos local, fragmentar, cu piciorul lipsă, tip elenistic, cu două mînere și picior înalt; lucrat din pastă castanie-negricioasă, cu lustru la suprafață; înălț. corpului 0,075 și diam. 0,097 m. Găsit S XVI, car. 7, −1,40 m (pl. XXIV, 3).

Capace de vase lucrate cu mîna și la roată

Am alcătuit din capacele de vase o grupă separată, fiind incluse, pentru caracterul lor unitar, atît cele lucrate cu mîna, cît și cele lucrate la roată.

Capac de vas circular și plat, cu apucătoare la centru, cu impresiuni de degete; lucrat cu mîna, din pastă poroasă, cărămizie închisă; diam. 0,19 și gros. 0,001 m. Găsit S VIII, −0,70—1,30 m (pl. XXV, 1).

Capac de vas de dimensiuni mari, de formă conică, cu apucătoare circulară, pragul rupt încă din antichitate; lucrat cu mîna din pastă castanie; înălț. 0,011 și diam. 0,024 m. Găsit S XVI, car. 9, −0,95 m (pl. XXV, 9; XXVI, 1).

Capac de vas cu mînerul și pragul rupte, lucrat cu mîna din pastă cenușie închisă; găsit S IX, −0,40 m (pl. XXV, 2; XXVI, 3).

Capac de vas cu apucătoare și prag bine profilat, lucrat la roată din pastă roșiatică; înălț. 0,05 și diam. 0,108 m. Găsit S X, car. 16, −0,60 m (pl. XXV, 3; XXVI, 6).

Capac de vas de dimensiuni mici, forma conică, cu apucătoare inelară; lucrat la roată din pastă cărămizie, cu pete închise; înălț. 0,045 și diam. 0,092 m. Găsit S XVI, car. 11, −1,20 m (pl. XXV, 5; XXVI, 2).

Capac de vas cu prag pronunțat, lucrat cu roata din pastă cenușie; diam. 0,107 m. Găsit *passim* (pl. XXV, 6).

Căpăcel miniatural, lucrat cu mîna, cu apucătoare, înălț. 0,03 și diam. 0,04 m. Găsit S X, car. 7, −1 m (pl. XXV, 7).

Capac de vas miniatură, de formă conică, lucrat din pastă poroasă, cărămizie-negricioasă; înălț. 0,42 și diam. 0,72 m. Găsit S IV, car. 3, −1,30 m (pl. XXVI, 5).

Capac de vas cu terminație în forma unui cap de animal, lucrat cu mîna; înălț. 0,048 și diam. 0,05 m. Găsit S X, car. 6,−1m (pl. XXVII, 3—5).

Capac din vas miniatură, de formă conică (clopot), cu vîrful îndoit (rupt); lucrat cu mîna, din pastă poroasă, cărămizie; înălț. 0,05 și diam. 0,053 m. Găsit S III, −0,30 m (pl. XXVI, 4).

Mîner de capac în forma de cap de acvilă, cu ciocul coroiat; lucrat cu mîna, din pastă fină, de culoare negricioasă; înălț. 0,084 m. Găsit S VII, −1,20 m (pl. XXV, 4; XXVII, 6).

b. *Vase lucrate la roată*

Fructiere

Fructieră cu picior, cu buza îngustă și teșită, lucrată din pastă cenușie, fină ; înălț. 0,128 și diam. 0,17 m. Găsită S I (pl. XXVIII, 1 ; XXIX, 1).

Fructieră cu picior, fragmentară, cu buza îngustă și teșită, lucrată din pastă roșiatică ; înălț. 0,178 și diam. 0,264 m (pl. XXIX, 3).

Fructieră cu piciorul lipsă, buza lată, cu două fațete ; diam. 0,322 m. Pe una din fațete este redat, ca decor, o linie în zigzag obținută prin lustruire, iar alte două similare ornamentează interiorul fructierei. Găsită S I, —0,30 m. (pl. XXVIII, 2 ; XXIX, 4).

Fructieră cu piciorul lipsă, buză îngustă și teșită, lucrată din pastă cărămizie-negricioasă ; diam. 0,34 m. Găsită S VI, gr. 10 (pl. XXIX, 6).

Fructieră cu piciorul lipsă, buza orizontală, lată de 0,035 m ; lucrată din pastă cenușie închisă ; pe fața superioară a buzei, ca decor, două linii în zigzag, între linii simple, obținute prin lustruire, înconjurînd gura fructierei ; înălț. 0,09 și diam. 0,26 m. Găsită S XVI, car. 5, —1,60 m (pl. XXVIII, 4 ; XXIX, 5).

Fructieră fragmentară, cu buza teșită, piciorul lipsă, lucrată, din pastă cenușie ; pe fața superioară a buzei și în interior, cîte două linii în val, obișnuite prin lustruire ; diam. 0,285 și înălț. 0,11 m ; găsită S X, car. 1, —1,60 m (pl. XXVIII. 3 ; XXIX, 2 a—2b).

Căni-urcioare

Cană mare, cu corpul aproape bitronconic, picior inelar, gîtul cilindric, mîner lat, cu două caneluri longitudinale, gura deformată ; lucrat din pastă roșiatică ; înălț. 0,33, diam. pansei 0,24 și al gurii 0,098×0,128 m. Găsit S IX, gr. 25 (pl. XXXIV, la—lb ; XXXVa, 2).

Cană bitronconică, de dimensiuni mari, jumătatea superioară mai prelungă și de formă conică, buza evazată, piciorul puțin profilat și mînerul rupt ; lucrat din pastă cenușie-închisă, cu urme de lustruire la suprafață ; înălț. 0,28 și diam. pansei 0,204 m. Găsită S XIX, car. 5, —1,10 m (pl. XXXIV, 2).

Cană bitronconică, pîntecoasă, cu gura în formă de pîlnie, mîner simplu și picior inelar ; lucrată din pastă cenușie, deschisă, cu jmătatea superioară lustruită, cu linii verticale și o linie incizată inelar, imediat deasupra pîntecului ; înălț. 0,14 și diam. maxim 0,11 m. Găsită S XIV, car. 2, —1,40 m (pl. XXX, 1 ; XXXI, 2)

Cană bitronconică, cu mîner, buza teșită și fund inelar ; lucrată din pastă fină, de culoare cenușie-închisă ; înălț. 0,013 și diam. 0,123. Găsită S I, gr. 3 (pl. XXXII, 2).

Căniță bitronconică, simplă, cu mînerul prevăzut cu două caneluri longitudinale ; lucrată din pastă cenușie, cu lustru la suprafață ; înălț. 0,118 și diam. 0,082 m. Găsită S IX, car. 12, —0,60 m (pl. XXXI, 1).

Cană bitronconică, cu mînerul prevăzut cu două caneluri longitudinale, picior inelar ; lucrată din pastă fină, cenușie, cu lustru la suprafață și cercuri canelate ; înălț. 0,134 și diam. maxim 0,108 m. Găsită în S III, car. 7 (pl. XXX, 4 ; XXXI, 3).

Cană bitronconică, pîntecoasă, cu mîner și buza evazată ; lucrată din pastă fină, cenușie, cu urme de lustru la suprafață ; în jumătatea superioară are ca ornament, obținut prin lustruire, două linii în val paralele, cu o linie simplă între ele, toate dispuse vertical ; înălț. 0,125 și diam. maxim 0,106 m. Găsită S XII, car. 1, —1,50 m (pl. XXX, 2 ; XXXI, 4).

Cană bitronconică cu mîner, lucrată din pastă cenușie ; înălț. 0,126 și diam. pansei 0,11 m. Găsită S XVI ; car. 11, —0,75 m (pl. XXX, 3 ; XXXII, 7).

Căniță bitronconică, cu corpul mai mult oval și gîtul scurt ; lucrată din pastă cenușie-închisă ; înălț. 0,083 și diam. pansei 0,069 m ; *passim* (pl. XXXII, 3 ; XXXIII, 4).

Cană bitronconică, cu mînerul și buza rupte, lucrată din pastă cenușie ; înălț. 0,105 și diam. 0,078 m. Găsită în cadrul Sup. A (pl. XXXIII, 2).

Cană miniaturală, de formă bitronconică, cu mîner, înaltă de 0,067 m ; găsită supr. A, —0,50 m. (pl. XXXII, 5).

Cană cu mîner ușor supraînălțat, corpul sferoidal, gîtul larg, cilindric, buza evazată și fundul scobit ; lucrată din pastă cenușie, fină ; înălț. 0,118 și diam. 0,09 m. Găsită S VI, gr. 18 (pl. XXXII, 4).

Căniță bitronconică, cu mîner ușor supraînălțat, buza înaltă și aplicată oblic spre exterior ; lucrată din pastă cenușie, sub buză un brîu în relief, iar la mijloc o linie inicizată ; înălț. 0,093 și diam. 0,07 m. Găsită L 1, S VIII, —2 m, (pl. XXXII, 8 ; XXXIII, 3)

Căniță bitronconică, sveltă, cu mîner, lucrată din pastă cenușie ; înălț. 0,103 și dim. pansei 0,071 m. Găsită S XVI, car. 12,—0,40 m. (pl. XXXII, 1 ; XXXIII, 1).

Cană fragmentară, joasă și cu gura largă, de formă relativ bitronconică, cu buza puțin evazată și cu două mînere, unul rupt ; fundul nu se mai păstrează ; lucrată din pastă cenușie-închisă, cu decor lustruit, redat, în partea superioară, printr-un registru de linii verticale, paralele, iar în jumătatea inferioară prin benzi dispuse în cerc : înălț. păstrată 0,11 și diam. pansei 0,16 m. Găsită S XIX, car. 4, —1,10 m (pl. XXXIII, 5).

Partea superioară a unei căni bitronconice lucrată din pastă cenușie, decorată cu două linii în val incizate și cu un șir de crestături ; diam. pansei 0,093 m. Găsită S X, car. 6, —0,40—0,60 m (pl. XXXII, 6).

Pahar tronconic, cu umăr și buza verticală, scurtă și picior inelar ; lucrat din pastă cenușie ; înălț. 0,06 și diam. 0,074 m. Găsit S IX, car. 1, —0,80 îm (pl. XXXVI, 5).

Urcior mare, cu corpul sferoidal, fundal inelar, gîtul cilindric și înalt (0,205 m), mînerul cu o canelură mare, longitudinală ; lucrat din pastă roșiatică, decorat pe jumătatea superioară cu două grupe de cîte trei linii incizate ; la buza gîtului se află un brîu în relief, urmat mai sus de alte două mai puțin profilate ; înălț. 0,503 și diam. 0,35 m. Găsit S IX, gr. 23. (pl. XXXV, 1 ; XXXV a, 4).

Urcior cu mîner, corpul sferoidal și gîtul tubular, lucrat din pastă cenușie, fină ; înălț. 0,330 și diam. 0,20 m. Găsit S VI, gr. 10 (pl. XXXV, 2 ; XXXVa, 3).

Urcior fragmentar, cu corpul sferoidal, gîtul scurt, mînerul rupt ; lucrat din pastă cenușie ; înălț. 0,134 și diam. 0,012 m ; găsit S II, car. 3, —0,40—0,60 m (pl. XXXV, 3).

Castroane-străchini

Strachină cu picior inelar și buza lată, teșită, lucrată din pastă fină, negricioasă ; înalț. de 0,066 și diam. 0,18 m. Găsită S VI, gr. 10 (pl. XXXVI, 1 ; XXXVII, 1).

Strachină cu fund inelar și buza dreaptă și puțin îngroșată, lucrată din pastă cenușie, deschisă, cu urme de lustruire; înălț. 0,07 și diam. 0,206 m. Găsită S X, car. 3, –1 m (pl. XXXVI, 2).

Strachină fragmentară, cu picior inelar și buza arcuită spre interior, lucrată din pastă cenușie-închisă; pe fața interioară linie în zigzag lustruită; înălț. 0,074 diam. 0,167 m. Găsită S III, –0,90 m (pl. XXXVI, 4; XXXVII, 3).

Strachină cu buza orizontală, piciorul lipsă; lucrată din pastă cenușie; înălț. 0,045 și diam. 0,142 m. Găsită S XV car. 8, –1,40 m (pl. XXXVI, 3).

Fragment de strachină, cu buza îngroșată, orizontală și piciorul inelar: lucrată din pastă cenușie, fină, cu lustru la suprafață; înălț. 0,07 m. Găsită S XVIII, car. 8, –0,50 m (pl. XXXVII, 2).

Cupe cu decor în relief

Cupă getică de tip megarian, cu corpul conoidal și buza evazată; lucrată la roată, din pastă cenușie, cu lustru la suprafață în zona superioară, nedecorată; de la umăr în jos decor în relief, pe toată suprafața, cu motiv vegetal stilizat, dispus în șiruri repetate, la care se adaugă patru grupe de cîte două rozete și un x pe fundul cupei, cu cîte o rozetă la capete și o globulă la mijloc, înălțimea 0,104 m și diam. gurii 0,184 m. Găsită S XI, gr. 25 (pl. XXXVIII, 2; XXXIX, 3).

Cupă locală de tip megarian, fragmentară, cu buza evazată, lucrat la roată din pastă cenușie; jumătatea inferioară acoperită cu decor în relief din șiruri unite de unghiuri, iar pe umăr două cercuri în relief, pe fund un x într-un cerc; înălțimea 0,074 m. Găsită S XII, car. 3, –0,50 m (pl. XXXVIII a, 1).

Fragment de cupă locală de tip megarian, cu decor în relief, din care se mai păstrează un registru cu șiruri de săgeți unite între ele (motiv floral stilizat) și cu rozete în părți, cu opt petale. Găsit S XVI, car. 6, – 1,20 m (pl. XL, 2).

Fragment de cupă getică de tip megarian, din pastă cărămizie, cu decor în relief, constînd dintr-un șir de palmete, avînd deasupra un rînd de cercuri concentrice și un ornament în zigzag; înălțimea 0,06 m. Găsită S XII, car. 4, –0,50 m (pl. XL, 1).

Fragment de cupă de tip megarian, lucrată la roată, din pastă cenușie, decorată cu frunze de brad și șiruri de unghiuri, iar pe fund un cerc tăiat de două linii în cruce. Găsit S IX, cr. 6, la –1,20 m (pl. XL, 8).

Fragment de cupă locală de tip megarian, cu decor de palmete stilizate și globule, deasupra fiind limitat de un șir de globule dispuse între două dungi în relief. Găsit S XVIII, gr. 44 (pl. XL, 5–6).

Fragmente de cupe de tip megarian, din pastă cenușie; unul este decorat cu șiruri de linii oblice, dispuse pe verticală; pe unul din fragmente sînt redate, pe fund, patru ramri de brad dispuse în formă de X și globule între brațe, înconjurate de o ghirlandă de rozete și un cerc perlat. Găsite S XI, gr. 25 (pl. XL, 3, 10).

Cupă locală de tip megarian, fragmentară, lucrată la roată, din pastă cenușie, fină, cu diam. 0,13 m și înălț. 0,07 m; jumătatea inferioară acoperită în întregime cu decor vegetal stilizat, alcătuit din șiruri succesive de unghiuri și săgeți, deasupra cu două dungi în relief, iar pe fund fiind redat un x într-un cerc. Găsit S XVIII (pl. XXXVIII a, 2; XXXIX, 4).

Fragment de cupă locală de tip megarian, cu buza evazată, lucrată la roată, din pastă cenușie-cărămizie; pe umăr are un grup de linii incizate,

iar pe corp decor în relief, de formă unghiulară și deasupra un registru din linii oblice, paralele. Găsită în S XVIII, gr. 44 (pl. XXXIX, 1).

Fragment de cupă megariană, lucrată la roată, din pastă cenușie și decorată cu un gen de ove. Găsit în Sup. B, la –1,40 m (pl. XL, 11).

Cupă cu buza mult evazată, lucrată cu roata, din pastă cenușie; corpul decorat cu două grupe de linii incizate în val, încadrate de trei grupe de linii simple; înaltă de 0,082 m și diam. gurii de 0,174 m; găsită S XVIII, car. 2, –0,50 m (pl. XXXVIII a, 6).

Cupă hemisferică, cu buza evazată și fundul ușor ascuțit; lucrată cu roata, din pastă negricioasă. Înălț. 0,058 m și diam. 0,11 m. Găsită S VI, gr. 10 (pl. XXXVIII a, 3).

Cupă (bol) hemisferică, cu buza evazată; lucrată la roată, din pastă cenușie. Înălț. 0,06 m și diam. 0,105 m. Găsită S VIII, –1,40 m (pl. XXXVIII a, 5 XXXIX, 5).

Strecurători

Strecurătoare cu mîner, fragmentară, partea inferioară, de formă hemisferică, perforată, iar cea superioară cu buza înaltă și evazată, cu decor de grupe de linii lustruite, lucrată la roată din pastă fină, cenușie. Înălț. 0,105 m și diam. 0,157 m. Găsită S III, –1,50–2 m (pl. XLI, 1; XLII, 1).

Strecurătoare cu mîner, lucrată cu mîna, din pastă cărămizie închisă, lustruită la suprafață; în zona umărului o linie incizată, de unde pornește zona cu perforații. Înălț. 0,082 m și diam. gurii 0,146 m. Găsită S XII, gr. 31 (pl. XLI, 2; XLII, 3).

Strecurătoare cu mîner, buza evazată și umăr puțin profilat, lucrată la roată din pastă cărămizie — cenușie. Înălț. 0,103 și diam. gurii –0,142 m. Găsită S XVI, car. 10 –0,75 m. (pl. XLI, 3; XLII, 2).

Strecurătoare fragmentară, cu jumătatea inferioară perforată, de formă semisferică, buza înaltă și mult evazată; lucrată dn pastă negricioasă, fină. Înălț. 0,095 m și diam. 0,166 m. Găsită S VI, gr. 13 (pl. XLI, 4).

Strecurătoare fragmentară, cu gîtul lung și buza evazată; lipsă din partea inferioară; lucrată la roată din pastă cenușie închisă; diam. 0,13 m. Găsită S XV, car. 4, –2 m (pl. XLI, 5).

Strecurătoare cu mîner, cu corpul sferoidal, buza evazată, diam. 0,19 m și înălțimea 0,09 m. Găsită Sup A, –0,50 m. (pl. XLI, 6; XLII, 5–6).

Vase de provizii

Vas mare cu corpul ovoidal, mai ascuțit spre fund, buza evazată și fundul plat; lucrat din pastă roșiatică; pe umăr are două linii paralele, incizate, în formă de val, încadrate între linii simple; una dintre liniile în val leagă un șir de 22 rozete; sub buză alte două linii în val, între linii simple incizate, urmate apoi de un șir de 16 rozete, și ele între două linii simple. Înălț. 0,90 m, diam. pansei 0,52 m și al gurii 0,275 m. Găsit S XI, gr. 26 (pl. XLIII. 2).

Vas lucrat din pastă roșiatică; formă ovală, mult alungită, cu buza îngroșată și fundul plat. Înălț. 0,46 m, diam. pîntecului 0,305 m. Între buză și umăr se află un decor alcătuit din trei benzi de linii în val, încadrate de grupe de linii simple. Găsit S II, –0,50 m (pl. XLIV, 2; XLV, 5).

Vas din pastă cărămizie-închisă; corpul oval prelungit, gura evazată și fundul plat. Pe umăr este decorat cu trei grupe de linii în val, demarcate de cîte două linii simple. Înălț. 0,68 m, diam. gurii de 0,215 m, la fund de 0,145 m. Găsit gr. 10 (pl. XLIV, 1).

Vas cu corpul ovoidal, gîtul cilindric, lung și buza îngroșată și foarte mult evazată; lucrat din pastă cărămizie închisă, cu trei cercuri reliefate pe umăr și marginea exterioară a buzei. Înălț. 0,75 m, diam. pansei 0,45 m și al gurii 0,27 m. Găsit S IX, car. 4, –0,78 m (pl. XLIII, 1; XLV, 4).

Vas de provizii, cu corpul cilindric, redus la bază și spre umăr, cu gîtul relativ înalt; buza și fundul lipsă; lucrat din pastă gălbuie-portocalie, cu decor alcătuit din trei grupe de benzi pictate de culoare roșie, plasate pe corp, și încă o dungă sub buză; pe gît și umăr sînt redate trei grupe de linii simple incizate, alternînd cu alte trei grupe de linii în val, de asemenea, incizate; Înălț. păstrată 0,42 m și diam. 0,26 m. Găsit S IX, car. 2, –0,50 m. (pl. XXXV a, 1; XLV, 3).

Vas bitronconic, cu picior inelar, gura lipsă; lucrat din pastă cenușie-închisă, lustruit la suprafață; sub buză, decor incizat, dintr-o linie în zigzag, încadrată de altele două paralele, pe orizontală. Găsit S VIII, –2,70 m; groapă? (pl. XLV, 2).

Kantharoi

Kantharos local, tip tîrziu, elenistico-roman, cu două minere, canelură mediană mare, lucrat din pastă cenușie, cu lustru la suprafață, decorat în zona de sub buză cu grupe de linii lustruite, dispuse oblic și în zigzag. Înălț. 0,124 m și diam. 0,157 m. Găsită S XI, car. 7, –0,90 m (pl. XLI, 3).

Kantharos de tip elenistic tîrziu, prevăzut cu două minere, fundul inelar și pereții verticali; este lucrat din pastă cenușie, cu înălț. de 0,135 m și diam. 0,14 m; sub buză are o dungă în relief. Găsit S XVI, car. 9–11, –0,60–0,70 m (pl. XLVI, 4).

Kantharos cu două torți, cu corpul înalt, cilindric și buza scurtă și ușor răsfrîntă în afară; lucrat din pastă fină, de culoare negricioasă. Înălț. 0,064 m și diam. 0,077 m. Găsit S V, –1,35 m (pl. XLVI, 1).

c. Ceramică de import.

Fund de pateră elenistică tîrzie, cu firnis roșu, decorată pe fața interioară cu un cerc de hașuri oblice, încadrat de cîte două linii incizate (pl. XLVII, 1–2).

Fund de amforă elenistică tîrzie, de formă ascuțită, lucrată din pastă fină, roșiatică. Găsit S I, gr. 3 (pl. XLVII, 6).

Fund de amforă elenistică tîrzie, ascuțit, cu treaptă, lucrată din pastă gălbuie, ușor poroasă. Găsit S II și VIII, –0,60 m (pl. XLVII, 4).

Miner dublu de amforă elenistică, neștampilată, din pastă roșiatică; înalt de 0,24 m, găsit S XVIII, gr. 44 (pl. XLVII, 7).

Opaiț roman, de formă circulară, cu cioc prelung, cu terminație unghiulară și volute; are două globule la punctul de pornire; lucrat la roată din pastă cărămizie-negricioasă; diam. 0,07 m; pe fața superioară, în concavitate, un personaj în picioare spre dr., purtînd în mîna st. ridicată o armă (?) și la picioarele lui o șopîrlă (crocodil?); Găsit S XI, car. 8, –0,50 m (pl. XLVII, 3).

d. Creuzete

Creuzet conic, cu parte din buză ruptă, vitrifiată, de culoare cenușie cu puncte albe; înălțimea 0,056 m și diam. 0,05 m. Găsit S XV, car. 4, –1,60 m (pl. XXV, 11; XXVII, 2).

Creuzet de formă globulară pentru turnat metal, cu concavitate conică, înalt 0,05 m și diam. 0,06 m (pl. XXV, 12).

Creuzet de formă conică pentru turnat metal, înalt 0,45 m și diam. 0,035 m (pl. XXVII, 1; XXV, 10).

2. Unelte și obiecte de metal, piatră, os și lut

a. Unelte și diferite obiecte de metal

Topor de fier, cu gura longitudinală și tăișul lățit față de miner. Înălț. 0,096, și lat, la tăiș, de 0,062 m (pl. XLVIII, 1; XLIX, 1).

Topor similar, dar mai înalt, probabil tot cu gură de înmînușare longitudinală. Înălț. 0,11 m și lăț. tăișului 0,078, găsit S VII (pl. XLIX, 4).

Cosor (sica) de fier, de dimensiuni mici, lung de 0,103 m, cu lama lată de 0,017 m. Pe miner se mai păstrează urme de la manșonul de lemn; găsit S VIII, gr. 19 (pl. XLVIII, 5; LIX, 3).

Cosor (sica) de fier, foarte mic, cu vîrful ascuțit, lungimea de 0,085 m și lățimea lamei de 0,013 m; găsit S I, gr. 1 (pl. XLVIII, 4; XLIX, 2).

Fragment din lama unui cuțit de fier, cu vîrful rupt (pl. XLVIII, 2).

Vîrf de lance fragmentar, cu profil în secțiune, romboidal (pl. XLVIII 7).

Tub (cartuș) de înmînușare, de fier, păstrat pe o lungime de 0,086 m (XLIII, 3).

Fragment dintr-o unealtă de fier, poate un vîrf de fier de plug, în forma unei plăci conice cu marginile îndoite în sus; găsit S I, –0,90 m (pl. XLIX, 5).

Pinten de fier, cu unul din brațe rupt, circular în secțiune, cu spin ascuțit; dimensiuni mici (pl. L, 6; LI, 13).

Pinten de fier, de dimensiuni mici, cu capetele îngroșate, unul rupt și spinul ascuțit, dar și el rupt la vîrf. Lungimea 0,66 m; găsit S II, –1 m (pl. L, 2; LI, 14).

Zăbală de fier ruptă în două, cu capetele îndoite; lungă de 0,13 m; găsită S VII, –0,80 m (pl. XLVIII, 8).

Amnar(?) de fier, cu vîrful rupt, prevăzut la capăt cu apucătoare. Găsit S VIII, –1,50 m (pl. XLVIII, 11; L, 4).

Două zale dintr-un lanț de fier, mare, una în formă de opt, cealaltă ca o scară de șa miniatură. Găsite S VIII, –0,20 m (pl. L, 1).

Cuie de fier cu floare (piroane), lungi de 0,12 m și 0,08 m pl. L, 9–10).

Cui-aplică, dublu, cu placă ovală, lungă de 0,044 m. Găsit S VIII, –0,60 m (pl. XLVIII, 9; L, 8).

Aplică din tablă de bronz, de formă rectangulară, cu laturile de 0,021 m; pe margine un decor dintr-o linie punctată; în spate cui de fixare. Găsită S II –0,30 m (pl. XLVIII, 12; L, 5).

Cheie de fier (tip „lakonic"), cu unul din brațe lipsă; lungimea brațului median 0,076 m și cele laterale 0,04 m (pl. L, 7).

Fragmente din umărul unui vas(?) de fier (pl. XLVIII, 10).

Obiect din sîrmă de bronz, lung de 0,246 m, cu capetele îndoite și ascuțite ca un cîrlig. Găsit S VIII, –0,20 m (pl. XLVIII, 6).

Obiect de fier în formă de săgeată (?) cu vîrful rupt și extremitatea minerului conică; una din fețe este plată; lung. 0,056 și diam. 0,015 m; găsit S XVIII, car. 9, –0,90 m (pl. XLVIII, 13; L, 3).

Inel spiralic din sîrmă de argint cu extremitățile aplatizate și cu decor în forma ramurei de brad; diam. 0,02 m. Găsit S XIX, car. 8, –0,50 m (pl. LI, 10; LII, 11).

Inel de argint cu capetele petrecute și apoi răsucite; diam. 0,032 m Găsit S XIII, car. 6, –0,60 m (pl. LI, 12; LII, 10).

Fibule

Tip „linguriță", de argint cu acul lipsă, lungă de 0,07 m; Pe fața superioară a „linguriței" are ca decor grupe de linii, iar pe marginile arcului cîte două linii longitudinale. Găsită S XVI, car. 3, –0,20 m (pl. LI, 1; LII, 1).

Tip „linguriță", de bronz, cu acul lipsă, lungă de 0,073 m; de-a lungul arcului este prevăzută cu două nervuri. Găsită S XV, var. 6–7, –0,40 –0,50 m (pl. LI, 2; LII, 2).

Tip „linguriță" de bronz, cu acul lipsă; lungă de 0,05 m; de-a lungul arcului este prevăzută cu o nervură, din care pornesc alte două nervuri, pe capătul de protecție al resortului; pe fața laterală a portagrafei, cîte două linii incizate. Găsită *passim* (pl. LI, 3; LII, 5).

Tip „linguriță" de bronz, cu vîrful arcului rupt și acul lipsă; pe marginile arcului este o nervură, combinate pe „linguriță", cu alte două laterale; lungimea 0,058 m. Găsită S XVIII, car. 4 –2 m, în groapă (pl. LI, 4; LII, 4).

Categoria mare a tipului „puternic profilată" sau „norico-pannonică", cu două nodozități pe arc, piciorul torsionat cu globulă și resortul din șapte spirale; lungimea 0,075 m. Găsită S VII, –0,20 m. (pl. LI, 5; LII, 8).

Scharnierfiebel, de bronz, cu arcul din placă cu două perforații, pe margine cu linii longitudinale și transversale, resortul, portagrafa și corpul cu butoni; lung. 0,06 m și lăț. plăcii 0,016 m. Găsită *passim* (pl. LI, 5; LII, 6).

Tip „omega", de bronz, diam. 0,086 m, cu capetele îndoite, în formă de ghindă, prevăzute cu cîte trei globule; spinul este mobil și vîrful foarte ascuțit. Găsită Sup. A –0,40 m (pl. LI, 9; LII, 8).

Schemă Latène, de bronz, cu arcul din placă triunghiulară și resort bilateral, plurispiralic; lung. 0,05 m. Găsită *passim* (pl. LI, 6; LII, 9).

Arc de schemă Latène, din sîrmă de bronz, cu perforație deasupra portagrafei; lung. 0,044 m. Găsită S XVIII, gr. 45 (pl. LI, 7; LII, 7).

b. *Unelte și obiecte de piatră, os și lut*

Din rîndul *uneltelor de piatră* ar fi de menționat mai întîi rîșnițele, majoritatea din seria celor de tip elenistico-roman, cu *meta* și *catillus*, cele mai multe din tuf vulcanic (pl. LIII; LIV, 4–6); nu lipsesc nici rîșnițele tradiționale, cu frecător (pl. LIII, 2).

Acestora li se adaugă cele cîteva cute, printre care se remarcă: cute lată de 0,60 m și lungă de 0,13 m, cu urme de tăieturi pe una din fețe (pl. LIV, 1); cute cilindrică, cu perforație la unul din capete, lungă de 0,142 m (pl. LIV, 2); cute fragmentară, de formă ușor cilindrică, lungă de 0,106 m, cu perforație la unul din capete (pl. LIV, 3; LV, 3).

Deși nu prea numeroase, *uneltele de os* sînt reprezentate prin sule din os de pasăre, destul de bine ascuțite și lustruite la unul din capete, dar toate cu vîrful rupt. Au lungimi de 0,010–0,011 m (pl. XLIX, 1–6; LVIII, 8–9; 9–10). Un os, tot de pasăre, destul de lung (0,185 m) și subțire, lustruit la suprafață și tăiat la unul din capete, pare să fi fost și el utilizat ca unealtă (pl. LVIII, 10; LIX, 14). De asemenea, nu se poate stabili rostul practic a patru obiecte de os de animal, care au o perforație la unul din capete, asemănătoare celei tipice unui fluer (pl. LIX, 3, 6–8; LX, 1–3, 8). Un alt obiect de os, lung de 0,21 m, îl reprezintă o patină, cu fața folosită foarte bine lustruită (pl. LVIII, 7), la care se mai adaugă și un corn de cerb cu început de prelucrare (pl. LVIII, 11; LIX, 13). O piesă mai deosebită o reprezintă o spatulă din spărtura de os, frumos lustruită și ascuțită la unul din capete, lungă de 0,104 m și lată de 0,03 m (pl. LVIII, 1; LIX, 2). Merită, de asemenea, subliniată și descoperirea unei brățări (?) de os, lată 0,048 și diam. 0,05 m (pl. LIX, 11–12; LX, 6). Găsită S VIII, –1,20 m și a unui fragment de tub, cu decor de cercuri concentrice (pl. LIX, 1 LX, 4) găsit în gr. 45.

Statuetă din conglomerat de calcar, din care s-a păstrat bazinul și piciorul drept pînă sub genunchi. Nu este clar dacă se continua în sus sau piatra, cu o formă inițială naturală, apropiată de corpul uman, a fost retușată; lung. 0,195 m. Găsită S VIII, L 1, –2 m, lîngă vatră (pl. LIV, 7; LV, 7).

În rîndul obiectelor de lut legate de meșteșugul olăritului se înscriu o serie de *calapoade*, în formă de ancoră, cu fața folosită bine lustruită. Talpa este ovală, cu dimensiuni de 0,045 × 0,09 m și 0,03 × 0,07 m. Unul dintre ele are apucătoarea perforată. Toate sînt lucrate din pastă poroasă, de culoare cărămizie și negricioasă (pl. LVI).

Fusaiole. S-au descoperit peste 30 de fusaiole de lut, provenind din toate nivelurile de locuire. Tipurile sînt cele cunoscute și tradiționale. Cele mai frecvente sînt fusaiolele bitronconice, de mărimi diferite (pl. LV, 1; LVII, 3, 7). La acestea se adaugă cele de formă sferoidală și discoidală (pl. LVII, 5,8). Una dintre fusaiolele discoidale este decorată pe una din fețe cu șiruri de semicercuri, iar pe cealaltă cu șiruri de liniuțe (pl. LV, 5; LVII, 1). În rîndul lor mai sînt de menționat: patru fusaiole în formă de șaibă (pl. LV, 2; LVII, 6); două din fragmente ceramice rotunjite, din pastă cenușie (pl. LVII, 9) și una din fundul unui vas (pl. LVII, 10).

Rondele din fragmente ceramice rotunjite, unele făcute direct din lut, fără perforație. Nu este limpede la ce au fost utilizate.

Greutăți din lut, de formă piramidală, perforația la partea superioară, înălțimea cuprinsă între 0,133–0,142 și dimensiunile bazei 0,09–0,108 m, lucrate din pastă cărămizie. Găsite S I, locuință și gr. 5 (pl. LV, 6, 8–9).

Greutate de plasă de pescuit, dintr-un fragment de vas, cu două perforații. Găsită S. VI, car. 4, –0,40 m (pl. LV, 4).

Clopot de lut, de formă ușor tronconică, cu mîner de partea superioară; lucrat cu mîna, din pastă cărămizie; înălț. 0,07 m și diam. 0,065 m. Găsit S I, gr. I (pl. LVII, 11).

Obiecte de sticlă de import. Fragment dintr-o brățară de sticlă, de culoare albastră, decorată la suprafață cu proeminențe colorate în alb și cu dungi crestate (pl. LI, 11).

circulară, cuptorită, cu diam. gurii de 1 m, iar al bazei de 1,5 m, adîncimea ei fiind de 1,30 m. În interiorul ei s-au găsit două vase cenușii, lucrate cu roata, cu fundul inelar. Unul are forma aproape bitronconică, iar celălalt, probabil o cană, are corpul sferoidal și gîtul cilindric. Împreună cu cele două vase s-au mai descoperit și alte fragmente ceramice provenind atît de la vase lucrate la roată, cît și cu mîna.

Valul și șanțul de apărare. Secțiunea săpată în 1973 a avut drept scop și secționarea valului și șanțului de apărare. De aceea el a fost prelungit spre V—N-V pînă aproape de adîncimea maximă a șanțului. Astfel s-au putut culege date interesante referitoare la sistemul de ridicare și de ardere a valului de pămînt. De altfel, cercetările mai vechi de suprafață au dat posibilitatea să se constate că valul de la Mărgăritești a fost consolidat prin ardere. Bucățile și urmele de pămînt ars de la suprafața lui erau indicii clare în acest sens.

Profilul înregistrat după secționarea valului a permis să se cunoască nu numai dimensiunile, ci și sistemul de construcție a acestuia. Ridicarea valului s-a făcut concomitent cu săparea șanțului și cu pămîntul rezultat din escavarea acestuia. O primă operație, ca de altfel și etapă în construirea valului, o constituie începutul săpării șanțului și depunerea pămîntului spre interiorul promontoriului, pe o distanță de peste 10 m și pe o înălțime de cca 1 m. Acest prim-nucleu al valului a fost ars la suprafață, urmele de arsură puternică ajungînd pe alocuri pînă la o grosime de 0,30 m. După constituirea acestui prim-nucleu s-a procedat la o a doua operație de construire și de întărire a valului prin amenajarea, la poala dinspre ,,cetate'' a primului nucleu, a unui sistem de ardere cu tiraj din ,,cărămizi'' de chirpici. Deasupra acestuia s-a aruncat în continuare pămîntul rezultat de la adîncirea șanțului. Apoi s-a trecut la arderea pămîntului de deasupra sistemului special amenajat în acest scop, ardere care pe alocuri a ajuns pînă la vitrificare. Partea cea mai arsă se prezintă în profil ca o lentilă înaltă de 0,70 m și lată de 2,50 m. Pămîntul de deasupra miezului vitrificat s-a colorat în roșu pînă aproape de suprafața valului, unde își păstrează culoarea inițială galben-alburie. Zona arsă se prezintă ca un brîu roșu care străbate valul pe toată lungimea sa. Întreg acest sistem de construire și de consolidare a valului s-a făcut în vederea întăririi rezistenței și a păstrării înălțimii lui pentru multă vreme. El se mai conservă astăzi pe o înălțime de 2 m. Între coama valului și adîncimea șanțului era o diferență de nivel de cca 7 m, ceea ce reprezintă un obstacol nu tocmai ușor de trecut (fig. 10).

Tipul de val ars de la Mărgăritești nu este izolat. Valuri de pămînt arse, după un sistem similar, se cunosc și în alte centre arheologice din aceeași epocă. În această categorie se înscriu așezările întărite de la Popești (jud. Ilfov)[175], Albești[176] și Orbeasca de Sus (jud. Teleorman)[177], Mo-

[175] R. Vulpe, SCIV, 6, 1955, 1—2, p. 239—269; idem, Materiale, 3, 1957, p. 227—246; idem, *Așezări getice din Muntenia*, p. 27—38.

[176] D. Berciu și Em. Moscalu, SCIV, 23, 1972, 4, p. 633—639; Em. Moscalu, Cercetări arheologice, 3, 1979, p. 339—249.

[177] Săpături efectuate de Em. Moscalu; cf. Dacia, N. S., 17, 1973, p. 388 și 19, 1975, p. 293.

Humus actual
Strat de locuire getică (pămînt negru sgrunțuros)
Pămînt gălbui-albicios aruncat din fundul șanțului
Pămînt aruncat din fundul șanțului conținînd urme de arsură
Groapă din secolele II–III e.n.
Pămînt ars sau cu urme de arsură
Pămînt ars pînă la vitrifiere
Pămînt negricios aruncat din pant pentru ridicarea valului
Pămînt virgin

Fig. 10. Profilul secțiunii ce taie valul de apărare de la Mărgăritești.

runglav (jud. Olt)[178], Bucovăţ (jud. Dolj)[179] etc. După cum se poate uşor constata, centrele întărite cu şanţuri şi valuri de pămînt ars reprezintă o particularitate a culturii geto-dacice timpurii din vestul Munteniei şi din Oltenia[180]. Unele din aceste centre, cum este cazul la Popeşti, vor fi utilizate şi în epoca clasică a geto-dacilor. Nu avem deocamdată nici o dovadă că asemenea valuri de pămînt ars s-ar fi construit şi în perioada de maximă dezvoltare a societăţii geto-dacice, respectiv în secolele II î.e.n. – Ie.n.

Descoperirile făcute în cursul săpăturilor nu sînt prea numeroase şi nici din cele mai caracteristice. Deşi, aşa cum s-a arătat mai sus, nu dispunem de urme arheologice decît pe panta interioară a valului, totuşi în cursul cercetărilor au fost înregistrate cîteva descoperiri, pe baza cărora se poate stabili caracterul şi cronologia „cetăţii" de la Mărgăriteşti.

Din datele obţinute pînă în prezent nu se poate vorbi de tipul de locuinţă folosit în acest centru geto-dacic. Nu s-a surprins nici o groapă de bordei şi nici podini de la locuinţele de suprafaţă. Cele cîteva fragmente de vetre, unele portative, şi de chirpici ars nu sînt suficiente pentru a putea determina tipul de locuinţă. Natura descoperirilor şi datele oferite de săpături ar indica folosirea unor locuinţe simple, de scurtă durată, probabil sezoniere, ale căror urme nu s-au mai păstrat. De la acestea n-au rămas decît depunerile obişnuite de locuire în general, constînd din urme ceramice, obiecte de uz casnic, cenuşă, resturi de vetre şi chirpici, toate răspîndite în stratul de cultură.

Ceramica. Din rîndul descoperirilor făcute în cele patru campanii de săpături se impun, prin frecvenţa şi varietatea lor, produsele ceramice. Şi aici, ca şi în alte centre geto-dacice, apar atît vase lucrate cu mîna, care predomină însă cantitativ, cît şi vase lucrate la roată. Cu cîteva excepţii, masa principală a descoperirilor ceramice constă în fragmente de vase. Pe baza unora din aceste resturi ceramice se pot stabili, în multe cazuri, tipurile principale de vase.

Referitor mai întîi la ceramica lucrată cu mîna, cum precizam, cea mai caracteristică şi predominantă, ar fi de relevat cîteva tipuri de vase mai importante şi mai frecvente. Într-o primă grupă ar fi de inclus vasele lucrate din pastă roşiatică, impură, de forma urnelor cu pereţii drepţi sau uşor evazaţi, precum şi de formă tronconică sau chiar de sac cu corpul uşor bombat. La unele din aceste tipuri de vase se întîlnesc ca decor urechiuşe, butoni cilindrici şi brîul alveolar dispus pe orizontală (pl. LXIII). Printre acestea se află şi cîteva vase întregi, care se prezintă astfel:

Vas tip sac, uşor bombat şi redus către gură; lucrat cu mîna din pastă cărămizie; sub buză brîu alveolar şi butoni cilindrici; înălţ. 0,28 m şi diam. 0,28 m. Găsit S VII, –0,60 m (pl. LXII, 2; LXVI, 6).

Vas tronconic, cu buza puţin îngroşată, prevăzut cu butoni cilindrici şi cu şiruri de alveole între ei; înălţ. 0,204 m şi diam. 0,165 m. Găsit în S II (pl. LXII, 3).

Vas aproape tronconic, cu buza arcuită în afară; este prevăzut cu butoni cilindrici şi cu dungi reliefate între ele, dispuse în formă de ghirlandă; înălţ. 0,27 m şi diam. 0, 20 m. Găsit în S II (pl. LXII, 1).

[178] Oct. Toropu, Studii şi materiale de muzeografie şi istorie militară, 2–3, 1969–1970, p. 5–7.

[179] D. Berciu, Arhivele Olteniei, 18, 104–105, 1939, p. 204; Gloria Macovei, Materiale, 5, 1959, p. 351–354.

[180] Fl. Preda, Analele Universităţii Bucureşti, istorie, 28, 1979, p. 71–82.

Vas-borcan, miniatură, cu fundul plat, buza puţin îngroşată; lucrat cu mîna din pastă poroasă, cărămizie; pe umăr patru butoni cilindrici; înălţ. 0,078 m şi diam. 0,07 m. Găsit S II, car. 2, –0,80 m (pl. LXV, 4).

Vase de acest tip cu decor de butoni şi brîu alveolar sînt bine cunoscute şi chiar caracteristice civilizaţiei geto-dace încă din primele ei faze de dezvoltare. Primul dintre vasele descrise, pîntecos şi cu gura strînsă, îşi găseşte unele analogii destul de apropiate la Ferigile[181] şi mai ales în necropolele din secolul al IV-lea î. e. n. de la Zimnicea[182] şi Enisala[183]. Următoarele trei au forme ce ajung pînă în perioada clasică a culturii geto-dacice. Pentru perioada mai veche, aparţinînd secolelor IV–III î.e.n., unele paralele se găsec în aşezări din Transilvania[184], preum şi în complexe de genul celui de la Enisala[185].

Din aceeaşi grupă a ceramicii lucrate cu mîna din pastă cărămizie, grosolană face parte şi ceaşca geto-dacică cu miner, mult răspîndită în perioada clasică. Se cunosc două asemenea ceşti întregi, care se prezintă astfel:

Ceaşcă cu miner, puţin evazată, lucrată din pastă cărămizie-închisă; înălţ. 0,062 şi diam. 0,09 m. Găsită S II, –0,50 m (pl. LXV, 1).

Ceaşcă miniatură, conoidală, cu vîrful ascuţit şi miner din pastă cărămizie-închisă; înălţ. 0,031 m şi diam. gurii 0,065 m. Găsită S II, –1,10 m (pl. LXV, 5).

Prima dintre acestea are pereţii aproape verticali, ceea ce ar putea constitui un indiciu cronologic important al ceştii dacice, ştiut fiind că în ultimele două secole dinainte de cucerirea romană, aceasta are pereţii mult mai evazaţi.

O altă grupă ceramică lucrată cu mîna o constituie vasele din pastă fină, de culoare neagră sau cărămizie închisă, cu lustru la suprafaţă. În această grupă se înscriu ceştile cu miner lat, supraînălţat (pl. LXV, 3), destul de răspîndite în faza finală a epocii hallstattiene[186], vasele de tip fructieră cu picior (pl. LXIV) şi de formă bitronconică cu buza evazată, prevăzute cu apucători plate. Din această grupă face parte şi o „amforă" cu două minere, corpul bitronconic, cu patru urechiuşe şi gîtul înalt, cilindric; înălţ. de 0,38 m şi diam. 0,30 m (pl. LXII, 4; LXVI, 7). Forma este hallstattiană şi îşi găseşte analogii mai apropiate în necropola de la Zimnicea[187].

La acestea se mai adaugă un capac de vas cu apucătoarea uşor arcuită (pl. LXV, 2) şi strachina cu umăr şi buza arcuită spre exterior (pl. LXV, 6) şi un castronaş miniatură, înalt de 0,03 m şi diam. 0,055 m (pl. LXV, 7).

A doua categorie ceramică o formează vasele lucrate la roată. Acestea apar în număr relativ mic şi puţin variate din punct de vedere tipologic.

[181] Al. Vulpe, *Necropola hallstattiană de la Ferigile*, 1967, pl. XII, 23.

[182] Al. Alexandrescu, Dacia, N. S., 24, 1980, p. 44–45.

[183] G. Simion, Thraco-Dacica, 1, 1974, (fig. 5/11); idem, Peuce, 6, 1977 (pl. VIII, e. f.)

[184] I. H. Crişan, *Ceramica geto-dacică*, 1969 (pl. LXXIII–LXXX).

[185] G. Simion, Peuce, 6, 1977, (pl. VIII, g).

[186] I. H. Crişan, *op. cit.*, (pl. VIII, datare sec. VI–V); V. Vasiliev, *Sciţii agatîrşi pe teritoriul României*, Cluj-Napoca, 1980, p. 68 (pl. 8/5, datare sec. VI–V); Al. Vulpe, *Ferigile*, p. 46 (pl. VI, 2–3 şi 5–6, datare sec. VI–V î. e. n.), şi Al. Alexandrescu, *op. cit.* (fig. 28/6,8 datare sec. IV î.e.n.).

[187] Al. Alexandrescu, *op. cit.*, p. 45–46 (fig. 18/1–2); unele tipuri apropiate şi la Ferigile, Al. Vulpe, *op. cit.* (pl. X, 15).

În rîndul acestora este documentată strachina puțin înaltă din pastă cenușie-închisă, cu buza ușor îndoită spre interior sau răsfrîntă în afară, castronul cu mîner lateral[188] (pl. LXIV) și vasul mare de provizii, din pastă cărămizie, cu buza fațetată (pl. LXIV).

În afara ceramicii locale se remarcă și prezența unor vase de import. Este vorba de cîteva fragmente de amfore grecești atice. Printre acestea se numără și un mîner de amforă ștampilată de proveniență rhodiană. Ștampila este rectangulară, în partea superioară deteriorată, din care cauză se mai poate citi E[ΠΙΔΩΡΟ]ΘΕΟΥ†ΒΑΔΡΟΜΙΟΥ[189] (pl. LXVI, 3).

La capitolul rezervat ceramicii ar mai fi de menționat și unele obiecte de lut ars. Este vorba de cîteva fusaiole de formă bitronconică și plate, acestea din urmă realizate din fragmente ceramice (pl. LXVII, 5–9).

Exemplare apropiate ca tip se cunosc în așezarea de la Ocnița, datate în secolul I î.e.n.[190].

Obiecte și monede. În afara ceramicii, în cursul lucrărilor au fost scoase la iveală și cîteva obiecte de metal. Din rîndul acestora fac parte: două cuțitașe de fier de tip *sica*, unul lung de 0,07 m (pl. LXVI, 4; LXVII, 2), iar celălalt de 0,086 m (pl. LXVI, 5; LXVII, 4); un *pinten* de fier și o fibulă de bronz cu resort multispiralic, aparținînd epocii Latène tîrziu (pl. LXVI, 2; LXVII, 3). Pe lîngă obiectele de metal au mai apărut cîteva fragmente de rîșnițe și trei fragmente de brățară din sticlă albastră.

În cadrul săpăturilor nu s-a găsit nici o monedă. În schimb, în decursul timpului, locuitorii satului au descoperit la suprafața terenului cîteva monede de bronz, emisiuni ale regelui macedonean Filip al II-lea[191]. Tot la suprafața terenului s-a găsit mai recent o monedă getică de argint de tip Aninoasa[192].

Mormînt de incinerație. În cursul cercetărilor din 1971, în suprafața sudică, la adîncimea de 0,60 m, s-a descoperit un mormînt de incinerație constînd dintr-o urnă cu oase calcinate în interior[193]. Vasul folosit ca urnă a fost lucrat cu mîna, din pastă cărămizie, are corpul bombat și gura evazată. Sub buză are, ca ornament, proeminențe cilindrice unite printr-un brîu alveolar (pl. LXVI, 6). Printre oasele calcinate s-a descoperit o fibulă de bronz tracică din primele serii[194], datată în secolul al IV-lea î.e.n. (pl. LXVI, 1; LXVII, 1).

Cîteva considerații generale. A reieșit din datele prezentate că la Mărgăritești nu ne aflăm în fața unei așezări geto-dacice propriu-zise, cu straturi de locuire, așa cum apar ele în mod obișnuit în principalele dave din Dacia. Practic, întreaga suprafață apărută de pante mult înclinate și de un șanț cu val de pămînt nu a fost locuită. Urmele de cultură de pe

[188] Al. Alexandrescu, *op. cit.*, p. 47–48 (fig. 29; G. Simion, Peuce, 6, 1977 (pl. X, a. b).

[189] V. Canarache, *Importul amforelor ștampilate la Istria*, 1957, p. 248, și 273, nr. 579 (datare 200–180 î. e. n.).

[190] D. Berciu, *Buridava dacică*, p. 89 (fig. 20/4) și p. 125, (pl. 102/17).

[191] Elena Isăcescu, SCIV, 4, 1964, 15, p. 571.

[192] Recuperată de la locuitorii din sat de Dardu Nicolăescu-Plopșor.

[193] D. Nicolăescu-Plopșor și W. Wolski, *op. și loc. cit.*

[194] Pentru acest tip, cf. Al. Alexandrescu, Thracia, 3, Sofia, 1974, p. 56–64 (fig. 4); M. Irimia, Pontica, 6, 1973, p. 11; G. Tonceva, Izvestiia-Varna, 10, 1956, p. 51–64 (fig. 3–4); P. Detev, Godișnik, Plovdiv, 5, 1963 (fig. 11); E. Mladenova, *Apollonia*, 1963, p. 315, (fig. 108).

panta valului, în raport cu suprafața forate mare a promontoriului, nu indică o locuire propriu-zisă, organizată, ci doar o prezență umană și o anumită întrebuințare dată acestui bot de terasă întărit și bine apărat. Ținînd seama de poziția dominantă a promontoriului, ca și de efortul depus pentru săparea șanțului și ridicarea valului de pămînt în vederea asigurării unei bune apărări, urmează să admitem că aici a fost amenajat un important centru de refugiu în cazurile de primejdie. Judecînd după întinderea mare a suprafeței situate în spatele fortificației, aici trebuie să-și fi găsit adăpost nu numai populația din împrejurimi, ci și turmele și cirezile acesteia. Întrebuințarea în acest scop a unui astfel de centru pare să fi fost destul de îndelungată, ea se poate cifra, după cum arată urmele de cultura de pe panta valului, la aproximativ trei secole.

„Cetatea" de la Mărgăritești nu este o apariție singulară și izolată. Asemenea centre întărite, care serveau ca locuri de refugiu, se întîlnesc relativ frecvent în lumea geto-dacă și în mod special în Oltenia. Un centru similar, apărat de un șanț și val de pămînt ars, dar ceva mai redus ca suprafață se află tot pe valea Oltețului, la numai 25 km spre nord, pe un bot de deal, situat pe stînga rîului, pe teritoriul comunei Morunglav[195]. În urma unui sondaj efectuat de noi în imediata vecinătate a valului a dus la constatarea că nici la „cetatea" de la Morunglav nu se poate vorbi de o așezare propriu-zisă, ci numai de un centru întărit de același gen cu cel de la Mărgăritești. Ceva mai departe spre vest, pe valea Jiului, la Bucovăț[196] și Coțofenii din Dos[197] (jud. Dolj), s-au descoperit alte două centre fortificate, numai primul similar însă celui de la Mărgăritești. După cîte se pare, „cetăți" similare se află tot în Oltenia[198], la Dobridor, Bîrca (jud. Dolj), Sușița, Valea Rea, Bobaița, Malul Lupului (jud. Mehedinți) și probabil la Grădiștea (jud. Vîlcea). Acestea din urmă fiind necercetate nu știm exact în ce măsură printre ele nu se află totuși și unele complexe locuite, cu caracter de davă. Cele mai multe ni se prezintă însă doar ca puncte întărite, cu urme de locuire slabe și limitate. Aceasta constituie principala caracteristică a celor mai multe centre arheologice geto-dacice de la vest de Olt și reflectă, fără nici o îndoială, o anumită realitate economică și social-politică din sudul vestul Daciei.

În Cîmpia munteană am putea vorbi de un asemenea centru la Orbeasca de Sus, pe Teleorman. Deși aici s-au făcut săpături nu dispunem încă de datele necesare cunoașterii caracterului punctului respectiv, totuși se apreciază că și aici este vorba în principal de un centru întărit cu șanț și val de pămînt ars și cu slabe urme de locuire[199]. Tot în județul Teleorman, la Albești s-au efectuat cercetări, de data aceasta într-o așezare getică, întărită cu șanț și val de pămînt ars și cu strat de cultură efectiv, fără a fi însă foarte consistent[200].

Cîteva descoperiri apropiate ca tip de cea de la Mărgăritești s-au făcut la est de Carpați. Este cazul în primul rînd cu marea „cetate" de la Stîncești (jud. Botoșani), cu o întindere de cca 25 ha. Datată în secolele VI–IV î.e.n., „cetatea" este prevăzută cu șanț și val de pămînt simplu, nears și doar cu sporadice urme de cultură. Caracterul ei strict de centru

[195] Oct. Toropu, *op. și loc. cit.*

[196] D. Berciu, *op. și loc. cit.*, Gloria Macovei, *op. și loc. cit.*

[197] C. Schuchardt, în *Schumacher Festschrift*, Mainz, 1930, p. 184–188, Vl. Zirra, Thraco-Dacica, 4, 1983, p. 135–140.

[198] Cf. Fl. Preda, *op. și loc. cit.*

[199] Cf. Dacia, N. S., 17, 1973, p. 383 și 19, 1975, p. 293.

[200] Vezi bibliografia de la nota 176.

de refugiu nu poate fi pus la îndoială [201]. În aceeaşi ordine de idei pot fi menţionate aici şi centrele geto-dacice de la Cotnari [202], Moşna [203] şi Arsura [204], (toate din jud. Iaşi). Deşi în aceste aşzări întărite cu val şi şanţ de apărare se constată şi prezenţa depunerilor de locuire sub forma unui strat de cultură, folosirea lor şi ca locuri de refugiu este evidentă. Este adevărat însă că în aceste cazuri nu avem de-a face doar cu punte întărite special pentru adăpostire în egală măsură şi cu aşezări organizate.

Pentru părţile centrale şi de est ale Munteniei, ca şi pentru zona sudică a Moldovei nu avem deocamdată dovedită prezenţa unor centre întărite de refugiu, nelocuite şi cu suprafeţe foarte întinse de genul celor de la Mărgăriteşti, Bucovăţ, Stînceşti etc. În toată această regiune, locuită intens de cele două mari uniuni de triburi getice, determinate pe baza monedelor de tip Vîrteju-Bucureşti şi Inoteşti-Răcoasa [205], se cunosc numai aşezări simple sau din grupa *davae*-lor cu straturi bogate de locuire. Este cazul aşezărilor de la Popeşti, Radovanu, Vlădiceasca, Crăsani, Cîrlomăneşti, Tinosu, Cindeşti, Poiana etc. Această situaţie se explică în funcţie de timp şi mai ales de caracterul economiei geto-dacilor în regiunile respective. După datele oferite de descoperiri, cetăţile de refugiu sînt mai vechi decît cele de tip *dava*. Cît priveşte, de pildă, centrul fortificat de la Mărgăriteşti, acesta se situează în timp aproximativ între sec. V–II î. e. n. Pentru faza de început pot fi luate în consideraţie, ca elemente de datare, unele fragmente ceramice hallstattiene tîrzii [206], iar pentru faza finală, minerul de amforă rhodiană, datînd din perioada 200–180 î. e. n. [207] şi moneda dacică de tip Aninoasa-Dobreşti, datată imediat după mijlocul secolului al II-lea î. e. n. [208]. Destul de timpuriu se datează şi cetăţile din centrul şi nordul Moldovei, în special cea de la Stînceşti, ale cărei începuturi pornesc din secolul al VI-lea î. e. n. Nici una dintre ele (Cotnari, Moşna, Arsura) nu depăşeşte ca limită inferioară secolul al III-lea î.e.n. De o cronologie ridicată se poate vorbi şi în cazul cetăţii de la Orbeasca şi chiar a celei de la Albeşti (ambele din jud. Teleorman).

Davae-le propriu-zise care domină centrul şi vestul Munteniei, sudul Moldovei, cu valea Siretului în special, sînt toate realtiv tîrzii. Cîteva dintre acestea (Zimnicea, Poiana) se dezvoltă mai ales în ultimele două secole î. e. n., atingînd punctele maxime în secolul I î. e. n., unele dintre ele (cele din Moldova) prelungindu-şi existenţa pînă la cucerirea romană.

A doua latură a explicaţiei diferenţelor dintre tipurile de aşezări şi cetăţi geto-dace grupate oarecum regional constă, după cum am specificat, în caracterul predominant economic al uneia sau alteia din cele două ocupaţii principale, agricultura şi creşterea vitelor. În acest sens ne vom referi la situaţia pe care ne-o relevă rezultatele cercetărilor arheologice din Oltenia şi sud-vestul Munteniei pe de o parte şi cea din centrul şi vestul Munteniei pe de alta.

S-a văzut, din cele expuse pînă acum, că, în cea mai mare parte a Olteniei şi în sud-estul Munteniei (jud. Teleorman), domină în toată epoca

[201] A. Florescu şi S. Raţă, *Materiale*, Suceava, 1, 1969, p. 9–21.
[202] A. Florescu, *Cercetări istorice*, Iaşi, 2, 1971, p. 106–110–111.
[203] A. Florescu şi Gh. Melinte, *SCIV*, 19, 1968, 1, p. 129–134.
[204] Silvia Teodor, *Materiale*, 10, 1973, p. 53–60. Pentru fortificaţii, vezi I. Glodariu, *Arhitectura dacilor*, Cluj, 1983.
[205] C. Preda, *Monedele geto-dacilor*, p. 424–427.
[206] I. H. Crişan, *Ceramica daco-getică*, p. 68–69 (fig. 20, 1); Al. Vulpe, *op. şi loc. cit.* şi V. Vasiliev, *op. cit.*, p. 148 şi 173, nr. 579.
[207] I. Canarache, *op. şi loc. cit.*
[208] C. Preda, *op. cit.*, p. 428.

geto-dacică aşa-zisele „cetăţi de refugiu” de genul celor de la Mărgăriteşti,
Morunglav, Bucovăţ etc. Faptul pare să nu fie de loc întîmplător. El tre-
buie să fie o reflectare directă a formei economice predominante a comuni-
tăţilor din această parte a Daciei. Lipsa unor straturi de cultură ca în ca-
zul *davae*-lor din Cîmpia munteană indică oarecare mobilitate a geto-daci-
lor din regiunea amintită. O astfel de remarcă poate duce la concluzia că
geto-dacii din zona respectivă se ocupau în principal cu creşterea vitelor.
Suprafeţele întinse şi nelocuite ale celor mai multe din aceste „centre în-
tărite” pot constitui o dovadă destul de sigură că aici îşi găseau adăpost
însemnate turme şi cirezi de vite.

Geto-dacii din părţile centrale şi de est ale Munteniei şi din sudul Moldovei, trebuie să fi avut pe primul plan al preocupărilor agricultura. Semnificative în acest sens sînt nu numai dovezile arheologice de intensă şi permanentă locuirea a aşezărilor din această regiune care însemană o costantă viaţă sedentară, stabilă, ci şi unele texte antice de unde rezultă cu destulă claritate că agricultura geto-dacilor din Cîmpia munteană atinsese un grad însemnat de dezvoltare încă din a doua jumătate a secolului IV-lea î.e.n.

Chiar dacă locuitorii din „cetatea” de la Mărgăriteşti nu au dezvoltat o viaţă foarte intensă în interiorul acesteia, dovedindu-ne a fi comunităţi mai mobile, totuşi aceştia nu s-au dovedit a fi cîtuşi de puţin îndreptaţi spre conservatorism. Ei au ţinut pasul cu evoluţia generală a societăţilor umane din spaţiul sud-est european şi s-au dovedit încă destul de timpuriu a fi receptivi la progresele sociale şi culturale generale. Aşa ne explicăm faptul că ei au adoptat încă din secolul al IV-lea î. e. n. roata olarului într-o etapă cînd aceasta nu ajunsese să se răspîndească compact în toată Dacia. De asemenea, ei intră, fie şi indirect, în contact cu lumea grecomacedoneană din a doua jumătate a aceluiaşi secol, dovada constituind-o monedele de bronz de la Filip al II-lea, care se numără printre puţinele piese de acest fel din regiunile getice nord-danubiene, mînerul de amforă şi fragmentele de sticlă cu urme de pictură. Promovarea schimburilor şi folosirea monedei în acest proces constituie importante elemente de progres ale geto-dacilor de pe valea Olteţului, aflaţi în plină dezvoltare social-economică şi politică.

III. ALTE AȘEZĂRI GETO-DACICE

Pe teritoriul jud. Olt se cunosc o serie de așezări geto-dace, desigur de mai mică importanță decît cele de la Sprincenata și Mărgăritești. Ele au fost identificate pe baza unor cercetări de suprafață sau a unor descoperiri întîmplătoare (fig. 1). Din datele de care dispunem pînă în prezent, aproape toate aceste așezări nu sînt prevăzute cu întărituri tipice *davae*-lor geto-dacice, constînd din șanț și val de pămînt. Ni se pare util totuși ca asemenea informații, fie ele și foarte sumare și generale, să fie prinse în circuitul științific, prin inserarea lor în această lucrare.

Bărcănești, com. Vîlcele. Pe „Dealul căprăriei", situat între satele Bărcănești și Schitu, mărginit la sud de „Vîlceaua țigăniei", s-a descoperit în 1962, cu ocazia unor lucrări pentru plantat vița de vie, un mormînt de incinerație dacic, fără inventar. Acesta constă dintr-o urnă de lut în formă de clopot, modelată cu mîna, prevăzută cu proeminențe patrulatere. Vasul spart cu prilejul descoperirii a fost restaurat și depus la Muzeul din Slatina.

Bălănești, com. Mărunței. a. Pe teritoriul satului, pe malul drept al pîrîului Iminog, în apropierea punctului „Gura văii", cu ocazia unei periegheze, au fost identificate urmele unei așezări geto-dacice. Identificarea s-a făcut pe baza fragmentelor ceramice adunate de la suprafața terenului.

b. În punctul „Vîlceaua Mărască", se semnalează prezența unei alte așezări geto-dacice, de unde provine o rîșniță circulară de tip elenistico-roman, aflată acum la Muzeul din Slatina. Rîșnița este completă, avînd ambele părți *(meta* și *catillus)*.

În aceeași așezare s-a descoperit în 1935 un tezaur de denari romani republicani. Din tezaur, estimat la cca 20 denari, au putut fi identificate doar 10 exemplare. Acestea se eșalonează pe perioada 240/217—78 î.e.n. (P. Vitănescu, *Monografia comunei Bălănești, jud. Olt*, Craiova, 1937, p. 56—58; B. Mitrea, SCN, II, 1958, p. 154—156).

c. Tot pe teritoriul satului Bălănești, în punctul numit „La Izvor", situat pe malul sting al pîrîului Cotenița, se găsește o altă așezare geto-dacică. Aici s-au efectuat săpături arheologice în 1966 de către Muzeul din Pitești, și cu acest prilej s-au descoperit cîteva bordeie geto-dacice din secolele VI—V î.e.n. Ceramica găsită în bordeie este identică cu cea apărută la Alexandria.

În zona respectivă s-a descoperit întîmplător în 1964 un tezaur de obiecte de podoabă din argint, din secolul I î.e.n. Din tezaur, depus, se pare, într-un vas de lut, fac parte: două fibule cu arcul triunghiular, decorat cu un cap uman în relief, văzut din față, cu părul în plete, care cad lîngă urechi în jos, și fruntea din două ovale; brățară spiralică cu capetele lățite și ornamente cu palmete aurite, brăduț și cu terminațiile în formă de cap de șarpe: lanț împletit; doi cercei, trei inele și o verigă; vasul este lucrat cu mîna și decorat cu brîu alveolar și butoni (Eugenia Popescu, în Studii și comunicări, Pitești, I, 1968, p. 57—66; idem, în *Sesiunea de comunicări științifice*, Muzeul de istorie, București, I, 1971, p. 290—303).

Beria, com. Oporelu. Pe teritoriul satului, la cca 500 m spre nord-vest, la poalele dealului „Carantinei", cu ocazia unei periegheze, s-a identificat o așezare geto-dacică. Aceasta se află între pîrîul Teslui, la est, și „Vîlceaua popii" la N—V și este nefortificată. De la suprafața terenului au fost adunate fragmente ceramice de la vase lucrate cu mîna, ornamentate cu butoni cilindrici, și resturi de vase lucrate la roată din pastă cenușie, printre care se află și un fragment de fructieră.

De la unii săteni din sat, Muzeul de istorie din Slatina a achiziționat, cu indicația că s-au descoperit în această așezare, următoarele obiecte: fragment de fibulă de argint cu scut, o seceră de fier și o mărgea de sticlă de culoare galbenă „cu ochi".

Bistrița Nouă, com. Piatra Olt. În partea de vest a satului, lingă cimitirul actual, pe panta ce coboară spre pîrîul „Gura Fleștenoagelor", cu prilejul unor cercetări de suprafață s-au identificat urmele unei așezări geto-dacice. De la suprafața terenului s-au cules: un calapod („lustruitor") pentru modelat ceramica lucrată cu mîna, fragmente de vase lucrate la roată, din pastă cenușie, și resturi, unele dintre ele decorate cu brîuri alveolare.

Celei — Corabia. Cu ocazia săpăturilor efectuate în cetatea romano-bizantină Sucidava, în perioada de după 1950, s-au descoperit urmele unei așezări geto-dace, premergătoare ridicării cetății Sucidava. Printre descoperirile făcute se numără: vase cenușii, lucrate la roată, din care se evidențiază o fructieră cu trei minere plasate pe buză, torți de amfore rhodiene, ceramică lucrată cu mîna, gropi de provizii, denari romani republicani și monede de bronz, din epoca imperială etc. Toate aceste descoperiri vin să demonstreze că Sucidava dacică, probabil centrul politic și economic al neamului geto-dac al sucilor, se afla pe platoul pe care se va ridica mai tîrziu cetatea romană cu același nume (D. Tudor, *Oltenia romană*, ed. IV-a, București, 1978, p. 23—24, 198).

Cornățelu, com. Poboru. Pe valea Plopcei, în apropierea unui fost dig, în punctul „Vîlceaua lui Păiuș", în urma unor cercetări de suprafață, a fost depistată o așezare dacică deschisă. În cuprinsul așezării, pe lîngă o serie de fragmente ceramice tipic dacice, aparținînd celor două categorii bine cunoscute, s-a descoperit întîmplător și un tezaur de denari romani republicani, din care două exemplare au ajuns în colecțiile Muzeului din Slatina. Denarii respectivi sînt emisiuni de la L. Cornelius Scipio Asiagenus, anul 91 î.e.n., și Quintus Antonius Balbus anul 87 î.e.n. Despre restul tezaurului nu se cunosc amănunte și nici unde se află în prezent.

Criva de Sus, com. Piatra Olt. Între satul Criva și gara Slatina s-a identificat o așezare străveche cu urme de locuire din epoca neolitică, reprezentată prin cultura Vădastra, din cea a bronzului, cu resturi specifice culturilor Glina și Verbicioara, și materiale ceramice geto-dacice, aparținînd desigur unei așezări.

Drăgănești. Pe vatra orașului, în zona sa centrală, în cartierul de blocuri din fața consiliului popular, s-au scos la iveală urme arheologice aparținînd unor așezări străvechi, printre care și urme de locuire din epoca geto-dacică. Din acest loc provine un vîrf de suliță de fier, descoperit în 1983 și ajuns în colecția Muzeului de istorie din Slatina.

De pe teritoriul aceluiași oraș, dar din marginea lui de sud, în apropierea unor construcții ale intreprinderii I. R. I. C., provin fragmente ceramice geto-dacice, care aparțin probabil unei așezări.

Găneasa. În partea de nord a comunei pe valea pîrîului Negrișoara, în punctul „Dealul voiniceștilor", situat în fața dealului „Obștea veche", cu ocazia unor lucrări de terasare s-au descoperit o serie de fragmente de vase geto-dacice. Unele aparțin categoriei ceramice lucrate cu mina, altele celei lucrată la roată. Printre acestea din urmă se află și o buză de fructieră cenușie lucrată la roată. Prezența acestor urme ceramice atestă existența aici a unei așezări geto-dacice, probabil din secolele II–I i.e.n.

Din satul vecin, Izvoru, Muzeul din Slatina a achiziționat o monedă geto-dacică de argint de tip Aninoasa-Dobrești.

Grojdibodu. Pe teritoriul comunei, în zona „prundurilor", s-au găsit citeva vase ce indică prezența unei locuiri (așezări) geto-dacice. Printre descoperirile făcute se numără două castroane cu minerele supraînălțate, dispuse orizontal, și un vășuț cu corpul ovoidal, toate lucrate la roată. Este vorba de ceramică aparținînd fazei timpurii a culturii geto-dacice (secolele IV–III i. e. n.) și are analogii la Zimnicea și împrejurimi. (D. Berciu, *Colecția de antichități „Gh. Georgescu" — Corabia*, Caracal, 1937, p. 39, fig. 18/1, 6, 11).

Gropșani, com. Vulpeni. La capătul de est al cătunului „Ovrei", pe malul apei Gemărtălui, s-a identificat și apoi cercetat parțial o așezare geto-dacică. Sub această așezare se constată mai intii existența a două niveluri de locuire din epoca bronzului și cea a Hallstattului tîrziu. În cursul săpăturilor au fost depistate pentru epoca geto-dacică, cca 50 gropi, în majoritate în formă de clopot, utilizate ca loc de depozitare a proviziilor. Acestea au diametru, la bază, intre 1,50–2 m, și adîncimi intre 0,80 și 1,50 m.

Din gropi, ca și din stratul de cultură au fost culese numeroase fragmente ceramice geto-dacice. Cele mai numeroase, cca 80 % aparțin unor vase lucrate cu mina. Printre formele mai frecvente se numără : vasul borcan, fructiera și ceașca dacică. Multe dintre acestea sint ornamentate cu brîu alveolar, linii incizate sau în formă de val, proeminențe cilindrice crestate sau simple apucători. Ceramica, lucrată la roată din pastă cenușie, este reprezentată prin fragmente de fructiere cu picior, căni bitronconice, castroane, vase de provizii etc. Ca ornament se intilnesc liniile incizate și cele obținute prin lustruire, dispuse în rețea sau în formă de val.

Din rindul obiectelor descoperite fac parte : o monedă de argint geto-dacică de tip Adincata, fragmente de daltă, cuțitașe și verigi de fier, precum și citeva lupe din același metal (G. Popilian, M. Nica, în Materiale și cercetări arheologice, Oradea, 1979, p. 155–157).

Gura Padinii com. Orlea. Pe teritoriul satului, la capătul de sud al ostrovului „Grindu Mare" în punctul „Nisipul lui Traian", a fost descoperită o așezare geto-dacică, din care provin citeva vase intregi lucrate la roată și cu mina. Tipurile sint cele bine cunoscute și răspîndite în lumea geto-dacică. Printre acestea se numără : o cană bitronconică, inaltă, fructieră și o strecurătoare, toatea lucrate la roată din pastă cenușie, fină ; ceașcă dacică, vas-borcan decorat cu butoni, calapod (lustruitor) de lut etc. Descoperirile respective s-au făcut cu ocazia unor cercetări de suprafață și a unor sondaje efectuate în 1935–1936.

Ipotești, com Milcov. În partea de vest a satului, pe terasa stîngă a Oltului, în punctul numit „La Conac" s-au efectuat cercetări în 1960, care au dus la descoperirea de urme de locuire din diferite epoci. Mai reprezentativă se dovedește a fi aici locuirea din epoca neolitică. Deasupra au fost identificate straturi de locuire din epoca geto-dacică, daco-romană (secolele III–VI) și din epoca feudală. Urmele arheologice geto-dacice sint din faza de început și se apropie de faciesul cultural de tip Ferigile (E. Comșa, în Materiale, 10, 1973, p. 34).

Tot în zona satului, în punctul numit „Balta lui Postache", pe terasă, s-au găsit fragmente ceramice geto-dacice aparținînd foarte probabil unei așezări.

De la Ipotești provine și o monedă geto-dacică de tip Jiblea, seria C, nr. 5, intrată în colecțiile Muzeului de istorie din Slatina.

Milcov. Pe un pinten al terasei Oltului, în partea de nord a satului, în marginea pîrîului Urlătoarea, se află resturile unei așezări geto-dacice. O bună parte din acest pinten, desprins de terasă printr-o viroagă foarte largă a fost distrusă cu prilejul construirii căii ferate Slatina-Balș și o dată cu aceasta a dispărut și un însemnat sector din așezarea antică. Din vechea stațiune s-au mai păstrat doar resturi pe vîrful și pantele de sud și est ale promontoriului (Arh. Inst. arh., dos. 10, 1873, f. 74, pomenește de trei lăzi cu obiecte din satul Milcov, de la C. F. R.).

În vederea salvării restului acestei așezări și culegerii unui minimum de date despre caracterul și cronologia urmelor de cultură, s-au programat și efectuat citeva sondaje arheologice în anii 1979–1980. Acestea constau în trei secțiuni, toate plasate perpendicular pe panta de S–E a pintenului de terasă și din casete deschise în vederea descoperirii unor complexe.

De pe urma cercetărilor a rezultat mai intii că așezarea n-a fost prevăzută cu un sistem de apărare, tipic *davae*-lor geto-dacice, constînd de regulă din șanț și val de apărare. Aceasta nu înseamnă că așezarea era lipsită de apărare. Pantele, destul de abrupte, intilnite pe toate laturile promontoriului, au alcătuit o formă naturală de apărare deloc de neglijat. Introducerea unor elemente noi, artificiale, de fortificare, s-au dovedit aici a fi nu numai de prisos, dar și greu de realizat.

În al doilea rînd, săpăturile intreprinse au stabilit, pe baza descoperirilor făcute, că la Milcov a ființat o așezare din perioada clasică a civilizației geto-dacice. Întinderea ei nu se mai poate stabili cu exactitate, oricum, aceasta pare să nu fi fost prea mare. Intensitatea locuirii, fără a se situa la o cotă foarte ridicată, se poate deduce prin depunerile arheologice, care variază între 1–2 m, indicînd o locuire consistentă și existența aici a unui însemnat centru politico-economic al geților din zona învecinată.

În cursul lucrărilor au fost identificate două niveluri de locuire, în cuprinsul cărora s-au descoperit o serie de vase de lut intregi și fragmentare, obiecte de metal și de os, vetre de foc, un cuptor și oase de animale. S-au depistat, de asemenea, și urme de locuințe, constînd în special din suprafețe de lipitură arsă cu amprente de pari și nuiele.

Din rîndul descoperirilor se impune ceramica, prin numărul și varietatea ei. Se intilnesc deopotrivă vase lucrate cu mina, cit și vase modelate la roată. Tipurile sint cele bine cunoscte în această perioadă în toată lumea geto-dacă. Obiectele de metal se înscriu și ele în seria celor apărute

în general în aşezările similare din Dacia. Nu lipsesc de aici nici unele importuri ceramice elenistice tîrzii şi romane, dovadă a raporturilor stabilite între geţii din zona Milcovului şi lumea greco-romană. Oltul de la poalele aşezării oferea condiţii prielnice şi schimburilor la distanţe mari, pe lîngă multe alte avantaje de ordin economic.

În ceea ce priveşte fixarea unei cronologii mai exacte a aşezării nu dispunem încă de elemente suficiente de datare, mai ales în ceea ce priveşte datele limită ale acesteia. Deocamdată, descoperirile făcute, ceramica în special, permit să se aprecieze că aşezarea ia fiinţă către sfîrşitul secolului al II-lea î. e. n. şi încetează să mai existe după începutul secolului I î.e.n.

Morunglav. În partea de N–E a comunei, pe partea stîngă a Olteţului, pe „Valea Mînăstirii", pe un pisc de deal, numit de localnici, „Piscu cu Jidovi" se află o cetate geto-dacică timpurie, probabil în secolele V–III î.e.n., de tipul celei de la Mărgăriteşti. Are o formă triunghiulară, după configuraţia terenului. În partea de N–E unde piscul se lega de platou, s-a săpat un şanţ de apărare, prevăzut cu un val de pămînt, construit în interior cu cărămizi de chirpici ars. Acesta are lungimea de 130 m şi lăţime, la bază, de 20,70 m, iar înălţimea de 4,60 m, faţă de şanţ, care are deschiderea de 14 m şi adîncimea de 2,40 m.

În sondajul efectuat aici şi ca urmare a unor descoperiri întîmplătoare au apărut doar cîteva fragmente ceramice nesemnificative. Cu acelaşi prilej s-a stabilit că punctul respectiv a fost utilizat aproape exclusiv ca loc de refugiu şi nu ca aşezare propriu-zisă (O. Toropu, Studii şi materiale de muzeografie şi istorie militară, 2–3, 1969–1970, p. 5–6; un sondaj efectuat de C. Preda în 1973).

Optaşi-Măgura. La confluenţa rîului Vedea cu afluentul său Vediţa se află urme de locuire străveche depuse sub formă de măgură. După cum o dovedeşte materialul recoltat de la suprafaţa terenului (desigur ceramică), aici s-a locuit în epoca neolitică, etapa Sălcuţa, în faza de tranziţie de la neolitic la bronz, aspectul Coţofeni, şi în epoca geto-dacică. Pentru această din urmă epocă sînt semnificative fragmentele de vase lucrate cu mîna, decorate cu butoni cilindrici, şi de la recipiente lucrate la roată, din pastă cenuşie, toate depuse de prof. Paul Mitran la Muzeul de istorie din Slatina.

Orodoreşti, com. Brebeni. În partea de sud a satului, pe malul stîng al pîrîului Obaga, la N–V de marginea pădurii de pe coastă, se semnalează, pe bază de fragmente ceramice culese de la suprafaţa terenului, prezenţa unei aşezări geto-dacice din secolele II–I î.e.n. (E. Comşa, *Cîteva descoperiri arheologice din sud-vestul raionului Slatina*, Craiova, 1968, p. 4).

Orlea. În grindurile de pe teritoriul comunei s-au descoperit în decursul timpului numeroase urme ceramice şi obiecte aparţinînd culturii geto-dacice, toate aflate în colecţiile muzeului local. În cursul săpăturilor de salvare efectuată în 1966, în grindu „Iancu Muşat", s-au găsit cîteva gropi funerare geto-dacice din secolele II–I î.e.n. Este vorba de gropi cilindrice în care au apărut, la bază, fragmente ceramice, iar deasupra schelete umane. Astfel de înmormîntări reprezintă o practică mai puţin obişnuită la geto-daci (E. Comşa şi C. Iliescu, în *Comunicările Centrului de istorie, filologie şi etnografie*, II, Craiova, 1968; Dorin Popescu, SCIV, 20, 1969; 3, p. 479).

Pe teritoriul aceleiaşi localităţi se semnalizează şi prezenţa unor monede antice, printre care se numără: Messembria, Thassos, Dirrhachium, monede romane republicane şi imperiale (C. Voicu, *Buletin informativ*, *Societatea numismatică română*, Secţia Craiova, 1976, p. 12–29).

Potel, com. Ianca. Pe teritoriul satului s-au descoperit întîmplător: o cană dacică de formă bitronconică, cu mîner torsionat, lucrată la roată, din pastă negricioasă, cu lustru la suprafaţă, cîţiva denari romani republicani neidentificaţi şi o fibulă de bronz, cu tipul neprecizat. Toate aceste descoperiri, aflate în colecţia şcolii generale din localitate, indică existenţa aici a unei aşezări geto-dacice din secolele II–I î.e.n.

Priseaca. a. Pe teritoriul comunei, la punctul numit „Valea Ailaltă", situat pe malul drept al apei Dîrjovului, la cca 1 km nord de satul Buiceşti, s-a depistat, ca urmare a unor cercetări de teren (M. Butoi), o aşezare geto-dacică, nefortificată. De la suprafaţa aşezării s-au cules o serie de fragmente ceramice lucrate cu mîna, unele decorate cu brîu alveolar şi butoni, precum şi resturi de vase lucrate la roată, printre care se remarcă şi cîteva fragmente de fructiere din pastă cenuşie.

În cadrul aceleiaşi aşezări s-a descoperit întîmplător şi un mic tezaur de denari romani republicani, din care au ajuns în colecţiile Muzeului judeţean Slatina două piese. Este vorba de doi denari, emisiuni ale magistraţilor C. M. Censorinus, anul 87 î.e.n., şi L. Titurius, D. Sabinus, datînd din acelaşi an.

b. Pe teritoriul aceleiaşi comune, în partea de nord a acesteia, la punctul „Corbeanca", se semnalează prezenţa unor fragmente ceramice lucrate cu mîna, decorate cu butoni, pe baza cărora se admite existenţa aici a unei alte aşezări geto-dacice. Pe baza ceramicii, ca şi a tezaurului, aşezarea se datează între sfîrşitul secolului II î.e.n. şi începutul secolului I e. n.

Recea, com Valea Mare. În partea de nord a satului, pe terasa stîngă a pîrîului Recea, pe ambele părţi ale şoselei spre Slatina, lîngă o pompă de apă s-au descoperit, ca urmare a unor cercetări de suprafaţă, o serie de fragmente ceramice din mai multe perioade istorice. Printre acestea se află şi resturi de vase aparţinînd unei locuiri din epoca geto-dacică.

Reşca. Pe teritoriul comunei sînt amintite, fără alte precizări suplimentare, urmele unei aşezări geto-dacice. Din aceeaşi localitate provin cîteva monede antice, printre care se numără emisiuni de la: Alexandru cel Mare, Maroneia, Messembria, Macedonia Prima, Dyrhachium, denari romani republicani şi imperiali (secolul I e.n.) (D. Berciu, *Arheologia preistorică a Olteniei*, Craiova, 1939, p. 190; C. Voicu, în *Buletin informativ*, *Societatea Numismatică romană*, Secţia Craiova, Craiova, 1976, p.12–29).

Scorniceşti. Pe teritoriul comunei se semnalizează prezenţa a două aşezări geto-dacice din secolele II–I î.e.n. Una se află pe teritoriul satului Rusciori, iar cea de-a doua în punctul „Puţul lui Gueşteanu". În aceasta din urmă au fost efectuate săpături arheologice (Gh. Bichir, Thraco-Dacica, 7, 1986, p. 112-128).

Slatina. a. Pe teritoriul oraşului, în cartierul „Crişan II", între spital (noua construcţie) şi sanatoriul T. B. C., pe panta ce coboară spre fosta stradă a Piteştilor, pe partea stîngă a pîrîului Sopot, Muzeul judeţean a

întreprins cercetări arheologice de salvare, în anii 1961–1963, prilejuite de lucrările de sistematizare a oașului. Cu această ocazie s-au descoperit numeroase urme arheologice, aparținînd unor așezări din epoca neolitică (cultura Dudești) și pînă în secolul X e. n., această ultimă perioadă fiind documentată prin ceramică veche românească de tip Bucov-Dridu.

Epoca dacică este reprezentată printr-o însemnată cantitate de ceramică, unde se constată atît prezența vaselor lucrate cu mîna, cît și a celor realizate la roată, din pastă cenușie fină. Printre acestea se remarcă: un vas mare de provizii din categoria celei lucrate la roată, un vas-borcan decorat cu brîu alveolar și butoni cilindrici, și un vas de tip sac, ambele modelate cu mîna.

La aceasta se adaugă și descoperirea unui mormînt de incinerație, constînd dintr-o urnă cenușie lucrată la roată, un cuțit curb, tip „sica" și un vîrf de lance de fier (M. Butoi, Oltenia. Studii și comunicări-istorie, Craiova, 1974, p. 29 -32).

b. Tot pe teritoriul orașului Slatina, în cartierul „Cireașov", se semnalează prezența unei așezări geto-dacice, identificată pe bază de fragmente ceramice culese de la suprafața terenului. Așezarea se află pe un bot de terasă, în punctul „Sălište", situat în partea de S–V a Satului Nou, între rîurile Valea Ștrengarului și Valea Putineiului. (Cercetări de teren, M. Butoi).

Stoicănești. Pe teritoriul comunei, pe Valea Călmățuiului, în punctul „Valea dracului", se semnalează prezența unei așezări geto-dacice, identificată ca urmare a unei cercetări de suprafață. Cu acest prilej au fost culese din arătură o serie de fragmente ceramice, lucrate atît cu mîna, cît și la roată, toate fiind tipice fazei tîrzii a civilizației geto-dacice.

Tot pe teritoriul comunei, nu departe de locul amintit, pe aceeași vale a Călmățuiului în punctul „Corbu", se întîlnesc fragmente ceramice similare cu cele menționate mai sus, ceea ce indică existența la Stoicănești a unei alte așezări geto-dacice.

Din localitate provine un vîrf de lance de fier geto-dacică, donat Muzeului de istorie din Slatina de prof. Gh. Vieru.

Teiușu, com. Brebeni. a. În partea de sud a satului, pe terasa dreaptă, joasă, a Dîrjovului, în apropierea unei fîntîni, în urma unei periegheze s-a identificat o așezare geto-dacică. Prezența acesteia este marcată de descoperirea la suprafața terenului a unei serii de fragmente de vase lucrate cu mîna, cît și la roată, tipuri bine cunoscute în faza clasică a culturii geto-dacice.

b. Pe teritoriul aceluiași sat s-a descoperit un mormînt de incinerație, aparținînd fazei timpurii a civilizației geto-dace, din care s-au recuperat: două vîrfuri de lance de fier, donate Muzeului de istorie din Slatina de prof. Gh. Matache, și un pumnal curb, tip „sica".

c. Din aceeași zonă, după informația lui Gh. Matache, fără alte precizări suplimentare, provine și o tetradrahmă, emisiune a orașului Thassos.

Teslui. La cca 1 km nord de sat, pe malul stîng al pîrîului Teslui, pe izlazul comunal, în apropierea saivanelor C. A. P., cu ocazia săpării unor gropi pentru silozuri, s-au descoperit urme de locuire antică. Printre fragmentele ceramice scoase la iveală în împrjurările amintite se numără o serie de resturi de vase aparținînd epocii bronzului, cultura Verbicioara și epocii geto-dacice. În acest punct, conducerea Muzeului de istorie din

Slatina a efectuat în 1962 un sondaj arheologic, care a identificat aici prezențe de locuire din cele două epoci, mai semnificative dovedindu-se cele aparținînd geto-dacilor.

Vîlcele. În partea de est a satului, la o depărtare de cca 700 m, pe „Dealul cișmelelor", cu prilejul unor cercetări de suprafață s-au identificat urmele unei așezări geto-dacice, fără fortificație artificială, dar bine situată și apărată prin poziția sa dominantă asupra văii Siminogului.

Din materialul arheologic recoltat rezultă că înainte de geto-daci, în acest punct au locuit comunități omenești din perioada de tranziție de la epoca neolitică la cea a bronzului, ceramica descoperită aparținînd culturii Coțofeni, precum și din epoca bronzului, faza Verbicioara.

Cît privește așezarea geto-dacică se poate spune numai că fragmentele ceramice descoperite indică prezența acesteia aici fără să se poată preciza intensitatea și durata locuirii. În schimb, s-a constatat că urmele de locuire din această perioadă se întîlnesc și pe dealul învecinat din partea de S–E a satului.

Alte așezări. Fără alte precizări suplimentare sau confirmări prin cercetări de suprafață și săpături se menționează prezența unor așezări geto-dacice în localitățile: Amărăștii de Sus, Caracal, Celar, Dioști, Dăbuleni, Drăgotești, Dobrosloveni, Frăsinetu de Pădure, Grojdibod, Orlea, Osica de Sus, Potopinu, Radomir, Redea, Stoenești și Vlădila (D. Berciu, *op.cit.*p.190.)

IV. CONSIDERAȚII GENERALE

Ca urmare a cercetărilor întreprinse la Sprincenata și Mărgăritești, iar mai recent la Milcov și Pleașov, bazinul Oltului inferior se dovedește tot atît de intens locuit de geto-daci, ca și celelalte văi ale principalelor rîuri din Dacia. Terasa stîngă a Oltului, ca și valea principalului său afluent, Oltețul, au constituit locuri dintre cele mai prielnice, sub toate aspectele, pentru stabilirea de așezări omenești și de dezvoltare a comunităților geto-dace. Promotoriile cu pante mult înclinate și înalte au fost preferate cu predilecție. Amenajarea și întărirea lor cu șanțuri și valuri de apărare au dat un plus de valoare strategică acestor puncte, care au devenit treptat adevărate centre politice și economice, în jurul cărora gravita o densă populație organizată în triburi și uniuni de triburi.

Dacă ne orientăm după rezultatele recentelor cercetări arheologice se poate aprecia că geto-dacii din această zonă au început să se organizeze în forme superioare de viață economică și social-politică încă din secolele V–III i.e.n. Avem în vedere aici în mod special „cetățile" de la Mărgăritești și Morunglav, de pe valea Oltețului, precum și pe cea de la Pleașov, situată către vărsarea Oltului în Dunăre. Tipul de așezări bine întărite, cu valuri și șanțuri, adesea impunătoare, presupun, fără nici o îndoială, și forme superioare de organizare social-politică. Asemenea „cetăți" nu putuseră să fie ridicate decît de comunități bine constituite sub raport economic și politic. Absența, de pildă, a unor straturi efective de locuire în „cetățile" de la Mărgăritești, și Morunglav conferă acestora, ca și comunităților respective, un caracter aparte. Așa cum de altfel s-a subliniat și în unele din capitolele precedente, „cetățile" amintite se dovedesc a fi fost prin excelență centre întărite pentru refugiu. Aici își găseau adăpost, în caz de pericol, locuitorii din vecinătate sau în general din împrejurimi, împreună cu avutul lor principal. În cazul Mărgăriteștului, unde întinderea „cetății" depășește limitele obișnuite ale unei așezări, avem de-a face desigur cu centrul unei uniuni de triburi. Nu este de loc exclus ca aici să-și fi găsit adăpost și turmele și cirezile de vite, fie sezonier, fie pentru a fi apărate de eventualele primejdii. Aceeași lispă a unui strat de locuire compact și continuu în cele două „cetăți" menționate de pe valea Oltețului presupune existența unor așezări de scurtă durată, cu caracter sezonier, în regiunea înconjurătoare, impuse de caracterul păstoresc și ceva mai mobil al acestor comunități. Așa s-ar putea explica puținătatea urmelor de cultură din interiorul „cetăților" și dificultatea, dacă nu chiar imposibilitatea, depistării sălașurilor temporare ale acestora.

Situația nu este singulară. Ea caracterizează cea mai mare parte a sud-estului Olteniei cu valea Jiului inferior, precum și colțul de sud-vest al Munteniei, corespunzător teritoriului de azi al județului Teleorman. Și aici se pot surprinde însă unele deosebiri. Există „cetăți", de genul celor de la Mărgăritești, Morunglav (jud. Olt), Bucovăț, (jud. Dolj) etc. fără

straturi de locuire propriu-zise, precum și așezări întărite de tipul celor din județul Teleorman, de la Pleașov, Albești și Orbeasca de Sus, cu straturi de locuire destul de subțiri, este adevărat, dar care indică o mai mare stabilitate a comunităților respective. Pentru aceeași perioadă timpurie situații similare se semnalizează și în părțile centrale și de nord ale Moldovei, reprezentate de cunoscutele cetăți de la Stîncești (jud. Botoșani), Cotnari, Arsura și Moșna (jud. Vaslui). Și în aceste cazuri diferențele sînt relativ minore, fiind determinate de grosimea sau chiar absența straturilor de cultură. De asemenea, deosebiri se mai pot constata în anumite amănunte ale sistemului de construire și întărire a valului de apărare. Deși toate aceste centre sînt prevăzute cu același sistem de apărare, constînd din șanț și val de pămînt, unele din acestea, cum sînt cele din Oltenia de la Mărgăritești, Morunglav, Bucovăț, ca și cele din județul Teleorman, de la Albești și Orbeasca de Sus, au valul cu miezul din cărămizi mari de chirpici ars. Elementele comune însă ale tuturor acestor „cetăți" indică un anumit stadiu de dezvoltare a societății geto-dace și o extrem de importantă dovadă a caracterului unitar al principalelor trăsături ale culturii geto-dace încă din secolele VI–IV î. e. n.

Perioada următoare, reprezentată în principal de *dava* de la Sprincenata, îmbracă forme și conținut întru totul identice celorlalte așezări tipice culturii geto-dacice din primele două secole dinainte de cucerirea romană. Cele cîteva concluzii ce urmează să le formulăm pentru această perioadă se sprijină în principal pe rezultatele obținute în urma săpăturilor de la Sprincenata. Caracterul ei tipic pentru așezările din perioada „clasică" a culturii geto-dacice, intensitatea locuirii și bogăția strturilor de locuire, permit fixarea unor jaloane general valabile pentru întreaga zonă a bazinului Oltului inferior.

Sistemul de apărare, cu șanț și val de pămînt, alegerea unui bot de terasă ca punct de stabilire a unui astfel de centru și intensitatea locuirii, plasează așezarea respectivă în rîndul principalelor *dave* din Dacia preromană. Mai întîi sub aspectul genului de fortificare, așezarea de la Sprincenata se încadrează în rîndul celorlalte așezări din aceeași perioadă din Dacia. Chiar dacă valul de pămînt nu prezintă nici un fel de amenajare specială, el se acordă în liniile sale generale sistemului de fortificare a așezărilor geto-dace din secolele II î. e. n. — I e.n. Din acest punct de vedere se poate vorbi de analogii multiple, întîlnite atît în Cîmpia munteană, cît și în Dacia intramontană și cea est-carpatică. Ar fi de ajuns în această privință să menționăm doar cunoscutele *davae* de la Zimnicea, Crăsani, Cîrlomănești, Pietroasele (Muntenia), Poiana, Răcătău, Brad (Moldava), Cugir, Sighișoara, Pecica etc. (Transilvania și Banat). În aceeași ordine de idei ar fi de adăugat și faptul că și la Sprîncenata, ca și în cazul celor mai multe *davae*, dacă nu al tuturor, s-a ales ca punct de stabilire a așezării un bot de terasă cu pante înclinate, foarte greu accesibile, ceea ce se înscrie ca o parte componentă a sistemului de apărare și a genului de fortificație[209].

Dava de la Sprîncenata a fost, așa cum rezultă din prezentarea descoperirilor și a rezultatelor săpăturilor în general, centrul economic, politic și probabil și religios al geților de pe stînga Oltului inferior. Chiar dacă aceasta nu are o prea mare întindere, a cunoscut în schimb o intensă locuire, dovedită de depunerile materiale, care ajung pînă la înălțimea de 2 m. Acest gen de aglomerare este tipic *davae*-lor geto-dacice, considerate de

[209] I. Glodariu, *Arhitectura dacilor*, Cluj-Napoca, 1973.

regulă centre unional-tribale sub raport economic, politic și religios. Așezarea de la „Gilmee" nu face desigur excepție nici în această privință. Aici trebuie să-și fi avut reședința șeful unei mari comunități getice, poate conducătorul unei uniuni de triburi. Tot aici se adunau principalele provizii ale comunității și se desfășura principala activitate cu caracter economic. Avem în vedere activitatea diferitelor ateliere meșteșugărești (olărit, tors, țesut, poate și prelucrarea metalelor) și schimburile comerciale, care nu puteau să-și aibă sediul decît în acest centru geto-dacic. Numeroasele și variatele tipuri ceramice, obiectele și uneltele, de metal, piatră și de lut, monedele și produsele de import grecești și romane descoperite în cuprinsul straturilor de locuire indică practicarea unor astfel de activități.

Nu avem încă dovezi mai concrete în ceea ce privește și caracterul de centru religios pentru *dava* respectivă, dar el este de presupus. Vatra cu vasele ofrandă și cu fragmentul de statuetă umană găsite în primul nivel de locuire, ca și mormîntul apărut în mijlocul așezării pot constitui unele argumente în această direcție. Ar mai putea fi luate în considerație și unele din gropile așezării, în care apar vase de lut întregi depuse cu o anumită grijă și cu un anumit scop ritual.

În legătură cu funcțiile multiple și caracterul unor astfel de așezări întărite și bogat locuite, reamintim că termenul de *dava* apare în izvoarele antice în rîndul centrelor evoluate cu un pronunțat caracter cvasiurban. Chiar în limba geto-dacă denumirea ca atare are semnificația de *tîrg*. Să nu uităm, de asemenea, că în multe împrejurări scriitorii antici vorbesc despre existența la geto-daci a unor *poli-suri* chiar pentru secolele IV–III î. e. n. Într-adevăr, în centrele cercetate pînă în prezent nu s-au descoperit elemente de tip urban, tipice orașelor și cetăților greco-romane, pentru a le putea conferi acestora un asemenea caracter. Absența unor construcții cu ziduri de piatră, a străzilor și canalizărilor poate fi o dovadă a caracterului neurban al acestora. Situația se schimbă însă atunci cînd este judecată și apreciată din punctul de vedere al funcțiilor pe care le au. Este limpede că o *dava* depășește caracterul unei simple așezări, constituindu-se, așa cum am văzut, într-un centru politic economic și religios. Asemenea funcții indică cel puțin o tendință de urbanizare, dacă nu elemente specifice centrelor orășenești. Tendința aceasta de a acorda unor așezări de acest fel sau apropiat lor un caracter urban este în prezent din ce în ce mai vădită. Avem în vedere faptul că așezările celtice de tip *oppidum* sînt considerate de unii specialiști, prin funcțiile lor, ca centre politice, de producție, de schimb și religioase, așezări de tip urban[210]. Chiar și în istoriografia românească se vorbește din ce în ce mai mult de caracterul cvasiorășenesc al cetăților dacice din Transilvania, respectiv din zona Munților Orăștiei[211]. De asemenea, tot în ultima vreme, caracterul urban al așezărilor antice începe să fie stabilit pe criteriile mai sus amintite, la care este adăugat, chiar cu un accent deosebit, densitatea populației.

Dacă facem o comparație între principalele *davae* geto-dacice și așezările întărite de tip *oppidum*, în care avem în vedere și cetățile dacice, putem ușor constata că deosebirile sînt foarte mici și de multe ori neînsemnate. În afara zidurilor de apărare din piatră, care preiau funcțiile șanțului și valului de pămînt tipic *davae*-lor, celelalte componente — locuințe, ateliere ceramice, obiecte etc. — sînt de cele mai multe ori iden-

[210] J. Collis, E. Peters; I. Bren, D. Nash, *Oppida: The Beginnings of urbanisation in Barbarian Europe*, Oxford 1975, p. 3–23; cf. și AMN, 16, 1979, p. 873–881.
[211] I. H. Crișan, *Burebista și epoca sa*, 1977, p. 320 și urm.

tice. Nu vrem prin aceasta să forțăm nota și să includem *davae*-le geto-dacice printre așezările cu caracter urban. Totuși problema se pune și ea trebuie să stea mai stăruitor în atenția specialiștilor. Credem că se poate aprecia că cel puțin principalele *davae* geto-dacice (Popești, Poiana, Zimnicea, Răcătău, Pecica etc.), ca centre politice, economice și religioase ale unor uniuni de triburi, se situau foarte aproape de așezările cu caracter cvasiurban, dacă nu s-ar putea merge chiar mai departe considerîndu-se că ele pot figura alături de așezările ce se apropie de structuri orășenești.

Reamintim fără a mai stărui însă, că locuitorii din *dava* de la Sprîncenata și cei dependenți acesteia se ocupau în principal cu agricultura și creșterea vitelor. Terenurile înconjurătoare, favorabile practicării pe scară largă a celor două îndeletniciri de bază, descoperirile arheologice și unele indicații ale izvoarelor scrise, reprezintă suficiente dovezi în susținerea unei asemenea concluzii. Vînătoarea și pescuitul erau și ele la loc de cinste, dacă avem în vedere că și sub acest aspect regiunea de care ne ocupăm oferea din plin condiții favorabile și pentru aceste ocupații. Aceiași geto-daci s-au dovedit și buni meșteșugari. Printre ocupațiile meșteșugărești mai importante se numără olăritul, torsul, țesutul și foarte probabil și metalurgia fierului. Numeroasele și variatele vase de lut lucrate cu roata și cu mîna, unele dintre ele relevîndu-se ca tipuri noi ceramice, fusaiole, greutățile de război și cele cîteva bucăți de zgură sînt argumente în această direcție.

Comunitatea getică din zona Sprîncenatei a stabilit și întreținut relații de schimb nu numai cu formațiunile politice locale vecine, ci și cu lumea greco-romană din regiunea Dunării de Jos. Pe seama acestor raporturi trebuie puse resturile ceramice elenistice tîrzii și romane, moneda de bronz histriană și monedele romane republicane și imperiale. În schimbul acestor importuri, geții au oferit produse agricole și piei de animale, eventual și miere. În această comunitate getică, grecii și romanii au găsit parteneri buni de schimb, mai ales, dacă ținem seama că atît pe plan economic, cît și politic locuitorii Sprîncenatei se dovedesc a fi fost cei mai bine situați și organizați din întreaga parte inferioară a văii Oltului în ultimele două secole înaintea extinderii puterii romane la Dunăre. Aceste relații au fost mult favorizate și de situarea ei pe terasa unui mare rîu, aproape de confluența lui cu Dunărea, marea arteră de legătură a lumii geto-dace cu greco-macedonenii și cu romanii, precum și cu alte populații din vecinătate.

Descoperirile de la Sprîncenata se integrează sub toate aspectele, în limitele civilizației geto-dace din secolele II î. e. n. — I e. n. Tipul de așezare, ceramica, cu toate variantele ei, obiectele de tot felul, gropile etc. sînt identice cu cele descoperite în toate *davae*-le geto-dacice din aceeași perioadă. Aceasta reprezintă încă o dovadă în plus a caracterului unitar al civilizației și lumii geto-dace de pe întreaga ei arie de răspîndire. Aceleași descoperiri, prin varietatea bogăția și nivelul superior atins de produsele de tot felul, demonstrează că în această perioadă cultura materială și spirituală a geto-dacilor, ca și formele lor de organizare social-politică, ajunseseră să se ridice pe trepte de dezvoltare superioară, care în anumite privințe se situau la nivelul marilor civilizații ale antichității clasice greco-romane.

Locuitorii din *dava* de la Sprîncenata și cei din împrejurimile imediate, dependenți de aceasta, ar fi trebuit, dacă localizarea lui V. Pârvan[212]

[212] V. Pârvan, *Getica*, p. 249.

se va dovedi cît de cît exactă, să facă parte din neamul getic al keiagizilor, pomenit în *Geografia* lui Ptolemeu[213]. După calculele marelui arheolog și istoric român, aceștia ar trebui plasați în partea de sud a Olteniei și sud-vestul Munteniei. Deși, după datele numismatice, care au stat la baza localizării certe a unor neamuri geto-dace[214], nu se poate confirma încă pe deplin ipoteza lui V. Pârvan, totuși aceasta rămîne în continuare singura de luat în considerație. Din punct de vedere strict arheologic este mai greu de susținut, deoarece tipul de așezare de genul celei de la Sprîncenata nu este caracteristic părților de sud ale Olteniei, unde, deocamdată, nu avem documentate centre întărite din această perioadă, de tipul *davae*-lor. În schimb, așezarea de la Sprîncenata se apropie și se leagă sub toate aspectele de așezările din Cîmpia munteană în frunte cu centrele de la Popești, Crăsani, Tinosu, Chirnogi, Zimnicea și cu cele dinspre est de la Cîrlomănești și Cîndești.

O încercare de identificare a *davae*-i de la Sprîncenata cu una din localitățile din Dacia menționate de Ptolemeu ar putea să se dovedească mai mult decît îndrăzneață. Cu toate acestea, formularea unei ipoteze nu credem că trebuie exclusă cu totul. Ținînd seama de coordonatele oferite de Ptolemeu (III, 8, 4), ar fi posibil ca Sprîncenata să fie identificată cu localitatea Sornon. Tindem spre o astfel de ipoteză atît timp cît în toată această zonă nu cunoaștem pînă în prezent o altă *dava* care să se ridice la importanța celei de la Sprîncenata.

Așezarea de la Sprîncenata își încetează existența, așa cum am încercat să demonstrăm în unul din capitolele precedente, în prima jumătate a secolului I e. n. După cîte se pare, dispariția ei nu are mici o legătură cu acțiunea lui Aelius Catus. Ultimul strat de locuire nu prezintă nici o urmă de incendiu, ceea ce ne dă dreptul să opinăm pentru o părăsire treptată a ei, din motive pe care deocamdată ne este greu să le putem preciza. Poate instalarea puterii romane la Dunăre, începînd cu Augustus, și amenințările acesteia ar fi putut să determine pe locuitorii de la Sprîncenata să fi părăsit așezarea și să se fi retras spre nord spre zona colinară și chiar dincolo de Carpați. Cînd poate fi plasat acest moment este greu de fixat exact. Unele elemente de datare există, dar ele ne îngăduie doar stabilirea unei cronologii mai largi. Fibulele descoperite în ultimul nivel de locuire, ca și unele fragmente ceramice de provenineță greco-romană arată în mod limpede că ne aflăm în prima jumătate a secolului I e. n. O precizare în plus ne oferă moneda de bronz de la Augustus, emisiune din anul 5 î.e.n. Moneda poartă însă o contramarcă ce ar fi fost aplicată, după unele studii recente, foarte probabil în vremea lui Claudius. Aceasta ar fi o dovadă oricum mai sigură că așezarea și regiunea învecinată n-au fost depopulate de Aelius Catus. Sfîrșitul ei este ceva mai tîrziu, poate către mijlocul secolului I e.n. O astfel de cronologie pune în discuție datarea mai timpurie a dispariției unor așezări din Cîmpia Dunării. Chiar dacă sfîrșitul unora dintre acestea poate fi legat de acțiunea lui Aelius Catus la nord de Dunăre, este sigur faptul că acum nu toate așezările din această regiune și-au încetat existența în timpul acestui eveniment.

Cercetările arheologice din părțile inferioare ale văii Oltului, de la Mărgăritești, Morunglav, Sprîncenata, Milcov și foarte recent de la Pleașov, aruncă o nouă lumină asupra istoriei și culturii geto-dacilor din

[213] Ptolemeu, III, 8, 3.

[214] C. Preda, *op. cit.*, p. 431.

această regiune. Prezența și viețuirea getică în zona de care ne-am ocupat poate fi urmărită începînd cu secolul al V-lea î. e. n. și pînă aproape de data cuceririi Daciei de către romani. Pentru perioada mai veche, corespunzătoare secolelor V—III poate și II î. e. n., avem dovezi de locuire getică la Mărgăritești și Morunglav, pe Olteț, pentru secolele III-II î. e. n. la Pleașov, aproape de vărsarea Oltului în Dunăre, iar pentru secolele II î.e.n. — I e.n. în așezările de la Sprîncenata și Milcov. Privite și din acest punct de vedere al succesiunii cronologice regionale, descoperirile făcute pînă în prezent pe cursul inferior al Oltului se înscriu, în totalitatea lor, ca o contribuție la lărgirea sferei și la adîncirea cunoștințelor noastre despre istoria și civilizația geto-dacilor dinainte de cucerirea romană.

CONSTANTIN PREDA, *Geto-dacii din bazinul Oltului inferior. Dava de la Sprîncenata (Les Géto-Daces du bassin inférieur de l'Olt. L'oppidum de Sprîncenata).* București, Editura Academiei, 1986. 200 p.

RÉSUMÉ

Les recherches archéologiques effectuées au cours de ces derniers temps dans le bassin inférieur de l'Olt—correspondant *grosso modo* au département d'Olt— ont mis au jour nombre de vestiges intéressants laissés par les Géto-Daces. Une place de premier ordre revient à l'oppidum de Sprîncenata, dép. d'Olt, qui constitue l'objet principal de la présente étude.

A citer encore la «citadelle» de Mărgăritești, du même département et une série d'autres établissements, révélés par des recherches de surface ou des découvertes fortuites.

1. L'agglomération géto-dace de Sprîncenata se trouve sur la rive gauche de l'Olt, dans la zone ouest du village de Viespești, à 50 km au sud de Slatina (fig. 1). Elle occupe un rebord de terrasse, de forme ovale, oblongue et irrégulière, aux dimensions 30 × 110 m. Sur le côté ouest, c'est-à-dire vers la terrasse, elle est flanquée d'un ravin, large de 40 m à l'ouverture. Ce ravin a été transformé et aménagé par les habitants de l'agglomération en fossé de défense, doublé par la suite d'un rempart de terre, formant ainsi la fortification de la «citadelle». Le rempart existe encore sur 1,90 m de développement. Quant à la hauteur totale du système défensif (du fond du fossé au sommet du rempart), elle est de 9 m (fig. 6, pl. 1).

Les fouilles effectuées durant la période 1976—1983 se sont soldées par l'ouverture de 20 sections et le décapage d'une surface (A), permettant ainsi de cerner intégralement le site (fig. 2, —5). A la suite des fouilles, on a pu constater que le village, en dépit de sa faible étendue, a connu une occupation intense ; les dépôts de culture atteignent 2 m d'épaisseur qui ont pu être séparés en quatre niveaux d'habitats (fig. 6—9). Le plus ancien date du IIe siècle av. n. è., le dernier des trois-quatre premières décennies du Ier siècle de n. è. Les niveaux II et III sont les plus représentatifs, étant également les plus riches en découvertes. Ils correspondent dans le temps au Ier siècle av n. è, à l'époque de Burebista principalement.

Les maisons, dont on n'a pu déceler que des traces, sont pour la plupart construites en surface. Mais il en existe aussi du type fond de cabane. Les vestiges consistent en foyers (25), restes de sols, quelquefois en terre battue et calcinée, torchis, empreintes de branchages et poteaux, etc.... C'est à ces maisons qu'appartiennent, de façon directe ou indirecte, les 49 fosses, pratiquement toutes creusées en terre vierge. Elles appartiennent aux niveaux d'habitat II et III (fig. 3—9 et pl. II, 1). La plupart sont en forme de cloche, resserrées à l'ouverture et larges à la base, et ont servi de fosses à provisions. Il est possible que certaines d'entre elles aient eu un rôle cultuel ou même aient été des fosses à détritus. Leur terre de remplissage comprenait :cendre, charbons, restes de foyers, torchis, meules, céramique, os d'animaux, etc., déposés sans ordre précis, sans soin particulier, à l'exception de très rares cas.

Au centre de l'établissement, on a découvert une sépulture à inhumation. La fosse, dont la base est à 3,90 m de profondeur par rapport au niveau du sol, épousait la forme d'un rectangle. Elle était à l'origine recouverte d'une structure de poutres et planches de bois. Son fond présentait des restes de cercueil — un tronc d'arbre évidé. Du squelette — un adolescent — , il ne restait plus qu'un os, ayant appartenu à l'un des avant-bras. Il est probable que le squelette et le mobilier ont été transférés lors de la désertion du village (pl. II, 3).

Les découvertes effectuées au cours des fouilles sont nombreuses et variées. En tête vient la céramique, trouvée à Sprîncenata en quantités considérables et d'une grande variété. Une première catégorie comprend les vases travaillés à la main, exécutés soit dans une pâte poreuse ou impure, de couleur brique, soit dans une pâte fine, de couleur foncée (pl. III—XXIV). On y remarque les vases avec lustre noir ou orange en surface : ce sont des jattes, ou des compotiers à la lèvre large, et des cruches à la poignée surélevée (pl. XXI—XXIII), qui appartiennent à la phase ancienne, datant donc de la seconde moitié du IIe siècle av. n. è., et probablement du début du Ier.

La seconde grande catégorie regroupe les vases travaillés au tour. La plupart sont exécutés dans une pâte fine, couleur cendre, mais aussi rougeâtre ou brique. Parmi les types fréquents et bien connus, sont à noter : le compotier à pied (pl. XXVIII—XXIX), le gobelet bitronconique (pl. XXX—XXXIV), le cruchon (pl. XXXV—XXXV a), l'écuelle-jatte (pl. XXXVI—XXVII), les coupes simples ou à décor en relief (pl. XXXVIII—XL), la passoire (Pl. XLI—XLII), le grand vase à provisions (pl. XLIII—XLV), le couvercle de vase (pl. XXV—XXVII). Le décor, moins habituel pour les vases travaillés au tour, consiste en : lignes incisées ou lustrées, simples, en ondulation, ou en zig-zag, souvent groupées en faisceau, rosettes. Font exception les coupes de type mégaréen, imitations locales, présentant un ornement en relief riche et varié, végétal ou géométrique, stylisé. Dans un seul cas, apparaissent des figures humaines (pl. XXXVIII, 1).

La troisième catégorie comprend les vases d'importation hellénistiques : quelques fragments et poignées d'amphore, le fond d'une patère avec *firnis*, et une lampe à huile romaine (pl. XLVII 3).

A mentionner également, dans le cadre de la production céramique, les quelques creusets, qui sont le témoignage du travail du fer et du bronze à Sprîncenata (pl. XXV, 10—12) ; XXVII, 1—2).

Outils et objets de métal, pierre et os. Pour ce qui est des outils — assez rares d'ailleurs — , on n'a découvert que deux haches à douille (pl. XLIII, 1 ; XLIX, 1, 4), des serpes (*sica*), outils fréquents chez les Géto-Daces (pl. XLIII, 4, 5 ; XLIX, 2—3), une lame de couteau et, probablement, un fer de charrue (pl. XLIX, 5). Tous ces objets sont en fer. A ajouter encore une pointe de lance (pl. XLVIII, 7), deux éperons (pl. L, 2, 6), un montant de mors (pl. XLVIII, 8), un briquet (pl. XLVIII, 11), deux cottes de maille (pl. L., 1), des clous (pl. L, 9—10), des clés en fer (pl. L, 7), et quelques autres menus objets de bronze (pl. L, 5).

Les fibules tiennent une place à part. La plupart sont des fibules d'argent et de bronze du type «cuillère» — *Schüsselfiebel* (pl. LI, 1—4 ; LII, 1—2, 4—5). Il y avait également une fibule du type «à profil accentué»

(pl. LI, 8 ; LII, 3), une fibule à charnière — *Scharnierfiebel* (pl. LI, 5 ; LII, 6), variante du type «Aucissa », une fibule du type «omega » (pl. LI, 9 ; LII, 8) et, pour finir, un exemplaire du type La Tène tardif (pl. LII, 9). Toutes ces pièces sont de bronze. En dépit de leur nombre relativement restreint, par rapport à l'ampleur de la fouille, les fibules se sont révélées d'un intérêt tout spécial pour dater la fin de l'établissement. A l'exception des fibules du type «cuillère », datables vers la fin du Ier siècle av. n. è. et du début du siècle suivant, les autres exemplaires atteignent presque le milieu du 1er siècle de n. è.

Les objets de parure ne sont représentés que par deux pièces : un anneau — bracelet, aux extrémités chevauchantes et enroulées (pl. LI, 12, LII, 10) et un anneau spiralé, aux extrémités aplaties et décorées de lignes incisées en forme de rameau de sapin (pl. LI, 10 ; L II, 11). Tous deux sont d'argent et font partie de la série bien connue des parures géto-daces. Ils datent du début du Ier siècle de n. è.

Dans la catégorie objets divers s'inscrivent : les meules de pierre, la plupart du type hellénisitico-romain (pl. LIII), sans qu'il manque pour autant celles de type primitif (pl. LIII, 2), quelques aiguisoirs de pierre, avec des perforations dans certains cas (pl. LIV, 2—3) ; une statuette fragmentaire, taillée dans un conglomérat calcaire (pl. LIV, 7 LV, 7), trouvée près d'un foyer du sol d'habitat I, ce qui pourrait indiquer un éventuel culte du foyer en terre cuite : des «embauchoirs » de potier (utilisés durant le façonnage) — polissoirs (pl. LVI), des fusaïoles (pl. LVII) des poids d'argile (pl. LV, 6, 8—9), une petite cloche (pl. LV, 4) ; en corne de cerf : LIX, 3—8, 13 ; LX) ; des perforateurs avec traces d'utilisation (pl. LVIII, 2—4, 6, 8—9 un bracelet et un objet décoré de cercles concentriques (pl. LX, 4, 6), tous deux en os.

Une dernière catégorie, dans le cadre des découvertes faites à Sprîncenata, concerne les monnaies. Elles se présentent comme suit : une monnaie de bronze, émise par la ville d'Histria (IIe siècle av. n. è.), une monnaie gète d'argent, de type Inotești-Răcoasa, du début du Ier siècle av. n. è., un petit trésor composé de 16 deniers romains républicains et deux impériaux, émissions de la période 110—16 av. n. è., et un as d'Auguste, contremarqué du temps de Claude. Cette dernière, ensemble avec les fibules trouvées dans le dernier niveau d'habitat, contribue à situer dans le temps la période finale de l'agglomération de Sprîncenata, qui est sûrement ultérieure à la campagne d'Aelius Catus.

Les données résultant des fouilles indiquent que l'occupation principale des Gètes de Sprîncenata a été l'agriculture, suivie de l'élevage du bétail et de la chasse. En témoignent les nombreuses fosses à provisions et les os d'animaux, trouvés en assez grand nombre à tous les niveaux et de caractère assez varié. Parmi les os d'animaux, on rencontre, en ordre croissant ; ovinés, porcidés et bovidés. Les arêtes de poisson ne manquent pas non plus, même si elles apparaissent en quantités restreintes. En dehors de ces occupations principales, les gens de Sprîncenata pratiquaient également l'art céramique, assez bien documenté, le filage et le tissage, et, dans une moindre mesure, le travail des métaux.

L'établissement de Sprîncenata se présente comme un centre quasi-urbain (oppidum), à caractère d'union tribale, servant de résidence au chef des Gètes de la région.

Cet important centre entretenait d'étroites relations culturelles et d'échange, aussi bien avec les autres formations politiques locales voisines qu'avec le monde hellénistico-romain, comme en témoigne la présence de céramique et monnaies gréco-romaines. Il est clair que, dans cette zone du bassin de l'Olt, durant la période IIe siècle av. n. è — Ier siècle de n. è, tous les échanges ont été dominés et contrôlés par les Gètes de Sprîncenata et de ses environs.

Les recherches archéologiques effectuées à Sprîncenata, de par les données riches et variées qui en ont résulté, ont grandement contribué à une connaissance plus approfondie de la civilisation géto-dace et de son caractère unitaire. Le matériel céramique s'est révélé être d'un intérêt tout particulier, pour la chronologie des principaux types géto-daces tardifs.

2. Un autre établissement a fait l'objet de recherches dans le bassin inférieur de l'Olt ; il s'agit de Mărgăritești (dép. d'Olt). Cette station se trouve sur la terrasse gauche de l'Olt, au lieu-dit «La Citadelle ». Des fouilles y ont été effectuées en 1970—1971 et 1973—74. Il en est ressorti que nous avions à faire là à un centre de refuge, correspondant à un rebord de terrasse, d'une superficie imposante, de quelques hectares, pourvu vers le nord-ouest d'un système de défense, fossé associé à un rempart de terre. Pour ce qui est de la construction du rempart, on a pu constater que les gens de Mărgăritești ont pratiqué le système consistant à soumettre au feu la partie inférieure, dans le but de consolider l'ensemble. Sur cette base ainsi calcinée, composée en bonne mesure de briques en torchis, s'est poursuivie l'édification du rempart. Puis on a procédé au creusement du fossé (fig. 10). Derrière ces fortifications, ce n'est pas la totalité du terrain qui a été habitée : il répondait à la seule nécessité de refuge et mise à l'abri de la population d'alentour, comme de ses biens (bétail et céréales).

Des traces d'occupation n'ont été décelées que sur la pente intérieure du remblai et à ses extrémités. Il n'est donc question ici que d'un habitat sporadique et probablement saisonnier ou occasionnel, limité à la seule zone s'abritant derrière le rempart.

Les découvertes qu'on y a effectuées sont assez restreintes et consistent essentiellement en céramique. Celle-ci est représentée surtout par des fragments de vases, bien qu'il existe aussi quelques pièces entières. La céramique travaillée à la main — prédominante — offre les types suivants : urnes bitronconiques, à oreillettes (pl. LXII, 4), vases de type sac, tron- et bitronconique, décorés d'un cordon alvéolé et de boutons (pl. LXII), bocaux (pl. LXIII), jattes ou compotiers à lèvre fortement évasée (pl. LXIV), tasses (pl. LXV, 1, 6—7), l'une à anse surélevée, de type hallstattien (pl. LXV, 3). La céramique travaillée au tour, un peu moins nombreuse, comprend des écuelles ou des jattes façonnées dans une pâte grise (pl. LXIV), avec poignée latérale dans un cas, lèvres de compotiers à pied (pl. LXIV), etc. A noter également une poignée d'amphore rhodienne d'importation, avec estampille (pl. LXVI, 3).

Les autres trouvailles sont peu nombreuses et peu variées : deux fibules de bronze, l'une de type thrace du IVe siècle av. n. è. (pl. LXVI, 1 ; LVII, 1), l'autre, tardive, du type la Tène (pl. LXVI, 2 ; LXVII, 3) ; deux serpes (*sica*) de fer, typiquement géto-daces (pl. LXVI, 4—5), quelques fussaïoles d'argile, de forme ellipsoidale ou bitronconique (pl. LXVII). Au fil du temps, et de façon fortuite, ont été découvertes en surface quelques monnaies de bronze de Philippe II, roi de Macédoine, et une monnaie d'argent géto-dace de type Aninoasa, de la seconde moitié du IIe siècle av. n. è.

On a encore trouvé, sur la pente du remblai, dans la zone habitée, une sépulture d'incinération, consistant en une urne travaillée à la main (pl. LXVI, 6), des os calcinés et une fibule de bronze de type thrace (pl. LXVII, 1).

D'après les découvertes — céramique et monnaies — la «citadelle» de Mărgăritești a été occupée relativement longtemps, depuis le Ve siècle av. n. è jusqu'au IIe av. n. è.. Des traces sporadiques d'habitat datant d'une période ultérieure ont également été décelées. Il s'agit d'une fosse contenant des restes céramiques des IIe— IIIe siècles de n. è. Le type de place forte de Mărgăritești, conçu comme refuge, avec rempart de terre calcinée, trouve de nombreuses analogies en Olténie, dans le sud-ouest de la Munténie : elles appartiennent toutes à la période ancienne, pré-«classique» de la civilisation et de l'histoire des Géto-Daces. Ce type de «citadelles» de refuge serait à mettre en liaison avec le caractère un peu plus mobile des Géto-Daces de la période et de la zone respectives, dont l'activité essentielle semble avoir résidé dans l'élevage pastoral.

Dans la dernière partie de l'ouvrage, d'autres établissements sont présentés, situés toujours dans le bassin inférieur de l'Olt, mais qui n'ont pas encore fait l'objet de fouilles systématiques. Ce sont des établissements ouverts pour la plupart, que seules des découvertes fortuites ou recherches de surface ont fait connaître. Leur mention dans le cadre du présent ouvrage a pour but de mettre en évidence l'intensité de l'habitat géto-dace sur le cours inférieur de l'Olt, problème très peu connu jusqu'alors.

Dans le dernier chapitre, sont formulées quelques conclusions d'ordre plus général, sur le plan archéologique et historique : elles se réfèrent au caractère de l'établissement de Sprincenata, en tant que centre d'une formation politique de type union de tribus, à sa datation, au rôle qu'il a pu jouer, de même qu'aux différentes catégories de découvertes. Enfin, on met l'accent sur l'importance des découvertes de Sprincenata et sur leur part de contribution à la reconstitution de certains aspects importants, de la civilisation géto-dace des trois derniers siècles qui ont précédé la conquête romaine.

EXPLICATION DES FIGURES

9 — c.728

Pl. XXVIII. Compotiers à pied, travaillés au tour et à décor lustré.

Pl. XXIX. Compotiers à pied travaillés au tour et décorés de lignes lustrées.

Pl. XXX. Cruches d'argile travaillées au tour avec lustre noir en surface.

Pl. XXXI. Cruches d'argile travaillées au tour, de forme bitronconique, avec pour certains un décor lustré en surface.

Pl. XXXII. Cruches d'argile travaillées au tour, de forme bitronconique.

Pl. XXXIII. Cruches d'argile travaillées au tour, de forme bitronconique.

Pl. XXXIV. Cruches d'argile travaillées au tour.

Pl. XXXV. Cruchons d'argile travaillés au tour, en argile rougeâtre (1) et cendre (2, 3).

Pl. XXXV a. 1. Vase à provisions ; 2. urne et 3. cruchon tous travaillés au tour.

Pl. XXXVI. Jattes et écuelles d'argile travaillées au tour.

Pl. XXXVII. Jattes et écuelles d'argile travaillées au tour.

Pl. XXXVIII. Coupes géto-daces à décor en relief géométrique et humain.

Pl. XXXVIII a. Coupes géto-daces travaillées au tour simples ou avec décor en relief géométrique et floral (tout stylisés) et de lignes incisées.

Pl. XXXIX. Coupes géto-daces, simples ou à décor en relief, à motifs géométriques et végétaux stylisés.

Pl. XL. Fragments de coupes géto-daces travaillées au tour, à décor en relief, à motifs géométriques et végétaux stylisés.

Pl. XLI. Passoires travaillées au tour (1,3—6) et à la main (2).

Pl. XLII. Passoires travaillées au tour (1, 2, 4—6) et à la main (3).

Pl. XLIII. Vase à provisions travaillé au tour, un décoré de lignes et rosettes.

Pl. XLIV. Vases grands de provisions travaillés au tour, décorés de lignes incisées.

Pl. XLV. Vases de provisions travaillés au tour (2—5) ; fragment de *dolium* (1).

Pl. XLVI. 1—3 Khantaroi locaux de type hellénistico-romain ; 2. tasse à poignée, travaillée au tour.

Pl. XLVII. Fragments céramiques hellénistico-romains.

Pl. XLVIII Outils et objets divers de fer et bronze.

Pl. XLIX. Outils de fer.

Pl. L. Différents objets de fer et bronze (5).

Pl. LI. Fibules de bronze (2—9) et argent (1) et parures d'argent (10, 12), éperons de fer (13—14) et fragment de bracelet en verre coloré (11).

Pl. LII. Fibules de bronze (2—9) et argent (1) et parures d'argent (10 11).

Pl. LIII. Différents types de meules de pierre, de type hellénistico-romain et traditionnel (2).

Pl. LIV. 1—3. Aiguisoirs de pierre ; 4—6. meules de pierre et fragment (7) de statuette en conglomérat calcaire.

Pl. LV. 1, 2, 5. Fusaïoles d'argile, 3. aiguisoirs de pierre ; 4. clochette d'argile ; 6,8,9. poids en terre cuite de forme pyramidale et 7. fragment de statuette en conglomérat calcaire.

Pl. LVI. Embauchoirs de potier en terre cuite.

Pl. LVII. Fusaïoles de terre cuite (1—10) et poids réalisé à partir d'un fragment céramique (11),

Pl. LVIII. Outils d'os d'oiseau, porc et cerf.

Pl. LIX. Outils et objets d'os.

Pl. LX. Objets d'os.

Pl. LXI. Monnaies grecques (1), daces (2) et romaines (3—6).

Pl. LXII. Mărgăritești. Vases grands d'argile travaillés à la main et décorés d'un cordon alvéolé, d'alvéoles et d'oreillettes.

Pl. LXIII. Mărgăritești. Fragments de vases travaillés à la main et décorés d'un cordon alvéolé, d'alvéoles et de boutons.

Pl. LXIV. Fragments de vases d'argile travaillés à la main et au tour.

Pl. LXV. Tasses, vase à bouton et couvercle de vase, travaillés à la main.

Pl. LXVI. Fibules de bronze, serpes de fer, poignée d'amphore rhodienne à estampille et vases d'argile travaillés à la main.

Pl. LXVII. Fibules de bronze, serpes de fer et fusaïoles d'argile.

Pl. 1. Vedere generală a așezării de la Sprincenata (aerofotografii după Al. S. Ştefa Muzeul de istorie al R. S. România).

Pl. II. 1. Aspect din timpul săpăturilor ; 2. Groapă cu vase depuse ritual ; 3. Mormînt cu coșciug din trunchi de copac scobit.

Pl. III. Vase mari de lut lucrate cu mîna, decorate cu brîu alveolar, butoni și incizii.

1 2a 3 2b

Pl. IV. Vase de lut lucrate cu mina, decorate cu briu alveolar, urechinșe și linii punctate în zigzag.

1 2 3 4

Pl. V. Vase de lut lucrate cu mina, decorate cu briu alveolar și butoni.

Pl. VI. Vase de lut lucrate cu mîna, decorate cu brîu alveolar, butoni şi linii incizate.

Pl. VII. Vase de lut lucrate cu mîna, decorate cu brîu alveolar şi butoni.

Pl. VIII. Vase de lut lucrate cu mina, decorate cu butoni.

Pl IX. Vase de lut lucrate cu mina, decorate cu briu alveolar, butoni și linii incizate, simple și în val.

1 2 3

4 5 6

Pl. X. Vase de lut lucrate cu mîna, decorate cu brîu alveolar, butoni și linii incizate în forma ramurii de brad.

1 2

3 4

Pl. XI. Vase de lut lucrate cu mîna, decorate cu linii incizate și butoni.

1, 3, 5, 6

2, 4, 7, 8

Pl. XII. Vase de lut lucrate cu mina, decorate cu brîu alveolar, butoni și linii incizate.

Pl. XIII. Vase de lut lucrate cu mina, decorate cu butoni și incizii.

Pl. XIV. Vase de lut lucrate cu mina, decorate cu butoni și linii incizate.

Pl. XV. Ceşti lucrate cu mina, unele cu decor crestat sau incizat.

Pl. XVI. Cești de diferite mărimi lucrate cu mîna, unele cu decor crestat.

Pl. XVII. Cești de diferite mărimi lucrate cu mîna.

Pl. XVIII. Ceşti de diferite mărimi lucrate cu mîna.

Pl. XIX. Ceşti, multe miniaturale, lucrate cu mîna.

Pl. XX. Căni de lut lucrate cu mîna, de tipuri diferite.

Pl. XXI. Căni cu mîner şi fructiere cu picior lucrate cu mîna, unele cu lustru negru sau maroniu la suprafaţă.

Pl. XXII. Fructiere de lut lucrate cu mina.

Pl. — XXIII. Castroane şi străchini de lut lucrate cu mina.

1 2 3 4 5

Pl. XXIV. 1, 2, 4, 5. Castroane și străchini de lut lucrate cu mîna; 3. *Kantharos* lucrat cu mîna din pastă negricioasă.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Pl. XXV. 1—9. Diferite capace de vase din lut, unele cu mînere în formă de capete de pasăre; 10—12. Creuzete pentru turnat metal.

1,6

2

1

4

3

2,3,7

4,5

6

5

7

Pl. XXVI. Diferite tipuri de capace de vase din lut.

1

2

3

4

5

6

Pl. XXVII. 1—2. Creuzete de turnat metal; 3—6. Capace și minere de capace de lut cu terminații în formă de capete de pasăre.

Pl. XXVIII. Fructiere cu picior lucrate la roată și cu decor lustruit.

Pl. XXIX. Fructiere cu picior lucrate la roată și decorate cu linii lustruite.

1

3

Pl. XXX. Căni de lut lucrate la roată, cu lustru negru la suprafață.

1 2 3 4

Pl. XXXI. Căni de lut lucrate la roată de formă bitronconică, unele cu decor lustruit la suprafață.

Pl. XXXII. Căni de lut lucrate la roată de formă bitronconică.

Pl. XXXIII. Căni de lut lucrat
la roată de formă bitronconic

Pl. XXXIV. Căni de lut lucrate la roată.

2

1a

1b

1

2

3

Pl. XXXV. Urcioare de lut lucrate la roată din pastă roșiatică (1) și cenușie (2, 3).

1

2

3

4

Pl. XXXVa. 1. Vas de provizii; 2. Cană; 3, 4. Urcioare; toate lucrate la roată.

Pl. XXXVI. Castroane și strachini de lut lucrate la roată.

1

2

3

4

5

1 2 3

Pl. XXXVII. Străchini cenuşii lucrate la roată.

1 2

Pl. XXXVIII. Cupe geto-dacice cu decor în relief, geometric şi măşti umane.

1

2

3

4

5

6

Pl. XXXVIIIa. Cupe geto-dacice lucrate la roată, simple sau cu decor în relief geometric şi floral (totul stilizat) şi linii incizate.

1

2

3

4

5

6

Pl. XXXIX. Cupe geto-dacice, simple sau cu decor în relief, cu motive geometrice şi vegetale stilizate.

Pl. XL. Fragmente de cupe geto-dacice lucrate la roată, cu decor în relief, cu motive geometrice și vegetale stilizate.

Pl. XLI. Strecurători lucrate la roată (1,3—6) și cu mîna (2).

1 2 3 4 5 6

Pl. XLII. Strecurători lucrate la roată (1, 2, 4—6) şi cu mîna (3).

Pl. XLIII. Vase de provizii lucrate la roată, unul decorat cu linii şi rozete.

1 2

Pl. XLIV. Vase mari de provizii lucrate la roată, decorate cu linii incizate în formă de val.

Pl. XLV. Vase de provizii lucrate la roată (2—5). Fragment de *dolium* (1).

1 2 3 4

Pl. XLVI. 1—3. *Kl anthatoi* de producție locală de tip elenistico-roman ; 2. Ceașcă lucrată la roată cu miner.

1 2 3 4 5 6 7

Pl. XLVII. Fragmente ceramice elenistico-romane.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13

Pl. XLVIII. Unelte și obiecte diferite de fier și bronz.

1 2 3 4 5

Pl. XLIX. Unelte de fier.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10

Pl. L. Diferite obiecte de fier și bronz (5).

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14

Pl. LI. Fibule de bronz (2—9) și argint (1), podoabe de argint (10, 12), pinteni de fier (13,14) și fragment de brățară de sticlă colorată (11).

Pl. LII. Fibule de bronz (2—9) şi argint (1) şi podoabe de argint (10, 11).

Pl. LIII. Pietre de rişniţă de tip elenistico-roman şi tradiţional (2).

Pl. LIV. 1—3. Cute de piatră ; 4—6. Rîşniţa de piatră şi fragment (7) de statuetă din conglomerat calcaros.

Pl. LV. 1, 2, 5. Fusaiole de lut ; 3. Cute de piatră ; 4. Clopoţel de lut ; 6, 8, 9. Greutăţi de lut ars de formă piramidală ; 7. Fragment de statuetă de conglomerat calcaros.

1

2

3

4

5

6

7

8

Pl. LVI. Calapoade de lut ars.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

Pl. LVII. Fusaiole de lut ars (1—10) şi greutate din fragment ceramic (11).

Pl. LVIII. Unelte de os de pasăre, porc şi cerb.

Pl. LIX. Unelte şi obiecte de os.

Pl. LX. Obiecte de os.

Pl. LXI. Monede grecești (1), dacice (2) și romane (3—6).

Pl. LXII. Mărgăritești. Vase mari de lut lucrate cu mîna și decorate cu brîu alveolar, alveole și urechiușe.

Pl. LXIII. Mărgăritești. Fragmente de vase lucrate cu mîna și decorate cu brîu alveolar, alveole și butoni.

Pl. LXIV. Fragmente de vase de lut lucrate cu mîna și la roată.

Pl. LXV. Cești, vase cu butoni și capace de vas, lucrate cu mîna.

Pl. LXVI. Fibule de bronz, cosoare de fier, miner de amforă rhodiană cu ștampilă și vase de lut lucrate cu mîna.

Pl. LXVII. Fibule de bronz, cosoare de fier și fusaiole de lut.

Redactor : BEATRICE BUDESCU
Tehnoredactor : MELUȘ TUREAC

Bun de tipar : 16.XII.1986.. Format 16/70×100. Coli de tipar : 12,5.
C. Z. pentru biblioteci mari { *902.6(398.2)* / *902.6(498.2)*
C. Z. pentru biblioteci mici : 902.6(398.2)

c. 728 I. P. „INFORMAȚIA"
str. Brezoianu nr. 23—25
București

Lei 24,50

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA